

27.235.

PROFESOR

PETRU ZAHARESCU

FOST INSPECTOR GENERAL ȘI CONSILIER TEHNIC

GEOGRAFIA GENERALĂ ȘI REGIONALĂ

PENTRU CLASA I-a SECUNDARĂ

APROBATĂ DE MINISTERUL INSTRUCCIUNII PUBLICE

TAXA
TIMBRULUI DIDACTIC
DE 5%

S'A PLATIT DIRECT CASEI
CORPULUI DIDACTIC
CONFORM DECIZIUNII
No. 6516.929

Ediția II-a

EDITURA NATIONALA-S. CIORNEI
BUCUREȘTI

Biblioteca Centrala

L130961160

Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

PETRU ZAHARESCU

FOST INSPECTOR GENERAL ȘI CONSILIER TEHNIC

GEOGRAFIA GENERALĂ

CU

CONTINENTELE FĂRĂ EUROPA

PENTRU

CLASA I-a SECUNDARĂ

APROBATĂ DE MINISTERUL INSTRUCCIUNII PUBLICE

UNIVERSITATEA "ȘTEFAN CEL MARE" IASI
Ediția II-a
SIBIU
INVENTARIAT 1998

TAXA
TIMBRULUI DIDACTIC
DE 5%
S'A PLATIT DIRECT CASEI
CORPULUI DIDACTIC
CONFORM DECIZIUNII
No. 6516/929

INVENTAR
2020

EDITURA NATIONALA S. CIORNEI
BUCUREȘTI

PĂMÂNTUL.

Când cerul e senin, *soarele*, puțin după ce răsare sau puțin înainte de a apune, se vede roșu, ca un *glob de foc*. El are lumina sa proprie, cum are o lampă aprinsă, și e așa de mare, încât pe lângă pământ e aproape ca o grămadă de doi saci de grâu (de câte 5 dubli decalitri) față de un bob de grâu. Cauza, pentru care-l vedem așa de mic, e, fiindcă se află așa de departe de noi, încât un tren accelerat, dacă ar merge ziua și noaptea, abia ar sosi la dânsul în mai bine de 285 ani.

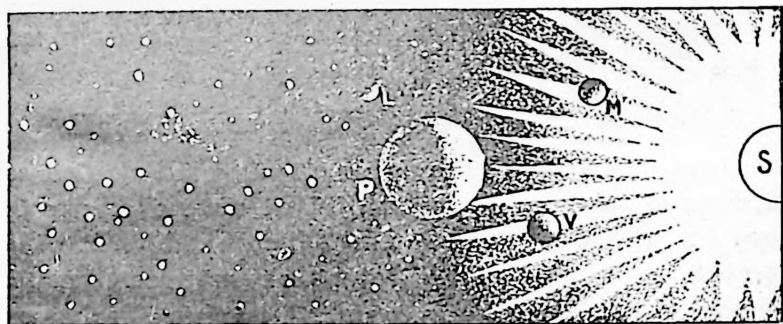

Fig. 1. — Soarele, pământul.

Noaptea, când iarăși e senin, *luna* se vede une ori ca un *glob de aur*. Ea n'are lumina sa proprie, cum are soarele, și nu e nici așa de strălucitoare ca dânsul, fiindcă luna primește lumina dela soare, cum primește o carte care s'ar află noaptea în fața unei lămpi aprinse.

Ea e cu mult mai mică decât soarele și chiar decât pământul: 49 de corpuri ca luna, abia ar face unul cât pământul.

Soarele și luna care sunt niște corpuri rotunde și care plutesc în spațiu, ca niște bășici de săpun, se zic *corpuri cerești*.

Pământul, pe care stăm, e rotund, ca și soarele și luna, și dacă ne-am afla pe lună, am vedea pământul cu o lumină la fel ca a lunii, însă cu mult mai mare, fiindcă globul pământesc dupe cum am spus, e de 49 ori mai mare decât luna.

Pământul, având o formă la fel cu a soarelui și a lunii, și plutind cași dânsule în spațiu, e și el un *corp ceresc*. Munții și adâncimile mărilor și ale oceanelor nu schimbă forma rotundă a pământului, fiindcă ele față de pământ, sunt ca broboanele și gropițele ce se observă pe coaja unei portocale. Prin urmare:

Pământul e un corp ceresc, rotund, ca un glob sau ca o sferă, plutește în spațiu și e luminat de soare, ca luna.

DOVEZI DE ROTUNZIMEA PĂMÂNTULUI.

Oamenii din vechime credeau că pământul e neted ca o masă și rotund ca o farfurie, și că dincolo de marginea lui, în jos, e *iadul*. Această idee s'a dovedit că e greșită, și că pământul e rotund ca un pepene sau o ghiulea. Prin urmare cu o suprafață continuă, iar nu cu margini. Dovezile de rotunzimea pământului se întemeiază pe următoarele observațiuni:

Observațiuni pe apă. Dacă ne aflăm pe țărmul unei mări și privim la o corăbie ce se depărtează, observăm că, după ce corabia a ajuns la orizont, începe să-i dispară din ochii noștri mai întâi corpul, unde stau oamenii, apoi pânzele și în urmă vârfurile catargurilor.

Această disparițiune a părților corabiei, rând pe rând, provine, dupe cum se vede în figura 2, din cauza

formeii rotunde a pământului, după care corabia se lasă încetul cu încetul.

Dacă luciul mării ar fi plan, ca fața unei cărți sau a unei bănci, atunci corabia, cu toate părțile ei, s'ar ve-

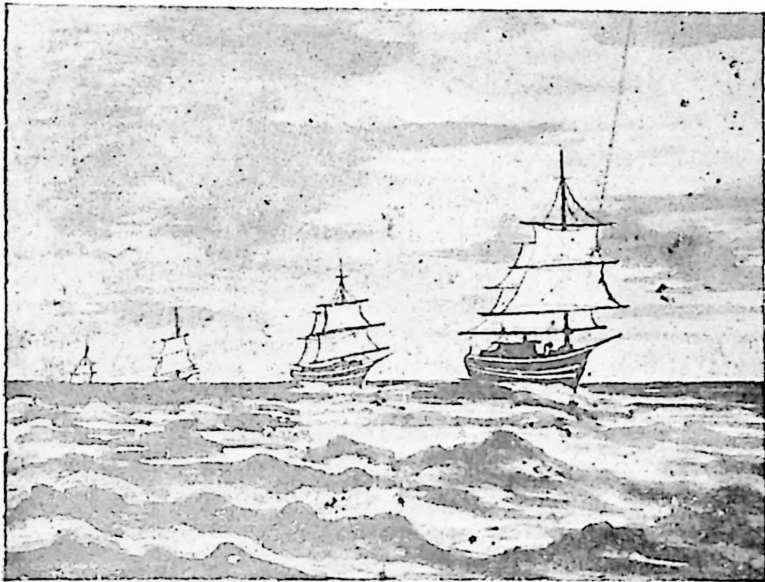

Fig. 2. — Modul cum se înfățișază o corabie care pleacă dela țărm și trece dincolo de orizont.

dea atâta timp cât ochii noștri ar putea să distingă, întocmai dupe cum unui balon, care se înalță, i se văd toate părțile, atâta timp, cât îl vedem limpede.

Observațiuni pe uscat. Dacă ne uităm la o stea, spre pildă la steaua polară, care stă fixă spre miază noapte, vom vedea că ea este la o înălțime oarecare deasupra orizontului ¹⁾ nostru. Dacă părăsim locul unde ne aflăm

1) Locul, unde ni se pare că bolta cerească se reazimă de pământ, se numește *orizont vizual*; iar planul care trece prin ochii noștri și e perpendicular pe verticala, unde ne aflăm se numește *orizont rațional* și în desen se arată printr'o tangentă la pământ, ca în fig. 3.

și ne depărtăm spre sud, vom observa că steaua se apropie de orizont, și mergând mai departe spre sud, ajunge un timp, când nu o mai vedem. Dacă din contră,

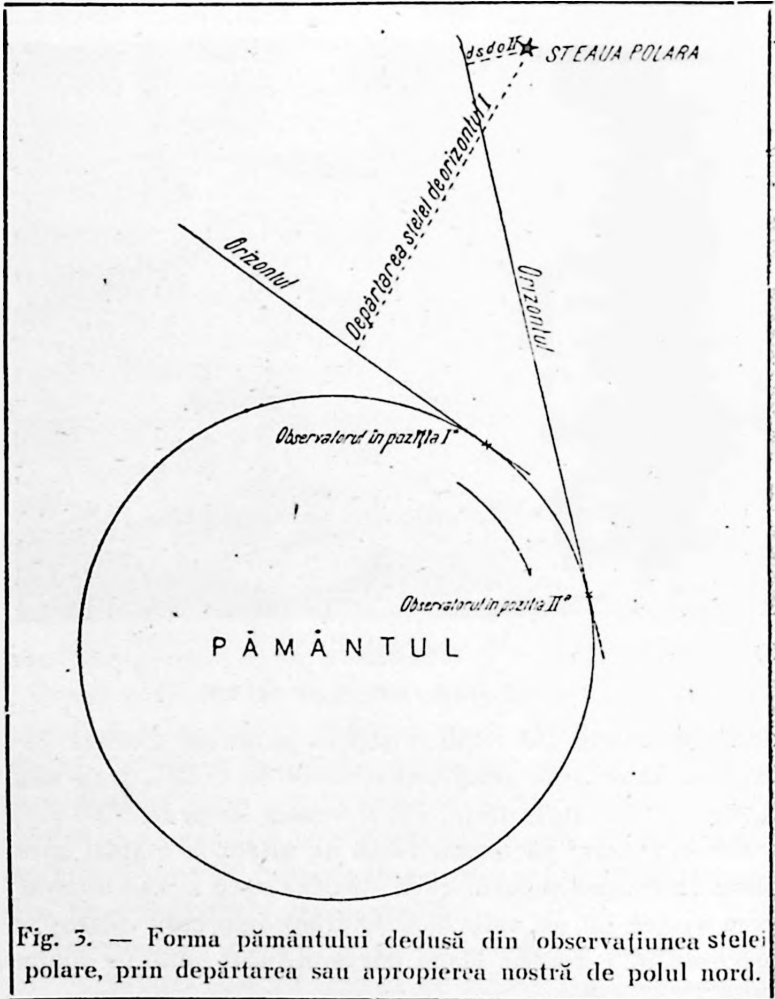

Fig. 5. — Forma pământului dedusă din observațiunea stelei polare, prin depărtarea sau apropierea noastră de polul nord.

în loc să o luăm spre sud, vom merge spre nord, ea se depărtează de orizont, și vom ajunge să o vedem deasupra capului nostru, când sosim la pol.

Aceste fenomene nu se pot explica decât numai în cazul când admitem că pământul e rotund, căci numai atunci, prin lăsarea noastră dupe curbătura pământului, orizontul se apropie de stea, iar prin ridicarea noastră pe glob, spre pol, se depărtează.

Dacă pământul este rotund, oamenii cari stau pe glob pe partea opusă nouă, stând cu capul în jos, față de noi, se pune întrebarea, pentru ce atât ei cât și casele și celelalte lucruri nu cad? Aceasta se explică prin o putere ce are pământul de a atrage către centrul lui toate corpurile, și a ține pe cele dela suprafață lipite de el, tot așa, după cum un magnet ține lipit de el ace și pilitură de fier.

Călătoria lui Magellan. Cea mai limpede și mai sigură dovadă de rotunzimea pământului e călătoria lui Magellan, făcută de jurîmprejurul pământului din ordinul lui Carol al V-lea, regele Spaniei, spre a lua în stăpânire insulele Moluce din Oceania, care aparțineau Portugezilor, de unde se aduceau mirodenii. Magellan a plecat din Sevilla la 20 Septembrie 1518, și nu pe drumul cunoscut pe la sudul Africei, ci pe un drum, care și-a închipuit că trebuie să fie pe la sudul Americi. În acest scop a mers mereu spre apus, până a dat de Brazilia, și de acolo, a apucat spre sud, până a ajuns în Patagonia, unde a iernat, și unde văzând niște oameni foarte înalți, cu fețele vopsite cu roșiu și pe lângă ochi vopsiți cu galben, a prins doi dintrâși și i-a luat în corabie spre a-i duce în Europa. Dupe un an și trei luni, Magellan, ocolind America de sud și trecând strâmtoarea ce-i poartă numele, a ajuns în oceanul Pacific și de aci în insulele Filipine, unde a fost ucis de un sălbatec. Locotenentul său, Sebastien del Cano, a continuat drumul mereu spre apus, a trecut pela capul Bunei Speranțe și a ajuns iarăși la Sevilla în Spania, zdrobit de drum și numai cu 18 oameni din 335 cu câți plecase,

dar cu o corabie plină de mirodenii, luate din insulele Moluce.

Astăzi, această călătorie, pe care oamenii lui Magellan au făcut-o în trei ani, se face numai în 3 luni și chiar în 2.

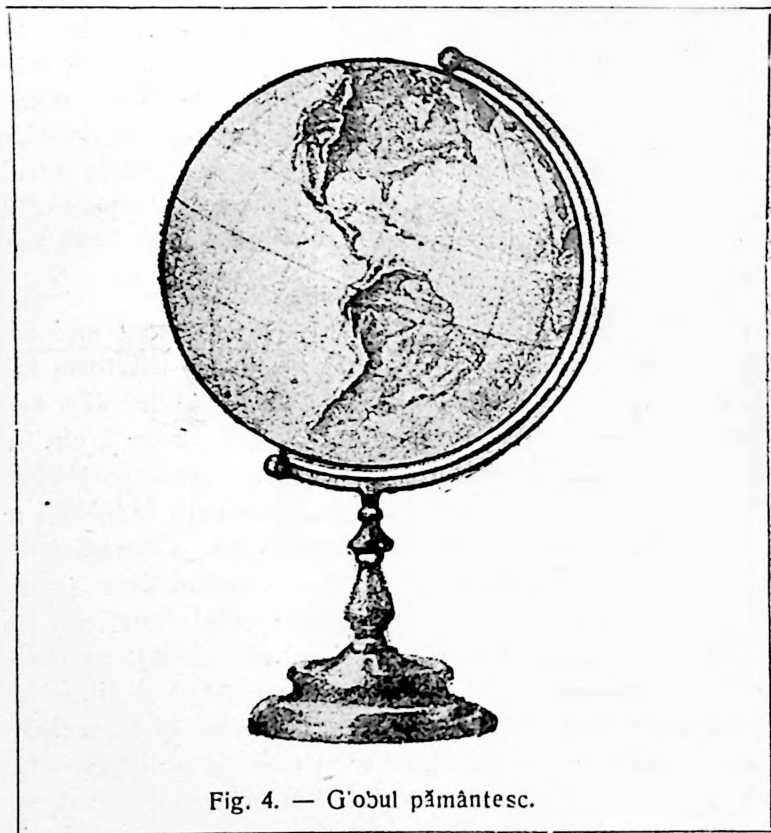

Fig. 4. — G'obul pământesc.

Călătoria aceasta, cum și toate care s'au făcut în urmă, arată în mod sigur că pământul e rotund, căci altfel, cei cari au mers tot înainte, nu s'ar mai fi înapoiat.

Glob pământesc. Pământul, având o formă sferică, diferitele ținuturi dupe dânsul nu se pot reprezenta exact, decât pe niște globuri, care se fac din carton, din

gips sau din lemn. Ele însă, neputându-se face prea mari, fiind greu de transportat, nu înfățișează decât părțile mai însemnate ale pământului ca: continente munți, fluvii, țări, orașe mai mari, oceane, mări.

Intrebări ¹⁾

Ce este soarele? Ce formă are? Pentru ce ni se pare mic? Ce este luna? Care e mai mare: luna, ori soarele? Luna are lumină ca soarele? Ce este pământul? Cum e pământul în privința mărimii față de soare și de lună? Pământul, văzut din spațiul ceresc, s'ar vedea luminând ca soarele, ori ca luna? Să se spună dovezile de rotundime ale pământului.

Rezumat.

Soarele e un corp ceresc, ca o sferă, și cu lumină proprie, foarte strălucitoare. Noi dela el primim lumină și căldură. Luna e un corp ceresc tot sferic, care primește lumină dela soare și o reflectează pe pământ, luminându-l în timpul nopților senine. Pământul e și el un corp ceresc ca soarele și luna, și sfericitatea lui se dovedește: prin observarea unei corăbii, care se depărtează prin ridicarea din ce în ce mai sus a stelei polare, cu cât înaintăm din spre ecuator spre polul nord, și prin călătorii în jurul pământului.

Exerciții.

Se poate înfățișa exact suprafața pământului pe o foaie de hârtie? Să se urmărească pe un glob drumul făcut de Magellan și oamenii săi.

ORIENTARE.

Puncte cardinale. Când ne aflăm în clasă și facem rugăciunea, icoana vine în fața noastră; când ne așe-

1) Intrebările e bine să se facă totdeauna după predarea lecției și cu cărțile închise.

zăm în bănci, ea poate să vină în dreapta, la stânga, sau chiar la spate, dupe cum sunt așezate băncile. Prin urmare icoana, față de noi, care ne mișcăm când într'o parte când într'altă, n'are o poziție fixă; ea însă față

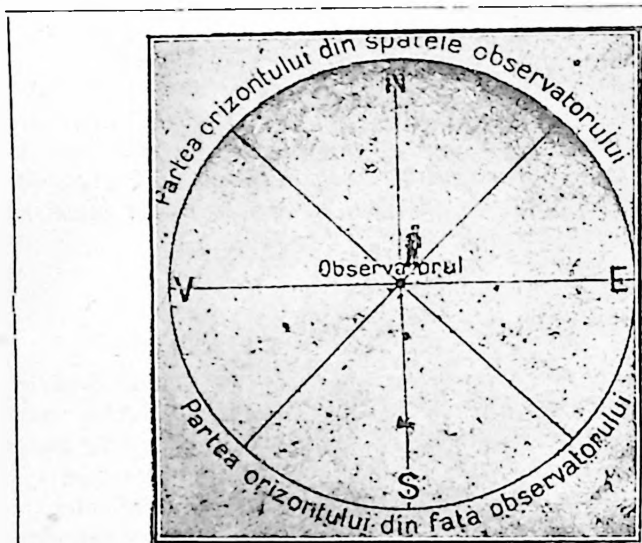

Fig. 5. — Pozițiunea punctelor intercardinale pe orizont.

de locul de unde răsare soarele are totdeauna aproape aceeași poziție, de oarece soarele răsare aproape totdeauna din același loc.

Așa dar, ca să cunoaștem pozițiunea unui lucru pe pământ, trebuie să-l raportăm la un punct fix. Pe orizont sunt patru puncte fixe, închipuite, numite puncte de *srijin* sau *cardinale*, și anume:

1. *Răsărit, est* sau *orient*. Acest punct vine pe orizont în dreptul locului, de unde răsare soarele.

2. *Miazăzi* sau *sud* vine pe orizont în dreptul soarelui, când e la amiază.

3. *Apus, vest* sau *occident* vine pe orizont în dreptul locului, unde apune soarele și

4. *Miază noapte* sau *nord* vine în partea opusă sudului.

Puncte intercardinale. Dacă desenăm un cerc și presupunem că marginile lui sunt orizontul, iar punctele E. S. V. N. sunt punctele cardinale, și dacă luăm mijloacele arcurilor ES, SV, VN și NE, vom dobândi patru puncte, numite intercardinale, și anume:

Sudest, punctul dintre sud și est; *sudvest*, punctul dintre sud și vest; *nordvest*, punctul dintre nord și vest; *nordest*, punctul dintre nord și est.

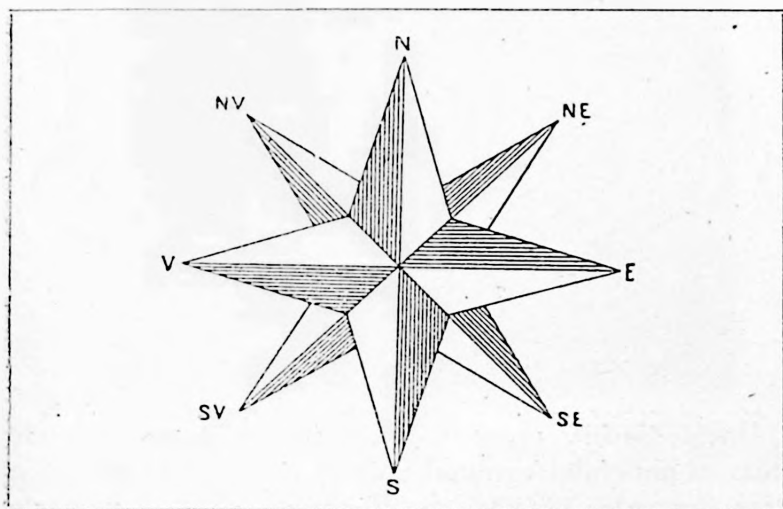

Fig. 6. — Roza vânturilor.

Roza vânturilor. Când punctele cardinale și intercardinale de pe o suprafață ce reprezintă orizontul, se unesc cu centrul acestuia, se formează o figură, numită *roza vânturilor*. Figurei acesteia i s'a zis *roză*, fiindcă razele ei pleacă din centru, ca foile unei roze; iar a *vânturilor*, fiindcă în general acestea se numesc după direcțiunea punctelor cardinale și intercardinale dincoțo bat.

Folosul cunoașterii punctelor cardinale. Cunoașterea pozițiunii punctelor cardinale e de mare folos, fiindcă cu ajutorul lor se poate arăta vecinătatea unui loc, unei moșii sau unei țări. Și tot cu ajutorul lor, se mai poate arăta încotro stau diferite lucruri sau încotro trebuie să punem temelialta altarului unei biserici sau unei clădiri spre a fi bună de locuit.

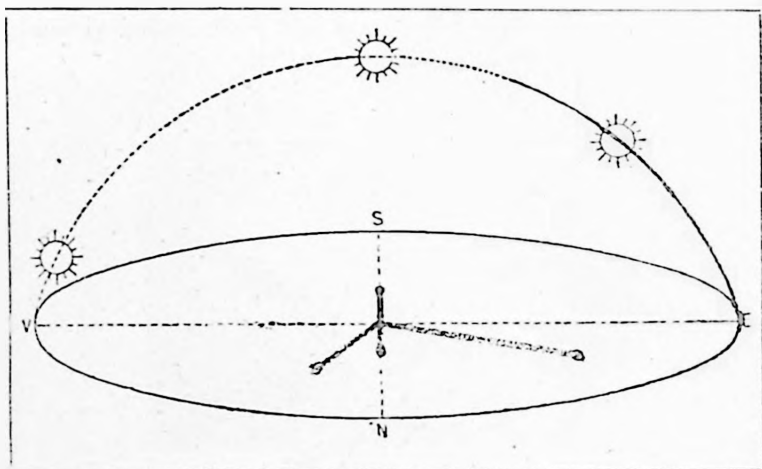

Fig. 7. — Orientarea după umbra unui baston.

Unele clădiri, orașe sau continente, poartă numele chiar al punctului cardinal încotro vin, cum bunăoară e gara din calea Griviței din București, care se numește *Gara de nord*, fiindcă vine în partea de nord a orașului; iar cea dela Filaret, *Gara de sud*, fiindcă e în partea de sud. Tot asemenea *Peking*, capitala Chinei, a cărei numire e formată din *Pe=nord* și *King=oraș împărătesc*, s'a numit astfel, fiindcă e așezat în partea de nord a Chinei; iar *Nanking*, format din *Nan=sud* și *King=oraș împărătesc*, s'a numit astfel, fiindcă e așezat în partea de sud a Chinei septentrionale. *America de nord* și *America de sud* apoi, au luat aceste numiri, fiindcă cea dintâiu vine spre nord, iar cea de a doua spre sud.

Orientarea în natură. Orientarea înseamnă căutarea *orientului* și a celorlalte puncte cardinale.

Ziua, pozițiunea acestor puncte se află prin următoarele mijloace;

1. *Cu ajutorul soarelui.* Ne așezăm cu dreapta spre locul de unde răsare soarele, și vom avea în acea parte

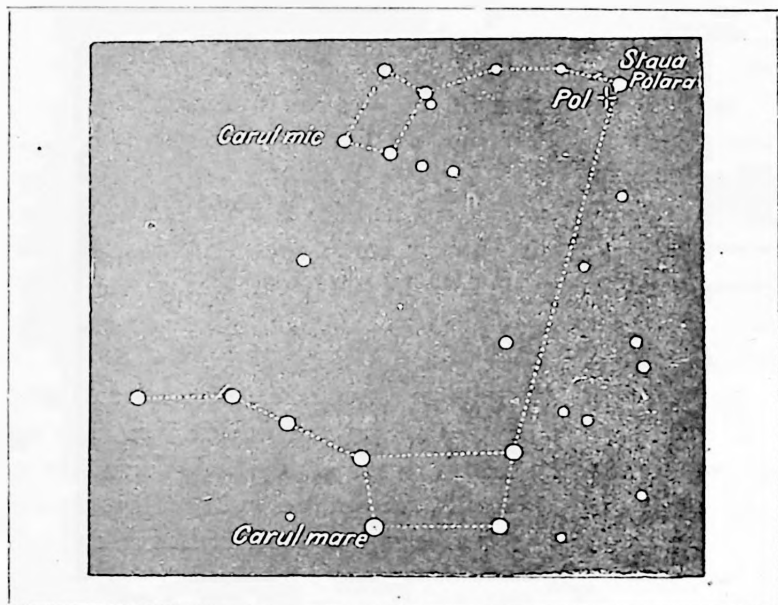

Fig. 8. — Vederea unei părți a cerului cu carul mare și carul mic.

răsăritul; în stânga, *apusul*; în față, *miazănoapte* și spre spate, *miazăzi*.

2. *Cu ajutorul umbrei aruncată de un baston.* Infigem vertical un baston în pământ, și atunci umbra ce aruncă acesta la amiază, ne dă direcțiunea *miază-noapte*. Cunoscând acest punct, ne vom așeză cu fața spre dânsul și vom avea spre spate *miază-zi*; la dreapta, *răsăritul*; la stânga, *apusul*. (Fig. 7).

3. *Cu ajutorul mușchilor de pe trunchiul copacilor.* Când ne aflăm într'o pădure, de unde nu se poate ob-

servă soarele, căutăm în ce parte a trunchiului unui copac mai bătrân se găsesc mușchi, și atunci, așezându-ne cu fața în partea aceea, vom avea înaintea *miază-noapte*; spre spate, *miază-zi*; la dreapta, *răsăritul* și la stânga, *apusul*.

Noaptea. În timpul nopților senine, orientarea se face cu ajutorul *stelei polare*, care stă totdeauna spre miază-noapte, și care se găsește astfel: se caută pe cer *carul mare* care e format din 7 stele foarte strălucitoare, se unește cu o dreaptă cele două stele din urmă, se prelungeste dreapta aceasta de 5 ori în sus pe bolta cerească, și se dă astfel peste *steaua polară*, care e în capul oiștei *carului mic*, format tot din 7 stele și dispus invers de cum e carul mare. Cunoscând încotro e miază-noapte, ne așezăm cu fața în partea aceea, și vom găsi celelalte punct cardinale în acelaș fel, ca și în cazurile de mai sus.

În orice timp, fie ziua sau noaptea. când e senin sau nori, orientarea se face cu ajutorul *busolei*, care e un instrument compus dintr'o lamă de oțel, de formă rombică, magnetizată și așezată pe un cuiu, înfipt într'o cutie, pe fundul căreia e roza vânturilor. Lama de oțel poartă numele de *ac magnetic* și păstrează totdeauna direcțiunea *nord-sud*.

Pentru ca busola să arate exact punctele cardinale, trebuie să observăm, să nu o ținem în apropiere de metale, fiindcă acestea o atrag în partea în cotro sunt ele și își schimbă direcțiunea nord-sud.

De busolă ne servim astfel: învârtim cutia, până ce acul magnetic vine în direcțiunea *nord sud* de pe roza vânturilor, și atunci, celelalte linii ne vor arăta direcțiunea celor lalte puncte cardinale și intercardinale.

Folosul busolei. Busola e de mare folos omenirii, fiindcă cu ajutorul ei, marinarii și aviatorii se îndreaptă exact spre locurile ce-și propun să ajungă, și tot cu ea și cu o hartă, poate cineva străbate prin lo-

curi necunoscute, fără teama de a se rătăci, cum făceau ofițerii și sergenții nemți, în timpul războiului mondial, cari cu busola și cu harta în mână treceau peste munți și prin păduri, și ajungeau în satul sau locul în care do-reau.

Transportarea punctelor cardinale pe o suprafață plană. Dacă ne așezăm cu fața spre miază-noapte și ținem înaintea noastră, orizontal, o coală de hârtie sau tabla din clasă, vom vedea punctele cardinale, după cum știm astfel: *miază-noapte* înaintea noastră, *miază-zi* spre spate, *răsăritul* la dreapta și *apusul* la stânga; iar pe hârtie sau tablă, vom putea însemna: *miază-noapte* pe marginea dinainte, *miază-zi* pe cea dinapoi, *răsăritul* pe

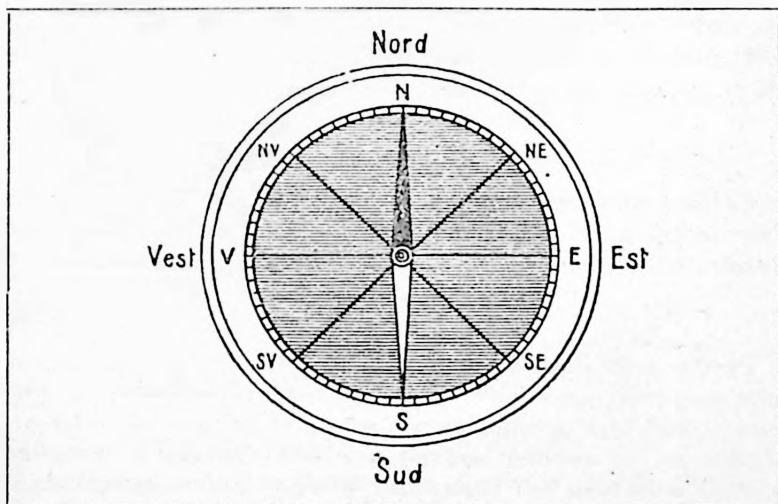

Fig. 9. — Busolă.

marginea din dreapta și *apusul* pe cea din stânga. Dacă apoi, așezăm pe zid hârtia sau tabla cu însemnările ce am făcut, vom vedea că *miază-noapte* vine sus, *miază-zi* jos, *răsăritul* la dreapta și *apusul* la stânga.

Prin urmare, pe o suprafață plană, punctele cardinale se consideră astfel: miază-noapte sus, miază-zi jos, răsăritul la dreapta și apusul la stânga.

Lectură. — Busola e o invenție chineză și e cunoscută în Europa de mai bine de o mie de ani.

În vechime, navigatorii, de teamă să nu se rătăcească, mergeau numai pe lângă coaste și nu se depărtau prea mult de locul lor natal; azi, cu busola, ei străbat în lung și în lat mările și oceanele, și merg pe drumul cel mai scurt dela un loc la altul.

Mulțumită busolei, s'au descoperit ținuturile cu avuții mari, vegetale și minerale, de unde se aduc în Europa: bumbac, ceai, mirodenii, argint, aur, diamant; și mulțumită tot ei, Europeanii au revărsat peste mai toată omenirea binefacerile civilizațiunii cu minunatele produse ale industriei mari.

Mulțumită iarăși busolei, Vasco de Gama a găsit drumul la Indii pe la capul Bunei speranțe, Cristof Columb a descoperit America și Magellan a făcut înconjurul pământului.

Pe mare, deși sunt linii care arată pe unde să mergă năvile, cu toate acestea, cu busola, cărmaciul merge așa de drept, încât, când e ceață și vapoarele vin din direcții opuse, ajung de se ciocnesc, dacă nu se dau semnale continue de alarmă.

Intrebări.

Ce sunt punctele cardinale și intercardinale? Unde stau? Ce însemnează a se orienta? Prin ce mijloace ne putem orienta? Încotro stă steaua polară? Ce este busola și ce foloase aduce?

Rezumat.

Pentru a ști direcțiunea încotro se află o localitate, ne servim de punctele cardinale: nord, sud, est, vest; și pentru a preciza și mai bine direcțiunea, ne servim și de punctele intercardinale: sudest, nordest, sudvest, nordvest. Orientarea înseamnă găsirea orientului sau răsăritului. Ziua ne putem orienta după soare, așezându-ne cu dreapta spre partea dincolo răsare, și vom avea răsăritul la dreapta, iar celelalte puncte astfel: nordul în față, sudul spre spate, estul la dreapta și vestul la stânga. Noaptea ne putem orienta cu ajutorul „carului mare”, iar în orice timp cu busola.

Exerciții.

Dacă un elev se așează cu fața spre sud, încotro vin celelalte puncte cardinale? Dacă un elev pleacă dela școală spre nord, peste ce clădiri dă?

FIXAREA POZIȚIEI UNUI LOC PE FAȚA PĂMÂNTULUI.

Linii închipuite pe pământ. Pentru a fixa pozițiunea unui loc pe fața pământului, ne servim de următoarele linii închipuite: ax, meridian și paralel.

Ax pământesc se numește diametrul pământului, care vine în direcțiunea stelei polare. Punctele, unde axul

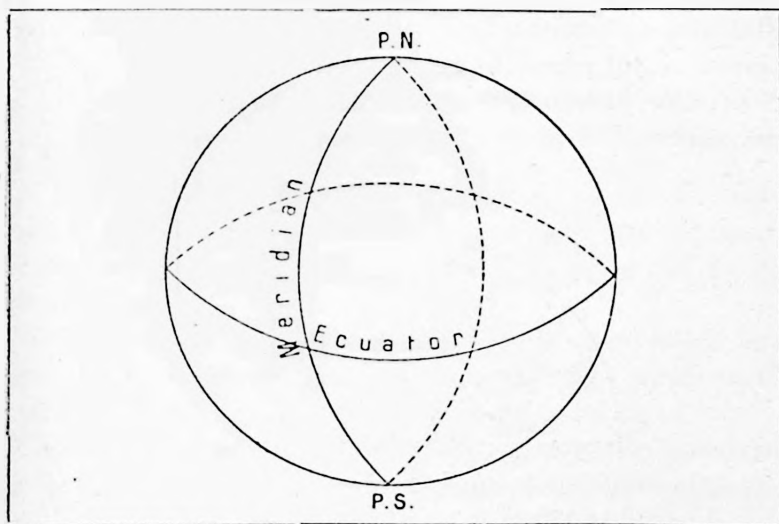

Fig. 10. — Meridian și ecuator.

străpunge suprafața pământului, se numesc *poli*. Polul care vine spre steaua polară, se numește *polul nord*; iar cel opus, *polul sud*.

Meridian pământesc se numește o semicircferință, ale cărei capete sunt la cei doi poli ai pământului. Orice meridian, dacă-l prelungim, taie pământul în două emisfere: una *orientală*, în partea de unde răsare soarele; alta *occidentală*, în partea unde apune soarele. Prin fiecare punct al pământului se poate duce un meridian. Dintre meridiane, cel mai principal e acela, dela care se înnumără toate celelalte și care se numește *prim*

meridian. Ca prim meridian se poate lua orice meridian. Dela Christos și până astăzi, oamenii au schimbat de mai multe ori primul meridian. Astăzi, se ia ca prim meridian acela care trece prin Greenwich (Grinici), de lângă Londra. Cele două emisfere, în care prelungirea primului meridian imparte pământul, sunt: emisfera *orientală*, care se întinde dela răsăritul meridianului Greenwich, până la meridianul ce trece pe la răsăritul archipelagului Noua-Zelandă din Oceania, și în care se află și țara noastră, apoi emisfera *occidentală*, care cuprinde restul pământului..

Ecuator pământesc se numește circumferința care e perpendiculară pe ax, la jumătatea lui. El imparte pământul

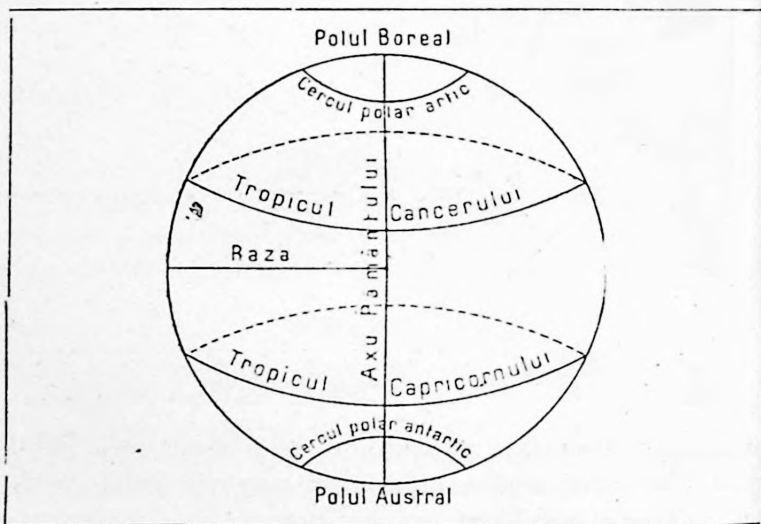

Fig. 11. — Poli, tropice și cercuri polare.

mântul în două emisfere: una care cuprinde polul nord și se numește *emisfera boreală*, și alta care cuprinde polul sud se numește *emisfera australă*.

Paralel pământesc se numește o circumferință paralelă cu ecuatorul. Prin fiecare punct al pământului se poate duce câte un paralel.

Atât cercurile paralele cât și meridianele se împart în 360 părți egale numite **grade**, care se înseamnă prin un mic zero, scris sus la dreapta numărului de grade. Gradul se împarte în 60 părți egale, numite **minute**, care se înseamnă printr'un accent ascuțit pus deasupra numărului ce arată minutele. Arcul de un minut se împarte în 60 părți egale numite **secunde**, care se înseamnă prin două accente ascuțite, puse deasupra numărului care arată secundele. Așa: 28 de grade, 25 minute și 30 de secunde se scriu: 28" 25' 30". Dintre paralele cele mai însemnate sunt:

Tropicul cancerului sau al *racului*, situat în emisfera boreală, cam la a patra parte din distanța dela equator la polul nord, sau 23" 27", spre nord de equator.

Tropicul capricornului sau al *caprei*, situat în emisfera australă, și cam tot la a patra parte din distanța dela equator la polul sud sau la 23" 27" spre sud de equator.

Cercul polar de nord sau *arctic*, situat în emisfera boreală, cam la 3 pătrimi din distanța dela equator la polul nord, sau la 23" 27' spre sud de polul nord.

Și *Cercul polar de sud* sau *antartic*, situat în emisfera australă, și tot cam la 3 pătrimi din distanța dela equator la polul sud, sau la 23" 27' spre nord de polul sud.

Lungimea unui arc de 1" de pe equator sau de pe meridian e de 111,3 kilometri.

Lungimea unui arc de 1° de pe paralelul 45°, care trece și prin țara românească, pe lângă Mizil, e de 78 kilometri.

Cauza pentru care arcele de un grad pe paralele se micșorează în lungime, cu cât paralele sunt mai spre nord sau mai spre sud de equator, este că, razele acestor paralele sunt din ce în ce mai mici, cu cât paralele se depărtează de equator.

Latitudinea unui loc se numește distanța în grade, socotită pe meridianul aceluși loc, sau pe primul meridian,

dela ecuator până la paralelul locului considerat. Astfel, latitudinea punctului A , se numește numărul de grade al arcului CA , adică al arcului de meridian, cuprinse între ecuator și paralelul locului A .

Latitudinea e de două feluri: *latitudine boreală*, când locul e așezat în emisfera boreală și *latitudine australă*, când locul e așezat în emisfera australă. Latitudinea se socotește dela 0° la ecuator până la 90° , la unul din cei doi poli

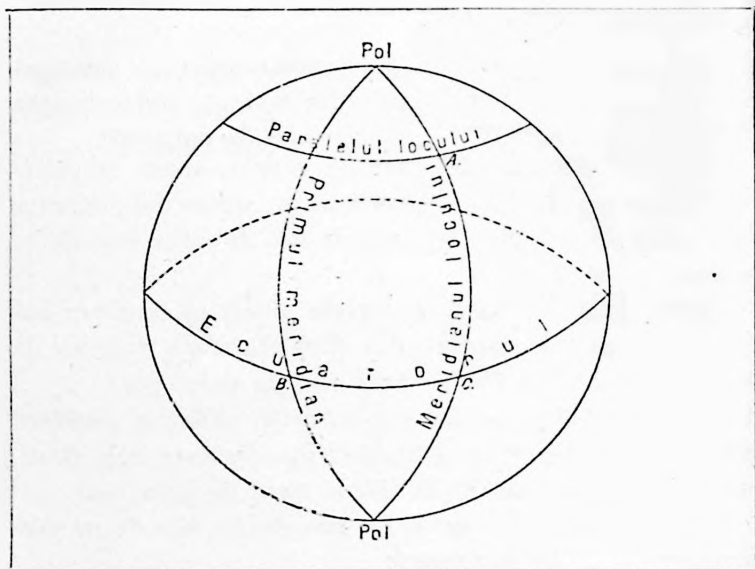

Fig. 12. — Determinarea unui punct pe o sferă.

Longitudinea unui loc se numește distanța în grade, socotită pe paralelul acelu loc, sau pe ecuator, dela primul meridian până la meridianul locului considerat. Astfel, longitudinea punctului A , se numește numărul de grade al arcului BC , adică al arcului de paralel, cuprins între primul meridian și meridianul locului A . *Longitudinea* e de două feluri: *longitudine orientală*, când locul e situat în emisfera orientală, și *longitudine*

occidentală, când locul e situat în emisfera occidentală. Longitudinea se socotește dela 0° spre răsărit sau spre apus de primul meridian până la 180°.

Spre a preciză longitudinea și latitudinea unui punct depe glob, se duce paralelul și meridianul acestui punct; se caută pe meridianul tras, câte grade sunt dela ecuator până la punctul considerat, și aceea e *latitudinea*; se caută apoi și pe paralelul tras, câte grade sunt dela primul meridian până la locul considerat, și aceea e *longitudinea*.

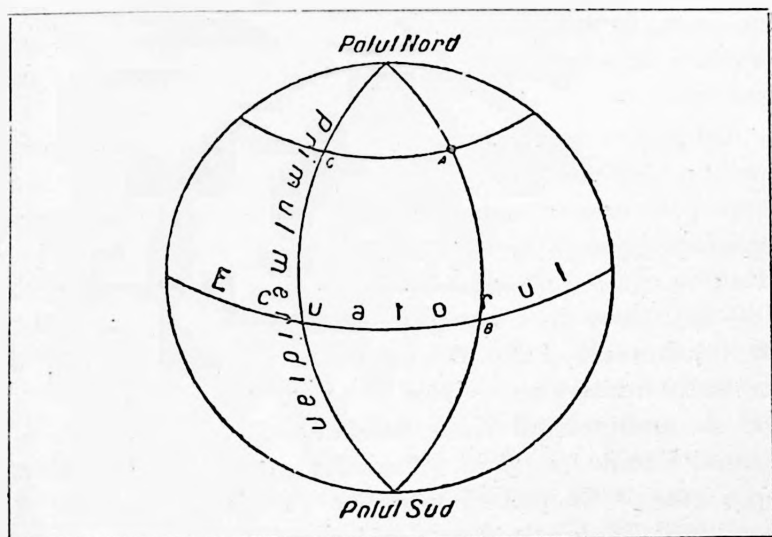

Fig. 15. — Primul meridian și ecuatorul

Spre a preciză situațiunea unei țări sau a unui continent față de ecuator, căutăm punctul cel mai de nord și cel mai de sud al țării sau al continentului, și latitudinile acelor puncte sunt latitudinile între care e cuprinsă țara sau continentul considerat.

Spre a preciză apoi situațiunea unei țări sau a unui continent față de primul meridian, căutăm punctul cel mai de răsărit și cel mai de apus al țării sau al conti-

mentului, și longitudinile acestor puncte, sunt longitudinile între care e cuprinsă țara sau continentul considerat.

Punctul cel mai de sud al României fiind *Ecrene*, care stă la $43^{\circ} 15'$ latitudine boreală; iar cel mai de nord fiind în fața localității *Zaleszczyki* (Zalescic) din Polonia, care stă la $48^{\circ} 45'$, zicem că România e cuprinsă între $43^{\circ} 15'$ și $48^{\circ} 45'$ latitudine boreală. Punctul cel mai de apus fiind satul Vâlcani din Banat, care stă la $20^{\circ} 20'$ long. orientală (Greenwich), iar punctul cel mai de răsărit, fiind localitatea *Bugaz* delimitat de limanul Nistrului, care stă la $30^{\circ} 30'$ long. tot orientală, zicem că România e cuprinsă între $20^{\circ} 20'$ și $30^{\circ} 30'$ longitudine orientală.

Antipod. Se numește antipod al unui punct de pe glob, punctul delimitat de cealaltă extremitate a diametrului care trece prin punctul considerat. Antipodul unui punct din emisfera boreală se află în emisfera australă, la o latitudine egală cu a punctului dat și la o longitudine cu 180° mai mare ca a punctului dat. Bucureștii, având $44^{\circ} 28'$ lat. boreală și $26^{\circ} 6'$ longitudine orientală, antipodul capitalei noastre se va găsi în emisfera australă, la est de arhipelagul Noua-Zelandă, într'un punct pe oceanul Pacific, situat la $44^{\circ} 28'$ lat. australă și la $206^{\circ} 6'$ spre răsărit de primul meridian sau la $360^{\circ} - 206^{\circ} 6'$ egal $153^{\circ} 54'$ longitudine occidentală.

Intrebări.

Ce este axul pământesc? Ce sunt poli? Ce este ecuator? Ce sunt meridiane? Ce e primul meridian? Ce sunt cercuri paralele? Ce e latitudine și de câte feluri? Ce e longitudine și de câte feluri? Până la câte grade se înnumără latitudinea? Dar longitudinea? Ce este antipodul unui punct?

Rezumat.

Liniile închipuite cu ajutorul cărora se poate preciza poziția unui punct pe globul pământesc sunt: axul, meridianele,

ecuatorul, și cercurile paralele. Longitudinea unui punct se numește numărul de grade, socotite pe paralelul locului, dela primul meridian și până la locul considerat: ea e de două feluri: orientală și occidentală. Latitudinea unui loc se numește numărul de grade socotit pe meridianul aceluși loc dela ecuator până la locul considerat: ea e de două feluri: boreală sau nordică și australă sau sudică.

Exerciții.

Să se socotească pe glob câte grade de longitudine și de latitudine are orașul București? Să se precizeze poziția orașului Paris și Londra. Să se afle antipodul Parisului, întrebându-l globul.

HARTĂ, CETIRE ȘI ORIENTARE.

Hartă. Știm că pământul fiind sferic, îl putem înfățișa aproape fără greșală printr'un glob de carton. Inșă un asemenea glob, dacă l-am tăia dupe un meridian, și am voi să-l așternem pe o masă, am vedea că nu se poate face, afară numai dacă îl rupem în mai multe locuri. Lucrul acesta se poate vedea foarte lesne, dacă ne încercăm să facem cu coaja unei portocale. Prin urmare suprafața unei sfere nu se poate așterne pe o suprafață neledă (plană) decât deformând-o, și atunci suprafața pământului nu se poate înfățișa pe o foaie de hârtie, decât într'o mărime neexactă. Cum însă, noi, când călătorim, sau ofițerii când sunt în războiu, au trebuință să se orienteze, și cum nu se poate merge cu globul în mână mereu, chiar dacă pe dânsul s'ar putea găsi tot ce ne trebuie, atunci învățații au căutat diferite mijloace, ca să se poată pune, cu greșeli cât mai mici, pe o foaie de hârtie, forma pământului sau a unui ținut oarecare, cu tot ce e mai însemnat pe dânsul ca: munți, văi, dealuri, podișuri, ape, drumuri și altele.

Ei bine, foaia de hârtie, care înfățișează forma unui ținut, într'o mărime redusă, și pe care se fixează formele de relief, căi ferate, șosele, păduri, orașe, se numește **HARTĂ**.

Scara de proporție. Când un elev vrea să înfățișeze în mic clasa, și cum pe hârtie nu se pot pune distanțele așa cum sunt în natură, fiind-că n'ar putea încapea, atunci trebuie să se hotărăscă ca, lungimea clasei, dacă e bunăoară de 9 metri, s'o înfățișeze prin 9 cm., adică printr'o lungime de 100 ori mai mică, și tot asemenea să facă cu toate distanțele.

Ei bine, numărul care arată de câte ori s'a făcut mai mică distanța din natură spre a putea să se pună pe hârtie, se numește *scara de proporție*, și ea totdeauna se însemnează sub forma unei fracțiuni, al cărei numărător e 1; iar numitoru, numărul de câte ori s'au redus distanțele din natură. Așa: la înfățișarea clasei de mai sus, reducerea distanțelor fiind de 100 de ori, scara de proporție se va scrie: $\frac{1}{100}$.

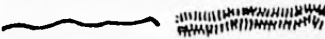
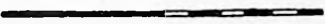
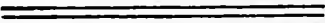
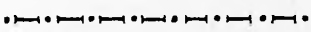

Când însă e vorba de *hărțile geografice*, care înfățișează suprafețe vaste, cum e suprafața unei țări sau a unui continent, iar nu mici ca suprafața clasei sau a școlii, atunci distanțele de sute de mii de kilometri din natură, vor trebui micșorate de sute de mii de ori, sau de milioane de ori, iar scările de proporții vor fi

bunăoară: $\frac{1}{400.000}$; $\frac{1}{5.000.000}$; $\frac{1}{40.000.000}$ etc.

Prin urmare, când pe o hartă vom vedea bunăoară $\frac{1}{100.000}$, însemnează că un centimetru pe hartă valorează 100.000 cm. sau *un km.* pe pământ.

Semne convenționale. Locurile de pe pământ se arată pe hartă nu ca în fotografie, ci cu niște semne hotărâte

prin învoială, numite *semne convenționale*, cum se văd în tabloul ce urmează.

	<i>Ūraș</i>
	<i>Târg și Șat</i>
	<i>Mănăstire</i>
	<i>Fortificații</i>
	<i>Rîu</i>
	<i>Mlaștine</i>
	<i>Nisip</i>
	<i>Lacuri</i>
	<i>Munți</i>
	<i>Cale ferată</i>
	<i>Șosea (națională)</i>
	<i>Limită de țară</i>
	<i>Alte limite</i>
	<i>Ape minerale</i>
	<i>Loc istoric</i>

Infățșarea reliefului. Pe o foaie de hârtie, munții, dealurile, podișurile, văile nu se pot arăta prin înălțimi și

adâncimi cum se fac hărțile în relief¹⁾, ci se arată prin niște linii mici numite *hașuri*, cu atât mai dese cu cât înălțimea are urcuș mai repede, sau prin linii numite *curbe de nivel*, cari împreună toate localitățile cu aceeași înălțime și care pe pământ sunt la aceeași depărtare una de alta, iar pe hartă vin cu atât mai apropiate, cu cât înălțimea are urcuș mai repede. În mod mai practic și mai lesne pentru înfățișarea pe *hărțile geografice* a zonelor șese, deluroase și muntoase, se întrebuințează culori, și anume: *albastru* pentru mări, și din ce în ce mai închis, cu cât marea e mai adâncă; *verde închis* pentru șesuri de la 0—50m; *verde deschis* pentru șesuri dela 50 — 200 m.; *cărămiziu deschis* pentru înălțimi dela 500 — 1500 m.; și *cărămiziu întunecat* pentru înălțimi în sus de 1500 m., cum se vede în planșa alăturată, care înfățișază o parte din harta României.

Cetirea hărților. Orice hartă are o scară de proporție și o *legendă*, adică o însemnare, care *trebuie neapărat cetită*, fiindcă ea arată ce explică semnele convenționale și tot ea explică, într'o hartă fizică, ce înălțimi arată fiecare culoare. După ce ne-am deprins bine cu scara de proporție și cu legenda, atunci putem porni la cetirea hărții ce ni s'a dat. Trebuie să se bage de seamă că, formele de relief și adâncimile mărilor și oceanelor nu se găsesc decât în *hărțile fizice*, și prin urmare nu trebuiesc căutate în cele politice sau economice.

Orientarea. De hartă ne servim nu numai spre a cunoaște formele de relief și așezările omenești, dar și pentru a ști încotro trebuie să pornim, spre a merge drept dintr'un loc într'altul. Orientarea se face astfel: se caută pe hartă locul de unde pornim și cel unde trebuie să ajungem și le unim cu o linie dreaptă; se pune centrul busolei pe locul de pornire și așa fel, ca linia N-S din fundul cutiei să fie paralelă cu marginea laterală a

1) A se arăta elevilor o hartă în relief.

hărței, care arată N-S., apoi se mișcă harta, pe care stă și busola, cu băgare de seamă, până ce acul magnetic se confundă cu direcțiunea N-S din cutie, și așa fel ca vârful cel negru să fie spre nord, dupe aceasta se ce-tește pe roza vânturilor câte grade are unghiul format de acul magnetic cu dreapta ce am tras pe hartă între locul de plecare și sosire. Știind aceasta, o pornim la drum, căutând să păstrăm mereu ca direcțiunea în care mergem, să facă neconținut cu acul magnetic unghiul găsit.

Intrebări.

Ce este o hartă? Ce trebuie să cunoaștem la hartă spre a o citi? Prin ce se înfățișează formele de relief?

Ce culori se întrebuintează la o hartă fizică și ce însemnare au? Cum ne orientăm cu harta?

Rezumat.

Harta geografică e un desemn, care ne dă puțința de a cunoaște forma unui ținut, relieful, apele, așezările omenești și diferitele lucrări concrete, mai însemnate, făcute de om în acel ținut. Orice hartă are o scară de proporție, care arată raportul între distanțele de pe hartă și cele corespunzătoare de pe teren: o legendă care explică tot ce e pe hartă și direcția N-S, care se socotește marginea din dreapta sau din stânga hărții.

Formele de relief într-o hartă fizică se arată prin curbe de nivel sau hasuri, iar în hărțile geografice de școală se arată prin culori: albastru pentru ape, verde pentru șes și cărămiziu în tonuri din ce în ce mai închise pentru înălțimi dela 200 m. în sus. Orientarea cu harta se face, căutând cu busola unghiul ce-l face direcția încotro trebuie să mergem, cu direcția acului magnetic, îndreptat paralel cu marginea din dreapta sau din stânga hărței, și mergând sub unghiul acela, ajungem în locul dorit.

Exerciții.

Să se afle distanța cea mai scurtă dintre București și Craiova prin ajutorul hărții României din Clasă, și tot astfel distanța dintre București și Cluj, dintre Galați și Iași. Să se arate pe hartă la ce longitudine și latitudine se află: Timișoara, Blaj, Cernăuși, Chișinău. Să se facă mai multe aplicațiuni de orientare cu o foaie de hartă și cu busola.

MIȘCĂRILE PĂMÂNTULUI.

Mișcarea de rotație. Mult timp s'a crezut că pământul ocupă centrul lumii și stă nemișcat, iar împrejurul

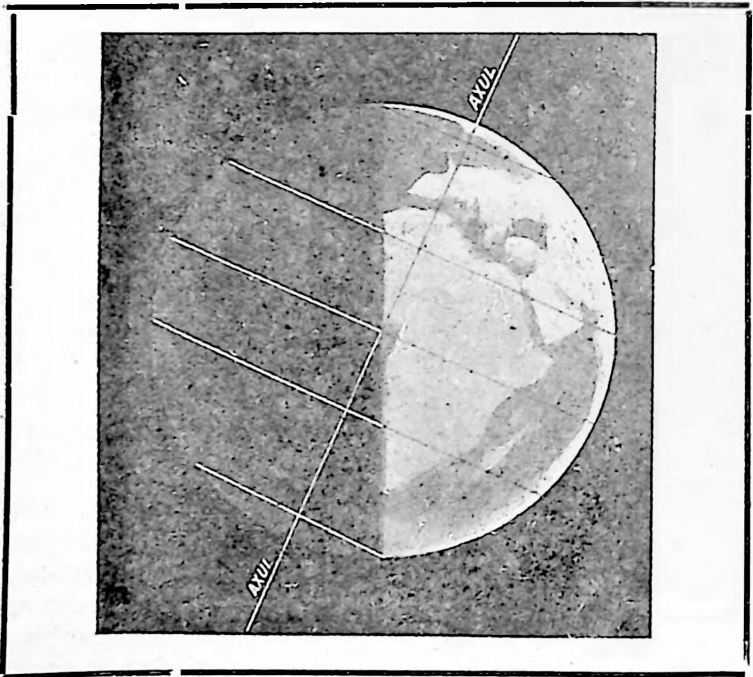

Fig. 14. — Poziția pământului pe orbită.

lui dă roată în 24 ore soarele, luna și stelele. Aceasta s'a dovedit însă că nu este exact, ci e numai o părere,

după cum părere este, când aflându-ne într'un tren în mișcare, vedem stâlpii dela telegraf că se mișcă în sens contrariu de cum merge trenul. Ceeace e adevărat e tocmai contrariu că, pământul nu e fix, ci se mișcă înmprejurul său în 24 ore, dela apus spre răsărit.

Diferitele puncte ale unei roate, care se învârtesc înmprejurul unei osii, n'au aceiași iuțeală: cele de pe o-bezi, care sunt mai depărtate de osie, se învârtesc mai repede; iar cele de pe spițe și de pe bucces, care sunt mai aproape de osie, se învârtesc mai încet. Tot așa și pe pământ: punctele de pe equator fiind mai depărtate de ax, fac în 24 ore un drum de 40 mii km. sau aproape o jumătate km. pe secundă (465 m.), pe când cele dela nord și dela sud de ecuator, cari sunt mai apropiate de ax, se mișcă cu o iuțeală mai mică, iar poli stau fixi.

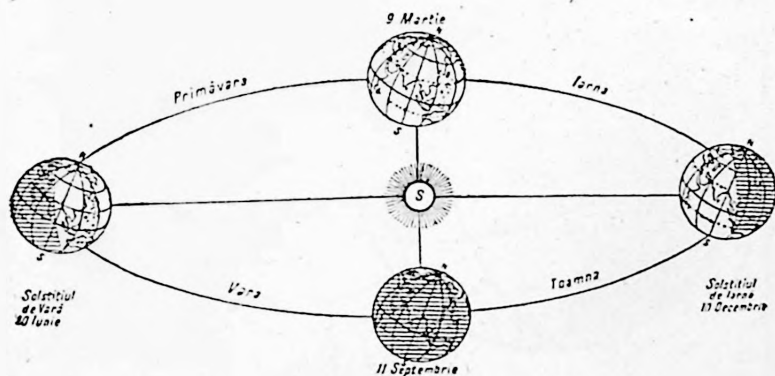

Fig. 14. — Pozițiunile pământului în mișcarea de revoluție. *Observație:* Să se rectifice datele solstițiilor și equinocțiilor, care sunt depe stil vechiu, adăugându-se 15 zile.

Ca urmare a mișcării mai repezi a punctelor dela ecuator, decât a celor de lângă poli, a rezultat că: *globul pământului e mai umflat la ecuator și mai turtit la poli.* Prin urmare, forma adevărată a pământului nu e o sferă perfectă ci un fel de sferă sau sferoid.

O altă urmare a mișcării de rotație a pământului e *succesiunea zilelor și nopților*. Fără această mișcare, jumătate din pământ ar fi totdeauna în fața soarelui și ar avea călduri mari neîntrerupte, care ar secă mările și ar usca pământul, lipsindu-l de vegetație, de animale și de oameni; iar cealaltă jumătate ar fi veșnic în întuneric și acoperită cu ghiață, și prin urmare iarăși lipsită de vegetație.

Prin mișcarea de rotațiune, fiecare punct de pe ecuator se află 12 ore în fața soarelui, iar 12 ore ascuns de soare. Prin urmare la ecuator zilele sunt totdeauna egale cu nopțile.

Mișcarea de revoluție sau de translație. Pământul, deodată cu mișcarea de rotațiune, mai face și o mișcare

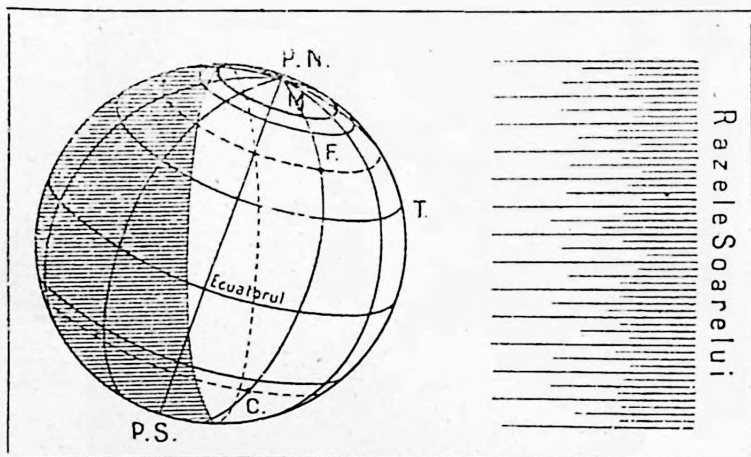

Fig. 15. — Pozițiunea pământului în fața soarelui la solstițiul de vară.

împrejurul soarelui în 365 zile, 5 ore și 48 minute numită *mișcare de revoluțiune* sau de *translație*. Aceste două mișcări, cari se fac în acelaș timp, seamănă cu mișcările unei sfârleze, care pe deoparte se învârtește în jurul ei, iar pe de alta înaintează pe masa pe care se află.

Linia dupe care pământul se mișcă împrejurul soarelui se numește *ecliptica* sau *orbita pământului*. Axul pământului față de al elipticei stă inclinat cu $23^{\circ} 27'$.

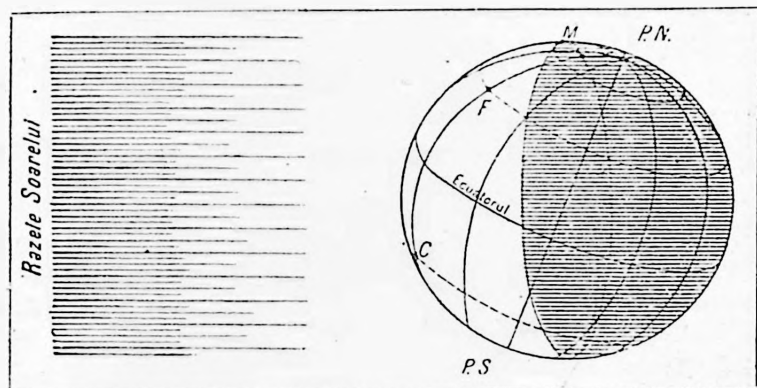

Fig. 16 — Poziția pământului în fața soarelui la solstițiul de iarnă

Iuțea cu care pământul dă ocol soarelui e foarte mare: într'o secundă face un drum cât jumătate distanță dela București la Ploești (31 km.).

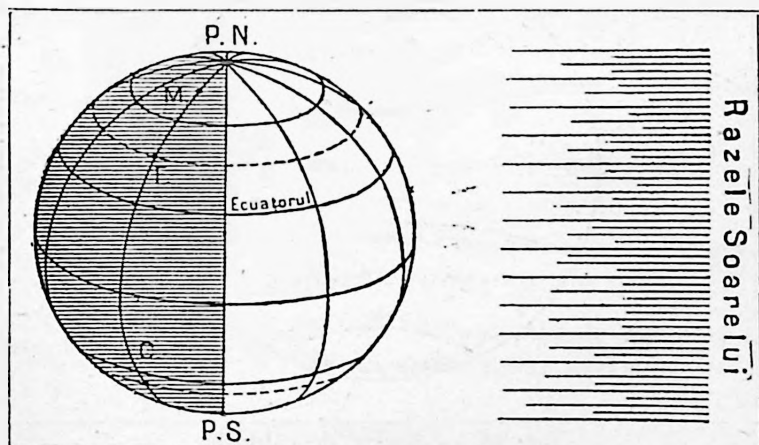

Fig. 17.— Pozițiunea Pământului în fața soarelui le equinocțiul de primăvară și de toamnă. Punctele M, C, F. și toate celelalte puncte ale pământului trec un timp egal prin umbră și prin lumină.

Urmările mișcării de revoluție sunt.

1. *Anotimpurile.* Din cauza înclinării axului pe orbită, polul nord fiind la 23 Iunie mai aproape de soare decât cel de sud, avem vară în emisfera boreală și iarnă

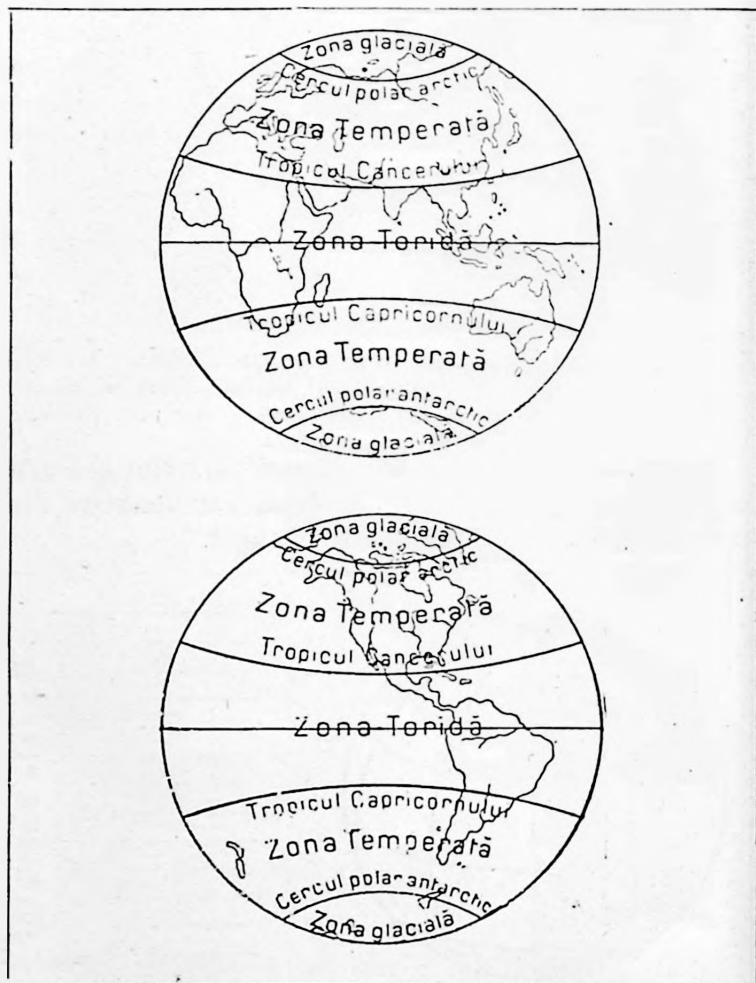

Fig. 18. -- Zonele de căldură.

în cea australă; iar la 23 Decembrie, polul nord fiind mai departe de soare decât cel de sud, avem iarnă în emisfera boreală și vară în cea australă.

2. *Inegalitatea zilelor și a nopților în acelaș loc în timpul anului.* Cauza care produce acest fenomen, e pe deoparte înclinarea axului pe ecliptică, care face ca cercul ce desparte partea luminată de soare de cea întunecată să nu treacă prin ax și să nu împartă paralelii în 2 părți egale, și deci ziua să nu fie egală cu noaptea: vara mai lungă și iarna mai scurtă; iar pe de altă parte, mișcarea de revoluție, care face ca acolo unde vara eră ziua mai lungă, iarna să fie mai scurtă și viceversa. La 21 Martie și 23 Septembrie, cercul care desparte partea luminată a pământului de cea întunecată, trecând prin linia polilor, imparte toți paralelii în 2 părți egale, și atunci, pe tot pământul, la aceste 2 epoce. se zice că e la *equinopți*, iar la 23 Iunie, când ziua e cea mai lungă și la 21 Decembrie când ziua e cea mai scurtă, pământul se zice că e la *solstiții*.

Cele 5 zone de căldură. Cele 2 cercuri *tropicale* și cele două cercuri *polare*, impart pământul în cinci zone:

1. *Zona toridă* sau arzătoare, cuprinsă între cele 2 tropice.
2. *Zona temperată de nord*, cuprinsă între tropicul cancerului și cercul polar arctic.
3. *Zona temperată de sud*, cuprinsă între cercul capricornului și cercul polar antarctic.
4. *Zona înghețată de nord*, care se întinde de jur împrejurul polului nord până la cercul polar arctic.
5. *Zona înghețată de sud*, care se întinde de jur împrejurul polului sud până la cercul polar antarctic.

Intrebări.

Câte mișcări are pământul? Cât durează o mișcare de rotație? Dar de translație? Ce fenomene produc mișcările de rotație și de translație ale pământului? Ce va să zică solstiții și equinopții?

REZUMAT

Pământul nu stă nemișcat. El are două mișcări: 1) de rotație, care se face împrejurul său în 24 de ore și a dat naștere la umflarea pământului la ecuator și turtirea la poli, și la producerea succesivă a zilei și a (noapții), 2) de revoluție, care se face împrejurul soarelui în $365\frac{1}{4}$ zile, și dă naștere la anotimpuri și la inegalitatea zilelor pentru acelaș loc în timpul anului.

Cele 2 tropice și cele 2 cercuri polare împart pământul în 5 zone de căldură: una tropicală, două temperate și două glaciale.

Exerciții.

Ce s'ar întâmpla pe pământ, dacă axul ar fi perpendicular pe ecliptică și dacă ar exista numai mișcarea de rotație? Dar dacă ar exista și mișcare de translație? Ce s'ar întâmpla pe pământ, dacă axul ar avea înclinarea care o are acum, dar pământul n'ar avea mișcarea de translație, ci numai de rotație?

CELE PATRU INVELIȘURI ALE PĂMÂNTULUI

Origina pământului. În spațiul ceresc, există risipită o materie gazoasă foarte ușoară și foarte rară, numită *eter*. Aceasta, cu timpul, se strânge în grămezi din ce în ce mai mari și formează un fel de nori, numiți *nebulose*. Soarele, pământul, luna, luceafărul și alte câteva corpuri, care se învâtesc, ca și pământul în jurul soarelui numite *planete*, au format la început o nebuloasă. Din ea, corpurile acestea s'au născut astfel: nebuloasa, din cauza gerului cumplit ce există în spațiul ceresc, s'a strâns și din cauza micșorării volumului, a început să iă o mișcare de rotațiune mică mai întâiu, și apoi din ce în ce mai mare, cu cât s'a strâns mai mult. Ca urmare a acetsei mișcări repezi, nebuloasa s'a

umflat la ecuator și din regiunea aceasta s'au deslipit mai multe părțile, care au dat naștere pământului și altor corpuri, la fel cu pământul, ce se învârtesc împrejurul soarelui.

Cele 4 învelișuri ale pământului. La început, când pământul s'a deslipit din nebuloasa solară, era tot un fel de nebuloasă, care imprăstia în spațiul întunecos lumină și căldură, ca un mic soare.

Cu timpul, materiile gazoase ale acestei nebuloase răcindu-se, s'au condensat, și au început să cadă către centru, sub forma unei ploii fierbinți, formând mai multe sfere concentrice de lichide, așezate după greutate: cele mai grele ca aurul, argintul, fierul mai în interior; iar cele mai ușoare ca varul, soda mai la margine.

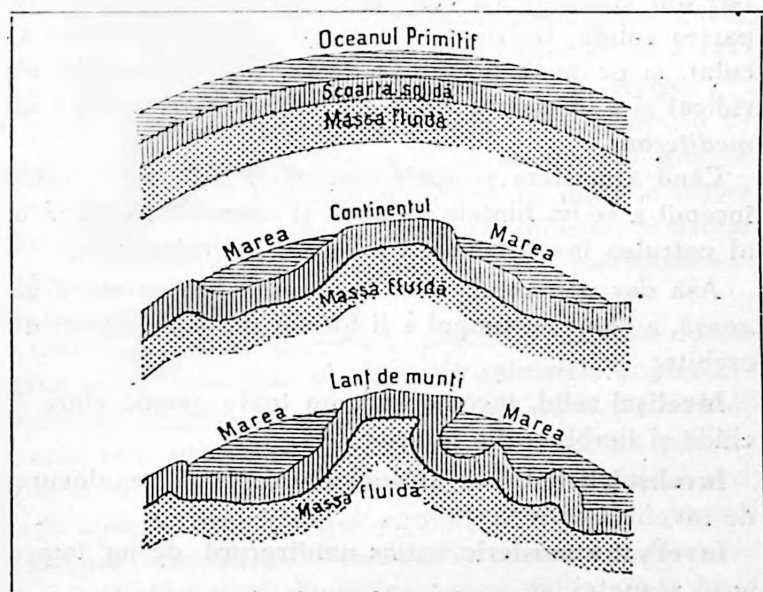

Fig. 19. — Schimbările suferite de scoarța pământului și despărțirea păturii lichide în mări și continente.

Mai târziu, învelișul ușor dela suprafața sferei lichide răcindu-se, a început să devie mai vâcos și să se

întărească, formând o coaje sau un *inveliș solid*, iar deasupra acestuia, a rămas o atmosferă grea, încărcată cu vapori de apă și cu diferite gaze.

Mai în urmă, tot din cauza gerului din spațiu, vaporii de apă au început să se condenseze și să cadă sub formă de ploaie, formând un *inveliș lichid*, care din cauza temperaturii ridicate a coajei pământului, eră cald și ținea în suspensiune sare și alte materii în cantități mari, luate prin dizolvare dupe scoarța pământului.

Atmosfera, curățindu-se de vaporii de apă și de alte gaze ce mai conținea, a ajuns cu timpul în starea în care se găsește azi, formând un al treilea *inveliș*, numit *invelișul atmosferic*.

Miezul lichid din interiorul pământului pierzând mereu din căldură, s'a contractat, și din această cauză, partea solidă, trebuind să urmeze sămburele lichid, s'a cutat, și pe unele locuri s'a lăsat, iar prin altele s'a ridicat și a format *continente, munți și mări interne sau mediterane*.

Când atmosfera și apele oceanelor s'au mai răcit, a început a se ivi ființele vegetale și animale, formând un al patrulea *inveliș*, numit *invelișul viețuitoarelor*.

Așa dar pământul, care la început era în stare gazoasă, a ajuns cu timpul a fi format din 4 *invelișuri deosebite*:

Invelișul solid, înconjurând din toate părțile sfera lichidă și fierbinte din interior;

Invelișul lichid, sau al apelor, întrerupt pe alocurea de *invelișul solid*;

Invelișul atmosferic, întins neîntrerupt, de jur împrejurul planetei, și

Invelișul viețuitoarelor, format din vegetale și animale, care se găsesc pretutindena, atât pe uscat și în înălțimile atmosferei, cât și prin peșteri și în profunzimea mărilor și oceanelor.

Să vorbim despre fiecare din aceste învelișuri, începând cu atmosfera.

INVELIȘUL ATMOSFERIC.

Subt numele de *atmosfera* se înțelege pătura de aer ce înconjoară pământul și care împreună cu el ia parte la mișcarea de rotațiune și de revoluțiune.

Grosimea păturei de aer ce înconjoară pământul se crede că e cam de 150 km.

Aerul, ca ori ce corp, e *greu*: o coloană de aer, dela suprafața mării până unde se întinde, are o greutate egală cu aceea a unei coloane de mercuriu cu aceeași bază și înaltă numai de 760 m. m. Cu cât ne suim mai sus, cu atât aerul e mai rar și are o presiune mai mică.

Din această cauză, acel care se urcă cu avionul la înălțimi mari, are inecăciuni și simte trebuința de a respira des, iar uneori leșină și are *scurgeri de sânge*.

Compozițiunea aerului. Aerul este format dintr'o amestecătură de mai multe gaze, din care două sunt în cantități foarte mari: *oxigenul*, o cincime dintr'un volum oarecare de aer și produce căldura animală, și *azotul* cam 4 c'ncimi din același volum de aer și mai moderează puterea oxigenului.

Insemnătatea aerului. Aerul are o însemnătate foarte mare pe pământ: fără el, oamenii, animalele și plantele neputând să respire, ar pieri, iar apa care stă lichidă numai prin presiunea aerului, ar dispărea; pe pământ apoi ar fi o liniște mormântală, fiindcă sunetul se propagă numai prin ajutorul aerului. Dar aerul e nu numai unul din cei mai însemnați factori care întreține viața pe pământ ci, de câțiva ani, a ajuns, cu invențiunea avioanelor, și un mijloc de comunicare mai repede decât pe apă și pe uscat. Vara, când timpul e bun, circulă zilnic avioanele de poștă și de pasageri între București și Paris.

Inegala răspândire a temperaturii în atmosferă. Isvorul de căldură pe pământ e soarele. Incălzirea pământului însă nu se face direct de la soare, ci razele după ce intră în pământ, ies după câteva ore, și încep să încălzească atmosfera de jos în sus, în măsură din ce în ce mai mică, cu cât paturile de aer sunt mai depărtate de suprafața pământului. Incălzirea aerului se face la fel cu încălzirea unei odăi prin sobă, adică mai întâiu, cărămida absoarbe căldura dată de foc, și apoi aceasta începe să răspândească căldura inmagazinată, de jur împrejur, în măsură din ce în ce mai mică, cu cât locul e mai departe de sobă.

Gradul de căldură al aerului dintr'o localitate se numește *temperatura* acelei localități.

MIȘCĂRILE ATMOSFEREI.

Vânturi. Sub numele de vânt se înțelege mișcarea aerului dintr'o localitate într'alta. Cauza acestei mișcări e căldura. În adevăr, dacă într'o localitate e cald, aerul se dilată și devine mai rar; iar dacă într'altă localitate vecină e răcoare, aerul se strânge, și devenind mai des, începe să treacă pe jos, spre locul unde e mai rar, rezultând astfel un curent de aer rece, numit **vânt**, care bate din regiunea rece către cea caldă; în regiunea rece apoi, făcându-se gol, aerul din cea caldă începe să treacă spre regiunea rece, formând un al doilea curent sau vânt, care merge pe sus.

De altfel, aceasta se poate observa foarte lesne iarna, când fiind cald în odaie și lăsăm ușa puțin deschisă, vom vedea că, dacă punem două lumânări, una sus și alta jos, flacăra celei de jos se abate spre odaie, ceea ce arată că se formează un curent rece, din afară către interior; iar flacăra celei de sus se abate către

afară, ceea ce arată că se formează un curent cald, din interior către afară.

Zona calmelor sau a liniştii. La ecuator, din cauză că razele soarelui cad mai tot anul aproape perpendicular pe pământ, căldura fiind foarte mare, aerul se dilată mult, și pentru că prin împrejurimi e tot cald, nu se pot stabili curenți dintr'o parte într'alta, ci numai de jos în sus. Prin urmare pe lângă ecuator nu bat vânturi, și regiunea aceasta se numește *zona calmelor* sau a *liniştii*. Ea are o lățime cam de 250 - 1000 km.

Vânturi regulate. Alizee. Aerul din regiunile vecine cu ecuatorul răzindu-se din cauza căldurilor, pornesc dela cele două tropice, unde aerul e mai des, către acele regiuni, doi curenți continui: unul din emisfera boreală suflând dela nord-est spre sud-vest; altul din emisfera australă, suflând dela sud-est către nord-vest. Acești curenți de aer se numesc *vânturi alizee*.

Contra-alizee. Aerul cald dela ecuator, care a ajuns în regiuni înalte, răcindu-se, se desface în două brațe,

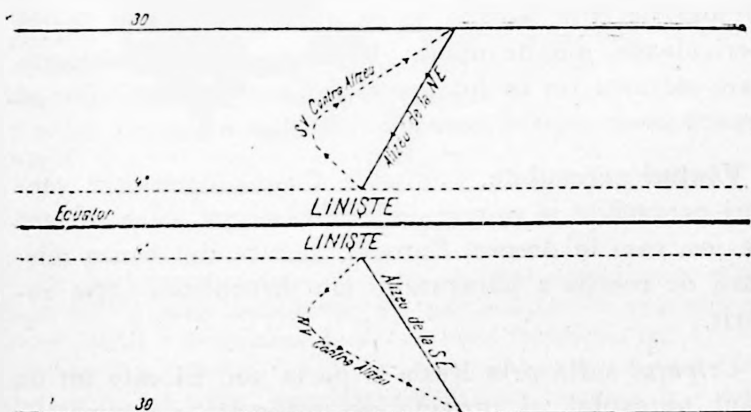

Fig. 20. — Zona liniştii și zona alizeelor.

pornind pe sus: unul către tropicul cancerului și altul către al capricornului. Acești doi curenți, cari sunt și ei continui, se numesc *vânturi contra-alizee*.

Vânturile alizee și contra-alizee se simt destul de bine, de cel care se găsește în apropiere de vulcanul Tenerifa din insulele Canare, dela nordvestul Africei. Acolo, pe jos, se simte alizeul, iar pe sus, fumul, care iese din vulcan se vede mergând în sens contrariu alizeului, ceea ce arată prezența și direcțiunea contra-alizeului.

Musoni. Alizeele, care suflă în Asia intertropicală, în loc să-și continue drumul spre ecuator, se întorc prin oceanul Indian către podișul Central al Asiei. din cauză că pe acolo, în timpul verii, căldura e mai mare ca la ecuator. Acest vânt, ce se formează astfel, se numește *muson*, și el ține din Aprilie până în Octombrie; iar în timpul iernii, din cauză că pe podișul Central al Asiei e ger mare, și pe oceanul Indian e cald, musonul își schimbă direcțiunea, și se îndreaptă dela nord-est către sud-vest, devenind iarăși alizeu, și suflând din Octombrie până în Aprilie.

Când vânturile musone își schimbă direcțiunile, în Octombrie și în Aprilie, se produc niște vânturi foarte periculoase, numite unele **tifoane** iar altele **cicloane**, care sfărâmă tot ce întâlnesc, și fac valurile mărilor să treacă peste coaste, incând culturi și orașe.

Vânturi neregulate. *Vânturile dinspre apus* sunt vânturi neregulate și provin din contra-alizee. care se lasă pe jos, cam în dreptul Europei, și care din cauza mișcării de rotație a pământului iau direcțiunea către răsărit.

Crivățul suflă prin Rusia și pe la noi. El este tot un vânt neregulat, și provine din diferența de temperatură în timpul iernii, între ținuturile siberiene și acelea ale mării Mediterane și oceanului Atlantic.

Insemnătatea vânturilor. Vânturile au o mare însemnătate pentru omenire. Când bat dela mare la uscat, aduc ploii și

belșug: cînd bat din contra, dela uscat la mare, aduc uscăciune și sărăcie.

Mulțumită vînturilor ce vin dupe oceanul Atlantic, coasta de de apus a Europei e udată foarte des, dînd naștere la pășuni bogate și la creșterea unui mare număr de vite, și mulțumită musonului de vară, India și Indochina produc cea mai mare cantitate de orez din lume și au pe unele locuri un adevărat furnicar de oameni.

Înainte de descoperirea puterii aburilor, vînturile făceau și servicii de cărăușie, deoarece corăbierii, cu ajutorul lor transportau mărfuri și călători dela un loc la altul. Chiar azi, întrebuintarea lor în acest scop n'a încetat: mărfurile, care se aduc din India în Europa și care nu se strică, mergînd timp îndelungat pe apă, se pun în corăbii cu pânze și ocolesc pe la capul Bunei speranțe.

Arabii, fără musoni, n'ar fi putut în vechime să se apropie de Africa și să lege cu dînsa diferite afaceri comerciale.

Tot vînturile, împingînd aerul din regiunile calde spre cele reci și viceversa, egalează temperatura, și pe acolo, unde sunt miasme le împrăștie și împrăpătază aerul.

Dar vînturile aduc nu numai foloase, ci și mari neajunsuri. Așă: uraganele ridică pe mări și oceane valuri uriașe și pustie coastele continentelor, iar pe uscat desvelese case, rup pomi și ridică uneori animale și oameni, cum sunt vînturile *torandos* din Statele-Unite, taifunul de pe mările Chinei și Japoniei, și *cicloanele* din oceanul Atlantic și Pacific, care acestea din urmă au devastat în 1905 insulele Tuamatu din Oceania, distrugînd case și luînd viața la 515 oameni.

Intrebări.

Ce însemnează nebuloasă? Cum s'a format pămîntul? Care sunt cele 4 părți constitutive ale pămîntului? Ce este atmosfera? Aerul e deopotrivă de des în toată întinderea lui? Ce însemnătate are aerul? Pentru ce aerul n'are aceiași temperatură în șes ca pe vîrful munșilor? Ce vînturi regulate se cunosc și cum se formează? Ce vînturi neregulate bat în România? Ce însemnătate au vînturile?

Rezumat.

Pămîntul, ca toate plănețele, s'a format dintr'o părțică aruncată de nebuloasa solară în mișcarea sa de rotațiune. Prin

răcire, materia gazoasă a pământului a ajuns să formeze 4 învelișuri: scoarța pământului, apele, viețuitoarele și atmosfera. Aerul e o materie formată din 2 gaze mai însemnate: oxigenul care determină arderea alimentelor, și azotul care mai potolește energia oxigenului. Aerul, ca orice corp, e greu. Păturile de aer pecine cu uscatul și cu apele au aerul mai des, cele mai depărtate îl au mai rar. Fără aer n'ar exista nici un fel de vietate și nici apă. Vânturile sunt mișcările aerului din 2 localități cu temperaturi deosebite. Vânturile regulate sunt alizeele, care bat totdeauna dela tropice spre ecuator și musonii, care bat în pecinătatea tropicelor: 6 luni dela mare la uscat și 6 luni invers.

Vânturi neregulate sunt acelea care bat la epoci neregulate, cum e crivățul la noi.

Vânturile au mare însemnătate, fiindcă ele aduc ploi și ajută corăbiile să meargă, dar fac și mult rău, fiindcă unele aduc uscăciune și pagube mari, înecând corăbiile și dărâmand case,

Exerciții

Dacă ar dispărea aerul cun ar fi temperatura pe pământ? De ce iese sângele din artere și vine, când ne suim cu avionul prea sus? E bine ca un om bătrân să se sue prea sus pe munți sau cu avionul? Dacă cineva s'ar urca cu avionul și ar sta într'un loc 24 ore, ar putea vedea defilând pământul pe dinaintea ochilor lui? Dece când bate vântul se usucă rufele mai repede?

PLOI.

Din cauza căldurii, parte din apa de pe uscat și oceanee se evaporează, și când atmosfera se încarcă până la saturare de aburi, iar temperatura se coboară, atunci aburii se strâng la un loc și formează nori. Când temperatura e destul de rece, aburii norilor se transformă în ploae.

Căderea ploilor depinde așa dar de temperatură și de cantitatea de aburi din atmosferă. Prin urmare, locurile muntoase și păduroase, pe unde temperatura totdeauna e mai scăzută, și locurile de pe lângă ecuator, pe unde din cauza căldurii, evaporațiunea este foarte mare, pe acolo, ploile sunt mai dese și din belșug.

Căderea ploilor într'un loc mai depinde și de vânturi. Localitățile care sunt așezate în bătaia vânturilor neîntrerupte, ce vin dinspre ocean, sunt cele mai bine udate; așa sunt, coastele intertropicale ale Americii de est, și ale Africii de est, pe unde suflă vânturile alizee.

Locurile, care sunt așezate în bătaia vânturilor neîntrerupte și suflă numai pe uscat, sunt cele mai lipsite de ploi, așa sunt: Sahara, Arabia, Australia centrală și occidentală, pe unde alizeele suflă numai pe uscat.

Distribuirea ploilor pe glob. În privința căderii plouilor, pământul se împarte în următoarele regiuni:

1. *Regiunea ecuatorială*, pe unde plouă mai în fiecare zi, după ora 2, și pe unde cantitatea de apă ce cade e așa de mare, încât dacă n'ar intra în pământ și nu s'ar evaporă, s'ar face un strat de apă aproape de două ori cât înălțimea unui om.

2. *Regiunile sub-ecuatoriale.* În apropiere de ecuator, deoparte și de alta a lui, sunt două anotimpuri: unul secetos și altul ploios. Dincolo de aceste regiuni și până la tropice, se întind regiunile deșerturilor, pe unde trec mai mulți ani de-a rândul, fără să cadă o picătură de apă.

3. *Regiunile temperate.* În aceste regiuni, ploile cad în măsură potrivită și în toate anotimpurile, iar pe unele locuri, și anume prin sudul Europei, cad numai iarna.

4. *Regiunile polare.* În aceste regiuni mai mult ninge, iar ploile cad în cantitate foarte mică, și aceasta din cauza iernelor lungi, care fac ca aerul să fie uscat și rece.

Insemnătatea ploilor. Ploile sunt foarte folositoare, căci ele sunt acelea care dau viață plantelor și animalelor. Doi sau trei ani de secetă la noi, ar aduce cea mai mare sărăcie, și aceasta s'ar resimți și prin cele-

lalte țări, de unde ne vin țesături și diferite mașini, deoarece noi neavând ce exporta, nu am mai putea importa nimic.

CLIMA

Influența temperaturii, a vânturilor și a ploilor asupra aerului dintr'o localitate se numește *clima acelei localități*. Prin urmare, când cunoaștem temperatura, vânturile și ploile dintr'un loc, cunoaștem clima acelui loc. Pe pământ sunt următoarele zone climatice:

I. *Zonele cu climă caldă*. Ele sunt cuprinse între cele două tropice, și sunt de trei feluri:

1. *Ținuturile cu climă caldă aproape constantă* atât ziua și noaptea, cât și vara și iarna, cum sunt ținuturile de lângă ecuator.

2. *Ținuturile cu climă caldă cu două anotimpuri*: anotimpul ploios vara, și anotimpul secetos iarna, cum e prin Sudan.

3. *Ținuturile cu climă caldă, uscată și foarte variabilă*, pe unde ziua, căldurile sunt ca de cuptor, iar noaptea scad până la înghețul apei, cum e prin Sahara și Algeria de sud.

II. *Zonele cu climă temperată* se întind între tropice și cercurile polare, și sunt de trei feluri:

1. *Ținuturile subtropicale*, cu o diferență potrivită de temperatură între vară și iarnă, și cu ploi în timpul iernii, cum e pe țărmurile mării Mediterane;

2. *Ținuturile cu climă temperată maritimă*, care din cauza vecinătății mării și a prezenței curenților maritimi calzi, au o temperatură potrivită, atât iarna cât și vara, și ploi în toate anotimpurile, cum e prin Marea Britanie și pe țărmurile de apus ale Franței.

3. *Ținuturile cu climă temperată continentală*, cu di-

ferență mare de temperatură între vară și iarnă, și pe unde plouă puțin și bat vânturile în mod neregulat, cum e prin România și Rusia.

III. *Zonele cu climă polară* se întind de jur împrejurul polilor și țin până la cercurile polare. Pe acolo, frigul e mare și iarna ține 9—10 luni, iar vara e scurtă și rece, cum e prin nordul Rusiei și prin Siberia.

Insemnătatea climatei. Clima are o mare însemnătate pentru omenire, fiindcă de dânsa depind, atât averile vegetale și animale, cât și dispozițiile sufletești ale omului.

Pe acolo, pe unde e *frig îndelungat*, pământul e despuiat și trist, iar omul nu se poate mișca dela un loc la altul decât cu mare greutate, ceea ce îi paralizează orice pornire spre o muncă mai spornică și mai înaltă.

Pe acolo, pe unde sunt *călduri mari și ploi din belșug*, deși pământul e îmbrăcat cu o bogată haină vegetală și mișună pe dânsul tot felul de animale, omul însă nu poate progresa, fiindcă având la dispoziție fructe din belșug îl face leneș și neprevăzător.

Pe acolo, pe unde *clima e temperată*, pământul într'un timp al anului e acoperit cu vegetație, iar în altul, e despuiat. Omul care trăiește prin asemenea locuri e nevoit să-și frământeze necontenit mintea și să-și dea toate silințele, ca să găsească mijloace de hrană și să-și facă locuință pentru timpul cel rău. Aceste preocupări au făcut pe om să-și ascutească spiritul și să născocoască tot felul de mașini, cu care să lucreze mai bine și să mai mult, și să urce repede toate treptele civilizațiunii.

Intrebări.

Ce sunt ploile? Care sunt factorii cari înlesnesc producerea ploilor? Pe unde plouă mai mult pe pământ? Când plouă mai mult în România și pe unde? Care sunt elementele constitutive ale climatei? Câte feluri de climate avem? Ce însemnătate are cunoașterea climatei?

Rezumat.

Ploaia se formează din cauza evaporării apelor și ducerea vaporilor de către curenții aerieni în regiuni cu temperatură

scăzută, unde condesându-se se transformă în picături de apă. În privința ploilor, pământul se împarte în 4 regiuni: 1) Regiunea ecuatorială pe unde ploaia cade în fiecare zi; 2) Regiunile subecuatoriale pe unde sunt 2 anotimpuri: unul secetos și altul ploios; 3) Regiunile temperate, pe unde ploaia cade mai în tot timpul anului, dar într-o măsură mai mică decât la ecuator; 4) Regiunile polare, pe unde mai mult ninge decât plouă.

Clima e rezultatul influenței temperaturii, vânturilor și ploilor dintr'un loc asupra aerului din acel loc. În privința cliimei pământul se împarte în următoarele zone: 1) zona cu climă caldă, care e de 3 feluri: a) ținutul cu temperatură decinție caldă, cu ploi în fiecare zi și fără vânturi; b) ținutul cu climă caldă și cu 2 anotimpuri: secetos și ploios; c) ținutul cu climă caldă, dar uscată.

2) Zona cu climă temperată, care e de 3 feluri: subtropicală, maritimă și continentală.

3) Zona cu clima polară, pe unde iarna ține 9-10 luni.

Exerciții.

Ce se face cu apa care cade din ploaie? Ce se întâmplă când primăvara nu plouă la noi? Dar în țările cu canale de irigație, ca în Italia? Ce devine zăpada din regiunile polare?

INVELIȘUL APELOR.

Ape marine.

Oceane. Uscatul e format din două părți: *Lumea nouă* și *lumea veche*. Acestea despart invelișul lichid în următoarele 5 mari diviziuni, numite *oceane*:

1. **Oceanul Inghețat arctic**, care se întinde de jur împrejurul polului nord, până la țărmurile lumii vechi și noi, sau cam până la cercul polar arctic, și formează o masă mare de ghiață, din care în timpul verii nu se desghiață decât numai părțile vecine cu uscatul. Acest ocean e cam $1\frac{1}{4}$ cât Europa.

2. **Oceanul Inghețat antarctic**. Acesta se întinde de la țărmurile continentului antarctic, până la cercul polar de sud și e cam de 2 ori cât Europa.

3. **Oceanul Atlantic**, numit astfel, după unii, dela continentul Atlantida, pe care cei vechi îl socoteau că ar fi existat în acest ocean; iar după alții, dela numele munților Atlas.

Oceanul Atlantic se întinde dela oceanul Inghețat arctic până la oceanul Inghețat antarctic, și e cuprins între coastele de răsărit ale Lumii noi și cele de apus ale Lumii vechi, ocupând o suprafață cam de 10 ori cât Europa. Cel dintâi, care a străbătut acest ocean, a fost Christof Columb. Azi, în fundul acestui ocean se găsesc mai multe fire telegrafice, care unesc Europa cu America și Africa, iar pe suprafața lui plutesc foarte multe vapoare, care fac curse între țărmurile acestor 3 continente.

4. **Oceanul Pacific**. Acesta se întinde dela strâmtoarea lui Bering până la oceanul Inghețat antarctic, și e cuprins între coastele de răsărit ale Lumii vechi și coastele de apus ale Lumii noi, ocupând o suprafață de 18 ori mai mare ca Europa. Cel dintâi care a străbătut acest ocean a fost Magellan. Tot el e acela care i-a dat numele de pacific, de oarece crezuse că e pretutindea liniștit, ca pe lângă ecuator, pe unde a trecut; pe când în realitate, nicăieri nu bat vânturi mai violente ca pe acest ocean, cum e spre pildă vântul *taifun* sau *diavolul* din regiunile tropicale, care sfărâmă și îneacă tot ce găsește în cale.

5. **Oceanul Indian**. Acesta se întinde pe deoparte, dela sudul Asiei și până la oceanul Inghețat antarctic; iar pe de altă parte, dela răsăritul Africei până la oceanul Pacific, cu care comunică prin unele locuri prin mai multe strâmtori. Oceanul Indian ocupă o suprafață cam de 7 ori mai mare ca Europa. Numele lui se trage dela peninsula Indiei, care înaintează în el, ca o pană de despicat.

Mări. Părțile din ocean, care pătrund printre uscata și au întinderi mari, se numesc *mări*.

Unele mări sunt puțin adânci și au fundul așa de neted, încât dacă apa ar secă, am merge pe dânsul ca pe o câmpie, cum e marea *Baltică*; altele sunt foarte adânci. au fundul foarte accidentat și sunt supuse la cutremure dese, cum e marea *Mediterană*.

<p>Oceanul Pacific 172.000.000 Kl. m². adâncimea maximă 9 615 m.</p>	<p>Oceanul Atlantic 100.000.000 Kl. m². adânc. maximă 8.340 m</p>	<p>Oceanul Indian 68.000.000 Kl. m²</p>	<p>Oceanul Înghețat de N 12 mil. Km.² Oceanul Înghețat de S. 20 mil. Km.²</p>
---	--	--	---

Fig. 21. — Compararea întinderii oceanelor.

Cele dintâi provin din cauza lăsării incete a uscatului și prelungirii apei oceanului asupra lui; iar cele din urmă, din năvălirea apei oceanelor în locurile, pe unde pământul s'a prăbușit.

Din oceanul Atlantic se desface în sudul Europei o fâșie de apă, care se prelungeste între Europa și Asia deoparte, și Africa de altă parte, formând: marea *Mediterană* marea *Adriatică*, marea *Marmara*, marea *Neagră* și marea *Azovului*; iar la nord, tot din acest ocean se desface o altă fâșie, care formează marea *Mănecii*, marea *Nordului* și marea *Baltică*.

Din oceanul Pacific se desfac mările: *Okotsk*, *Japoniei* și *Chinei*.

Din oceanul Indian: marea *Roșie* și golful *Persic*.

Din oceanul Înghețat arctic: marea *A bă* și marea *Karu Golf* se numește o parte mică din apa oceanelor sau a mărilor care înaintează în uscat, cum e golful *Triest*, care e format de marea *Adriatică* și golful *Obi*, care e format de oceanul *Înghețat*.

Fiord. Când apa oceanelor înaintează departe în continent și e mărginită de maluri drepte, apropiate și foarte înalte, atunci fâșia aceea de apă se numește *fiord*, cum sunt fiordurile de pe coastele *Norvegiei*.

Strâmtoare se numește un braț de mare, strâns între două uscaturi, unind două mări, cum e *Bosforul*, care unește marea Marmara cu marea Neagră.

Lac sărat. Pe unele locuri, apele mărilor retrăgându-se, au lăsat în locuri mai joase porțiuni de apă sărată, și au format lacuri, cum sunt: *lacul Aral* și *marea Caspică*, care, acesta din urmă, se poate considera ca cel mai mare lac. Alie lacuri sărate au provenit din izolarea apelor unor golfuri prin bariere de nisip, formate de valurile mării, cum e *lacul Razim* din Tulcea, care a fost un golf al mării Negre, și care acum aproape nu mai comunică cu dânsa. Prin urmare o întindere de apă sărată mai mică decât marea și înconjurată de jur-împrejur de uscat, se numește *lac sărat*.

LECTURĂ. — *Insemnitatea apelor marine.* Apele mărilor și oceanelor sunt așa de sărate și amare, încât îi e cu neputință cuiva să bea din ele. Mulți naufragiați cari scapă pe câte o scândură sau luntre, neavând apă de băut, mor de sete. Cu tot gustul îngrozitor de rău ce au aceste ape, totuși sunt de un mare folos pentru omenire, așa: ele, prin cantitatea de căldură ce înmagazinează, moderează temperatura locurilor vecine cu dânsule, prin puterea soarelui, se transpormă o parte în aburi, și aceștia în nori și ploi, care răspândesc viață și avuție pretutindenea, pe unde cad.

Marea e cu mult mai populată decât uscatul. Viețuitoarele într'însa furnică pe toată întinderea, dela suprafață până în fund. În ocean și mări trăesc: *mamifere*, ca: balene, focc, mörse; *crustacee*, ca: raci enormi de mari și raci mici de tot (omari și crevete); *molusce*, ca stridiile și scoicile; apoi milioane și miliarde de *pești*, din cari unii ca scrumbiile și morua, sunt așa de prăsitóri, încât în scurt timp ar putea să se umple toate mările și oceanele, dacă nu ar fi prinși de oameni și mâncați de rechini și de alți pești mai mari.

Din balene și focc, oamenii scot grăsime, care se întrebuințează la fabricarea lumânărilor de stearină: din ficatul de *morua* se extrage untura de pește, care se dă copiilor anemici și scrofuloși, spre a se îndreptă: apoi din *raci de mare* și din diferiți pești se prepară conserve, cu care se face comerț foarte mare.

În mări se mai află diferite plante numite *varegch*, însă numai până la 200 m., de oarece dela această adâncime, ne mai pătrunzând lumina, ele nu mai pot trăi. Plantele marine se întrebuintează pentru ingrășarea tarinelor secătuite, și din ele se scot și *iod*, o substanță foarte mult întrebuintată în medicină.

Dar marea e folosită de omul nu numai prin bogățiile mari ce conține, ci și prin aceea că, încă din timpurile cele mai vechi, a servit ca cel mai bun drum de comunicație, neavând piedici, și costând mai ieftin.

VALURI, MAREE ȘI CURENȚI MARITIMI.

Valuri. Apele mărilor și oceanelor, din cauza vânturilor, sunt într'o continuă mișcare, dând naștere la valuri. Când pe mări se întâlnesc vânturi ce vin din direcțiuni opuse, se produc vârtejuri, ce ridică apa la înălțimi mari, formând niște stâlpi uriași ce se numesc *trombe marine*.

Valurile se mai formează și din cauza atracțiunii soarelui și a lunii. Ridicarea apei din cauza atracțiunii acestor corpuri cerești se numește *flux*, iar lăsarea lor se numește *reflux*. Cu un cuvânt, fluxul și refluxul se numesc *maree*. Fluxul ajută la intrarea vapoarelor mari în porturile fluviale dela gură, iar refluxul la pornirea vapoarelor mari spre oceane și mări.

Curenții maritimi. Pe oceane și mări se observă niște fășii mari de apă, care se mișcă, ca râurile pe pământ, însă cu o iuțeală mai mică. Aceste cursuri se numesc: *curenți maritimi*.

Principala cauza a formării lor sunt vânturile: alizeul de nod-est împinge apa din apropiere de ecuator spre vest și determină un curent numit *curentul ecuatorial de nord*: iar alizeul de sud-est, împinge și el apa din apropiere de ecuator spre vest, și determină un al doilea curent, numit *curentul ecuatorial de sud*.

Atât curentul ecuatorial de nord, cât și cel de sud, în mersul lor, isbindu-se de coastele continentelor, se desface fiecare în câte două ramuri: una apucă pe lângă coaste, iar alta se întoarce pe lângă ecuator și formează un curent ecuatorial contrar.

Curenții ecuatoriali, cum și cei care se desfac din aceștia, au apele calde.

Fig. 22. — Trombe marine.

În apropiere de poli, vântul care bate dela apus către răsărit, împinge apele din acele regiuni către răsărit, și dau naștere la alți curenți, care însă sunt reci. Cei mai însemnați curenți maritimi sunt:

1. **Curentul Gulf-Stream** (se va pronunța *Golf-Strim*), care iese din golful Mexic și este o ramură a curentului ecuatorial de nord, din oceanul Atlantic. Acest curent se îndreaptă către coastele Europei și atinge

Insulele Britanice și Norvegia. Apele lui au o culoare albastră închisă, pe când ale restului oceanului sunt verzui

2. **Curentul Kuro-Sivo** se desface din curentul ecuatorial de nord, din oceanul Pacific, și atinge coastele Japoniei și ale Americii de Nord. Acesta are apele mai puțin calde de cât ale curentului Gulf-Stream (Golf-Strim) și curge mai incet decât dânsul.

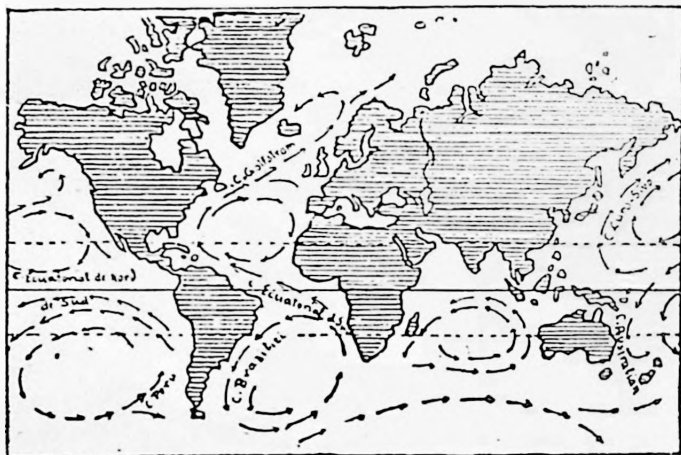

Fig. 25. — Harta curenților maritimi.

3. **Curentul Labradorului** vine din oceanul Înghețat arctic și atinge coasta orientală a Americii de Nord coborîndu-i temperatura.

LECTURĂ. — *Insemnătatea curenților maritimi.* Curenții maritimi ajută navigația, când aceasta se face în sensul mișcării lor. Cristof Columb a descoperit America mulțumită acestor curenți. El mergând spre Apus, a dat peste *curentul Canarelor* care l-a dus în curentul ecuatorial de nord, și acesta l-a purtat spre apus, până a dat peste una din insulele Bahama, dela răsăritul peninsulei Florida, pe care a numit-o San Salvador. — Brazilia a fost descoperită, datorită tot curenților maritimi: Alvarez Cabral, un navigator portugez, plecând pela

1500 să facă inconjurul Africii, a fost luat de curentul *Brazilian*, care se desface din curentul ecuatorial de sud, și a fost dus în Brazilia.

Mulțumită tot curenților maritimi, locuitorii insulelor din Oceania s'au răspândit în toate părțile Pacificului.

Dar curenții înlesnesc nu numai comunicația, ci influențează foarte mult asupra climei coastelor pe lângă care trec. Așa, Norvegia fără curentul *Gulf stream* (*Golf-strim*), ar fi acoperită cu gheață ca și Groenlanda; iar Franța ar avea aceeași climă ca Suedia și ar fi prin urmare mai puțin avuță și cu mai puțini locuitori decât acum.

Pe când însă, curenții calzi îmblânzesc iernile, cei reci le fac mai aspre, cum face curentul Labradorului care vine cu blocuri mari de gheață și determină pe coasta de răsărit a Americii până la capul *Hatteras* ierni mai friguroase decât acelea ale altor locuri de pe aceleași paralele, nevizitate de curenți reci.

APE CONTINENTALE.

Izvor și pârâu. Apele continentale se formează din *ploi* și din *topirea zăpezilor* și a *ghețurilor*.

Apa provenită din ploi parte se evaporează, parte alunecă pe suprafața pământului, urmând înclinarea terenurilor, și parte pătrunde în pământ, după cum se vede în fig. 24 și se strânge, formând întinse pânze de apă, ale căror margini ies la suprafață prin părțile muntoase și deluroase. Locul, pe unde iese apa se numește *izvor*, iar apa care curge din izvor, formează ceea ce se numește *pârâu*. Apa de izvor este cea mai bună de băut, fiindcă e curată și rece.

Ghețari. Zăpada, care cade pe munții înalți, nu se poate topi toată în timpul verii, din cauza răcelii ce este pe acolo, și atunci zăpada dintr'o iarnă e apucată de cea din iarna următoare, și cu timpul ajunge să formeze pături groase, care se înmoaie vara, îngheață iarna, și formează ghețuri perpetue, numite *ghețari*. Vara, din ghețari, se ivesc pârâe.

Râu. Un pârâu în curgerea lui întâlnește alte pâraie și formează niște cursuri mari de apă, numite *râuri*, cum e *Oltul*.

Fluviu. Când mai multe râuri se unesc într'unul, care dă în mare sau ocean, cursul acela de apă se numește *fluviu*, cum e *Dunărea*.

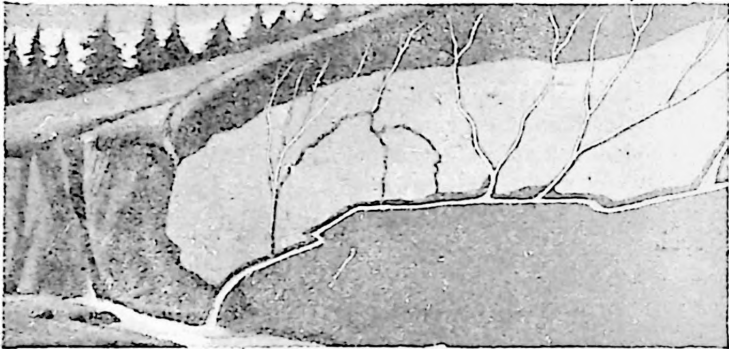

Fig. 24. — Apa ploilor, pătrunzând prin rocele permeabile ca pământul negru, nisipul, pietrișul și dând de roce impermeabile ca granitul și argila, formează un strat de apă, care dă naștere la izvor.

Gura fluviului se numește locul, unde se varsă un fluviu. Când gura e largă și adâncă, se numește *estuar*. Când fluviul în apropiere de mare se desface în mai multe brațe, cum face Dunărea, atunci locul cuprins de aceste brațe se numește *deltă*, fiindcă se aseamănă cu această literă grecească Δ numită delta.

Cascadă. Căderea unei ape curgătoare dela o înălțime naturală sau artificială se numește *cascadă*, cum bunăoară e cascada ce face Jiul la Zaval. Una din cele mai mărețe cascade din lume e Niagara din America de Nord, formată de fluviul St. Laurențiu, în trecerea sa din lacul Erie în lacul Ontario. **Cataractă**, se numește restul sau ruinele unei cascade, cum e *cataracta Dunărei* dela Porțile de fier

Basinul unui fluviu se numește ținutul udat de acel fluviu și de afluenții lui; astfel, apele care udă țara noastră, dând toate în Dunăre, țara noastră se zice că face parte din basinul Dunării.

Bălți și lacuri. Apele ce se strâng în adâncituri ce se găsesc pe unele locuri, și formează întinderi mici, se numesc *bălți*; iar când ele formează întinderi mari, se numesc *lacuri*, cum e *lacul Brateș* de lângă Galați.

LECTURA. — După cum de o linie ferată sau de o șosea se zice că trece prin diferite localități, ca: Focșani, Tecuciu, Vaslui, Iași tot asemenea se zice spre pildă că Dunărea trece prin Viena și Buda-Pesta, că Dâmbovița trece prin București și Sena prin Paris, cu alte cuvinte, că apa s'a abătut prin aceste orașe cum se abate o șosea sau o linie ferată. Aceasta nu e adevărat, fiindcă nu apa a căutat aglomerațiile de oameni, ci acestea au căutat apa, grupându-se pe malurile ei și trăgând dintr'însa toate foloasele de care dispune.

Serviciile ce apele curgătoare aduc omului sunt numeroase și însemnate. Așa, în primul rând servă în economia domestică și pentru salubritatea orașelor: unele apoi, ca Dunărea, Volga, Rinul, oferă cantități enorme de pește, care servesc ca hrană la un foarte mare număr de oameni; altele, ca Padul, Rinul, Tigrlul și Eufratul, prin canalele de irigație ce se desfac din ele, udă țarinile și livezile; altele, ca Nilul și Nijgerul, prin revărsările lor, improspătează pământul agricol și îi dau noi puteri de producțiune, fără să fie nevoie de îngrășăminte artificiale; altele, au căderi, cum sunt cele din Elveția și Suedia, care mișcă fabricile și mașinile electrice ca și cărbunele de pământ; altele, în sfârșit, servă ca excelente drumuri pentru transportat mărfuri și călători, cum e Dunărea, Rinul, Volga.

Din acestea se vede că, țara, care are o rețea cât mai desvoltată de ape curgătoare și utilizabile în tot timpul anului, este o țară binecuvântată de Dumnezeu, cu oameni mulți și în care bunul traiu e cu prisosință asigurat.

Intrebări.

Ce însemnează ocean? Câte oceane sunt? Ce este o mare? Cum sunt fundurile mărilor? Ce însemnează golf, fiord, strâm-

foare? Ce însemnătate au mările pentru om? Ce sunt curenții maritimi? Ce însemnătate prezintă pentru om? Ce curenți maritimi se cunosc și pe unde umblă? Ce e un isvor? Cum se formează? Ce e un râu? Ce e un fluviu? Ce însemnează estuar? Dar deltă? Ce e o cascadă? Ce însemnătate au apele curgătoare.

Rezumat.

Uscatul desparte învelisul apelor în trei mari bazine, numite oceane. Oceanele sunt cinci: oceanul înghețat arctic, oceanul Pacific, oceanul Atlantic, oceanul Indian și oceanul înghețat antarctic. Cel mai mare e oceanul Pacific, iar cel mai mic e oceanul înghețat arctic. Apele mărilor și oceanelor înlesnesc comunicațiunea prin ajutorul vapoarelor: din ele iau naștere norii și ploile, și conțin foarte mult pește, care servă oamenilor pentru alimentare. Apele mărilor și oceanelor au niște mișcări la suprafață numite valuri, marea și curenți maritimi. Fluxul ajută vapoarelor mari să intre în estuarele fluviilor, refluxul ajută la ȧstrea lor din estuare în mări, iar curenții maritimi înlesnesc plutirea când se face în sensul mișcării curentului. Isvorul se numește locul de unde iese apa din pământ. Apa care iese din isvor se numește pârâu. Mai multe pârâe care dau unul într'altul formează un râu, iar mai multe râuri formează un fluviu, care dă în mare sau ocean. Fluviile și râurile, ca și oceanele și mările, ajută la circulațiunea oamenilor și transportul mărfurilor, și unele conțin mult pește.

Exerciții.

Ce fel de vietăți sunt în mări și oceane? Când pe mare bat cicloane puternice, ce fac vapoarele? Ce însemnătate au bazinele din porturi pentru vapoare?

INVELIȘUL SOLID.

Uscatul.

Se știe că pământul e format dintr'o materie lichidă foarte fierbinte, înconjurată de jurîmprejur, ca și partea lichidă a unui ou, de o coajă. Această coajă, parte e sub apă, parte deasupra apei; cea dedesubt, formează

fundul oceanelor și mărilor; cea de deasupra uscatul. Aceasta cuprinde cam un sfert din suprafața pământului; iar apa, restul. Uscatul e format din două părți mari numite *Lumea veche* și *Lumea nouă* și din mai multe insule.

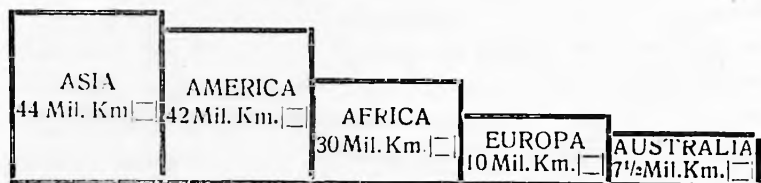

Fig. 25. — Mărimea comparativă a continentelor.

Lumea veche e numită astfel, fiindcă popoarele ce o locuiesc au o civilizațiune foarte veche, și fiindcă ele mult timp n'au cunoscut decât numai această parte a uscatului; și *Lumea nouă* e numită astfel, fiindcă e cunoscută numai de vre-o 438 ani, deși multe părți dintr'insa au aceeași vârstă, ca și *Lumea veche*. Cea mai mare parte din uscat se află în emisfera boreală, care se numește din această cauză și emisfera continentală. Fiecare din cele două lumi se împarte în mai multe părți, numite *continente*, care sunt niște întinderi mari de uscat; ce se pot străbate de la o margine la alta, fără să trecem vre-o mare sau ocean.

Lumea veche e formată din *Europa* și *Africa*, despărțite prin marea mediterană, și din *Asia* și *Australia*, despărțite iarăși printr'o mediterană, care seamănă cu Mediterana europeană, căci ca și dânsa, e supusă la dese cutremure și are fundul neregulat.

Lumea nouă e formată din *America de nord* și *America de sud*, despărțite prin canalul Panama și marea Antilelor, care e și ea tot o mediterană.

Europa este așezată mai toată în zona temperată a emisferei boreale, și numai o mică parte trece dincolo de cercul polar arctic. Ea are o întindere cam de 35 ori mai mare ca România.

Africa este așezată în mare parte între cele două tropice, și e împărțită de ecuator în două părți, din care cea de nord e mai mare decât cea de sud. Ea are o întindere de trei ori mai mare ca Europa.

Asia e așezată ca și Europa în emisfera boreală, însă atât spre nord cât și spre sud se întinde mai departe ca dânsa. Așa, spre sud ajunge, cam până la 100 km. departe de ecuator; iar spre nord cam până la 1300 km. departe de pol. Asia are o întindere, cam cât Europa plus Africa, și se poate considera ca trunchiul Lumii vechi, ramurile fiind Europa și Africa.

Australia e așezată în emisfera Australă și e străbătută de tropicul capricornului. Ea e legată de Asia printr'o punte formată de numeroase insule, și are o suprafață cam cât $\frac{3}{4}$ din Europa.

Cele două Americi au o suprafață cam cât a Asiei. America de Nord împreună cu o parte din America de Sud sunt situate în emisfera boreală, iar restul în emisfera Australă.

Împrejurul polului sud se află continentul Antarctic.

Coaste. Continentele din emisfera boreală au coastele mai scobite și prin urmare mai potrivite pentru navigațiune; pe când cele de sud, se prezintă mai masive și fără mediterane sau golfuri, prin urmare mai înospitaliere.

Insemnătatea coastelor. Felul coastelor are o mare însemnătate pentru omenire, căci dezvoltării lor, locuitorii continentelor de nord datorează în parte civilizațiunea și progresul la care au ajuns, și din contra, masivității lor, locuitorii continentelor dela sud, datorează în parte starea lor înapoiată.

Insule. Deosebit de *Lumea veche* și *Lumea nouă*, uscatul e înfățișat prin o mulțime enormă de bucăți, înconjurată de jurîmprejur de apele mărilor sau oceanelor, numite *insule* și în care *clima maritimă* se resimte

pretutindenea. Mai multe insule grupate la o laltă se numește *arhipelag*.

Suprafața tuturor insulelor de pe pământ se ridică la $6\frac{1}{2}$ mil. km.² sau la a 21-a parte din tot uscatul (135 mil. km.²). Cele mai *mari insule* sunt: *Greolanda* cu $1\frac{1}{2}$ km.², sau *de 5 ori* cât țara noastră, e așezată în oceanul Înghetăt de nord; *Noua Guinee* din Oceania cu o suprafață *de 2 $\frac{1}{2}$ ori* cât țara noastră (750 km.²), apoi *Borneo* tot din Oceania și în al patrulea rând vine *Madagascar* din oceanul Indian cu o suprafață *de 2 ori* cât țara noastră (600 mii km.²). *Cele mai mari arhipelaguri* sunt: arhipelagul *Malaeziei* dela sudetul Asiei, arhipelagul *Melaneziei*, unde se află și Noua Guinee; arhipelagul *Japoniei* în Asia, arhipelagul *Antilelor* în America și arhipelagul *Britanic* în Europa.

Cele mai populate insule sunt: *Marea Britanie*, *Nippon* din *Japonia* și *Iava* din *Malaezia*.

RELIEF ȘI FORMELE LUI.

Relief se numește părțile uscatului care sunt mai sus decât nivelul mării. Înălțimea unui loc deasupra mării se numește *altitudine*.

Formele reliefului. Suprafața uscatului nu e la fel pretutindeni: unele părți au o altitudine mai mare, iar altele mai mică. Uscatul prezintă 3 forme mai principale de relief: *munți*, *podșuri* și *câmpii*.

Munte se numește o ridicătură naturală mare de pământ sau piatră, cum bunăoară e *Negoiul* de 2540 m. Partea cea mai înaltă a muntelui se numește *vârf*, iar *cea mai joasă poalele* muntelui sau *piciorul* muntelui. Povârnișul unui munte se numește *coastă*, iar *trecătoare*, *defileu* sau *poartă* este deschizătura între 2 munți. Înălțimea unui munte începe cam dela 500 m. și ajunge până la 8840 m. cum este *Everst* din munții *Himalaia*, gigantul dintre toți munții pământului.

Podiș se numește o înălțime, care în partea superioară să asemănă cu o câmpie. Înălțimea podișului variază foarte mult: sunt podișuri de 200 m., dar sunt și de 5000 m. cum e podișul *Pamir* din Asia. De multe ori podișurile prezintă bălți și basinuri lacustre. Ca podișuri la noi avem podișul Transilvaniei și al Moldovei.

Câmpie se numește o suprafață în general netedă și cu o altitudine care, variază între 0 și 200 m. Câmpiile tinere sunt mai uniforme, iar cele bătrâne sunt mai ondulate și brăzdate de văi. Ca șes tânăr putem menționa câmpia Bârsei și Bugeacul, iar ca șes bătrân câmpia Rusiei.

Vulcani. Deschizăturile coajei pământului, prin care izbucnesc diferite gaze și materii topite se numesc *vulcani* cum e *Vezuviul* de lângă Neapole din Italia. Materiile aruncate de vulcani, formează cu timpul adevărați munți, de formă conică, înalți unii cât muntele Blanc. Gura, prin care vulcanul aruncă materii din interiorul pământului, se numește *crater*.

Insemnătatea reliefului. Nu toate formele de relief prezintă aceeași însemnătate pentru om.

Pe munți și pe podișuri, temperatura e mai scăzută decât în câmpii. Pe muntele Kenia care e așezat pe ecuator, pe unde căldura e foarte mare, se află neîntrerupt zăpadă, din cauză că vârful său se ridică până la 6000 m. Pe lângă aceasta, pe munți e puțin pământ vegetal și povârnișurile lor sunt prea repezi pentru a putea fi cultivate; din cauza aceasta, populația pe acolo, în general, e mai rară și moravurile oamenilor mai aspre. Comunicația în regiunile muntoase apoi se face mai greu și mai cu zăbavă, atât din cauza urecușurilor și coborârilor prea multe, cât și din cauza ploilor prea dese și a puhoaielor care se formează și opresc ceasuri și zile întregi trecerea de pe un mal pe altul. Munții însă nu prezintă numai neajunsuri, ci și foloase. Ei prin clima răcoroasă și aerul curat ce au, sunt niște ținuturi de atracțiuni în timpul verii, pentru populația din orașele de șes. Tot ei în timpuri de nenorociri, pot oferi cele mai sigure ascunzători, cum s'a întâmplat cu noi, cari, de când au început năvălirile barbarilor și până la

încetarea lor, timp de aproape 1000 ani, am stat ascunși în Carpați. În munți apoi, se mai găsește și tot felul de metale utile și nobile, cărora se datorează industria mare de azi. c.m. bunioară, în munții din Anglia, Germania și munții Apuseni dela noi.

Câmpiile, în mare parte, sunt mai bogate ca munții, fiindcă pe ele se cultivă tot felul de cereale și de plante industriale. iar comunicația pe ele e mai lesnicioasă și prin urmare, câmpiile sunt mai favorabile dezvoltării comerțului și mai bine populate, afară de acelea bine înțeles, care sunt sterile și mlăștinoase.

Intrebări.

Câte părți mari cuprinde uscatul? Care sunt continentele? Ce întindere au? Ce sunt insulele? Ce suprafață au toate la un loc? Care sunt cele mai populate? Ce fel de climă are insula? Australia este o insulă? Ce este relief? Ce este un munte? Se poate face culturi pe el ca pe o câmpie? Ce este un podiș? El este tot așa de fertil ca și câmpia? Ce sunt vulcanii?

Rezumat.

Uscatul prezintă două fâșii mari de pământ: Lumea veche, formată din Europa, Africa și Asia, și Lumea nouă formată din America de nord, America centrală și America de sud. Australia, mai înainte făcea parte din Asia, azi formează un continent deosebit, cu mai multe feluri de climă. Tot uscatul e de 155 mil. km² Insula e o bucată de uscat, înconjurată de toate părțile de apă și cu o climă maritimă. Suprafața totală a insulelor e de 6¹/₂ mil. km². Cea mai mare e Groenlanda, iar cea mai populată e Marea Britanie și Nippon. Munte se numește o grămadă naturală de pământ sau de piatră, cu o înălțime ce trece de 500 m.

Câmpie e o suprafață aproape netedă.

Podiș e o înălțime, terminată în parte superioară cu un fel de câmpie.

Vulcan se numește deschizătura pământului pe unde ies din interior vapori și lavă.

Exerciții.

De ce câmpia e în general netedă și de ce muntele prezintă ridicături și văi? Insulele au aceeași însemnătate pentru om, ca continentele? Dacă au, în ce constă? Mai totdeauna în apropierea trecătorilor din munți se află un oraș, să se spună căreia cauze se datorează ridicarea lui?

ÎNVELIȘUL VIETUITOARELOR.

Plante și distribuirea lor.

S'a vorbit până aci de invelișul atmosferic, de cel lichid și de cel solid, să vorbim acum de al IV-lea inveliș, sau de acela al viețuitoarelor. Acest inveliș s'a ivit în urma tuturor celorlalte trei și e cel mai subțire.

Fig. 26. — Vederea unei păduri ecuatoriale.

Dacă s'ar putea ca plantele și animalele să se întindă ca o pastă, deopotrivă, pe toată suprafața pământului, ele ar face un inveliș, cam cât grosimea unei coaje de portocală, adică ceva cu totul neînsemnat față de grosimea celorlalte invelișuri.

Plantele se găsesc pretutindeni: dela vârfurile munților Himalaia, pe unde se află licheni, până în adâncimile oceanului, pe unde sunt adevărate livezi de alge; și tot astfel, dela poli, pe unde pe subt zăpezi și ghețuri

trăesc mușchi, până la ecuator, pe unde se găsesc cei mai giganți arbori cu cele mai gustoase fructe.

Fig. 27. — Savana cu un mic curs de apă pe țărmurile căruia se văd câțiva palmieri.

Plantele ca să se desvolte și să devie viguroase, au

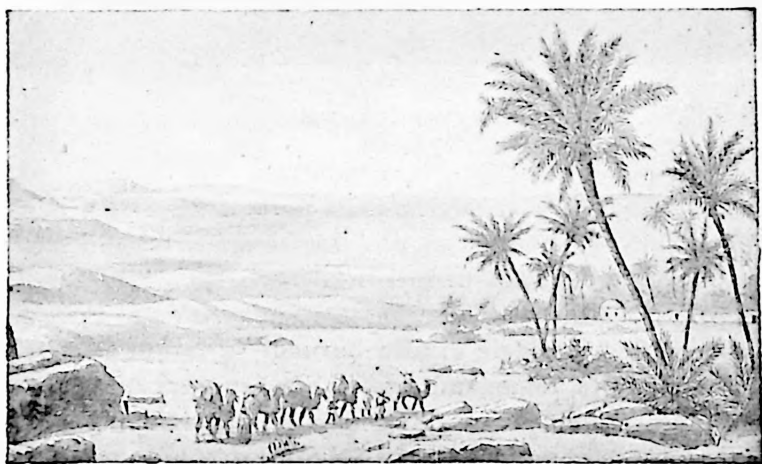

Fig. 28. — Vederea unei oaze din Sahara cu împrejurimile ei.

trebuință nu numai de pământ, din care absorb prin rădăcini hrană, dar și de apă, căldură și lumină. Dacă

dar existența plantelor mai atârnă și de acești factori, atunci între plante și climă este o legătură desăvârșită și deci suprafața pământului sub raportul plantelor se poate împărți în atâtea zone, câte zone climaterice sunt, și anume.

Fig. 29. — Pădurea din zona temperată, întreruptă de luminișuri.

Zona pădurilor ecuatoriale, pe unde e un singur anotimp, vara, cu călduri și ploi foarte mari, și din care cauză pe acolo sunt păduri uriașe, cu arbori înalți de 50—60 m. și cu frunze și fructe în permanență. Prin aceste păduri, ferigele și alte burueni se întind ca niște coarde de viță, incingând copacii până în vârf, după care se cobor, înfingându-se din nou în pământ, pentru a eși mai stufoase și a încolăci alți arbori, formând o rețea de frunziș, prin care omul nu poate trece decât cu toporul în mână, și pe unde razele soarelui nu pătrund nicio dată. Ca arbori mai principali prin aceste păduri sunt: *palmierii* cu trunchiurile drepte, fără ramuri, în vârf cu

un mănunchiu de frunze și fructe, ca *arborele de pâine* și *nuca de cocos*; apoi *bananul* cu frunze enorm de mari, de 2—3 metri și cu fructe făinoase foarte dulci, în forma unor pâstăi mari. Fructele a cinci sau șase banani sunt indestulătoare ca să nutrească o familie întreagă timp de un an. Un pogon cu grâu care la noi dă o mie kg., acolo un pogon cu banani poate da 24 mii kg. de banane.

Fig. 50. — Vedere din Tundra.

Zona savanelor sau a erburilor înalte. Această zonă se întinde deoparte și de alta a pădurilor ecuatoriale. Pe acolo, sunt 2 anotimpuri: unul ploios și altul secetos. În cel dintâi, erburile cresc repede și ajung mai înalte ca omul; iar în cel de al doilea, se usucă și uneori se aprind din cauza căldurilor mari, răspândind

un fum care se întinde pe mii de kilometri, și din fața căruia fug înspăimântați leii, girafele și alte animale ce se găesc prin acele locuri.

3. *Zona pusturilor* se întinde în general între savane și tropice. Pe acolo se găesc puține plante, și ele mai toate au frunzele mici, cu dungă spre soare, ca pentru a înlătura evaporațiunea mare. Prin oaze, care sunt niște insule de vegetațiune în mijlocul pusturilor, cresc pe lângă isvoare palmieri, și la umbra acestora cereale.

4. *Zona pădurilor întreruptă de poeni*. Această zonă este în ținuturile temperate. În ea, ivindu-se iarăși ploii, însă nu așa de dese și mari ca în regiunea ecuatorială, încep să apară iarăși păduri, dar cu arbori mai mici ca cei din pădurile ecuatoriale și cu poeni printre ele, acoperite cu ierburi sau transformate în câmpii arabile. Pădurile din această zonă rămân golașe în timpul iernii, de oarece fiind frig, vegetațiunea încetează și frunzele cad.

Pe lângă țărmurile mării Mediterane, din cauza cliimei dulci din timpul iernii, arborii sunt neîntrerupt cu frunze și tot astfel și cei din pădurile subarctice, care sunt formate aproape numai din pini. Aceste din urmă păduri se întind, cam din fața mării Baltice, până în fața oceanului Pacific, continuându-se și dincolo de ocean până la răsăritul Canadei.

5. *Zona tundrelor* se întinde în ținuturile înghețate. Pe acolo, sunt ierni foarte lungi și geroase, din care cauză nu cresc decât mușchi și licheni.

Pe munții înalți, vegetațiunea se înșiră în aceeași ordine, cum se înșiră dela ecuator la poli. Această se explică prin faptul că, pe înălțimi temperatura descrește de jos în sus, după cum descrește, când mergem dela ecuator spre poli. Așa, pe munții din Mexic, vegetațiunea la poale, începe cu palmieri, și la 3000 m. ajunge la pini, la pășuni, la mușchi și în fine la ghețuri permanente, ca cele dela poli.

ANIMALE ȘI DISTRIBUIREA LOR.

Viața animală e mai complexă decât cea vegetală. Animalele sunt supuse nu numai legilor climei, dar și influenței *vegetalelor, animalelor* și chiar *omului*. Așa:

Sunt unele animale care trăesc numai în *păduri*, cum sunt *veverița* și *maimuța*; iar altele, care trăesc numai în *stepe*, cum sunt *girafa* și *struțul*.

Sunt apoi *unele*, care nimicesc pe *altele*, cum e *musca țețe* din Africa australă, care omoară vitele cornute, *caii* și *câinii*, prin înțepăturile ei otrăvitoare.

Mai sunt *unele*, care omoară pe *altele*, ca să le *mănânce*, ca *leul* și *tigrul*.

Omul însuși a *stârpit* prin *vânătoare* multe animale ca *lupul*, care nu se mai găsește prin Anglia, și *zimbrul* care a dispărut cu desăvârșire din Moldova.

Subt raportul animalelor, pământul nu se poate împărți în zone, cum s'a împărțit pentru vegetale, căci în acelaș loc, pe o mică întindere există deosebiri mari. Așa, animalele care trăesc în sudul munților Himalaia, sunt cu totul diferite de cele care trăesc la nord; și tot astfel, cele care trăiesc la nordul Saharei sunt cu totul diferite de cele care trăiesc la sud. Cu toate acestea, s'a adoptat un sistem, care constă în a ține socoteală de existența într'un loc a celui mai mare număr de animale mari, care în general corespund climelor, și după care avem următoarele regiuni:

1. *Regiune caldă*. Această regiune cuprinde mai multe ținuturi, diferite unele de altele, pe unde trăiesc anumite animale:

Prin *savane* și pe *marginea pădurilor ecuatoriale*, trăiesc *rinoceri* și *elefanți*, cari se vânează pentru *fieldeșul* lor sau se prind și se domesticesc, întrebunțându-se pentru lucrarea câmpului și pentru *transportul poverilor*.

Prin *stepe*, *struții*, care depune oulele în nisip spre a

se cloci și care se vânează pentru penele lui foarte căutate de mode, apoi zebre, antilope, girafe.

Prin deșerturi, cămile, care se întrebuințează pentru transportat mărfuri prin pustiuri, cum spre pildă, din Sudan prin Sahara, la Tripolis.

2. *Regiunea temperată*, pe unde se află: boi, cai și diferite animale sălbatice ca urși, lupi, vulpi.

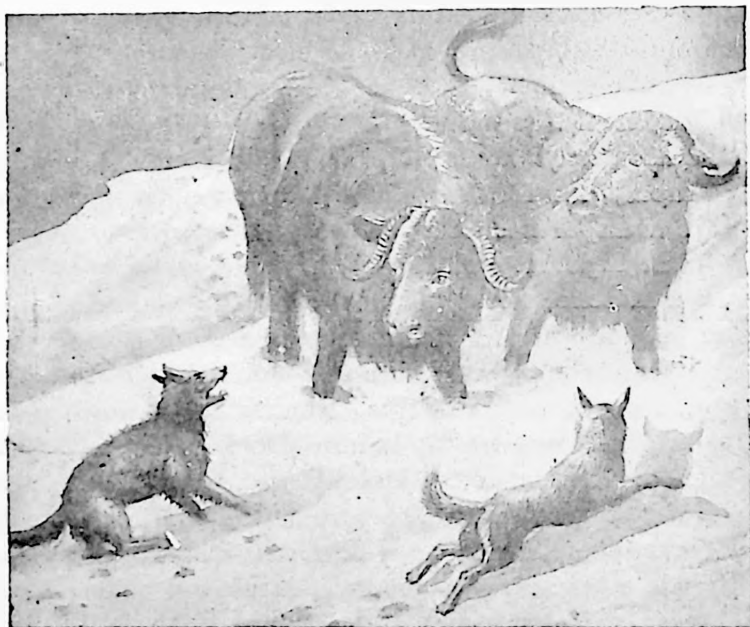

Fig. 29. — Ilustrația arată câinii și boii moscați din regiunea polară.

3, *Regiunea înghețată*, în care, din cauza lipsei de căldură și de vegetațiune, nu trăesc decât *renul*, care se întrebuințează pentru transport și dă lapte și carne; *câinele*, care se întrebuințează tot pentru transport; apoi *boul moscat* și *ursul alb*; iar în timpul verii se mai află și un foarte mare număr de păsări, atrase de

marea cantitate de pește ce e pe acolo. În oceanul Înghețat trăesc balene, a căror greutate ajunge până la aceea a două sute de boi, apoi focș și morse.

Lectura. Când omul cercetează natura sau măsoară cu imaginațiunea vastele spații ale creațiunii organice, nici una din mulțimea impresiilor ce încearcă nu-l isbește cu mai multă putere, decât aceea ce deșteaptă în el vederea vieții răspândită peste tot locul.

Pretutindeni pe pământ, chiar în vecinătatea polilor înghețați, vara, aerul răsună de cântecul păsărilor și de șgomotul milioaneilor de insecte. În văzduh, pe coama munților Cordillieri, pe vârful muntelui Blanc, pe Chimborazo dela Equator, care e cu 5000 m. mai înalt de cât Etna, s'au văzut descori fluturi și alte insecte înaripate. Chiar când împinse de vânturi, aceste ființe n'ar fi pe acolo, decât niște mosafiri rătăciți, existența lor, prin acele locuri, probează că ființa animală, fiind mai mlădioasă, rezistă chiar pe unde natura vegetală a atins de mult limita sa. Mai sus decât vârful Tenerifa, din insulele Canare din Africa, și mai sus de cât vârful Anzilor, zboară condurul, gigantul printre vulturi.

Intrebări.

Există vre-o legătură între climă și vegetație? Dar între locurile înalte și vegetație? Ținând socoteală de climă, câte zone mari de vegetație avem pe pământ? Pământul, în privința animalelor se poate, împărți în zone ca și în privința vegetalelor? Ce formă de vegetație e la ecuator? Ce fel de animale trăiesc pe uscat și în apele regiunii polare?

Rezumat.

Viața și distribuirea plantelor pe pământ fin de climă și mai cu seamă de umezeală. În legătură cu clima, avem următoarele zone de vegetație, socotite în latitudine, dela ecuator spre poli: 1. zona ecuatorială cu păduri virgine de palmieri, de arborele de pâine, cocotieri, banani; 2. zona cu două anotimpuri, cu erburii înalte; 3. zona pustiurilor, sterilă în cea mai mare parte; 4. zona temperată cu mai multe subdiviziuni: mediteraneană, cu arbori întotdeauna verzi: lămâi, portocali; continentală cu arbori cu frunze căzătoare, toamna. 5. zona polară, cu mușchi

licheni. Printre împrejurările care influențează asupra distribuției animalelor pe glob sunt: temperatura, relieful și vegetațiunea și chiar prezența unor anumite animale, ca musca țese prin Africa australă. În mod general numărul animalelor și al speciilor se micșorează, cu cât înaintăm din zona toridă spre poli, și în altitudine, cu cât suim dela piciorul unui munte în vârful lui. În regiunea intertropicală se află erbivorele și carnivorele cele mai mari și tot acolo se află și cele mai multe mai-mușe, păsări și insecte: în cea temperată se află vitele domestice dela noi și animalele sălbatice cunoscute: urși, lupi, vulpi; iar în regiunea polară se află un număr restrâns, însă sunt foarte grase, spre a rezista gerului, ca ursul alb, foca și balena pentru a căror grăsime sunt căutate foarte mult de vânători.

Exerciții.

Vegetalele numai de climă depind? Transplantarea unor vegetale dintr'o zonă într'alta, rezistă totdeauna? Și când reușește nu se produce într'însa nici-o modificare? La noi în țară sunt plante din regiunea intertropicală? Pentru ce cactus are țepi și leandrul ure foile lucioase, par'că ar fi ceruile? De ce prin Grecia sunt mai mulți asini decât boi?

OAMENI.

RASSELE UMANE ȘI DISTRIBUȚIA LOR.

S'a văzut că anumite specii de plante și animale nu trăesc decât în anumite locuri; omul însă se aclimatizează pretutindenea: în zona polară, ca și în cea ecuatorială; în câmpiile fertile, ca și în pustiurile deșerturilor, și aceasta datorită numai priceperii sale, care-i permite să se îmbrace mai gros sau mai subțire, dupe trebuință și să modifice condițiunile firești ale locului, prin plantațiuni, puțuri arteziene, irigațiuni.

Oamenii s'au stabilit mai mult în zona temperată, și cu deosebire pe coastele mărilor, adică pe acolo, pe unde pot pescui lesne și din belșug, și pe unde se pot mișca cu ușurință, cum se observă pe coastele Franței, Angliei, Japoniei. Ei s'au mai stabilit în număr mare și

dealungul fluviilor lungi și voluminoase, tot pentru aceleași scopuri, pentru care s'au stabilit și pe țărmurile mărilor, cum se observă pe valea Dunării, a Volgei, a Gangelui. Deasemenea oamenii s'au mai îngrămădit și prin locurile mănoase, pe unde pământul le oferă fără multă muncă hrană îndestulătoare, cum se observă pe câmpia Chinei și în delta Nilului.

Populațiunea de pe pământ se ridică azi la **1 miliard 800.000.000 locuitori**. Pentru a ne face idee de mărimea acestui strat de viețuitoare, e destul să spunem că, într'un dreptunghi, cu lungimea cam cât dela București până la Buzău și cu lățimea de 5 km. ar intra toată omenirea, dacă pe fiecare metru pătrat s'ar așeza câte 3 locuitori. Omenirea se compune din indivizi, cari au multe asemănări între ei, dar care prezintă și mari neasemănări, de aceea s'a simțit trebuința, încă de mult, de a se rânduî în mai multe grupe numite rase. Gruparea aceasta se face dupe mai multe caractere ca: forma cutiei osoase a capului, forma nasului, felul cum se prezintă umerii obrazilor, culoarea ochilor și a pielii, limba ce vorbesc, moravurile și civilizația ce au. Rasele sunt în număr de 5, și anume:

1. **Rasa indoatlantică.** Această rasă se întinde din India până la oceanul Atlantic și e caracterizată prin culoarea *albă*, sau *oacheșe* a pielii, prin fața ovală, părul moale și bogat, prin orbitele ochilor așezate în linie orizontală, prin ochii negri, albaștri sau căprui, prin nasul drept și subțire. Raza aceasta, care mai e cunoscută și sub numele de *rasa albă*, e cea mai inteligentă. Ea, prin cultură, industrie și comerțul ce face, stăpânește lumea. Tipul cel mai frumos e cel Georgian, de pe povârnișul de sud al munților Caucaz: cu pielea foarte albă, părul și ochii negri, talia sveltă și capul de o regularitate perfectă. *Albii* trăiau înainte numai prin Europa și Asia iar cam de vre-o 400 de ani, s'au răspân-

din și prin toate celelate continente. Numărul lor se ridică cam la *900 milioane*.

2. **Rassa Asiei orientale.** Oamenii de această rassă au culoarea pielei *galbenă deschisă*, capul rotund, umerii obrazilor ieșiți în afară, părul negru, barba foarte rară, orbitele ochilor oblice, nasul turtit și talia mai mică decât a noastră. Rassa aceasta mai e cunoscută și sub numele de *rassa galbenă*. Ea ocupă cea mai mare parte din Asia și are cam *650 milioane suflete*.

3. **Rassa africană.** Oamenii din această rassă au culoarea pielei *neagră*, fruntea ieșită înapoi, capul foarte lunguiet, fălcile ieșite în afară, dinții din față oblici, buzele goase, nasul turtit, părul creț, și sunt foarte înapoiați în civilizație. Rassa aceasta mai e cunoscută și sub numele de *rassa neagră*. Ea ocupă Africa centrală și se mai găsește prin India și Australia. Numărul oamenilor din această rassă se ridică cam la *150 milioane*.

4. **Rassa americană.** Oamenii din această rassă sunt înalți, au nasul mare, părul lung și gros, pielea de culoare gălbue. Ei au fost numiți de Europeni *Pieile roșii*, fiindcă au obiceiul a se vopsi cu roșu; de aci vine și numirea ce s'a dat acestei rasse, de *rassa roșie*. Numărul lor se ridică, cam la *10 milioane* și descrește neînterupt.

5 **Rassa malaeză.** Oamenii din această rassă au culoarea pielei măslinie; unii dintr'înșii însă, au culoarea ceva mai deschisă decât chiar a unor locuitori ai Europei meridionale; au părul negru și aspru, barba rară, capul rotund, ochii negri, și fruntea puțin dată înapoi. Ei trăesc prin Malaezia și prin insulele dela sudul Asiei. Numărul lor se ridică cam la *45 milioane*.

Din amestecul acestor rasse, au ieșit mai multe featuri de familii care nu se pot așeză în nici una din acetse 5 grupe, astfel: din amestecul albilor cu negri au ieșit *mulatrii*, din amestecul albilor cu pieile roșii.

au ieșit *metis*; din amestecul negrilor cu pieile roșii, au ieșit *zambos*.

Variația populației. Numărul locuitorilor depe pământ se schimbă în fiecare zi, fiindcă în fiecare zi se nasc și mor oameni. Numărul celor ce se nasc e mai mare în țările cu o civilizație mijlocie, ca Serbia, Rusia, România; iar morțile cele mai multe sunt printre primitivii din Africa, Australia, Asia și Statele Unite, pe când cele mai puține sunt printre oamenii civilizați.

Intrebări.

Pe unde trăesc cei mai mulți oameni? Oamenii sunt toți la fel? Prin ce se deosebesc unii de alții? În câte rase se grupează omenirea? Cări sunt cauzele care produc variațiunea numărului locuitorilor?

Rezumat.

Omul este cea din urmă ființă ivită pe pământ și va dispărea când apa și aerul se vor împușina sau când soarele și va pierde căldura sa. Clima, relieful și vegetațiunea au determinat adânci nepotriviri între oameni, din cauza aceasta se disting 5 rase omenești. Cea mai civilizată și mai numeroasă e rassa albă.

Exerciții.

Omul, la ivirea lui pe pământ fiind gol, fără colți și ghiare puternice, cum de n'a fost omorât de fiarele sălbatice? Pe unde populația e mai rară și din ce cauze? Pentru ce populația pământului nu crește repede? Ce s'ar întâmpla pe pământ dacă omul ar pieri? S'ar schimba înfățișarea pământului?

GEOGRAFIA REGIONALĂ.

Gruparea continentelor. Uscatul s'a spus că e format din lumea veche, lumea nouă, Australia și un număr foarte mare de insule. De mai mult timp, s'a obișnuit să se împartă lumea veche și cea nouă în *continente*, adică în niște întinderi mari de uscat ce se pot străbate fără să se treacă vre-o mare. Aceste continente sunt: Europa, Africa, Asia, Australia, America de nord și America de sud. Ele se pot grupă în sensul meridianelor în trei grupe, două câte două, unite prin istmuri sau insule, și anume:

1. *Europa* cu *Africa*, făcând abstracțiune de strâmtoarea Gibraltar; 2) *Asia* cu *Australia* unite prin insulele Malaeziei; 3) *America de nord* cu cea de *sud*, unite prin istmul Panama.

Aceste continente se mai pot grupă și în sensul paralelelor, trei câte trei: 1) *Europa* cu *Asia* și *America de nord*, sau continentele dela nord care se aseamănă prin mulțimea scobiturilor ce prezintă coastele și 2) *Africa* cu *Australia* și *America de sud* sau continentele dela sud, care se aseamănă prin forma simplă a conturului și prin lipsa de scobituri mai de seamă a coastelor.

Studiul geografiei regionale îl vom începe cu grupa cea mai simplă, adică cu continentele de la sud.

CONTINENTELE DE SUD.

AFRICA.

Așezare. Africa e așezată la sudul Europei și e despărțită de dânsa prin marea Mediterană. Ea este străbătută de *ecuator*, care trece prin Congo francez și

lacul Victoria; de *tropical racului*, care trece prin Sahara și pe la sudul orașului Asuan de pe Nil și de *tropical caprei*, care trece prin deșertul Kalahari și prin sudul insulei Madagascar.

Intindere. Suprafața Africei împreună cu a insulelor ce țin de dânsa e de 30 mil. km.², adică de trei ori cât Europa. Distanța cea mai mare dela nord la sud sau dela capul Bon la capul Acelor e de 70° sau de 8000 km.; iar dela est la vest sau dela capul Raz-Hafun la capul Verde e de 65° sau de 7500 km., adică de 2½ ori cât dela București la Lisabona.

Margini. Africa în urma tăeri istmului Suez, care a scurtat drumul la Indii cel puțin cu 1000 km., a ajuns ca o insulă, înconjurată numai de apă, și anume: spre nord, de marea Mediterană; spre est, de canalul Suez, marea Roșie și oceanul Indian; iar spre apus și sud, de oceanul Atlantic.

AFRICA INSULARĂ

Insulele din oceanul Atlantic. În partea de nord-vest a Africei, spre nord de *tropical racului*, se află grupele de insule *Açore*, *Madera* și *Canare*, iar mai la sud insulele *Capului verde*. Ele fiind așezate în apropierea de tropic, au o climă caldă atât vara cât și iarna, cu ploii din belșug, însă din nenorocire, bântuite dese ori de vânturi violente.

Insula cea mai însemnată din toate aceste 4 arhipelaguri, prin clima ei plăcută și sănătoasă e *Madera*, pe unde cresc atât plante europene cât și tropicale, și pe unde se fac vinurile cele mai bune din lume. Această insulă e și o stațiune climaterică, unde în fiecare an se duc mulți vizitatori și bolnavi, spre a se odihni și a se vindeca.

Insulele *Açore*, *Madera* și ale *Capului Verde*, aparțin *Portughezilor*, cari le administrează ca pe provinciile

lor din Portugalia, iar insulele Canare aparțin *Spaniolilor*.

În golful Guineei se află insulele Principelui, și St. Toma pe lângă ecuator, care aparțin Portugalhezilor, și insulele Fernando-Po și Annobon care aparțin Spaniolilor. Toate aceste insule sunt muntoase și cu climă ecuatorială, ceea ce le fac să aibă o vegetație extrem de bogată.

În oceanul Atlantic. la sud de ecuator, se mai găsesc insulele *Ascension* și *Sf. Elena*, situate în drumul care merge din Europa în Colonia capului. Ele aparțin Angliei, și cea de a doua e însemnată prin captivitatea și moartea lui Napoleon.

Insulele din oceanul Indian. Cu ocaziunea descoperirii drumului la Indii pe la Capul bunei speranțe de către portughezul Vasco de Gama în secolul al XV, se cunosc și insulele vecine cu țărmul de răsărit al Africei, și anume: Madagascar, Comore și Reuniune, care aparțin Francezilor, și insulele Mauriciu, Amirante, Seisele și Socotora care aparțin Angliei.

Cea mai însemnată insulă din toate acestea e *Madagascar*. Ea are o suprafață ceva mai mare decât a Franței și e brăzdată de mai multe lanțuri de munți care înconjoară un șir de podișuri înalte cam de două ori și mai bine cât podișul Transilvaniei. Tropicul capricornului, trecând prin această insulă, are o climă caldă cu 2 anotimpuri. Spre răsărit, alizeele venind dinspre ocean cu mari cantități de vapori, cad ploi din belșug, ceea ce a făcut ca pe acolo să crească păduri vaste, iar prin văi să se cultive orez. Pe podișuri, pe unde plouă mai puțin, sunt întinse pășuni, pe care se nutresc numeroase vite, ceea ce a determinat pe Francezi să instaleze mai multe fabrici de conserve alimentare.

În Madagascar se cultivă *trestia de zahăr*, *arborele de cafea*, ceva cereale și foarte mulți cartofi.

Locuitorii din partea de apus sunt *Negrii*, iar cei din

spre răsărit sunt de neam *Malaez* și se numesc *Hovas*.

Numărul lor se ridică la $3\frac{1}{2}$ milioane, din care foarte mulți creștini. Capitala insulei e *Tananariva*, situată în interior, pe podișul Imerina, cu o populație cât a Galaților, cu case iluminate cu electricitate, cu palate, cu grădini și locuri de curse.

AFRICA CONTINENTALĂ.

Relief.

Considerațiuni generale. Înălțimea mijlocie a Africei e odată și jumătate cât a Europei. Ea se prezintă în general sub forma unui podiș, mărginit aproape de toate părțile de munți foarte vechi, ruinați de căldurile mari ce sunt pe acolo, din care cauză înălțimea lor nu trece de 2000 metri. Se esceptează câteva vârfuri vulcanice care au peste 5000 m. Africa în privința reliefului se poate împărți în două regiuni prin o linie dusă dela gura fluviului Congo la Suakim: *regiunea de sud* cu o înălțime mijlocie de două ori cât podișul Transilvaniei și *regiunea de nord* cam cât podișul Transilvaniei.

Regiunea de sud. Această regiune se reazămă spre est pe mai mulți munți, care se întind dela Colonia Capului până în fața mării Roșii, ridicați pe un podiș, care a suferit numeroase prăbușiri și încrețituri, care au dat naștere: lacurilor Niassa, Tanganica, Victoria; vulcanilor stinși *Kenia* și *Kilima-Ndjaru* și noianului de înălțimi din Abisinia. Spre vest, această regiune se reazămă pe niște înălțimi mai mici decât cele dela est, dispuse în formă de terase, și lăsate din interior către ocean. *In interior*, podișul prezintă două adâncituri, în forma unor castroane, despărțite una de alta prin niște înălțimi, care în dreptul lacului Dilolo dispar. In adâncimea dela nord, curge Congo, care a fierăstruit terasele occidentale spre a se vărsa în oceanul Atlantic; iar în cea de sud, curge Zambezul, care asemenea a tre-

buit și el să fierăstruiască munții, spre a se vărsa în oceanul Indian. *La sud*, unde terasele occidentale se încușează cu înălțimile orientale, relieful se înfățișează sub formă de trepte, cu povârnișuri aproape verticale, care se lasă una după alta până la mare, de unde se văd ca niște lanțuri de munți. Cele mai principale din aceste trepte sunt: munții *Nieuweveld*, cari încep din partea de nord-est a orașului *Kapstad* și se îndreaptă spre baa *Algoa*, și munții *Drakensberg*, care brăzdează *Natalul* și *Transvalul* pe o distanță de 1000 kilometri.

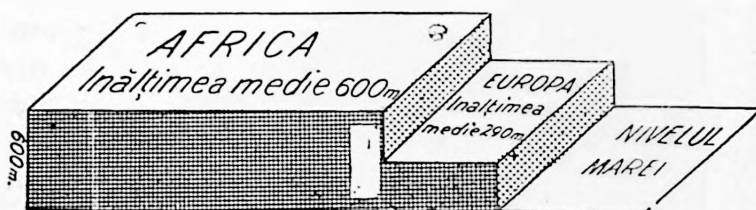

Diagrama arată înălțimea mijlocie a Africii față de a Europei și a mării, cum și suprafața Africii față de a Europei.

Regiunea de nord cuprinde: 1) *Sudanul*, format din mai multe podișuri, despărțite unele de altele prin depresiuni: lacul *Ciad* și valea *Nigerului*, din masivul *Camerun* și ceva mai la nord-est de acesta din masivul *Adamaoua*; 2) *Sahara* cu o altitudine aproape cât a *Transilvaniei* și cu înălțimile *Tibesti*, *Tasili*, *Tingher*; 3) *Ținutul de nord*, pe unde se află munții *Atlas*, podișurile *Tripolitaniene*, podișul *Barca* și catena *Arabică*, înaltă ca cât *Ceahlăul*.

CLIMA.

Clima Africii este o urmare a pozițiunii sale pe glob, a reliefului și a coastelor ei lipsite de creștături adânci. Africa are următoarele zone climatice:

1. *Zona ecuatorială*, care se întinde deoparte și de alta a ecuatorului, pe o fâșie cam de 8°. Ea e caracterizată printr'o climă caldă și umedă tot timpul anului și prin durata egală a zilelor și nopților. Clima această e nesănătoasă și improprie pentru om.

4. *Două zone subtropicale*, cuprinzând ținuturile dela secetos cuprinse între 4° și 5° la nord și la sud de ecuator. Clima acestor zone e priincioasă pentru desvoltarea societăților omenești. In ele se află Sudanul, Abisinia, regiunea Marilor lacuri, Mozambicul și Natal, pe unde trăesc oameni cari se ocupa cu agricultura și creșterea vitelor, iar unii dintr'inșii știu să țeasă, să facă oale și să fabrice lucruri de fier.

3) *Două zone calde și uscate*, cuprinzând: *Sahara* spre nord și *Kalahari* spre sud, două deșerturi, pe unde trec ani de-a rândul fără să cadă o picătură de apă. Cauza uscăciunii acesteia absolute e datorită vânturilor alizee, cari împingând aerul spre ecuator, pe unde căldura e din ce în ce mai mare, vaporii nu numai că nu se pot condensă, ci din contră, se răresc mai mult. Prin locurile cu această climă, vara, termometrul se ridică la umbră până la + 50°, iar iarna se coboară chiar câteva grade sub zero. Din distanță în distanță, prin Sahara se află câte o oază sau insulă de verdeață, pe unde cresc curmali și se fac ceva culturi de orez și meiu, și pe unde poposesc caravanele care pun în legătură regiunea mediterană cu Sudanul.

4. *Două zone subtropicale*, cuprinzând ținuturile dela nord de Sahara și de la sud de Kalahari, caracterizate prin ierni blânde și ploioase și prin veri foarte călduroase și secetoase. Oamenii cari trăesc prin ținuturile acestea sunt sedentari și cei mai civilizați locuitori din toată Africa; pe acolo sunt și foarte mulți Europeni, și anume: Francezi, Spanioli și Italieni în regiunea mediterană; Buri și Englezi în regiunea de sud a Africei australe.

APE.

Considerațiuni generale. Cunoscând relieful și clima Africei, putem să ne dăm lesne socoteala de mărimea și felul apelor ei. În adevăr, știind că la *ecuator* plouă în fiecare zi, iar în zonele vecine cu ecuatorul plouă cam o jumătate de an, și mai știind că prin aceste părți, pământul e aproape neted, putem spune că pe acolo se află fluvii lungi și cu apă în general din belșug, ca Nilul, Congo, Niger, Zambez.

Prin Sahara și Kalahari, fiind secetă aproape absolută, nu se află nici un curs de apă, ci numai niște văi sau uedi cari au apă numai atunci când se întâmplă să plouă.

La extremitatea de nord și de sud a Africei și mai ținând socoteală că pe acolo munții sunt în apropiere de coaste, apele acestei părți sunt scurte și cu caracter iorențial.

Africa, deosebit de ape curgătoare, mai are și multe lacuri din care unele stau în despicăturile și prabușirile pământului, ivite în partea de răsărit, ca *Niassa*, *Tanganica*, *Victoria*, iar altele sunt resturi ale unor mări interne, Macaricari, Ciad și șoturile din Algeria și Tunis.

În privința navigabilității, apele Africei nu prezintă mare interes, fiindcă în albiile lor se află mai multe praguri și prezintă cotituri prea mari, cari lungesc cursul.

Fluviile regiunii ecuatoriale. *Congo* isvorăște dintr'o înălțime dela sudetul lacului Tanganica, trece prin lacurile Bangweolo și Moero, pline cu trestii uriașe, o ia spre nordvest, taie ecuatorul în două puncte și dela cascada Stanley-Pool, începe să străbată terasele occidentale, pe unde face vre-o 32 cascade, după care se varsă în oceanul Atlantic, printr'un estuar foarte larg. Congo are ca afluenți pe stânga, *Kassai*, care isvorăște

din lacul Dilolo sau al Disperării, numit astfel, se spune, din cauza scufundării unor sate ce erau pe acolo, iar pe dreapta are pe *Ubanghi*, care se varsă mai în sus de Kassai. Datorită acestor afluenți, Congo are apă din belșug atât vara cât și iarna, fiindcă în timpul verii boreale este alimentat de afluenții din dreapta, care atunci au apă multă; iar în timpul verii australe e alimentat de afluenții din stânga, care vin foarte încălzi.

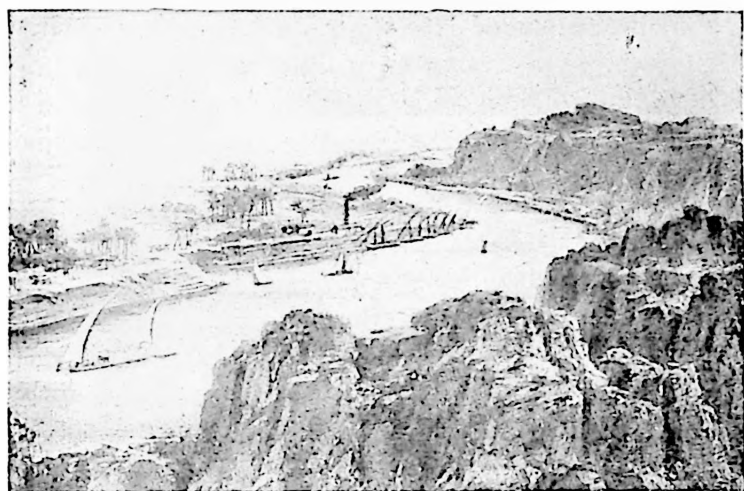

Fig. 31. — Ilustrația arată o vedere a Nilului din Egiptul de mijloc. Pe partea stângă e o fabrică de zahăr și mai mulți palmieri. Pe dreapta se vede marginea Catenei arabice.

Nilul isvorăște din lacul Victoria, ia direcțiunea spre nord, primește pe stânga pe *Bahr-el-Gazal*, iar ceva mai la nord, pe dreapta, pe *Nilul albastru* și pe *Atbara*. Dela Kartum, Nilul, după ce face două cotituri, trece pe la Cairo, și ceva mai la vale se desface în mai multe brațe, din care cele mai principale sunt *Rosetta* la apus și *Damietta* la răsărit, care închid o vastă și mănoasă câmpie, ridicată pe locul ocupat mai înainte de un golf

al mării Mediterane. Nilul are în albia lui mai multe cataracte, care aduc neajunsuri navigațiunii, dar care domolesc cursul, îngăduind depunerea incetului cu incetul a málului și improspătând în fiecare an pământul agricol. Revărsările anuale ale Nilului se explică astfel: primăvara, prin Abisinia și Sudan, începând să plouă, afluenții Nilului se umflă, și atunci acesta crește, ajungând la maximum la 12 Septembrie, la care înălțime stă până la 20 Octombrie. Dela această dată, Nilul scade până în Iunie, când începe iar să crească.

Fluviile regiunilor intertropicale își datorează apele lor ploilor periodice care cad în aceste regiuni. Ele au prin urmare creșteri și descreșteri corespunzătoare anotimpului ploios și celui secetos. Cele mai principale din aceste fluvii sunt:

Nigerul, care isvorăște din munții Futa-Djalon, curge în direcțiune generală spre răsărit, până când se isbește de podișul Saharei, după care se curbează către sud. Nigerul, în cursul inferior, e adânc până la 30 m. și e foarte favorabil pentru navigație. În această parte primește pe *Benue*, iar la vărsare în golful Guineei, formează o vastă deltă, acoperită cu păduri ecuatoriale, care a împărțit golful Guineei în Golful Benin și Biafra.

Zambezul isvorește dintr'un podiș, cam de 3 ori mai înalt decât al Transilvaniei, nu departe de lacul Dilolo. El curge spre sudest, apoi spre est și face *cascada Victoria* sau *fumul tunător* cum o numesc pământeni. Înălțimea dela care cade apa acestei cascade e de 140 m. și pulberea ce se formează din această cădere se ridică până la 360 m., iar șgomotul produs e așa de puternic, încât se aude dela 80 km. și seamănă cu descărcarea unei baterii de artilerie.

Dela cascada Victoria, Zambezul continuă drumul spre est și se varsă în oceanul Indian, după ce primește

pe stânga pe *Șire*, care aduce prisosul apelor lacului Niassa.

Fluviile regiunilor subtropicale n'au aproape nici o însemnătate economică, fiind, ca și Zambezul, niște ape

Fig. 50. — Ilustrația arată o vedere din bazinul fluviului Orange din Africa australă.

torențiale și cu praguri în albiile lor. Cel mai lung dintre fluviile acestor regiuni e *Orangele*, cu o lungime cam cât trei pătrimi din aceea a Dunărei, udă Colonia Capului

și se varsă în oceanul Atlantic. În anotimpul ploios, Orangele vine înspăimântător de mare și repede, iar în anotimpul secetos e așa de mic, încât se poate trece cu piciorul. Primește pe dreapta pe *Vaal*, care trece pe la minele de diamante dela Kimberley.

AVUȚII VEGETALE ȘI ANIMALE

Știind că vegetalele depind de climă, iar animalele cu tot darul ce au de a se mișca, depinzând și ele de climă și de vegetațiune, deosebim următoarele zone în privința avuțiilor vegetale și animale:

1) **Zona ecuatorială** care se întinde prin basinul Congului, prin estul african englez, prin văile Nubiei și țărmurile Guineei. Pe acolo se află vaste *păduri virgine*, cu arbori uriași incolăciți de plante agățătoare, ce trec dela un copac la altul, formând un păenjeniş de coarde, prin care cineva nu poate trece decât cu toporul în mână. Prin această zonă, din cauza umezelei neîntrerupte și a căldurii înăbușitoare, nu pot trăi animale mari, ci numai reptile, păsări și maimuțe. Omul se vede rar și duce viață de vânător și de pescar.

2) **Zona intertropicală** se întinde prin Sudan, Somalia, Regiunea Marilor Lacuri și prin Zambezia, pe unde se află savane, stepe și deșerturi.

Savana e regiunea ierburilor uriașe, care țin atât cât ține anotimpul ploios. Pădurile pe acolo lipsesc. În vecinătatea zonei ecuatoriale se observă totuși, câte un buchet răsleț de arbori, iar în lungul apelor curgătoare și prin văile adânci, pe unde umezeala e în permanență, se află și fâșii înguste de păduri. Regiunea savanei e foarte însemnată, fiindcă priește multor culturi, de care au trebuință oamenii ca: meu, porumb, orez, cauciuc, bumbac.

Stepa e mai departe de ecuator decât savana, pe

acolo anotimpul ploios nu ține mult, și ea se întinde pe la nord de Senegal, pe la curbătura Nigerului, prin podișurile Uadai și Darfur, prin regiunea marilor lacuri și de jur împrejurul deșertului Kalahari. Această regiune e domeniul păstorilor Tuaregi și Tibui, cari își mută corțurile și turmele după apă și iarbă.

Deșertul se întinde pe acolo, pe unde ploaia nu cade cu anii și pe unde temperatura la umbră se urcă până la +50°, ca prin Sahara și Kalahari. Prin deșert vegetațiunea nu e reprezentată decât ici și colo, prin câte un pâlci de mărăcini sau prin câte un acacia care se prezintă cu rădăcini puternice, cu tulpina îmbrăcată într-o coajă foarte groasă și cu frunze puține și acoperite cu un fel de lac, care împiedică evaporatiunea. Prin oaze cresc curmale, iar la umbra lor se cultivă cereale.

Zonele subtropicale care se întind prin Africa atlaziană și Colonia Capului, pe unde ploile apar din nou și cu ele și o vegetație mai bogată, alcătuită din păduri de măslini sălbatici, de stejarul plută și de castani. Ca animale prin această zonă se află vite cornute, cai și cămile, care, acestea din urmă, ducând mult timp la sete, sunt cele mai bune animale de transport prin deșert.

O A M E N I I

Locuitorii. Populația Africei nu se poate ști exact, deoacece acest continent nu e îndeajuns de cunoscut. Ea se socotește la 135 milioane locuitori, aparținând la mai multe rase.

Rassa neagră. Această rassă e înfățișată prin locuitorii savanelor dela nordul și sudul ecuatorului și anume: prin Nigrițieni, cari trăesc prin Sudan și se ocupă cu agricultura fierăria, țesutul; și prin familia *Bantu*, cu cei mai de seamă reprezentanți *Zulușii*, cari se ocupă cu păstoria și agricultura, trăind în niște corțuri rotunde, făcute din piei de animale sălbatice.

Tot de negri mai țin *Piticii* din pădurile din dreapta Congului cari au talia cât a unor copii de clasa II-a liceală. Sunt cei mai iscusiți vânători, trăgând cu o precizie uimitoare cu săgeți înveninate în elefanți, rinoceri și alte animale. Ei sunt mâncători de oameni.

Rassa malaeză, reprezentată prin parte din locuitorii din insula Madagascar, unde au venit din Oceania în luntri făcute din trunchiuri de arbori. Ei se ocupă cu agricultura și au înclinați pronunțate și pentru comerț și industrie.

Rassa albă, înfățișată prin Berberii din regiunea atlaziană, prin Arabii dela nordul și estul Africei, prin Somali, Abisinieni, Nubieni și prin Europeni ca: Olandezi, cari au dat naștere poporului Bur (țăran), dela nordul Africei; Francezi, prin Algeria și Tunis; Italieni prin Tunis, Tripolitania și Eritreea; Spanioli prin Maroc, Algeria și Tunis; Englezi cu deosebire prin Colonia Capului și prin Egipt.

Afară de aceste rasse, se mai află *Hotentoții* și *Boșimanii* cari trăesc între Congo și Africa centrală, au culoarea pielii galbenă-cafenie și se crede că sunt o amestecătură de rassă galbenă cu cea neagră. Sunt extrem de urâți, cu o inteligență foarte mărginită și se ocupă cu creșterea vitelor și vânătoria.

Religia. Credința locuitorilor Africei, în cea mai mare parte e fetișismul, adică închinarea la tot felul de lucruri și de dobitoace. Locuitorii dela nord sunt în cea mai mare parte mahometani; iar Europenii sunt creștini.

Impărțirea politică. Ca state *independente* în Africa sunt numai Egiptul, Abisinia și Liberia; celelalte ținuturi sunt *prosesiuni europene*.

Anglia posedă Gambia, Sierra Leone, Coasta de aur, Nigeria, cea mai mare parte din Africa australă, o parte din Africa orientală și insulele Ascension, Sf. Elena.

Franța posedă Algeria, Tunis, o parte din Sahara și

Sudan, o parte din Congo, insula Madagascar și protectoratul asupra Marocului.

Portugalia posedă insulele Açore, Madere, Capul Verde, Angola și o parte din Africa de est.

Spania posedă partea de nord a Marocului, insulele, Canare, insulele Fernando-Po și Annobon, *Italia* posedă Tripolitania, Eritreea și o parte din Somalia.

Belgia posedă Congo, la care s'a mai alăturat și o parte din fostul Est african german.

Lectură. Deși noi Europeanii suntem mai aproape de Africa decât de America, deși încă de pe timpul Romanilor se cunoșteau destul de bine Egiptul și Africa atlasiană, cu toate acestea, Africa, atât pe margini cât și interior, n'a fost cunoscută decât acum în urmă.

Cauzele, care ne-au ținut departe de lumea aceasta, provin numai din felul ei de plăsmuire. Așa, ea având marginile nisipoase, puțin adânci, lipsite de golfuri și în mare parte nesănătoase, i-a fost imposibil cuiva să se apropie și să se lipească de dânsa. Fluviile sale apoi, în apropiere de vărsare, fiind pline de repezișuri și cascade, iar în interior fiind păduri dese ca peria, oameni sălbateci și tot felul de fiare și reptile, pătrunderea într'ânsa a fost și mai anevoioasă decât apropierea de coaste.

Africa, dupe cunoștințele ce le avem până acum, are un pământ de-o fertilitate mediocră și o climă care face dint'ânsa pe unele locuri un deșert, iar pe altele o seră, pe unde plouă de vară cu găleata atât vara cât și iarna, și pe unde soarele dogorește ca un cuptoriu. Dacă la acestea se mai adaugă și musca te-te, care pe unele locuiri face cu neputință viața animalelor de muncă și de transport, ca boul și calul, avem un tablou nu tocmai favorabil pentru acest continent.

Cu toate acestea, Africa, în special pentru Europa, care n'are ca celelalte continente vegetație ecuatorială, prezintă un interes deosebit. Ea oferă *uleiuri de palma, de coco, de arahide și de sezan*, din care se fabrică săpunuri și care înlocuiesc unelelelemnul. Ea mai oferă *cauciucul* a cărui întrebuinșare a devenit universală și absolut indispensabilă în viața modernă.

Pe lângă acestea, *culturile de bumbac, de trestie de zahăr, de arbore de cafea și de mirodenii*, care au început a se face

prin Egipt, Congo, Angola și fostul Est african german, pot cu timpul coborî în mod simțitor prețul produselor similare din Statele Unite, America centrală și Brazilia, și să scutească pe Europeni de tributul ce-l dau Americii pentru aceste articole.

Ceva mai mult, dezvoltarea acestor culturi în Africa vor deschide în mod firesc și noi piețe pentru desfacerea produselor industriei europene.

Dacă mai adăugăm la acestea, vastele pășuni, care în multe părți pot da loc la creșterea a numeroase vite mari și mici, cum a și început a se face prin Algeria, Colonia capului și Madagascar, care trimit lână și conserve de carne în Europa; și dacă mai ținem socoteala și de *fildesul*, *aurul* și *diamantul*, care deși sunt vremelnice, însă sunt destul de remuneratoare, putem să spunem că Africa poate fi o excelentă colonie de exploatare pentru Europeni.

Primul lucru însă, de care trebuie să se ție socoteală pentru grăbirea dezvoltării economice a acestui continent, este construirea unei rețele cât mai mari de căi ferate. Azi, transportul se face în condițiuni primitive: *cu cai* și *asini* spre nord; *cu cămile* în Sahara și Sudul septentrional; *pe spelele Negrilor* în restul Sudanului și prin Africa ecuatorială, și *cu carele Buriilor* în Africa australă, trase de câte 10 până la 12 perechi de boi. Statele, care stăpânesc Africa, au înțeles că aceste mijloace de transport sunt nu numai neindestulătoare pentru exploatare în mare, dar și foarte costisitoare și încete. Deaceia, ele au și început să așeze linii ferate, dela coaste către interior.

Întrebări.

Care sunt marginile Africii? Ce formă de relief predomină în Africa? Pe unde sunt înșirași munșii Africii și cum se numesc? Care sunt fluviile mai principale ale Africii și ce însemnătate au pentru om? De ce se revărsă Nilul? Ce zone de vegetație sunt în Africa? Pe unde cresc palmierii cari dau curmale? Pe unde cresc cei mai mulți banani. Ce plante cultivă Negrii? Ce rase de oameni trăesc în Africa? Ce state independente sunt? Ce posesiuni au Englezii?

Rezumat.

Africa e de 3 ori mai mare ca Europa, însă e de 3 ori mai slab populată. Forma de relief caracteristică Africii e podișul,

cu munți aproape de jur împrejur, formând un fel de terase: cele de răsărit, mai înalte și dominate de cele mai mari vârfuluri din Africa: ca Kenia și Kilima-Ndjaru; cele de apus mai puțin semete și terminate la fărâș cu o fâșie de șes. Spre nord-vest se află munții Atlas, iar pe lângă fărâșul de sud al mării Roșii se află înălțimile prăpăstioase ale Abisiniei. Africa fiind străbătută de ecuator și lipsită de golfuri și mări care să pătrunză adânc în uscat, e continentul cel mai călduros de pe pământ. Singurele tinuturi cu climă continentală sunt cele dela nord-vest. Umiditatea cea mai mare e la ecuator, iar uscăciunea cea mai mare e în Sahara, pe unde trec ani derândul fără să cază o picătură de apă. Cele mai mari fluvii ale Africei sunt: Congo, Nilul, Zambeziul și Nigerul. Vegetalele depinzând de climă, zonele de vegetație se confundă cu cele climatice. Cea mai bogată și permanentă vegetație e la ecuator, iar cea mai rară, și cea mai pipernicită și ghimpoasă e prin Sahara și Kalahari. Ca vegetale se pot citi: bananul, cocotierul, arborele de pâine, iar ca plante de cultură sunt: bumbacul, trestia de zahăr, maniocul, arachidele, porumbul. Ca animale se pot citi: numeroase maimuțe în toate pădurile și mai cu seamă în cele dela ecuator: elefantul, rinocerul și ipopotamul în ținuturile umede și cu iarbă multă; leul, pantera, struful prin deșerturi, și crocodilul prin fluvii.

Africa e populată la nord de Albi, în centru și la sud-est de Negri, cari sunt cei mai numeroși, iar la sud-vest de o amestecătură de Mongoli cu Negri. În privința civilizației, continentul african e cel mai înapoiat: cei mai mulți Negri sunt sălbateci, iar cei cu civilizație mai înaintată sunt popoarele dela nord și Abisinienii, cari încă din timpuri vechi au fost influențați de Europeii din jurul Mediteranei și de cei din Asia occidentală. State libere sunt trei: Egiptul, Abisinia și Liberia, restul e stăpânit aproape numai de Englezi și Francezi.

Exerciții.

Să se facă o hartă a Africei, punând insulele, marginele, golfurile și câmpiile.

Să se facă o hartă a felurilor de vegetație din Africa. Pentru ce Africa a rămas mult timp necunoscută? Să se facă o hartă a distribuirii raselor de oameni în Africa.

E G I P T U L.

Așezare. Egiptul propriu zis se întinde de la paralelul 22°, ce trece prin Wadi Halfa, până în lața mării Mediterane, și din deșertul Libiei până la marea Roșie, cuprinzând și peninsula Sinai. Între aceste limite se cuprinde o suprafață cam de 3 ori cât România (990 mii Km.²); dacă însă se socotește numai valea și delta Nilului, adică numai partea cultivabilă, Egiptul n'are de cât cam a zecea parte din întinderea României (30000 Km.²).

Pământul Egiptului se poate considera ca o imensă oază, înșirată dealungul Nilului. Fără Nil, această țară nu s'ar deosebi de Sahara.

Clima. Egiptul, fiind străbătut între Assuan și Halfa de tropicul racului, are o climă uscată și foarte călduroasă. Lipsa de ploae se datorează, ca și în Sahara, vântului alizeu, care vine spre locuri cu climă din ce în ce mai călduroasă, ceea ce face peste puțină condensarea vaporilor. Vântul acesta despre mare bate vara, și dacă n'aduce ploae, aduce cel puțin un aer mai sănătos și mai răcoros, contrariu de vântul *Khamsin*, care suflă dinspre sud, aducând nori arzători de praf, ce îngreunează respirațiunea, dând senzația unei sufocări din care cauză acest vânt s'a mai numit și *simun* sau *otravă*.

Ape. Egiptul e udat de Nil, a cărui apă e în cea mai mare parte înghițită de deșertul prin care trece, nelăsând în mare decât numai trei sutimi. Revărsările Nilului aduc un întreit folos Egiptului: mai întâi dă umezeala trebuincioasă semănturilor; în al doilea rând, nămolul pe care-l depun apele, improspătează solul, și în al treilea rând, argila care formează nămolul crăpându-se adânc, sub influența căldurii, permite aerisirea pământului mai bine decât orice săpătură sau arătură. (A se revedea descrierea Nilului la Geografia fizică a Africei).

Populația Egiptului trece de $13\frac{1}{2}$ mil. locuitori. Densitatea cea mai mare a ei e pe valea Nilului și prin deltă, unde ajunge până la 350 pe km.². Egiptul e colțul de pământ, după care omul a trecut mai repede decât din oricare altă parte, afară de Caldeea, din starea primitivă în cea de civilizație. Cei mai vechi locuitori ai acestei țări sunt Felahii sau cultivatorii de pământ, cari duc o viață plină de lipsuri și trăesc în locuințe făcute din pământ, amestecat cu pae și acoperite cu trestie; ei sunt mahometani. În Egipt mai trăsc *Copții*, care sunt meseriași, comercianți sau funcționari și profesază creștinismul, având ca șef religios pe patriarhul din Alexandria, apoi *Beduini* sau păstori arabi, Evrei Armeni și Europeni, mai cu seamă Englezi.

Organizarea politică. Dela 1922, Egiptul e absolut independent, având regele și parlamentul său, care dispun de soarta țării, așa după cum dictează interesele generale.

Orașe. Cele mai multe orașe se află în Egiptul de jos, din care cel mai principal e **Cairo**, capitala țării. așezat ceva mai la miază noapte de vechia capitală *Memfis*. Are o populație cam cât a Bucureștilor (900 mii) și e cel mai populat din Africa. În Cairo, ca și în Constantinopol, se află un cartier al Europeanilor, curat, cu grădini, cu oteluri și case mari moderne, cu străzi largi bine pavate și cu plantațiuni. În fața orașului Cairo se află *Giseh*, de unde încep cele 21 piramide. Un alt oraș însemnat e portul Alexandria, cu o populație de $\frac{1}{2}$ milion locuitori. E întemeiat de Alexandru cel Mare și în vechime a fost centrul cultural al țărilor mediteraneene. După descoperirea drumului la Indii, pe la capul Bunei-Speranțe, însemnătatea acestui oraș a scăzut. Cu întinderea mare a cultivei de bumbac și a construirii canalului Suez, Alexandria a început să se desvolte din nou, ajungând populația sa dela 5 mii cât era la începutul secolului trecut la 500 mii. La intrarea și

eșirea din canalul Suez au luat naștere două porturi însemnate: *Port-Said*, pe țărmul Mediteranei și *Port-Suez* pe țărmul mării Roșii.

Viața economică. Egiptul din secolul trecut, a început să ia o mare dezvoltare economică: suprafața cultivabilă a crescut cu 2000 km², mulțumită rețelei vaste de canale de irigație, locurile pe care se fac mai multe culturi anuale s'au întins și ele, iar numărul proprietarilor rurali s'a dublat. Egiptul e o țară aproape agricolă, unde trei pătrimi din populație e rurală. Se știe că în Egipt aproape nu plouă, nu sunt izvoare și nici chiar puțuri pentru băut apă, deci toată avuția țării depinde numai de cantitatea de apă ce aduce Nilul și de irigațiunile ce au făcut oamenii. În partea de sus a Egiptului, se cultivă porumb, grâu, orz și se face o singură cultură pe an; iar în partea de jos, pe unde sunt canale de irigație, se cultivă, pe lângă cereale, orez, trestie de zahăr, foarte mult bumbac, care dă un fir lung și mătăsos, superior bumbacului din India și Statele-Unite. Din toate mărfurile ce se exportă din Egipt, bumbacul ocupă trei pătrimi din valoarea lor. În deltă anual se fac 2 și 3 culturi de mazăre, fasole și alte legume. Apa se ridică din canale cu pompa sau cu roata, învârtită de un bou.

Creșterea animalelor se face pe o scară restrânsă și constă din: oi, capre, bivoli, asini și cămile. Femeile și copiii cresc mulți viermi de mătase, al căror produs se țese în fabricile din Egipt.

Minerale. În Egipt nu se află nici cărbuni de pământ, nici fier. Aceste minerale, care formează temelia industriei metalurgice, se aduc din Anglia. Pe lângă marea Roșie, s'a găsit petrolu, a cărui exploatare a ajuns să dea $\frac{1}{4}$ milion tone.

Industria constă în fabrici de zahăr și de țesături de bumbac și mătase.

Comerțul Egiptului e în creștere. În 25 ani, comerțul exterior s'a înzecit, ajungând dela 900 mil. franci, la 9 miliarde și aceasta se datorează într'o mare măsură rețelei de canale, care ajunge aproape la 4 mii km. și liniilor ferate din deltă, și după țărmlul Nilului. Exportă: bumbac, sămânță de bumbac, legume, și importă: cărbuni, fier și țesături, iar dela noi lemnărie și făină.

Ceeace ridică însemnătatea economică a Egiptului sunt pedeoparte culturile vaste de trestie de zahăr și bumbac, iar pedealtă parte pozițiunea sa în drumul spre Extremul orient.

La dezvoltarea economică a Egiptului au contribuit într'o largă măsură, Francezii și Englezii cari, pe lângă canalul Suez, linii ferate și altele, au mai construit la Assuan un stăvilar mare, ce realizează o rezervă de apă cât a lacului Geneva, îngăduind prin aceasta două culturi pe an: una iarna, de cereale; alta vara, de bumbac, trestie de zahăr și tutun.

LECTURĂ. — Cu începutul secolului al XIX-lea, a început pentru Egipt o nouă eră. Inginerii Francezi au construit canale, spitale și au introdus noi culturi, ca trestia de zahăr și bumbacul. În 1859 apoi, s'a început tăierea istmului Suez, după planul inginerului Ferdinand de Leseps, și după o lucrare încordată de 10 ani, canalul terminându-se, s'a dat în circulație.

Acest canal începe dela Port-Said și se întinde pe o distanță de 160 km. până la Suez. El a redus la mai puțin de jumătate drumul ce făceau năvile dela Marsilia și Triest la Bombay, și mulțumită lui, marina comercială a luat o dezvoltare considerabilă. Taxele de trecere ridicându-se cam la 40 mii franci pentru o navă, deoarece se plătește 9 fr. de tonă și 9 fr. de persoană, multe din mărfurile care nu se strică și nu cer urgență, se transportă tot pela capul Bunei-Speranțe.

În 1881, ivindu-se în Egipt niște revolte contra Francezilor și Englezilor cari aveau controlul finanțelor, ca garanție pentru o sumă cu care creditase statul. Englezii debarcă trupe în Egipt, restabiliră ordinea și de atunci până în 1922 l-au ținut necontenit sub stăpânirea lor, când la acea dată i s'a redat independința, devenind un stat liber.

Intrebări.

Care e întinderea Egiptului față de România? Cum este relieful Egiptului? Ce climă are? De ce se revărsă Nilul și când? Ce orașe însemnate sunt pe Nil? Ce neamuri de oameni trăiesc în Egipt și cu ce se ocupă? Care e principala ocupație a locuitorilor? În ce constă agricultura Egiptului? dar industria? Care e comerțul Egiptului și cari sunt principalele articole de export? Ce legături are cu România?

Rezumat.

Egiptul ocupă colțul de Nord-Est al Africii și e format din Egiptul de jos, în care intră și delta din Egiptul de sus, având o întindere de 990 mii km². Egiptul constă din valea ce și-a săpat Nilul pe podișul dintre catena Arabică și deșertul Libiei. Clima e caldă, uscată și băntuită de vânturi violente și înăbușitoare. Se fac culturi de cereale, legume, de trestie de zahăr și de canităși mari de bumbac. Pe lângă marea Roșie, are păcură. Comerțul e în creștere. Capitala țării e la Cairo, și are porturile: Alexandria, Port-Said și Suez. Canalul Suez îi ridică mult valoarea economică.

Exerciții.

Ce însemnătate au canalele de irigație? Căror împrejurări se datorează despoltarea Egiptului?

AFRICA ATLAZIANĂ

Algeria, Tunisul și Marocul

Caractere generale. Sub numele de Africa atlaziană se înțelege colțul de nord-vest al Africii, care cuprinde Marocul, Algeria și Tunisul și care se întinde din fața oceanului Atlantic până în fața golfului Gabes și dela țărmul mării Mediterane până în fața Saharei. Acest ținut prezintă o înfățișare deosebită de a restului Africii, fiindcă are un pământ cu multe forme de relief, despărțit prin lanțuri de munți, paraleli în general cu

țărurile Mediteranei, și comunicând unele cu altele prin trecătorile săpate în munți de puhoale ce străbat această regiune. Țările atlaziene se aseamănă între ele nu numai prin varietatea formelor de relief, dar și prin clima și prin valoarea lor economică; ele însă nu prezintă un centru geografic, din care cauză le-au lipsit totdeauna o unitate politică, contrariu de cum s'a văzut în Egipt.

Populația Africei atlaziene e formată din:

Berberi, de familie hamitică; *Negri*, veniți din interiorul Africei; Evrei și Arabi de familie semitică, veniți din Asia. Toate aceste neamuri, amestecându-se în anumite tiparuri ale reliefului, au dat naștere la popoare cu obiceiuri și ocupațiuni deosebite, care s'au dușmănit unele pe altele și care au avut trecuturi istorice deosebite.

ALGERIA. Așezarea. Algeria e cuprinsă între marea Mediterană și Sahara, și între Tunis și Maroc. Intinderea ei este cam cât a României (300 mii km.²), afară de Algeria Sahariană cu care ajunge la 500 mii km.².

Relief. Regiuni naturale. Algeria are un relief foarte variat, datorită munților Atlas, care-o brăzdează în sens paralel cu coasta. Acești munți formează două lanțuri deosebite: Atlasul telian la nord și Atlasul saharian la sud, care deși e mai înalt decât cel dintâiu, are trecători mai multe. Cele 2 lanțuri muntoase împart Algeria în următoarele regiuni naturale:

1. *Regiunea câmpiilor*, cuprinsă între Mediterana și ramurile Atlasului mediteranean terminată la nord cu maluri drepte și înalte, și cu un țărm cu puține adăposturi, din care cauză coasta a luat și numirea de coasta de fier.

2. *Regiunea podișurilor*, așezată la sudul Atlasului mediteranean se înclină dela sud-vest spre nord-est, prezentând un caracter de stepă cu deșerturi pe alocuri.

Această regiune are mai multe lacuri numite *Şoturi*, care în timpul verii, din cauza căldurilor mari seacă, rămânând un noroiu clisos, acoperit cu un strat de sare, a cărui albeaţă străluceşte la soare, ca nişte diamante. Regiunea podişurilor se termină la sud prin Atlasul saharian, cu trecătoarea cea mai însemnată El-Kantara, pe unde trece şi drumul de fier dela oaza Biscra din Sahara algeriană spre oraşul Constantina.

3. *Regiunea sahariună*, care se continuă la sud prin marele deşert al Saharei până la Senegal, Niger şi lacul Ciad. În Algeria sahariană, locuiesc cam $\frac{1}{4}$ mil. locuitori din cari unii duc o viaţă nomadă, iar alţii trăiesc prin oazele ivite, în urma puţurilor arteziene, săpate de Francezi, pe unde se înnumără peste 6 mil. curmali.

Clima regiunii de nord e mediteraneană, a podişurilor e curat continentală, iar a regiunii sahariene e caldă şi uscată.

Apele Algeriei au caracter torenţial şi singurul râu mai însemnat e *Cheliful*, care isvorăşte din Atlasul saharian şi străbate toată Algeria dela sud la nord.

Viaţa vegetală la nord e mediteraneană cu păduri vaste de măslini, de stejari cari dau plută, şi cu cedri; în podişuri nu se află nici un arbore, iar primăvara după ploi, pământul se îmbracă cu o iarbă smălţată de numeroase şi minunate flori, care în câteva săptămâni dau sămânţă şi apoi se usucă sub razele de foc ale soarelui de vară. În această regiune, creşte planta alfa în care francezii fabrică hârtie.

Ca **animale**, în nord, se află, ca în toată regiunea mediteraneană, pe unde iarba e mică, capre, oi, catări, asini, iar prin păşunile artificiale se cresc boi şi mai ales cai; în regiunea *platurilor*, sunt numeroase turme de oi, care, din lipsă de iarbă suficientă, străbat întinderi mari spre a se hrăni; în *Algeria sahariană* se cresc cămile.

Ca **minerale** are mult fosfat de calciu, care se întrebuințează pentru îngrășarea țărinelor, apoi fier, aramă și ceva petrol.

Locuitorii. Populația Algeriei e în continuă creștere, are 5 $\frac{1}{4}$ mil. locuitori și e formată din Berberi, Arabi, Evrei și Europeni, din cari cei mai numeroși sunt Francezii în număr de $\frac{1}{2}$ mil.

Organizarea politică. Algeria e o *colonie* franceză și se bucură de oarecare autonomie.

Ca orașe mai principale are: *Alger*, port la marea Mediterană; *Constantina*, oraș ridicat pe ruinele vechi capitale a Numizilor; oaza *Biscra*, locul de unde se aduc curmale și care e legată prin o linie de drum de fier cu *Philipville* și cu *Bon* de pe țărmul Mediteranei.

Viața economică. Algeria, sub administrația franceză, s'a schimbat foarte mult și a luat o mare dezvoltare economică. Francezii au asanat locurile mlăștinoase cu plantațiuni de eucalipti și au transformat părți din Sahara algeriană în oaze, prin puțuri arteziene. Ei au mai construit linii ferate și au introdus cultura rațională, făcând ca țărinele să dea peste trebuințele locale. Culturile Algeriei sunt cele caracteristice regiunii mediteraniene, adică: *viță de vie*, *măsline* și *grâu*.

Ca produse **industriale** dă: făină, paste alimentare, postavuri, covoare.

Căile de comunicație, care înlesnesc dezvoltarea industriei și comerțului, sunt liniile ferate, cu o lungime de aproape 4000 km.

Comerțul extern al Algeriei constă din importare de: țesături, mașini, automobile și exportare de: vin, oi, lână, grâu.

Tunisul. *Așezare.* Tunisul se află în marginea de nord-est a Africei atlaziene și are o întindere aproape cât vechiul nostru regat (125 mii km²).

Relief și regiuni naturale. În Tunis, Atlasul medite-

ranean se îmbină cu cel saharian și fac să dispară regiunea podișurilor, rămânând numai un noian de înălțimi, tăiate în două de râul Medjerda, din care partea de nord se pierde domol în câmpii, iar partea de sud se lasă repede în stepele Kairuanului.

Clima. Spre nord, Tunisia are o climă mediteraneană și cu ploii mai multe decât în Algeria, iar spre sud are o climă de stepă.

Ape. Principalul curs de apă al Tunisului e Medjerda, care isvorăște din Algeria și se varsă între Bizerta și Tunis.

Viața vegetală. Tunisia, ca și Algeria, bucurându-se de aceeași climă, are aceeași vegetațiune: păduri de stejar plută spre nord; portocal și lămâi, spre sud de Tunis, pe lângă golful Hamamel, iar ceva mai departe, întinderi vaste cu măslini. La sud de povârnișurile munților, încep stepele erboase, care se pierd încetul cu încetul în cele nisipoase ale Saharei.

Animale. În câmpia de nord, pe unde sunt lănețe artificiale, se cresc boi și oi, iar prin stepele dela apus de Sfax, pe unde crește alfa, sunt cămile și numeroase turme de oi conduse de beduini.

Populația Tunisului e de 2 mil. locuitori și e compusă din Berberi, Arabi în număr mai mare decât în Algeria, Evrei, Francezi și Italieni. Mulți din pământeni cari duceau o viață nomadă s'au stabilit și au început să lucreze pământul.

Organizarea politică Tunisia e pus sub protectoratul Franței și e guvernat de un Bei, ajutat de miniștrii pământeni, cari fac legi numai pentru supușii lor, având ca bază în loc de constituție, *coranul*. Toate măsurile luate de Bei sunt supuse Rezidentului francez.

Ca orașe principale are: *Tunis*, capitala țării; *Kairuan* la sud, în regiunea stepelor, oraș sfânt pentru mahometani.

Viața economică. Principalele culturi, cari se fac în Tunis atât de europeni cât și de pământeni, sunt cele de grâu și de portocali. Cerealele reușesc cu deosebire în regiunea mediteraneană, unde sunt și podgorii. Pe țărmul de răsărit, au început să se facă plantațiuni vaste de maslini, ca pe timpul Romanilor.

Pe lângă țărmuri se scoate din mare bureți, mărgean și pește. Spre hotarul Algeriei se găsește mult fier și mari cantități de fosfat de calciu, bun pentru îngrășat țarinile. Singura industrie înfloritoare e aceea a fabricării untdelemnului.

Tunisiul exportă minereuri de fier, lână, untdelemn și importă țesături, zahăr, cafea.

MAROC. Așezare. Marocul ocupă partea de sus a Africii atlaziene, și e cuprins între Mediterana, oceanul Atlantic, Sahara și râul Muluia care face hotarul dinspre Algeria. Are o suprafață de 400 mii km², și e prin urmare odată și un sfert cât România.

Relieful și regiuni naturale. Marocul e brăzdat de continuarea Atlasului mediteranean, numit Atlasul mijlociu și de continuarea Atlasului saharian, numit Atlasul cel mare.

Aceste lanțuri de munți, împreună cu ramurile lor închid mai multe podișuri și câmpii, care se lasă spre apus până în țărmurile oceanului Atlantic și spre sud până în deșertul Sahara. În partea de nord se află ținutul *Rif* puțin cunoscut și locuit de pirați și de oameni cu apucături sălbatice.

Clima Marocului spre nord e mediteraneană, spre apus oceanică, spre sud caldă și uscată, iar în interior e continentală cu ierni lungi și aspre.

Ape. Cel mai însemnat curs de apă e *Sebul*, care trece prin Fez și se varsă în oceanul Atlantic. Are un curs torențial.

Viața vegetală. Vegetația naturală spre nord constă

din stejarul-plută, maslini și pini; pe munții Atlas nu sunt decât pășuni, de oarece pădurile au fost aproape toate tăiate; iar la sudul munților Anti-Atlas, încep deșerturile.

Viața animală. Atât sedentarii cât și nomazii se ocupă în Maroc cu creșterea turmelor de oi, capre, cai și cămile. Oile dau o lână fină, ca și cele merinos din Spania.

Populația Marocului e de $4\frac{1}{4}$ mil. locuitori și e formată din *Berberi*, din cari cei mai curați trăesc în regiunea Rif, Arabi, Mauri veniți din Spania, Evrei cari uni nu sunt altceva decât berberi trecuți la moznism. Baza de alimentare a Marocanului e pâinea de orz

Organizare politică. Marocul e guvernat de un sultan hereditar. Regiunea Rif e pusă sub protectoratul Spaniei, iar restul sub protectoratul Franței, care are un *President* la Rabat, fără aprobarea căruia, Statul nu poate lua nici o măsură. Mulțumită administrațiunii făcute de aceste 2 țări, jafurile din partea triburilor, care nu erau supuse sultanului, au dispărut și siguranța s'a stabilit aproape în toată țara, ceea ce a îngăduit o agricultură mai intensă și un comerț exterior mai mare.

Orașele principale ale Marocului sunt: *Maroc*, cel mai populat oraș (150 mii loc.); *Casablanca*, unde s'au așezat mulți Europeni; *Fez* pe un afluent al râului Sebu, una din cele 3 reședințe ale Sultanului, celelalte 2 fiind Mekinez și Maroc.

Viața economică. Marocul înainte de a trece sub protectoratul Franței, era într'o stare economică foarte înapoiată din cauza revoltelor și anarhiei ce domnia acolo. Dela 1912, de când datează protectoratul, s'a produs o mare schimbare prin punerea în valoare a avuțiilor: s'au întins ogoarele din câmpia atlantică și cea din centru, s'au introdus mașini pentru agricultură și s'au înființat ferme. Pe lângă țărnișurile de sud ale oc.

Atlantic, se cultivă și ceva trestie de zahăr și bumbac. Arborii fructiferi, smochinul, portocalul, lămâiul, dau un venit însemnat. Numărul vitelor cornute e în creștere. Minele de plumb, de fier și de fosfat au început să se exploateze, în care scop se construiesc și căi ferate. Industria se mărginește la fabricile de făină, de che-restea și la câteva ateliere mecanice. Comerțul exterior atinge cifra de $2\frac{1}{2}$ miliarde franci. Exportă: ouă, orz, lână, și importă: țesături de bumbac, zahăr, automobile.

Intrebări.

Unde e așezată Algeria? Ce suprafață are? Cum e relieful și ce regiuni naturale are? Cum e clima? În ce constau abuzurile vegetale și animale? Ce neamuri de oameni trăiesc în Algeria și la cât se ridică numărul lor? Ce organizare politică are? Cum e viața economică în Algeria? Ce industrii are? Ce comerț face? (Aceleași întrebări se vor pune pentru Tunis și Maroc).

Rezumat.

Africa atlaziană are o întindere cam de 1 mil. km². Ea prezintă aceleași caractere fizice, cu aceleași feluri de neamuri și aproape cu aceeași stare politică. Algeria e străbătută de Atlasul mediteranean și de cel saharanian, care în Tunis se împreună, iar în Maroc se desfac în alte ramuri. Munții aceștia închid câmpii și podișuri cari au dat naștere la oameni cu deprinderi și ocupațiuni deosebite.

Abuzia vegetală naturală e formată în regiunea vecină cu marea Mediterană din păduri de stejarul-verde și din stejarul-plută, din măslini sălbateci și pini. În podișuri e iarbă și alfa, iar prin oazele deșertului curmali. Populația e formată din Berberi, de neam hamit și sunt cei mai vechi locuitori, din Arabi, Ebrei, Mauri și Europeni. Algeria e colonie, Tunisul e sub protectoratul Franței, iar Marocul e sub protectoratul Franței și al Spaniei. Starea economică e în dezvoltare și culturile principale sunt: grâul, orzul, portocalul și curmalul. Locuitorii se ocupă mult cu creșterea oilor.

Exerciții.

Să se facă harta Africii atlaziene și să se însemneze regiunile naturale cu avuțiile caracteristice. Ce urmare are pentru om cantitatea mică de apă ce cade în Africa atlaziană? Să se arale îmbunătățirile aduse de Francezi în tot ținutul Africii atlaziene.

AFRICA AUSTRALĂ

Așezare. Africa australă cuprinde ținutul care vine la sudul Africii ecuatoriale și are o suprafață ceva mai mare decât jumătatea Europei.

Relief. Africa australă e un podiș care, cu mult înainte de ivirea omului, era în legătură cu India, Australia și America de Sud, și care din cauza prăbușirilor ce s'au produs, când s'au format oceanul Atlantic și oceanul Indian, s'au ivit mai multe lanțuri de munți, ca *Nieuweweld*, *Drakensberg*, care în realitate, nu sunt decât pereții ce mărginesc niște terase de 2—3 mii metri de înalte. Dincolo de aceste terase, pământul Africii australe se înfățișează ca o masă vastă, ce se lasă spre Zambez până la o mie de metri, după care apoi se înalță din nou spre nord până la cursul superior al fluviului Congo. Pe această masă se află mai multe depresiuni, în formă de castroane, ca Ngami, Macaricari, Bangueolo, cum și valea *Loangua*, care mai înainte era un mare lac, ca și lacul Niasa din vecinătatea ei.

Pe lângă oceanul Atlantic, podișul Africii australe e în general mărginit de o coastă nisipoasă și fără de adăposturi pentru nave, afară de câteva puncte pe unde se află niște mici brațe de mare, strânse între țărni și niște cordoane de nisip, pe unde se poate ancora în siguranță.

Pe lângă oceanul Indian, treptele podișului începând chiar dela țărni, prezintă mai multe scobituri, în fundul cărora s'au ridicat porturile Kapstad, Port-Elisabet, Durban.

Clima Africii australe se aseamănă cu aceea a ținuturilor care se întind dela Sudan spre marea Mediterană, și anume: clima Zambeziei și Rodesiei se aseamănă cu aceea a Sudanului; clima deșertului Kalahari cu aceea a Saharei; iar clima Coloniei Capului cu aceea a Africii atlaziene.

Ca urmare a acestor zone climaterice, în Africa australă se desfășoară aceeași vegetațiune ca și dela Sudan spre nord, adică: *savane, stepe desert și vegetale mediteraneene.*

Apele cele mai principale sunt: *Zambezul* care se varsă în oceanul Indian, are o lungime cam cât Dunărea, nu e navigabil decât pe o distanță de 500 km. începând dela vărsare în sus, iar restul cursului n'are nici o însemnătate economică din cauza stâncilor din albia lui; un alt fluviu e *Orangele*, singurul curs care poate să-și care apele prin podișurile secetoase dela apus, până la lărmul oceanului Atlantic. Are un caracter torrențial și cu praguri în curmezișul albiei, din care cauză n'are nici o însemnătate pentru om.

Viața vegetală. Spre sud, clima semănând întru totul cu aceea din jurul Mediteranei, vegetațiunea e tot ca pe acolo, verde tot anul, cu tufisuri formate din arbori mărunți și cu rădăcini puternice, lămâi, portocali, migdali, viță de vie. În partea de răsărit, pe unde temperatura este aproape aceeaș vara și iarna, și pe unde vânturile alizee de sudest aduc vara ploi din belșug, pe acolo cresc: cocotieri, banani, trestie de zahăr. În interior, pe podișuri, sunt stepe și locuri sterile cu mărăcișiuri și acacia ici și colo.

AFRICA ENGLEZĂ DE SUD

Considerațiuni generale. Cei dintâiu europeni, cari au fixat o așezare omenească în sudul Africii au fost Olandezii. Aceștia în trecerea lor spre posesiunile din

Malaezia, trebuind să poposească acolo, au pus temelii oraşului *Capetown*, care curând a început să se dezvolte prin emigranţi Olandezi şi Francezi, din amestecul cărora a eşit poporul Bur (Bur = tăran). În secolul XVIII. Anglia, luând dela Francezi Indiile, a pus stăpânire şi pe Colonia Cap; iar Burii neputând să sufere umilinţele Englezilor, care-i tratau neomenos, au părăsit Colonia Capului şi au emigrat cu carele lor trase de 10—12 perechi de boi în podişurile din interior, unde au fondat republicele *Orange* şi *Transval*, de unde şi de acolo în 1902 au fost scoşi şi nevoiţi să recunoască, după 3 ani de lupte vitejeşti, stăpânirea Angliei.

Azi, Englezii posedă toată Africa australă afară de Angola şi Mozambic, care aparţin Portughezilor.

Populaţia şi organizarea politică. Primii locuitori ai Africei engleze de sud se crede că au fost Hotentoţi, cari au fost goniţi de Zuluşi, spre apus, iar aceştia de Europeni, retrăgându-se în Natal şi Cafreria. Această parte a Africei e singura, unde se află o colonie europeană care prosperă. Ceeace a atras pe Europeni aici, în număr mare, sunt minele de aur dela Iohanesburg şi cele de diamant dela Kimberley.

În 1910, Africa engleză de sud s'a transformat într-o colonie autonomă, ca Australia şi Canada, intitulându-se „Uniunea-Sud-Africană” care cuprinde: Colonia Capului, Orange, Transval şi Natal. Peste Ținuturile Beşuanaland, Başutoland şi Niasaland, Englezii au numai protectoratul, iar Rodezia e administrată de o companie engleză. Tot sudul African englez, în care intră şi fostul Sud-vest al Germanilor, dinainte de războiu, are o suprafaţă de aproape 4 mil. km.² cu o populaţie de 4 $\frac{1}{2}$ mil. locuitori.

Oraşe. Înaintea descoperirii minelor de aur şi diamant, în Africa de sud nu erau ca oraşe decât *Capetown*, apoi *Bloemfontein* şi *Pretoria*, capitalele celor 2 republici ale Burilor, şi *Pietermaritzburg*, lângă portul

Durban; astăzi numărul lor a crescut atât în interior cât și pe țărmuri. Cel mai populat oraș e *Iohanesburg*, 280 mii loc., iar cel mai frumos e *Capetown*, la piciorul muntelui *Tabla*, înconjurat de grădini, cu locuințe europenești și cu un aer foarte curat și sănătos.

Viata economică. Cultura cerealelor se face cu mare greutate și în cantitate neîndestulătoare din cauza cliimei neprielnice. În partea de răsărit, reușesc culturi de bumbac, ceaiu, trestie de zahăr; pe podișuri se cultivă meri, peri; iar spre sud se fac culturi de plante mediteraneene.

Creșterea vitelor se face pe o scară întinsă. „Uniunea sud-africană” din vânzarea lânii dela oi realizează anual 20 mil. lire sterline, iar din piei 5 mil. lire sterline.

Minerale. Cu găsirea aurului (în 1886) și a diamantului, ocupațiunea principală a locuitorilor a trecut dela creșterea vitelor, la exploatarea minelor.

Anual se scoate din pământ aur și argint în valoare de 55 mil. lire sterline. Cele mai mari mine de aur sunt la *Iohanesburg*, iar de diamant la *Kimberley*.

Uniunea Sud africană e înzestrată cu căi ferate și face un comerț exterior de 150 mil. lire sterline. Importă: alimente, țesături, mașini și exportă: aur, lână, diamante.

Intrebări.

Din ce e compusă Africa Engleză de sud? Ce suprafață are? Ce regiuni naturale are? Cum e clima? In ce constă vegetația naturală? Dar culturile in ce constau? Ce neamuri de oameni locuiesc? Ce organizare politică are? Care sunt avușile caracteristice ale „Uniunii”? In ce constă comerțul?

Rezumat.

Africa engleză de sud e formată din: Uniunea sud africană, în care intră Colonia capului, Orange, Transoal, Natal și din protectoratul asupra ținuturilor Basutaland, Beșuanaland, Ro-

deziă și fostul Sud-vest african German. Relieful constă din mai multe podisuri, formând un fel de trepte, și deasupra tuturor e o câmpie vastă, care se lasă spre nord. Clima e caldă și umedă spre est, mediteraneană spre sud. Are două fluvii mari: Zambeziul și Orangele cu mică însemnătate economică. Populația e formată din Europeni, din Bantu și Holentoti. Numărul lor se ridică la $5\frac{1}{2}$ mil. risipiți pe 4 mil. km². Africa engleză de sud formează o „Uniune” care se guvernează cu camera deputaților, mai mulți miniștri și cu un guvernator general, care reprezintă pe Regele Marii Britanii. Bogățiile caracteristice ale acestui ținut constau din: aur, diamante și oile multe.

Exerciții.

Să se facă harta Africii engleze de sud și să se fixeze pe dânsa locurile pe unde se fac culturi vegetale, creșteri de animale și pe unde sunt mine și porturi. Să se facă comparație între valoarea economică a Africii engleze de sud și a Africii italiene.

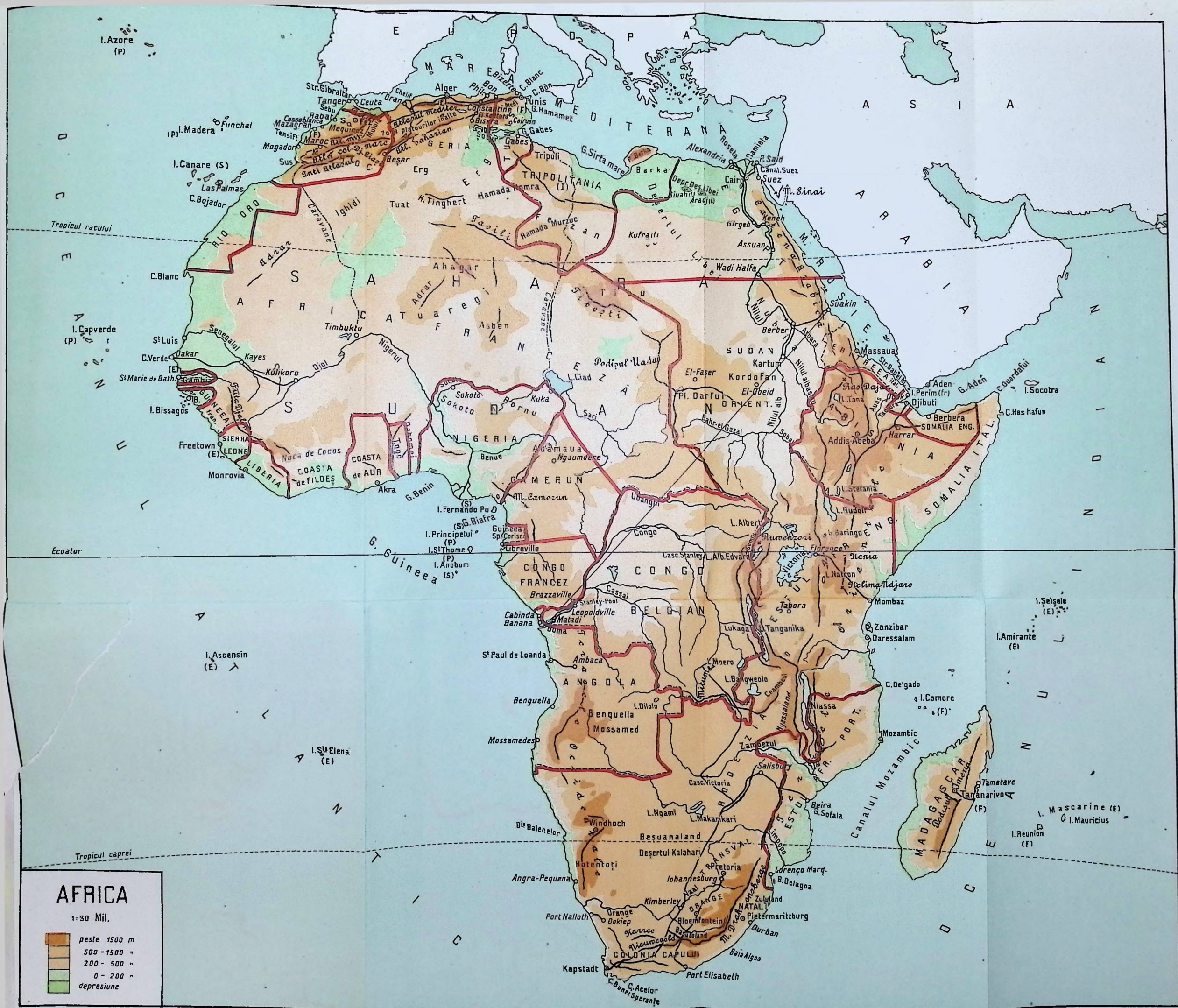
O C E A N I A

Subt numele de Oceania se înțelege totalitatea insulelor cuprinse în oceanul Pacific, afară de acelea care sunt pe lângă țărmurile Americii ca: Aleutinele, arhipelagul Reginei Charlotta, Vancouver, Galapagos, Chili și afară de acelea ale Malaeziei și Japoniei care țin de Asia.

Așezare. Cele mai multe din insulele Oceaniei sunt cuprinse între cele două tropice, iar restul în zonele temperate.

Întindere. Suprafața uscatului Oceaniei se ridică la 9 mil. km.² din care 7.700.000 Australia, iar restul Noua Guinee, Noua Zelandă și un roiul de insule, a căror distribuție e dela nordvest spre sudest.

Natura insulelor Oceaniei. În Oceania, distingem următoarele feluri de uscat:

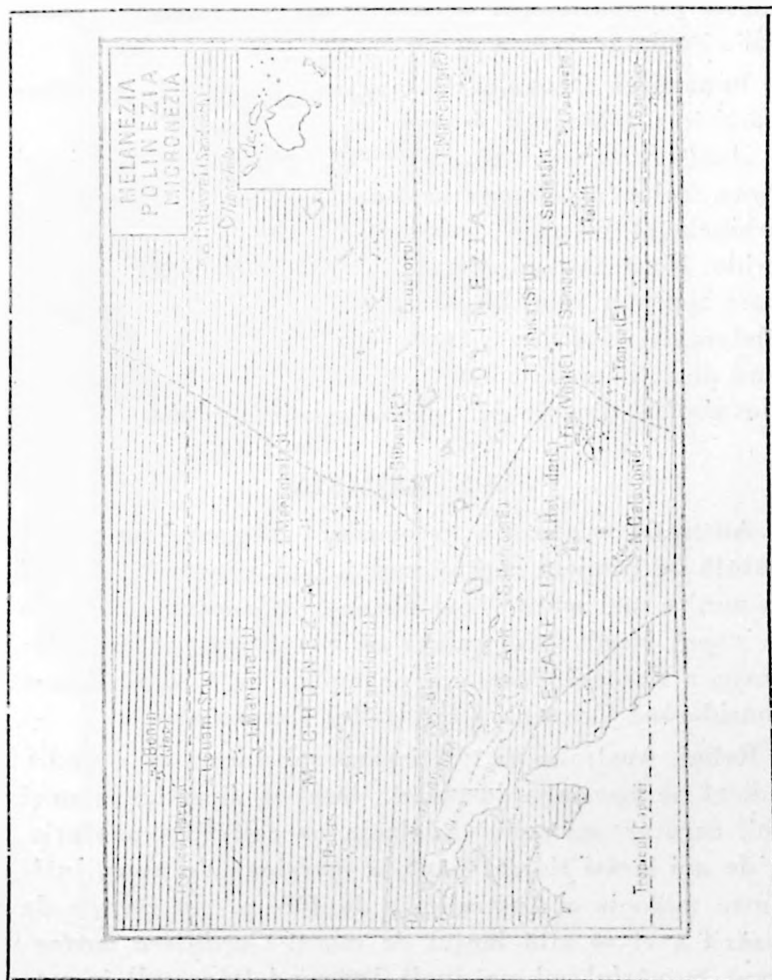

AFRICA
1:30 Mil.

	peste 1500 m
	500 - 1500 "
	200 - 500 "
	0 - 200 "
	depresiune

I. *Australia*, care prin întinderea ei vastă și prin diferitele feluri de zone climatice și de vegetație care, e un continent, iar nu o insulă.

II. *Insule continentale* ca *Noua Guinee*, arhipelagul *Solomon*, *Noile Hebride*, *Noua Caledonie* și *Noua Ze-*

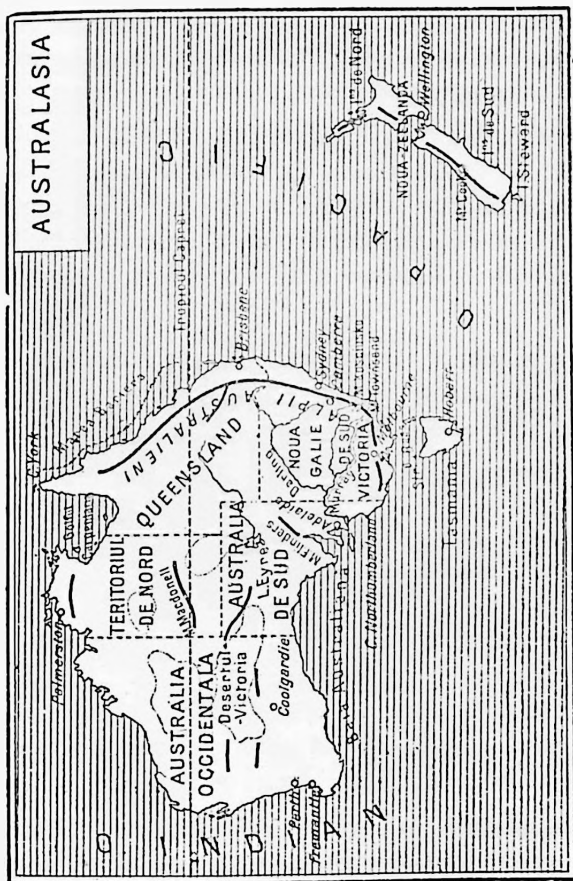

landă, care stau pe același podiș submarin, ca și Australia.

III. *Insule vulcanice*, care sunt formate prin acțiunea

fiind foarte deschise. Spre răsărit, are câteva scobituri, mai înguste, în fundul cărora s'au ridicat porțile *Brisbane*, *Sydney* și *Melbourne* (Molborn).

Clima. Tropicul caprei trecând aproape pe la mijlocul Australiei și ea fiind lipsită de mediterane sau golfuri

care s'o pătrundă adânc, întocmai ca Africa și Asia, dă naștere ca și dânsule la musoni, și prin urmare la două anotimpuri: secetos vara și ploios iarna. Interiorul Australiei însă, atât în timpul verii australiene cât și

în timpul iernei australiene e bătut de secetă, fiindcă norii care vin dinspre ocean, condensându-se pe margine, vântul suflă uscat spre interior. Din cauza uscăciunii mari, în Decembrie, când căldura e foarte mare, iarba și tufișurile de mărăcișiuri se aprind. Partea de sud a Australiei, căzând în regiunea temperată, are o climă mai umedă și mai puțin variabilă; iar partea de nord, căzând în cea tropicală are o climă caldă aproape constantă și cu ploi torențiale.

Ape. Cea mai mare parte din Australia ducând lipsă de ploi are puține fluvii. Cel mai însemnat e *Murray* care împreună cu afluenții săi *Darling* și *Murumbidgee*, formează un bazin mai mare ca al Dunării. El izvorăște din masivul *Kosciuszko* și se varsă la sud de *Adelaida* (Edeled).

Viața vegetală. Potrivit cu clima, în Australia se deosebesc următoarele regiuni vegetale: spre nord, pe unde clima e ecuatorială sunt păduri virgine; spre est și sud-est, pe unde clima seamănă cu a mării Mediterane, sunt pășuni și păduri cu eucaliptus, un arbore cam de 120—130 m de înalt, cu foile mici și stând cu dunga în sus spre a împiedica evaporațiune sevei. Acest arbore se cojește singur și lemnul se întrebuințează la corăbii. El apoi, având proprietatea de a absorbi multă umezeală, a fost adus prin Algeria și prin Italia spre a seca locurile mlaștinoase; în centru și spre apus pe unde ploile scad, arborii dispar, iarba se împușinează și nu se mai vede decât mărăcișiuri și nisip.

Viața animală. Animalele din Australia prezintă niște caractere cu totul deosebite de ale Asiei, ceea ce arată că ea s'a despărțit de vechiul continent din timpuri foarte îndepărtate. Aceste animale sunt: *Kangurul*, care merge sărind și poartă pui într'o pungă, sub pânțec; *ornitorincul*, un fel de lutră, cu degetele împreunate cu o membrană, cu botul ca un cioc de rață, face ouă și

alăptează puii *lebăda neagră*, *pasărea paradis* și *căinele dingo*, care nu latră și e pe jumătate sălbatec.

Europenii au introdus: calul, oaia, iepurele de casă și vitele mari cornute, iar pentru transporturi prin deșerturi, camila, adusă din Asia.

Populația Australiei se ridică la 5 milioane suflete și e stabilită mai mult spre sud-est. Ea e formată de pământeni de rasă neagră, cari trăesc prin locurile sărace din centru și sunt pe cale de a dispărea; Albi și mai cu seamă Englezi și Germani; Galbeni, înfățișați prin Japonezi și Chinezi.

Organizare politică. Australia deși e o colonie engleză, se bucură însă de cea mai largă autonomie administrativă. Ea e alcătuită din 6 colonii, care are fiecare guvernatorul, ministrii și corpurile ei legiuitoare; iar dela 1902 aceste state s'au unit și au format Federația australiană, la lei cu aceea a Statelor-Unite, având însă în cap un guvernator general. Statele, care formează această federațiune sunt:

Queensland cu capitala Brisbane, pe unde se fac întinse culturi de bumbac și trestie de zahăr.

Noua Gali de sud cu capitala Sidney 700 mii locuitori, e cel mai populat oraș al Australiei.

Victoria, cu capitala Melbourne, are pășuni întinse pe care se cresc numeroase turme, face culturi de cereale și exploatează mine de aur și de cărbuni de pământ.

Australia de sud cu capitala Adelaide, are aceleași bogății, ca și Victoria.

Australia occidentală cu capitala Perth. Ea cuprinde tot deșertul ce se întinde la apusul depresiunii centrale și are mine de aur, care au făcut pe Englezi să aducă apă în pustiu de la o distanță, cât de la București la Cernăuți.

Teritoriul de nord sau pământul lui Arnhem, desprins din Australia meridională în anul 1911, cu o populație

numai de 4 mii locuitori și cu un mic port Palmerston.

Viața economică. Australia deși are o suprafață de 25 ori mai mare ca țara noastră, cu toate acestea, din cauza secetei, nu se poate cultiva dintr'insă de cât de 4 ori mai puțin ca la noi.

Toată bogăția agricolă a acestui continent e concentrată la nord și est, pe unde se cultivă bumbac, trestie de zahăr, cereale, viță de vie și pomi, ale căror fructe, ajungând la maturitate în timpul iernei noastre, se vând cu mare preț pe piața Londrei. De câțiva ani am ajuns și noi să cumpărăm mere și pere din Australia, fiindcă la noi oamenii nu se ocupă în deajuns cu cultura pomilor.

Bogățiile caracteristice Australiei constau din *creșterea vitelor*, și exploatarea minelor de *aur*, de *cupru* și de *cărbuni de pământ*.

Animalele care se potrivesc mai bine cu pășunile sărăcicioase ale Australiei sunt oile, a căror carne, dupe tăere, pusă în vapoare frigorifere, ajunge după 44 zile la Londra tot așa de proaspătă, ca și cum ar fi fost tăiată din ajun. În privința lăunii, care se ia dela oi și se vinde, Australia ocupă primul loc în lume.

Cantitatea de aur extrasă din minele Australiei dela 1850—1900 s'a ridicat la 11 miliarde franci sau aproape 355 vagoane de aur.

Cărbunii de pământ se extrag și ei în cantități mari. Minele din Noua Galie și din Victoria dau anual cam 10 milioane tone, sau un milion de vagoane, ceea ce ar face un tren cam dela ecuator la Spitzberg.

Australia are numeroase căi de comunicație. Ea în urmă de 2 ori mai mulți km. de căi ferate decât țara noastră și e legată cu Europa prin numeroase vapoare engleze și franceze care o vizitează în fiecare săptămână.

Tasmania e despărțită de Australia prin strâmtoarea Bass puțin adâncă, ceea ce arată că această in-

sulă nu s'a despărțit de mult de continentul vecin. Ea are o suprafață cam cât Muntenia, e în general muntoasă, cu o climă plăcută și cu păduri virgine de eucalipt și fag. Populația pământeană a dispărut cu desăvârșire, încă depe timpul războiului nostru pentru independență, din cauza alcoolismului și a vânătoarei întreprinsă de colonii contra lor. Azi, populația Tasmaniei e formată numai din Albi, cari au ca oraș principal portul Hobart.

Archipelagul Noua Zelandă e format din 3 insule: insula de Nord, de Sud și insula Stewart. El e situat în zona temperată, cam în dreptul antipodului României și are o suprafață aproape cât a țării noastre (271 mii km²). Pământul e străbătut de un lanț de munți cu vârful cel mai mare Cook (Cuk), odată și jumătate cât Negoiul (3780 m). Are foarte mulți vulcani, unii stinși și alții în activitate, apoi geysire, isvoare cu apă sărată sau sulfuroasă, lacuri asemuitoare cu cele din Elveția, și fiorduri pe coasta de sud vest, ca cele din Norvegia. Deseori apoi pământul pe acolo e zguduit de cutremure, însă nu așa violente ca cele din Japonia.

Viața vegetală e bogată și e reprezentată prin păduri, pășuni întinse, pomi și flori, ca cele dela noi. Pe acolo crește și o plantă textilă de mare folos phormium tenax, din care locuitorii fac funii, hârtie, pânză de corăbii și haine.

Viața animală. La venirea Europeanilor în Noua Zelandă nu era nici un mamifer; azi, sunt foarte multe vite mari și mici, căprioare, epuri, și tot felul de păsări.

Populația e formată de Englezi în număr de un milion și din Maori de rasă malaeză, veniți de prin insulele Polineziei. Aceștia sunt în general de talie mare, puternici, se tatuează: femeile numai pe bărbie și pe buze, iar bărbați pe tot corpul; sunt buni agricultori și reprezentanții lor în parlament vorbesc tot așa de logic și frumos ca și colegii lor Englezi.

Fig. 53. — Ilustrația arată o vedere din insula de natură vulcanică *Tahiti*, cu munți înalți cât Bucegii dela noi și acoperiți cu o vegetație foarte bogată, mulțumită ploilor abundente și căldurii continue ce e pe acolo.

Organizația politică în Noua Zelandă e la fel cu cea din Australia și ca oraș mai principal are Wellington în Insula de Nord, în fața strâmtoarei Cook.

Bogățiile acestui arhipelag constau din agricultură și creșterea vitelor care acestea din urmă permit exportarea unor mari cantități de lână și de carne proaspătă, pusă în vapoare frigorifere.

MELANEZIA.

Noua Guinee e cea mai mare insulă dupe Groenlanda, cu o suprafață aproape de trei ori cât a României (800 mii km²). E muntoasă, are vărfuri care trec de 4000 metri ca Owen-Stanley și o climă caldă și umedă, fiindă vecină cu ecuatorul. Noua Guinee are un milion locuitori, ei sunt de rasă neagră și se numesc Papuași din cauza părului creț și mult, ce au pe cap. Cei din interior sunt și mănăcatori de carne de om, iar cei de lângă țărm, venind în contact cu Englezii, sunt mai blânzi. Partea de răsărit a insulei e în mâna Englezilor, iar cea de apus, în a Olandezilor. Pe acolo sunt păduri virgine și se cultivă plante tropicale.

Arhipelagul Bismarc e muntos și cu recife submarine pe lângă țărm. Are același fel de plante și oameni ca și Noua Guinee, și e stăpânit de Englezi. Tot aceștia mai stăpânesc și arhipelagul Salomon, la sudest de cel dintâiu.

Noile Hebride sunt puse sub protectoratul Franței; iar la apus de acestea se află insula **Noua Caledonie**, care aparține Franței, unde aceasta a făcut un loc de deportație pentru criminali. Ea e bogată în nikel și cobalt.

MICRONEZIA ȘI POLINEZIA.

Micronezia e alcătuită din insulele *Mariane*, *Caroline* și *Marshall*, care sunt de natură coraliană și apar-

țin Japoniei. Singura lor avuție e nuca de cocos. Intre Mariane și Caroline se află cea mai mare adâncime de pe pământ 9635 metri.

Polinezia e alcătuită din insulele Havai, Marquize, Fidji, Tahiti și altele care sunt de natură vulcanică. Toate aceste insule au o climă oceanică. Polinezienii sunt înalți, culoarea pielii o au închisă, părul și ochii negri, nasul drept, și buzele ceva groase. Ei sunt inteligenți, îndemânatici și foarte primitivi.

Polinezia e stăpânită astfel: Francezii posedă arhipelagul Societății, în care se află insula Tahiti, locuită de niște oameni foarte blânzi, însă foarte degenerați din cauza a tot felul de obiceiuri rele, luate dela marinarii Francezi. Tot aceștia mai posedă și insulele Marquize, pe unde se află mulți cocotieri și vanilie; Englezii posedă arhipelagul Fidji, Tonga și arh. Samoa, afară de Tutuila care aparține Statelor-Unite; tot **Statelor-Unite** mai aparțin insulele Havai, pe unde se fac mari culturi de trestie de zahăr și insula Guam din arhipelagul Mariane.

LECTURĂ *Trăsăturile caracteristice ale Oceaniei.* Oceania pe glob este diametral opusă Europei, prin urmare este cea mai depărtată de noi. Din această cauză, a fost și cea din urmă descoperită. Pentru a merge cineva în Australia, trebuie să facă aproape o lună și jumătate.

Ea se compune din continentul Australian și dintr'un număr foarte mare de insule așezate mai toate în emisfera australă.

Continentul Australian se caracterizează prin niște plante și animale cu totul deosebite de ale restului lumii: acolo, se găsește cel mai înalt arbore *Eucaliptul* de aproape 150 m. și *ornitorineul*, care face ouă și alăptează puii.

În insule, ca plante, predomină cocotierul și arborele de pâine, a căror prezență se datorează curenților oceanului, care au adus pe acolo sămânțele acestor arbori: iar ca animale nu sunt decât păsări, șoareci, șerpi, adică animale de acelea care pot trece cu înlesnire dela o insulă la alta.

Locuitorii Oceaniei sunt unii *Negri*, ca cei din Australia și Insulele continentale, și nu știu să inumere decât până la 4 sau 5,

iar alții, cu culoarea pielii mai deschisă, și sunt inteligenți, veseli și le plac muzica, poezia și jocul.

De ve-o sută de ani, de când au venit Europeanii în Oceania, s'au făcut schimbări mari. După descoperirea minelor de aur din Australia și Noua Zelandă, au năvălit acolo un foarte mare număr de Europeni, Chinezi și Japonezi, cari au înmulțit populațiunea, și au dat naștere la o mulțime de amestecături de rase, așa încât azi, când autoritățile vor să dea vre-o ordonanță, trebuie s'o scrie în 5-6 limbi: engleză, portugeză, germană, chineză, japoneză și aceea a pământenilor.

În Oceania s'a introdus agricultura, creșterea vitelor, s'a făcut irigațiunii, linii ferate și diligențe, care pătrund până în localitățile cele mai depărtate.

Orașele din Australia, ca Melbourne, și Sydney, au ajuns la o așa de mare dezvoltare, încât nu se mai deosebesc de orașele mari europene. Instrucția a pătruns adânc pe unele locuri, ca prin Havai, pe unde nu e om care să nu știe să scrie și să citească.

Australia trimite cantități enorme de *lână*, *carne* și *aur* în Europa. Comerțul exterior al ei a ajuns în 1920 la 225 miliarde lei, socotindu-se livea 900 lei.

Deodată însă cu emigrările Europeanilor, cu introducerea culturilor de cereale, de trestie de zahăr, de cafea și cu construcția liniilor ferate, s'a introdus și alcoolismul, oftica și boale, care au secerat atât de mult populația, încât azi, a ajuns să fie de două ori mai mică decât eră acum o sută de ani.

În definitiv, Oceania, cu toate progresele înfăptuite, nu poate ajunge la o mare dezvoltare economică, fiindcă Australia, din cauza secetei, va avea totdeauna interiorul pustiu, iar insulele sunt prea mici ca să poată oferi locuri mari pentru cultură și să poată primi un număr mai însemnat de coloni.

În viitor, însemnătatea cea mai mare a Oceaniei va decurge din pozițiunea ce ocupă în drumul dintre canalul Panama și Extremul orient.

Intrebări.

Ce înțelegem prin Oceania? Care sunt diviziunile Oceaniei? În ce emisferă e situată Australia față de ecuator? Care e forma generală a reliefului ei? Încotro are munți și ce vârf mai însemnat are? Ce climă are Australia? Ce cursuri de apă? În ce constă bogăția vegetală naturală? Ce neamuri de oameni trăiesc în Australia? Ce organizație politică are Australia? Cum e starea ei economică? Ce produse caracteristice are Australia?

Din ce insule se compune arhipelagul Zelandei? Ce grad de civilizație au locuitorii Zelandei și ce organizație politică? Care sunt bagățile caracteristice ale Zelandei? Ce posesiuni au Americanii în Oceania? Dar Francezii?

Rezumat.

Australia e un continent inconjurat de oceanul Pacific cu o suprafață de 25 de ori cât țara noastră. E un podiș mărginit de cordiliera Australiană cu vârful cel mai mare Kosciuszko. Clima spre nord e caldă și umedă, spre est și sud e cu două anotimpuri. În privința vegetației în general e o stepă erboasă, și pe unele locuri nisipoasă. Cu plantă caracteristică are eucaliptul, iar ca animale caracteristice kangurul, ornitorincul, lebăda neagră, pasărea paradis. Locuitorii pământeni sunt Negrii: cu o inteligență sfarte înapoiată și sunt sălbateci, apoi Europenii și în particular Englezii. E o colonie engleză autonomă și are ca orașe principale Sidney și Melbourne, iar drept capitală are orașul Camberra. E țara lânăii, a grâului și aurului.

Exerciții.

Ce înfățișare ar avea Australia, dacă munții care-i are, ar fi așezați spre vest? Dar dacă ar avea munții de jur împrejur? Australia poate spera la un viitor mare?

AMERICA DE SUD.

Așezare. America de sud e așezată în mare parte în emisfera australă. Ea e străbătută de ecuator, care trece pe lângă orașul Quito și pe la gura fluviului Amazoanelor, și de tropicul capricornului, care trece prin podișul Atacama și pe lângă Rio de Janeiro.

America de sud e mărginită de oceanul Pacific, oceanul Atlantic, marea Antilelor și de America centrală. Are o suprafață de 18 mil. km² sau de 60 ori cât țara noastră. Coastele Americii de sud, în privința scobiturilor, ca și în privința formei conturului se aseamănă foarte mult cu Africa, are golfuri și peninsule puține și

un contur care se apropie de un triunghi, cu baza în sus și cu vârful în jos. Pe ecuator, se află arhipelagul *Galapagos* nepopulat, cu broaște țestoase uriașe, cântărind până la 100 kg. una. La sud se află insula Țara focului și arhipelagul *Falkland*, populat de oamenii cei mai sălbatici și mai nevoiași.

Relieful Americii de sud are o formă simplă: în general, deschis spre răsărit și cu ceva podișuri spre est și nord-est; șes în interior și muntos spre apus. În America de sud se disting deci 3 regiuni naturale:

I) **Regiunea muntoasă** de apus, formată din munții Anzi, cari se întind dealungul oceanului Pacific, dela istmul Panama până la capul Horn și se prezintă sub diferite infățișări:

La nord, prin Columbia și Venezuela, se desfac în mai multe ramuri, închizând mai multe văi, în fundul cărora șerpuesc fluviul Magdalena și cu afluenții săi.

Între ecuator și tropic, prin Peru și Bolivia, ramurile Anzilor închid niște podișuri, numite puna, cu o înălțime cât „muntele Blanc”. Pe acolo, vântul suflă așa de tare și aerul e așa de rar, încât călătorul, ca să nu-i crape pielea, pune mască, iar cel care nu e obicinuit cu clima din acele înălțimi, are amețeli, dureri de cap și îi curge sânge din nas.

Spre sud, prin Chili, Anzii se reunesc într'un singur lanț și se continuă astfel până la capul Horn. În această parte se află **Aconcagua**, cel mai înalt vârf din America, 7000 m. la poalele căruia e trecătoare *Cumbra*.

II. **Regiunea mării câmpii** ce se întinde din fața mării Antilelor până la sudul Argentinei și dela munții Anzi până în fața oceanului Atlantic și a podișurilor de nord-est.

Acest șes poartă diferite numiri, dupe vegetațiunea cu care e acoperit. Așa: spre nord, prin Venezuela, pe unde sunt ierburi mari se numește *Ilanos*; prin Argen-

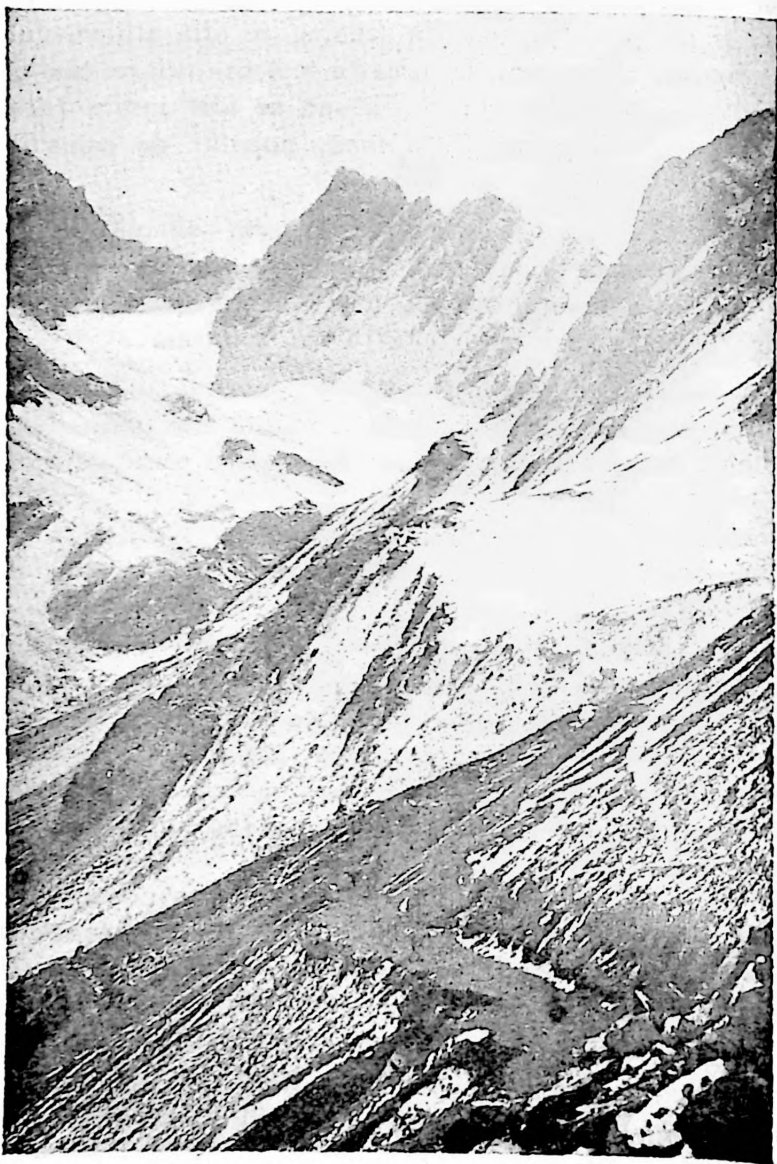

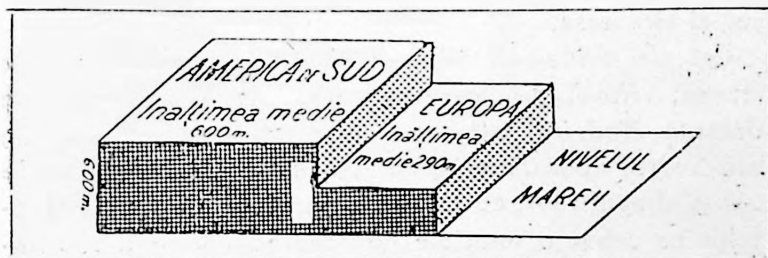
Fig. 54. — Ilustrația arată o vedere a trecătoarei *Cumbra* dela poalele vârfului *Aconcagua*, care deși e la o înălțime foarte mare, (5750 m.), totuși e cea mai umblată. ;

lina pampas; prin Brazilia pe unde curg Amazoanele și pe unde nu sunt decât păduri, se numește *selvas*, iar mai spre sud, pe unde sunt păduri întrerupte de pășuni și mlaștini se numește *chaco*.

Această regiune pe unele locuri e așa de orizontală, încât unele fluvii își amestecă apele între ele, cum sunt Amazoanele, care comunică cu Orenocul prin râul Cassiquiara.

III. Regiunea muntoasă de răsărit care este formată dintr'un lanț de înălțimi mediocre și întrerupte de basinelurile fluviilor Orenocul, Amazoanele și la Plata. Munții aceștia sunt foarte vechi, de aceea sunt foarte tociți și au înfățișare mai mult de podișuri.

Climă. America de sud, fiind străbătută de tropicul capricornului și de ecuator, ținutul dela nordul tropicului se găsește în zona toridă; iar cel dela sud, în zona temperată.

Prin partea intertropicală, străbătută de munții Anzi, căldura e mai potrivită. Mulțumită acestei împrejurări, popoarele din podișurile andiene au fost găsite la descoperirea Americii cu un oarecare grad de civilizație. Ținutul din zona temperată, fiind îngust, e foarte mult influențat de ocean, și din această cauză, clima în această parte, prezintă puțină diferență de temperatură între iarnă și vară.

Ape. America de sud, fiind udată din belșug pela ecuator, și având câmpii foarte întinse, are cele mai

mari fluvii din lume. Principalele cursuri de apă ale Americii de sud isvorăsc din munții Anzi și sunt:

Fluviul Amazoanelor, care e cel mai mare curs de apă de pe planeta noastră în ceea ce privește volumul de apă și suprafața basinului său. El e ceva mai scurt decât Nilul, dar cu a cantitate de apă mai mare decât Congo.

Amazoanele isvorăsc din *Anzii Perului*, intră în câmpia braziliană, străbat imensele păduri virgine din Selvas, și merg spre răsărit, ținându-se pela sudul ecuatorului, până în apropiere de vărsare, unde-l tae, ridicându-se spre nord. Din această cauză, Amazoanele cu drept cuvânt s'au mai numit și ecuatorul vizibil.

Cantitatea cea mare de apă, ce cară acest fluviu, se datorează: ploilor ecuatoriale și afluenților lui, care curg în zonele cu două anotimpuri, și pe unde din cauza alternării anotimpului ploios cu cel secetos, când cei de pe dreapta au apă puțină, cei de pe stânga au din belșug și viceversa.

Cei mai principali afluenți ai Amazoanelor sunt: pe stânga, *Rio-Negro*, care se varsă la Mañaos; iar pe dreapta *Madeira*, care se varsă ceva mai la vale de Rio-Negro, apoi *Tapajos* și *Xingu*. Atât Amazoanele cât și afluenții lor, au în cursul superior din cauza treptelor ce cobor o mulțime de cascade, care îi fac improprii pentru navigație în această parte.

Fluviul Orenoc, cam cât Dunărea, se varsă în oceanul Atlantic printr'o mare deltă.

Afluentul său *Casiquiara* comunică cu Rio-Negro și prin aceasta cu Amazoanele. La început, când s'a aflat acest fapt, nici nu se credea, deoarece toți până atunci aveau convingerea că, între două basinuri trebuie să fie totdeauna o înălțime.

Fluviul La Plata e format din *Pilcomayo* care iese din Anzi și din Paraguai, Parana și Uruguai, cari ies din podișul Braziliei. El se varsă în oceanul Atlantic printr'un mare estuar.

Fluviul Magdalena, care împreună cu afluentul său Cauca, izvorăsc din Anzii Columbiei și se varsă în marea Antilelor.

Viață Vegetală. Ținând socoteală că America de sud e străbătută de ecuator, și că e deschisă spre răsărit așa că ploile ce vin dinspre oceanul Atlantic pot ajunge până la răsăritul Anzilor, deducem că e foarte bogată în vegetale. În această privință se disting următoarele trei regiuni:

I. Regiunea pădurilor ecuatoriale. Pe lângă ecuator, ca și prin Africa ecuatorială, se întinde o regiune acoperită cu păduri virgine numite *selvas*. La nord și la sud de aceasta, cu cât ploile ecuatoriale se împuținează,

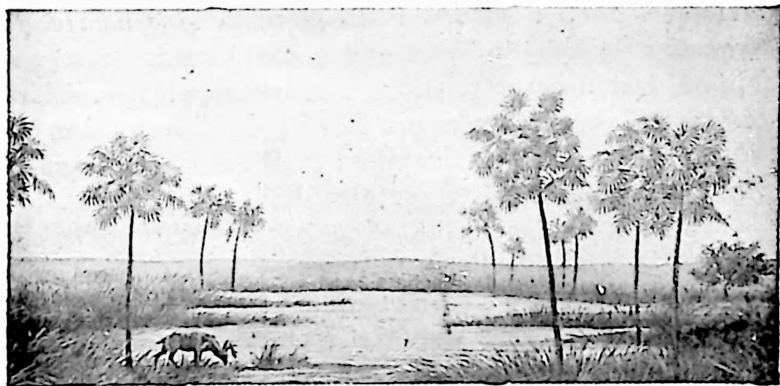

Fig. 55. — Ilustrația arată o vedere din pampa.

pădurile se răresc. Principalele esențe de arbori din aceste păduri sunt: *palmierul*, care e de mai multe feluri, *bananul*, *arborele de cauciuc*, arbori cari dau lemne de tâmplărie, ca palisandrul, acajul, abanosul. Prin aceste păduri mai crește și vanilia, care e o plantă agățătoare, și al cărei fruct se întrebuintează în economia domestică pentru mirosul său plăcut.

II. Regiunea Liano și Pampa. La nord și la sud de pădurea ecuatorială se întind imensele câmpii, nu-

mite lîano pampa, acoperite cu ierburi înalte și stufoase, și presărate cu mici grupe de arbori. În pampa, ca și în preriile din Statele-Unite, plugul a înaintat foarte departe, așa că în curând, această savană va fi o imensă holdă de grâu.

III. **Regiunea deșertului.** Singurul loc, care se prezintă sub formă de deșert e podișul Atacama, dela nordul republicii Chili. Cauza, care a determinat acest deșert, e vîntul de sud, care suflând spre ținuturi din ce în ce mai calde, vaporii duși de dănele se găsesc în neputință de a se condensa.

Plantele din care azi omenirea trage imense foloase și care au pornit din America de sud, sunt: *cartoful*, originar din Chili, formează baza de alimentație a unei mari părți a locuitorilor globului și *arborele de chinină*, originar din Anzi, din a cărui coajă se scoate chinina, leacul caracteristic al frigurilor palustre. Afară de acestea, America mai are *lianele de cauciuc* și *arborele de cafea*, care s'a localizat în Brazilia și ale cărui fructe au năpădit toate piețele lumii.

O plantă, indispensabilă locuitorilor din podișurile andiene, e *arborele coca*, ale cărui frunze, mestecate în gură, produc acelaș efect, ca ceaiul pentru Tibetani și kola pentru Negrii din Africa. În fine, ca plantă iarăși necesară e *arborele araucaria*, care pentru Chilenii dela sud, e ceea ce este bananul pentru Africani. Acest arbore este un fel de pin, de două și de trei ori mai mare ca bradul dela noi, și dă un fruct, din ale cărui semințe se face o făină tot așa de hrănitoare, ca și cea de grâu. Câțiva copaci de aceștia sunt suficienți pentru a hrăni o familie.

Animale. Dintre animalele proprii Americii de sud și folositoare omului e numai *lama*. Ea aduce aceleași servicii, ca și cămila în Asia și Africa; e însă mai mică de cât dânsa și nu poate merge distanțe mari și nici să ducă greutatea peste 75 kgr. Din părul ei se fac țesături

cum e alpacaua, care se întrebuițează și la noi pentru hainele de vară.

Ca animale sălbatice sunt: *jaguarul*, care-și aduce cu leul, și *tapirul* care-și aduce cu elefantul. Pe acolo se mai află și *boa*, cel mai mare șarpe și *condurul* cea mai puternică dintre păsări.

După descoperirea Americii s'au adus cai, vite cornute și oi. Acestea s'au înmulțit așa de mult, încât prin pampas, pe unde pasc, trăesc aproape în stare sălbatecă, iar păzitorii lor, numiți *gaucho*, cari toată viața și-o fac călare pe lângă turme, nu se deosebesc de sălbateci de cât după o icoană ce au în coliba lor.

Minerale. Atât în munții de apus, cari au fost străpunși de foarte mulți vulcani, cât și în munții de răsărit, cari sunt formați din roce foarte vechi, se găsesc metale prețioase și uzuale, cum și diamant, petrolu și cărbuni de pământ.

LECTURA. — *Selvas* sau *Amazonia* e cea mai vastă pădure tropicală de pe glob. Ea are o întindere cât trei sferturi din Europa și e străbătută de fluviul Amazoanelor care, împreună cu brațele sale, oferă o rețea de navigație de 50 mii km., adică o rețea, ale cărei fire, dacă ar fi puse cap în cap, ar încinge odată și un sfert pământul pe la ecuator.

Pădurea aceasta nu e la fel pretutindeni: partea până unde se întinde revărsările Amazoanelor, și care atinge o lărgime de 50—56 km., n'are nici un farmec deosebit, arborii sunt acoperiți cu nămol, iar lemnul lor e moale; restul pădurii însă, sau partea neînundabilă, este plină de bogății animale cât și vegetale. Naturalistul, în această din urmă regiune, poate găsi peste 1000 specii de fluturi, 25 feluri de palmieri, arbori înalți de 60—70 m., arbori cu lemn divers colorat, ca acajiu, palisandru, apoi *ibiripilangu*, pe care navigatorii portughezi la descoperirea Braziliei, l-au dus în patrie, ca unul din cele mai curioase specii de bogății ale acelei țări, și pe care l-au numit din cauza culoarei lui roșie aprinsă *braza*, dela care vine și numele țării de Brazilia.

Locuitori. Populația Americii de sud se ridică la 50 milioane suflete și e formată din *Piele roșii*, *Albi*, *Negri* și *Galbeni*.

Peile roșii sunt locuitorii băștinași. Ei au culoarea feței ceva mai deschisă decât a celor din America de nord, și sunt mai numeroși și mai civilizați. Diferite monumente care se mai găsesc și azi prin podișurile andiene, arată că vechii locuitori ai acestor ținuturi ajunseră la o înaltă treaptă de civilizație. Numărul *Pieilor roșii* la venirea *Portughezilor* și *Spaniolilor* se ridică la vre-o 30 mil.; azi, din cauza persecuțiilor, abia au mai rămas vre-o două milioane.

Ca albi se află: Spanioli și Portughezi, cari sunt cei mai vechi coloni, apoi *Italieni*, *Francezi* și *Germani*, veniți din secolul trecut. În America de sud, ca și în Mexic, majoritatea locuitorilor o formează reprezentanții familiei latine, iar limba ce se vorbește e cea spaniolă.

Negrii sunt urmașii robilor aduși de europeni din Africa pentru munca câmpului, cari după ce au fost proclamați liberi, au rămas tot acolo.

Galbenii sunt reprezentați prin *Chinezi* și *Japonezi*, cari locuiesc mai mult prin Brazilia, pe unde se ocupă cu cultura arborelui de cafea.

Locuitorii Americii de sud, formează mai multe state independente, cu formă de guvernământ republicană. Există însă o enormă deosebire între statele Anglo-Saxonilor din America de nord și acelea ale Neo-Latiniilor de aici. Așa: pe când în cele dintâi, oamenii nu se ocupă decât de afaceri și de perfecționarea mijloacelor de muncă; în cele din urmă nu se ocupă decât de gălceavă, de revoluții și de războaie, care-i împuținează, le micșorează prestigiul și-i întârziează în dezvoltarea civilizațiunii.

Religia. Locuitorii Americii de sud, fiind aproape toți de origină latină, profesează catolicismul.

Impărțirea politică. America de sud sub raportul politic cuprinde state independente toate republici, și posesiuni europene.

Statele independente sunt :

Columbia, capitala Bogota:	Chili, capitala Santiago;
Venezuela, capitala Caracas:	Brazilia, capitala Rio de Janeiro;
Equador, capitala Quito:	Paraguay, capitala Asuncion;
Peru, capitala Lima:	Uruguay, capitala Montevideo;
Bolivia, capitala La Paz;	Argentina, capitala Buenos-Aires.

Posesiuni europene. *Englezii* posedă Guiana britanică, capitala Georgetown și insulele Falkland. *Olandezii* posedă Guiana olandeză cu capitala Paramaribo și *Francezii* posedă Guiana franceză cu capitala Cayenne.

Intrebări.

Unde e așezată America de sud? Ce regiuni naturale prezintă relieful ei? Cum e clima? Ce ape are? Ce regiuni de bogăție are potrivit cu clima? Ce locuitori ar? Ce diviziuni politice?

Rezumat.

America de sud are aceeași formă și aceeași lipsă de adăposturi pentru corăbii, ca și Africa și Australia, și are o întindere cât jumătatea Africii, plus Australia (18 mil. km.²). Relieful e un șes vast, închis spre apus de munșii Anzi și terminat la est cu podișul Guianelor, al Braziliei și cu fărmlul Oceanului Atlantic. Clima e temperată spre sud, caldă și ploioasă spre nord, aspră pe podișurile Anzilor. Cele mai mari fluvii sunt Orenoc, Amazoanele și Paraguay. Vegetația constă din pășuni vaste, în regiunile ecuatorială și prin munși. Animalele de folos omului sunt numeroase turme de vite, și lama din podișuri, care servă pentru transport. Populația e formată din Pieile roșii și din coloni Spanioli și Portugezi. Toate statele din America de sud sunt republice.

Exerciții.

Să se facă harta Americii de sud cu zonele de vegetație. Să se descrie pădurea ecuatorială.

BRAZILIA.

Așezare. Brazilia, afară de o mică parte dela sud, e situată în zona intertropicală. Ea e mărginită spre răsărit de oceanul Atlantic, iar în celelalte părți de toate satele Americii de sud, afară de Chili și Equador.

Intindere. Brazilia are o suprafață de aproape 8 mil. jum. km², sau cam jumătate din suprafața Americii de sud.

Relief. Brazilia, în privința reliefului, cuprinde două regiuni deosebite:

I. *Selvas*, o vastă câmpie, cât jumătatea Europei, e udată de fluviul Amazoanelor și de afluenții lui și se întinde dela Anzi până la Podișul Brazilian. Ea e formată din nămolul adus de ape, și e așa de netedă, încât atunci când se revarsă râurile, totul e un ocean. Pe acolo sunt păduri virgine cu palisandri, acaju și alți arbori.

II. *Podișul Brazilian*, o rămășiță a unor munți foarte vechi, roși de ape și cojiți de soare și frig. El e împărțit în două de fluviul Amazoanelor și prezintă câteva sierre, care nu sunt altceva, decât părțile mai tari ale foștilor munți, cari nu s'au putut roade deodată cu celelalte. În subsol se află diamant, aur, fier.

Clima. Brazilia, aflându-se în zona intertropicală, afară de un colț despre sudest, care e în zona temperată, are în general o climă caldă și umedă.

Pe podișuri însă, diferența de temperatură se accentuează din ce în ce mai mult, potrivit cu înălțimea și latitudinea, așa că în partea de sudest, clima ajunge să fie temperată și foarte priincioasă Europeanilor.

Ape. Cantitatea cea mare de apă, care cade în Brazilia, cum și întinderea ei vastă, cam cât de la capul Matapan până la capul Nord, fac ca în această țară să se desvolte o rețea mare de fluvii lungi și voluminoase, din care cele mai principale sunt:

Amazoanele cu afluenții săi, care deși nu este cel

Fig. 36. -- Ilustrația arată o vedere din Selvas, cu arbori încolăciți de liane și pe crăci atârând mușchi. din cauza ploilor mari și continue ce sunt pe acolo.

mai lung fluviu (5800 km.), însă are un bazin mai mare decât jumătatea Europei (6 mil. jum. km.). Aruncă pe fiecare secundă în oceanul Atlantic de 10 ori mai multă apă de cât Dunărea și are o lățime în cursul inferior mai mare decât distanța dela București la Chitila. Ca afluent mai însemnat pe stânga are pe *Rio-Negro*, care în timpul verei boreale îi aduce foarte multă apă, iar (din Decembrie până în Aprilie) îi aduce cea mai multă apă. Amazoanele și cu afluenții săi sunt minunate căi navigabile.

Viața vegetală e foarte dezvoltată în pădurea ecuatorială, pe unde sunt arbori înalți până la 60 m, deși, groși și incolăciți de liane (un fel de viță groasă ca pe mână). Esențele de arbori constau din *acaju*, întrebunțat pentru mobile, *bresil*, care dă o culoare roșie, apoi mai sunt și plante medicinale, ca *salsapareia*, care provoacă nădușeală și *quinquina*, care se dă contra frigurilor, iar cele mai căutate plante, dintre toate, sunt arborele și lianele care dau *cauciuc*. Prin pădurile de sud-est se găsește *araucaria*, un pin drept și înalt, care dă un fruct făinos ce servă ca aliment.

Viața animală. Dacă în pădurile ecuatoriale, jos nu se aude nici un șgomot și nu se simte nici o mișcare, pe vârfurile arborilor e o lume întreagă de tot felul de insecte, pasări și maimuțe, care-și petrec viața mereu acolo, scăldate în valurile de lumină și de căldură trimise de soare. Ca păsări sunt papagali cu pene minunate colorate, iar ca patrupede sunt jaguarul, leneșul, furnicarul; în savane sunt tapirul, struțul, cerbul, iar mai la sud se află *pasărea muscă*, *hocos*, un fel de faisan, și *furnici*, care sapă în pământ galerii lungi de peste 60 m. și fac moșoroae înalte de 2 metri și ceva, stricând plantațiunile și mai cu seamă arborele de cafea.

Populația Braziliei e cam odată și jumătate cât a țării noastre (30 mil. loc.), ceea ce este enorm de puțin, față de întinderea sa, cât jumătatea continentului din care face parte. Neamurile de oameni ce trăesc pe acolo sunt:

Pielele roșii, cari duc o viață sălbatică și se indeletnicesc prin păduri cu strângerea cauciucului.

Colonii Portughezi, veniți spre a se îmbogăți, după descoperirea minelor de aur și diamant din podișul de sud-est.

Negrii, aduși de portughezi, pentru culturile de trestie de zahăr și de mirodenii.

Emigranți Ruși, Italieni și chiar Români, cari pier, din cauza climei ce nu o pot suferi și din cauza mizeriei și a muncii istovitoare.

Apoi *Metis*, ieșiți din încrucișarea tuturor acestor neamuri.

Organizarea politică. Brazilia e republică federală, formată din 20 state, care se administrează fiecare în parte.

Orașe principale sunt: *Rio de Janeiro*, capitala țării, cu o populație de peste un milion locuitori, are numeroase fabrici și așezăminte culturale și artistice. *San-Paulo*, cu o populație pe jumătate lui *Rio de Janeiro*, așezat în mijlocul culturilor de cafea; *Manaos*, la confluența lui *Rio-Negro* cu *Amazoanele*, e locul, unde se strânge pentru export, cauciucul cules din pădurile ecuatoriale, are locuințe moderne, teatre și licee.

Viața economică. Brazilia e o țară agricolă. Planta, care se cultivă pe cea mai mare întindere și al cărei produs valorează cât a patra parte din toată producția agricolă, e cafeaua. Brazilia în această privință e cea mai producătoare țară din lume. În al doilea rând, vine *porumbul*, apoi trestia de zahăr și cacaoa. În ceea ce privește animalele domestice, Brazilia e una din țările bogate, are peste 30 milioane vite cornute, apoi oi, cai, capre.

Brazilia deși posedă o vastă rețea de cursuri de apă, însă nu e aproape de nici un folos, fiindcă locurile pe unde curg, sunt pustii de oameni. Spre est, pe unde se fac culturi și pe unde populația e strânsă, căile ferate sunt foarte puține față de întinderea țării și taxele de transport prea scumpe. *Industria* e puțin dezvoltată și se mărginește la fabricarea țesăturilor de bumbac, de

încălțăminte și de mobile. *Minele* de aur și de diamant dela Bahia și Geraes dau azi un rezultat neînsemnat. Exportă *cafeaua* pentru o valoare care întrece jumătatea prețului tuturor articolelor, în al doilea rând *cauciuc*; și importă țesături, fier și grâu.

Brazilia, cu toată întinderea ei mare, nu va ajunge niciodată o țară însemnată, din cauze climatei nesănătoase și a lipsei de căi de comunicație, care resping pe emigranți. Intru cât privește creșterea populației prin nașteri, nu e cu puțință, fiindcă sunt puține.

Intrebări.

Unde e așezată Brazilia? Cât de mare e față de România? Ce regiuni naturale are? cum e clima? Ce ape are? în ce constă vegetația naturală? Ce neamuri de oameni traiesc în Brazilia? Ce organizație politică are? Ce orașe principale se află în această țară? Cum e viața economică? Care sunt aștia caracteristice Braziliei?

Rezumat.

Brazilia e întinsă cu fața spre Africa și are o suprafață cât jumătate America de sud. Relieful ei cuprinde două regiuni: a șurilor, care e o veche depresiune, și a podișurilor restul unor munți vechi. Clima e caldă și umedă, iar pe podișurile de sud-est e temperată. E udă de Amazoamele, care aruncă în mare 9/10 mii m. c. apă pe secundă, și n'au însemnat mare, fiindcă trec prin locuri pustii de oameni. Populația o formează Pieile roșii, Portughezi, Italiani, Negri, Galbeni, Metis, și în număr 50 mil. loc. E republică federală, are capitala Rio de Janeiro, port. San-Paulo, e în centrul culturilor de cafea. Aștia caracteristică a Braziliei e cafeaua și cauciucul.

Exerciții.

S'au încercat emigrări de români în Brazilia? Ar putea prospera acești coloni? Să se facă harta Braziliei cu zonele de vegetație și cu culturile de cafea și trestie de zahăr.

ARGENTINA.

Așezare. Argentina, ca și Brazilia, e una din principalele țări ale Americii de sud, cu o mare valoare economică. E cuprinsă între Brazilia, Bolivia, Chili, Țara Focului, oceanul Atlantic, Uruguai și Paraguai. Are o suprafață de 9 ori mai mare ca țara noastră (2.800.000 km²).

Relief. Pământul Argentinei cuprinde trei regiuni naturale:

1. Spre nord e câmpia *Chaco*, smălțată de arbori ici și colea, cu ploi puține și e străbătută de tropicul capricornului. Ea e prelungirea câmpiei Amazoanei din Brazilia. La sud de aceasta se întinde Pampa, o câmpie absolut netedă, pe care primii coloniști, ca să nu se rățăcească, înfigeau stâlpi cu capetele pârлите în foc.

2. Spre sud de pampa se întinde regiunea podișurilor din Patagonia, brăzdate de mai multe cursuri de ape și terminate în fața oceanului Atlantic cu maluri drepte.

3. Spre apus, Argentina e brăzdată de munții Anzi ale căror ramuri închid podișuri de 3—4000 metri înălțime. La răsărit de Anzi, sunt mai multe înălțimi răslețe, care sunt resturi din Anzi măcinați de vreme.

Clima. Argentina, întinzându-se dela nord la sud de o latitudine de 33°, adică pe o lungime cam de 4000 km. sau cam cât ar fi dela capul Matapan până la capul Nord din Europa, și având un relief care se ridică dela nord către sud și dela est către vest până în vârful Anzilor, Argentina are diferite clime și prin urmare diferite zone de vegetațiune, și anume:

1. Spre *nord*, prin Chaco, clima e tropicală, cu ploi de 2 ori mai puține de cât cele care cad pe la sudul Basarabiei (200 m.m.).

2. Prin *partea centrală* sau Pampa, clima seamănă cu a țărilor din jurul Mediteranei.

3. Spre sud, clima e rece și umedă, semănând cu a Suediei.

4. Prin Anzi, clima e umedă, mulțumită norilor care vin dinspre Atlantic. Prin podișuri e uscată, și din ce în ce mai rece cu cât ne ridicăm mai sus.

O caracteristică a climei Argentinei sunt vânturile, care suflă așa de puternic, încât călărășii de prin Pampa trebuie să descălece, ca să nu fie aruncați de vânt. Vântul de nord e cald și uscat, cel de sud e rece și aducător de ploi. Pe acolo vremea e foarte schimbăcioasă: în 24 ore temperatura uneori variază cu 10—15", ceea ce aduce, o schimbare neprevăzută în recolta cerealelor.

Apele cele mai principale sunt: *Parana* care se unește cu Paraguai și Uruguai și care câte trele cobor din podișul Braziliei. Ele au un bazin enorm de mare, cam cât a patra parte din suprafața Europei și au o mare însemnătate economică, fiindcă din ele agricultorii au desprins multe canale de irigațiune.

Viața vegetală, atârând de climă, avem următoarele zone de vegetație, care corespund cu ale climei:

1. In Chaco, pe unde e cald și cade și puțină ploaie, vegetația naturală constă din pășuni, care pe unele locuri au iarbă așa de rară, încât stepa devine un adevărat deșert.

2. Prin Pampa, pe unde temperatură e mai potrivită și plouă ceva mai mult decât la nord, iarba crește prețutindenea și e locul cel mai prielnic pentru creșterea vitelor. În partea de nord-est a acestei regiuni, pe unde se află rețeaua de apă, despre care am vorbit, mulțumită canalelor de irigațiune, stepa s'a transformat în ogoare.

3. Spre sud, prin Patagonia, sunt pășuni, iar prin înălțimile mai mari, pădui de stejar, brazi și araucaria.

4. Prin Anzii de nord, sunt păduri tropicale, iar prin cei dela sud, păduri de araucaria și de brazi.

Populația Argentinei se ridică la aproape 8 mil. loc., ceeace vine cam 3 locuitori pe km², prin urmare o populațiune extrem de rară. Ea e formată la nord, din *Pieile roșii*, cari au mai rămas foarte puțini din cauză că au fost vânați de coloni, ca fiarele sălbatice; la sud din *Pantagonezi*, din cari n'au mai rămas decât vre-o 2000, și sunt și aceștia pe cale de a dispărea din cauza beției și a bolilor, luate dela Albi; apoi din *Europeni*, și anume: Spanioli, cari sunt agricultori, Italieni, cari prin muncă stăruitoare și mari economii ajung negustori și proprietari mari de moșii, apoi Rușii și chiar Românii, al căror număr ajunge la 10 mii.

Organizațiune politică. Argentina e republică federală, cu un președinte ales pe 6 ani.

Orașe. Capitala țarei e *Buenos-Aires*, ceeace însemnează loc cu aer sănătos.

Are o populație de 2^{1/2} mil. loc. și e portul cel mai însemnat din America de sud. Un alt oraș e *Rosaria* pe râul Parana cu 200 mii loc., iar în interior la poalele Anzilor se află *Mendoza*, pe unde trece linia ferată, care unește Buenos Aires cu portul Valparaiso dupe coasta oceanului Pacific din Chili.

Viața economică. La început, Argentina era curat o țară de creștere a vitelor. Mai târziu, Italienii, care au venit aci, obicinuiți din patria lor cu cultura grâului și a porumbului și cu facerea canalelor de irigație din Lombardia, s'au apucat și aci să facă prin partea de nord-est, pe unde Parana, Paraguai și Uruguai fac un fel de Mesopotamie, canale și culturi de cereale. Incercarea izbutind mînunat, s'au întins rețeaua de irigațiune din ce în ce mai mult, așa că azi, Argentina a ajuns în privința avuției cerealelor, una din marile grânare ale lumii, producând anual grâu și porumb cam de 2 ori

cât produce țara noastră. Ca plante industriale se cultivă bumbacul și trestia de zahăr prin nordvestul regiunii *Chaco*.

Creșterea animalelor. În privința creșterii animalelor, Argentina a ajuns una din cele mai principale țări din lume.

Argentina e țara care exportă carne în vapoare frigorifere mai mult decât ori care alta; iar lâna care o exportă se ridică la 12.000 vagoane, ceea ce ar face un tren lung cam cât delă București la Buzău.

Industria cea mai de seamă în Argentina, e cea alimentară: conserve de carne, măcinarea grâului și fabricarea zahărului. *Căile de comunicație* constau dintr'o rețea de căi ferate de 3 ori mai mare decât a României (37 mii km.), iar comerțul constă din *exportarea* grâului, porumbului, lânii, conservelor din carne; și din *importarea*: țesăturilor, a articolelor de fier și a cărbunilor de pământ.

Comerțul crește în fiecare an, mulțumită desțelării pământului pentru cereale, înmulțirii căilor ferate și a emigranților.

Intrebări.

Unde e așezată Argentina? Ce suprafață are față de România? Ce regiuni naturale se disting într'însa cu privire la relief? Cum e clima? Apele? Ce zone de vegetație are, ca urmare a climei? Ce sunt Gaucho și de ce neam sunt? Colonii de ce neam sunt și cari sunt mai numeroși? Ce formă de guvernământ are? Ce orașe are? Care sunt bogățiile caracteristice ale Argentinei? Când se termină recolta cerealelor acolo? Ce exportă mai mult?

Rezumat.

Argentina se întinde delă Brazilia și Bolivia, până la fura Focului și delă Chili până la Paraguai și Uruguay. Are o suprafață de 9 ori cât România. Relieful e în general șes spre

nord și centru, cu podișuri spre sud; cu înălțimi izolate, lacuri și munții Anzi spre apus. Clima cam până la 52° lat. australă e caldă și cu apă puțină, iar în rest e temperată și din ce în ce mai rece cu cât ne apropiem de Țara focului. E udată de fluviul La Plata cu afluenții săi și are o mare însemnătate economică prin rețeaua de canale de irigație ce se desface de acest fluviu. Populația e abia cât jumătate din a României și e formată din Pieile roșii, Europeni și Melis. Are ca orașe: Buenos Aires, Rozaria și Mendoza. Abuzurile caracteristice sunt grâul, porumbul și creșterea vitelor.

Exerciții.

Harta cu regiunile vegetale. Să se compare Argentina cu Brazilia în ce privește viața economică.

C H I L I

Așezare. Chili este așezată în partea de apus a Americii de sud și se întinde dealungul țărmului oceanului Pacific, începând din dreptul golfului Arica până la Țara focului. Forma acestei țări e cea mai curioasă din lume: are o lungime de 26 ori mai mare decât lățimea. *Suprafața sa e de două ori și jumătate cât țara noastră (750 mii km²).*

Relief. Chili fiind o șuviță de pământ care se realizează pe înălțimile Anzilor, formele de relief ale ei sunt o urmare a felului cum sunt dispuși acești munți și din acest punct de vedere distingem 3 regiuni naturale:

1. Spre miază noapte, Anzii, prezentând un singur lanț, Chili în partea această formează o regiune muntoasă, cu o îngustă margine șeasă pe lângă ocean.

2. Din dreptul localității *Copiapo* și până în dreptul insulei *Chiloe*, Anzii prezentând două șiruri de munți: unul pe lângă coastă și altul spre est, are în partea aceasta 3 regiuni: a) una, pe lângă ocean, înaltă până peste 1000 m. și pe unele locuri foarte prăpăstioasă;

b) alta, o vale, ca un fel de galerie îngustă și lungă de 1000 km., c) și alta muntoasă străbătută de numeroși vulcani stinși, a căror înălțime se ridică până la de 2¹¹/₂ ori cât Negoiul dela noi. În această parte se află cel mai înalt vârf al Anzilor, *Aconcagua* (7000) m.) și cea mai înaltă trecătoare *Cumbra* (4000) m.) pe unde trece calea ferată din Argentina în Chili.

3. Ultima regiune naturală ține dela insula Chiloe până la Țara focului. Această parte e formată din o mulțime de fiorduri și de insule, care se reazămă spre răsărit pe șirul Anzilor, ale căror înălțimi și lărgimi scad din ce în ce mai mult, cu cât se cobor spre sud. În această regiune: lanțul de munți depe țărmul mării, coborându-se sub apă, vârfurile cele mai înalte nu sunt altceva de cât insulele ce se înșiră în regiunea de sud; iar valea cea lungă, din regiunea centrală, aci, prin lăsarea ei sub apă, e transformată într'un șir de canale și de strâmtoni, ce despart insulele de Anzi.

Climă. Chili din cauza lungimii pe care se întinde, dela nord de tropic până în apropiere de cercul polar antarctic, are diferite clime: 1) spre nord, până la tropic, e caldă și umedă; spre sud, dela tropic și cam până la *Copiapo*, e caldă și absolut uscată din cauză că vânturile da nord, aici ajung descărcate de nori, iar cele dela sud, bătând spre locuri cu temperatură din ce în ce mai ridicată, norii se risipesc; 2) în centru, dela *Copiapo* și până la insula *Chiloe*, clima e mediteraneană; 3) spre sud, clima e umedă și din ce în ce mai rece.

Ape. Chili n'are cursuri mari de apă, ci mai mult niște torente, fiindcă distanța dintre munți și țărmul oceanului e prea mică.

Viața vegetală, ținându-se de climă, spre nord, din cauza lipsei de umezeală se află deșertul *Atacama*, cu câteva orașe; mai spre sud în *Chili central*, ploaia începând să cază mai mult, cam pe jumătate cât în Bu-

geacul nostru, și temperatura fiind foarte ridicată, prind a se ivi *cactuși* și arbuști cu foi mici și ceruite, ca în regiunea mediteraneană, iar cu cât ne lăsăm mai spre sud, vegetațiunea începe a se îndesi și a eși la iveală păduri bogate; în partea de sud, temperatura scăzând, vegetațiunea se restrânge și se reduce în cele din urmă la *mesteacăni*, cari sunt rezistenți la frig.

Populația e de 4 mil. loc. și e formată din *Araucani*, un popor vechiu și vîguros, care a rezistat mult timp atacurilor Spaniolilor, dar cari în cele din urmă, fiind năpădiți de Europeni, atât pe mare, cât și pe uscat din spre Argentina, și fiind și secerăți de beție și boli, au căzut sub jugul spaniol, iar cei cari au mai rămas se ocupă cu creșterea vitelor și cu agricultura. Spre sudest se află un trib de Pici roșii (Owa) care e mai înapoiat în civilizație decât Fuegienii: sunt îmbrăcați cu piei de animale și într'o stare de murdărie neînchipuită. Ca *imigranți* și cari formează majoritatea populației, sunt Spaniolii, după cari vin Francezii, Englezii și Germanii. Spaniolii de aici pun mai mult preț pe *educație* și pe cultură, decât pe bani, ceea ce e foarte bine, dar din nenorocire foarte rar.

Organizarea politică. Chili e singurul stat cu formă de guvernământ *republică unită indivizibilă*, iar nu federală. Are un președinte ales pe 6 ani.

Orașe. Capitala republicei Chili e *Santiago*, așezat în partea centrală a țării, are ca port pe *Valareso* (sau valea paradisului), ruinat acum vreo 23 ani de un cutremur mare (1906) și în urmă refăcut.

Viața economică. În partea centrală a Chili se cultivă cereale și mulți cartofi, cari au ca patrie chiar această regiune. Grâul dă o recoltă cam a 5-a parte din cât dă țara noastră. În partea de sud a acestei regiuni se cresc multe turme de vite, din al căror lapte se fabrică unt și brânzeturi. În privința lînii, Chili ocupă al 3-lea loc în America.

Afară de cereale, a doua notă caracteristică a acestei republici e marea bogăție de minerale și anume: *salitră* (azotat de sodă) care intră în fabricarea prafului de pușcă și pentru îngrășarea țărinelor, și *aramă*, care se găsește în partea de nord. Prin urmare bogățiile acestei țări se înșiră astfel: la nord, *minerale*; în centru *cereale*; la sud *vite*. *Comerțul* exterior se ridică la 1½ miliard franci. Chili exportă salitră, aramă; și importă zahăr, petrol, fier și oțel.

ALTE ȚARI.

Afară de Brazilia, Argentina și Chili, mai sunt în America de sud încă alte țări, și anume: *Paraguay* și *Uruguay*, care seamănă atât în privința reliefului, climei și a oamenilor, cât și în privința vieții economice cu Argentina, însă sunt cu mult mai mici și anume: *Paraguay* cu capitala *Asunçion*, e cam cât România (250 mii km.²) și *Uruguay* cu capitala *Monte-Video* e cam trei sferturi (180 mii km.²) din România.

Spre nord de Brazilia sunt: *Venezuela*, cu capitala *Caracas*, are un relief muntos la nord și vest, și neted la sud, pe unde sunt stepe mari erboase numite *Liano*; *Guianele*, care aparțin parte Englezilor, parte Olandezilor și parte Francezilor.

Spre oceanul Pacific sunt statele tropicale andiene, și anume: *Columbia*, cu capitala *Bogota*; *Equador*, cu capitala *Quito*, așezată pe ecuatorul geografic; *Peru*, cu capitala *Lima* și *Bolivia* cu capitala *La Paz*. Toate aceste țări sunt așezate pe munții Anzi, pe unde sunt podișuri cu înălțimi de 2 ori mai mari de cât Ceahlăul. Prin asemenea locuri, transportul în cea mai mare parte nu se face decât pe cătâri, asini și *lame*, care nu pot transporta decât cel mult 75 kg. Țările andine sunt bogate în minerale și în particular în argint și în plante

ecuatoriale cum sunt: planta care dă cauciucul, quinquina și cacaoa.

Intrebări.

Unde e așezată Chili? Ce particularitate prezintă forma ei? Ce suprafață are în raport cu România? Ce regiuni naturale cu privire la relief are? Ce climă? Cum stă în privința vegetațiunii naturale și ce regiuni are? Ce populație are și de ce neam sunt coloniștii cari predomină? Ce formă de guvernământ e în Chili și dacă mai are asemănare cu ale altor țări din America? Care sunt bogățiile caracteristice ale republicei Chili?

Rezumat.

Chili (Cili) se întinde dealungul Andizilor, începând dela nord de tropic și terminând în Țara focului. Suprafața ei e de 750 mii km.² Relieful e muntos și în partea centrală prezintă o vale lungă și îngustă numită Gran-Valle, foarte fertilă. Pe acolo sunt dese cutremure. Clima variază cu latitudinea și înălțimea: spre nord, e caldă și uscată; în centru, mediteraneană; spre sud, temperată și umedă. Populația e formată din Araucani, Fuegieni, Europeni și Metis, și se ridică la 4 mil. locuitori. Chili e o republică unitară. Abușiile caracteristice sunt minzele de salpetru și aramă, și culturile de cereale.

Exerciții.

Să se fixeze pe atlas sau pe hartă o fâșie de pământ, care să înceapă din Africa, să se întinză spre nord prin Europa și să fie cuprinsă între latitudinile între care e cuprinsă Chili, și să se spună cam ce fel de climate se găsesc pe acea fâșie, spre a deduce în general felurile de climă ale ținutului Chili. Din ce cauză provine deșertul Atacama? Felul cum spaniolii socotesc pe om e mai logică și mai solidă decât aceea după care se socotește, în general, omul după război?

AMERICA DE NORD.

Așezare. America de nord e cuprinsă între 3° și 72° (capul Barrow) latitudine boreală. Tropicul racului trece pela sudul Californiei și al Floridei; *paralelul* de 45° , care trece pela Mizil, trece prin America pe lângă parcul *Yellowston* (ieloston) și prin regiunea *marilor lacuri*, iar cercul polar străbate *Marele lac al Urșilor* și *Groenlanda*.

Margini. America de nord e mărginită la răsărit de oceanul Atlantic, la miazăzi de golful Mexic, la apus de oceanul Pacific și la miazănoapte de oceanul Inghețat arctic. Ea are o suprafață de 23 mil. km.^2 și o formă care se aseamănă cu un triunghi, cu baza spre nord și vârful spre sud.

Prin dreptul Columbiei însă, pe unde pe vremuri s'a produs o prăbușire, coasta e însoțită de câteva insule, ca arhipelaagul *Reginei Charlotta* și *Vancouver*. La aceeaș parte se află și mai multe fiorduri datorite lăsării țărmului și ghețarilor, cari au fost altă dată pe acolo. Pe coasta oceanului Pacific se mai află *Baia St. Francisco*, cea mai încăpătoare din lume pentru ancorat, și golful Californiei.

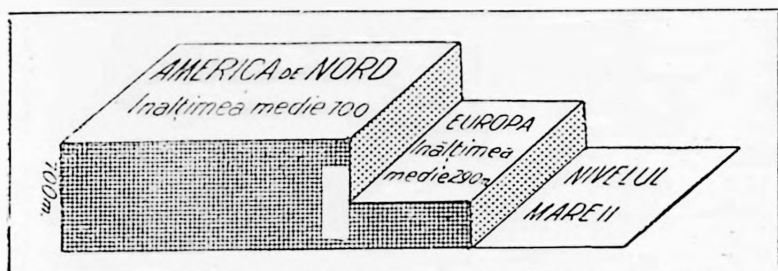
RELIEF.

Relieful Americii de nord e simplu și cuprinde următoarele regiuni:

1) **Regiunea de apus** e brăzdată de munții Cordillera (cordiliera) care încep din peninsula Alsaca și țin până la capul Horn, cu oarecare întreprinderi prin America Centrală și prin marea Antilelor. Munții aceștia de cum intră în Statele-Unite se desfac în două lanțuri: unul spre est, munții *Stâncoși*; altul spre vest, format din mai multe șiruri, ca: *lanțul Coastei*, *munții Cascadelor*, *sierra Nevada*, *sierra Madre de răsărit* și *sierra Madre de apus*. Cel mai înalt vârf din toți acești munți e *Mak-Kinley* de 1680 m., în peninsula *Alaska*.

Intre munții *Stâncoși* pe deoparte și munții *Cascade-*

lor cu prelungirea lor sierra Nevada și sierra Madre pe de altă parte. se află mai multe podișuri, cu o înălțime de 2 și de 3 ori cât podișul Transilvaniei, și anume: podișul Columbiei, al Marelui lac sărat, podișul Colorado și podișul Mexicului.

Ilustrația arată înălțimea Americii de nord față de nivelul mării și de înălțimea mijlocie a Europei, cum și suprafața Americii de nord față de a Europei.

2) **Regiunea mării câmpii.** Acesta se întinde din fața oceanul înghețat până la golful Mexic și dela munții Stâncoși până la munții Allegani. In această regiune distingem: *câmpia de nord*, presărată cu numeroase lacuri, apoi *ținutul Marilor lacuri*, care e de o mare fertilitate și *valea fluviului Mississipi*, acoperită cu păduri, prerii și diferite culturi.

3) **Regiunea muntoasă de est** e străbătută de munții Cordillera și din cauza aceasta sunt lipsiți de vânturi și coame. Pe unele locuri, munții aceștia sunt așa de ruinați încât, dacă apa oceanului s'ar ridică cu 45 m., ar trece peste ei.

Inălțimea mijlocie a Americii de nord e de 700 m.

C L I M A

America de nord, întinzându-se dela 30° latitudine boreală până la 83° , dacă ținem socoteală și de Groenlanda, are :

Spre Sud, o climă cu două anotimpuri, cu secetă mare prin partea de nord a Mexicului.

La mijloc și anume, în cea mai mare parte din Sta-

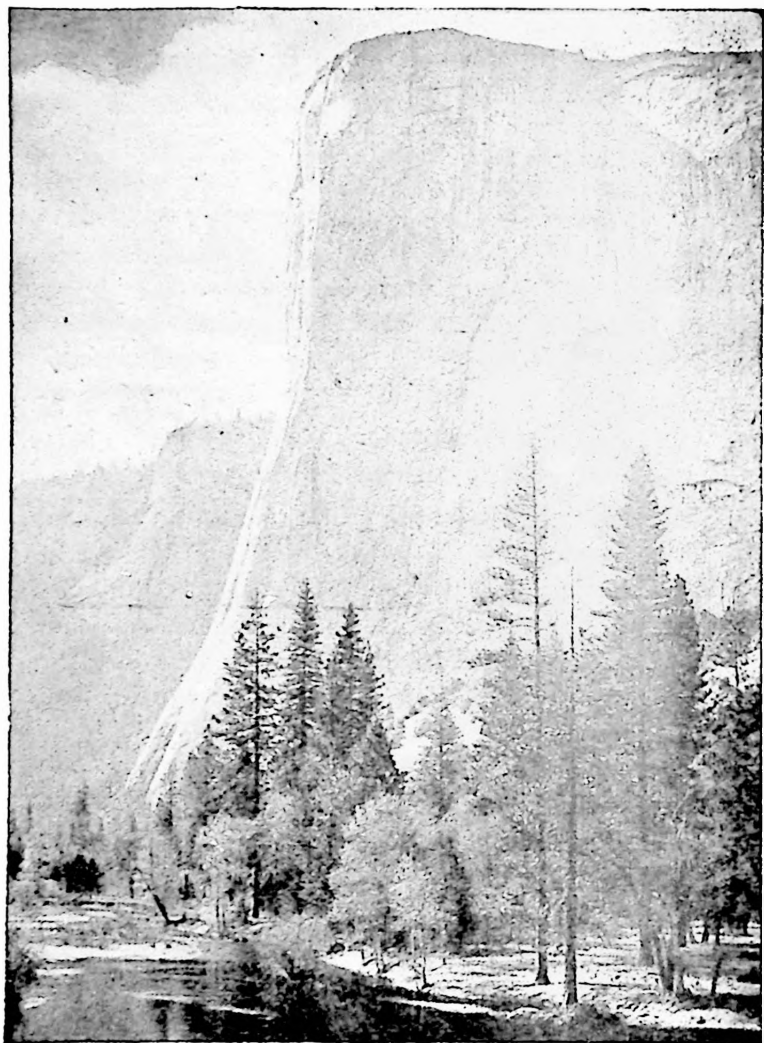

Fig. 37. — Ilustrația arată valca Yosemite din munții Sierra Nevada, fierăstruiți de unul din afluenții fluviului Sacramento, care se varsă lângă San Francisco. Pereții văci sunt aproape verticali și înalți dela 1200—1500 metri, iar pe lângă apă în fundul văci sunt păduri de brazi și de cedri.

tele-Unite și sudul Canadei, are o climă temperată continentală și cu diferențe de temperatură între iarnă și vară mai mari decât în ținuturile din Europa occidentală, corespunzătoare aceluiași grade de latitudine. La *Noul-Orleans*, localitate așezată pe același paralel cu delta Nilului nu e iarnă ca să nu ningă, și tot astfel și la *New-York*. deși acest oraș e pe același paralel cu Neapolul, pe unde oamenii iarna umblă fără palton. Cauzele care determină această temperatură scăzută în regiunea de la mijloc sunt următoarele: 1) Curentul cu apă rece al Labradorului și icebergurile care se cobor până lângă coastă. 2) Vânturile de vest și nordvest care venind din regiunea polară suflă rece.

In partea de nord a Canadei și a peninsulei Alaska, clima e polară, ca prin nordul Rusiei și al Siberiei.

In America de nord. *ploile* cad vara din cauza unui muson care se formează de la ocean către interiorul continentului; iar în podișurile dintre munții Stâncoși și sierra Nevada nu plouă mai deloc din cauza munților care le înconjoară.

A P E

Apele din șes. Ținând seamă de vastitatea șesului Americii de nord și de ploile aduse de vânturile de răsărit, deducem că în acest continent trebuie să se afle o rețea întinsă de fluvii mari și lesne de împreunat prin canale. În adevăr, pe acolo se găsește cel mai lung fluviu al planetei noastre, *Mississipi*, care împreună cu *Misuri*, afluentul său, are o lungime de 7200 km, adică aproape de două ori cât de la București la sudul insulei Spitzberg. Pe *stânga*, *Mississipi* se încarcă cu *Ohio*, care iese din *Allegani*, udă *Pittsburg*, centrul industriei de fier, și *Cincinnati*, renumit pentru industria conservelor de carne de porc; iar pe *dreapta*, cu *Arkansas*. *Mississipi* se varsă în golful Mexic, la *Noul-Orleans*, printr'o vastă deltă, care înaintează pe fiecare an cu 100 metri. În a-

ceastă deltă e patria frigurilor galbene, dupe cum în aceea a Gangelui e a holerei.

Tot în regiunea șasă mai curg și fluviile *Makenzie*, *Nelson* și *St. Laurențiu* care duc spre ocean apele mai multor lacuri. Cele dintâiu două, deși sunt destul de lungi, n'au însă nici o însemnătate economică, fiindcă sunt înghețate cea mai mare parte din an. *St. Laurențiu* însă, curgând mai spre sud, îngheață numai iarna, iar în restul anului e un minunat drum de comunicație. Acest fluviu e foarte voluminos, fiindcă prin el se scurge apa regiunii Marilor lacuri: *Superior*, *Michigan*, *Huron*, *Erie* și *Ontario*, care ocupă o suprafață cât a României minus Basarabia (253 mii km.). E de reținut, că între lacul Erie și Ontario se află faimoasa *cataractă Niagara*, înaltă de 47 m., a cărei descriere oricât de meșteșugit ar fi făcută, e mai pre jos de realitate, fiind de o măreție nebănuită.

Apele din munții de est sunt scurte, fiindcă distanța dintre Allegani și țărșm e mică. Ele în general nu sunt bune de navigațiune din cauză că cele mai multe au cascade și praguri în albiile lor. Cel mai însemnat e Hudson, pe care e așezat New-York.

Apele din munții de vest, eșind din interiorul podișului Marelui basin, au în general apă puțină și prezintă cascade, ceace le fac netrebnice pentru navigațiune. Cele mai principale ape din această regiune sunt: *Columbia*, care se varsă în oceanul Pacific; apoi *Colorado*, care și-a fierăstruit un drum prin podișul cu acelaș nume, așa de adânc, încât dacă s'ar putea pune muntele Penteleu în albia lui, nu i s'ar vedea vârful.

Viața vegetală. America de nord, ca urmare a reliefului și a climei, are următoarele regiuni vegetale: 1. *Regiunea golfului Mexic și a mării Antitelor*, pe unde sunt păduri de santal, acajiu și abanos, și pe unde reușesc potocali, lămâi și viță de vie; 2) *Regiunea basinului*

Mississippi, pe unde se află numai stepe, numite prerii, transformate în mare parte în ogoare; 3) *Regiunea marelui basin*, acoperit numai cu iarbă; 4) *Regiunea munților Californiei*, pe unde se află păduri de brazi, printre care sunt grupe de giganții arbori *sequoia*, un fel de cedri, de 100 metri înalți și de 70 metri de groși. Pe

Fig. 58. — Ilustrația arată o vedere de plantațiuni tropicale din sudul Statelor-Unite.

unul din acești arbori, 5 oameni, abia îl doboară în 35—40 zile, întrebuițând tot felul de instrumente de tăiat, iar când cade, pământul se sâgduie ca de un cutremur puternic, pe o rază de cel puțin 900 metri. Vârsta unui astfel de arbore se ridică până la 9000 ani, după cum se deduce din cercurile ce se înnumără pe tăetura transversală a lui. 5) *Regiunea friguroasă a Canadei*, pe unde se află păduri de brazi și molizi, care împreună cu cele din Siberia și nordul Rusiei, completează cununa verde mohorită a pădurilor subarctice, din nordul Lumii vechi. 6) Dincolo de regiunea precedentă se întinde *Tundra*, pe unde nu sunt decât mușchi, licheni și ici și colea câte un mesteacăn sau o salcie chirchită.

Animale. Ca animale caracteristice Americii de nord

sunt: *puma*, un fel de leu mic și *bizonul*, un fel de zîmbu care aproape a dispărut. În pădurile subarctice sunt foarte multe animale cu blănuri scumpe, ca *biberul* sau castorul, *vulpea cenușie*, *lutra*; iar în tundra trăesc *ursul alb*, renul, boul moscat, câinele.

Minerale. America de nord e foarte bogată în minerale. În munții *de apus* se găsește aur și argint; iar în cei *de răsărit*, fier, aramă, plumb, petrol, gaz metan și foarte mulți cărbuni de pământ.

Fig. 39. — Ilustrația arată o vedere din pădurile Canadei.

Locuitori. Populația Americii de nord se ridică la 125 milioane locuitori și e formată din *Eschimoși* și *Piele roșii*, băștinași; *Albi*, veniți din Europa; *Negri*, aduși din Africa pentru plantațiuni; *Galbeni* veniți din Asia, ca să înlocuiască pe Negrii după înălțurarea robiei și în sfârșit *Metisi*, proveniți din încrucișarea tuturor acestora între ei și mai cu seamă

cu Europeii, cari au venit necăsătoriți.

Piele roșii, când au venit Europeii, aveau un oarecare grad de civilizație: știau să facă focul, să fabrice oale, arme și țesături. Unii din ei erau vânători, ucizând bizoni și diferite animale sălbatice din preri și păduri; alții cultivau porumbul și maniocul, și se serveau de lamă, ca animal de transport; iar alții ajunseseră la un înalt grad de civilizație, ca Mexicani și cei din America centrală și meridională, după cum rezultă din ruinele ce se mai văd și azi ale templelor, palatelor, șoselelor,

și canalelor de irigațiune. Azi, numărul Pieilor roșii s'a redus la vre-o câteva zeci de mii, restul s'a stins, pe

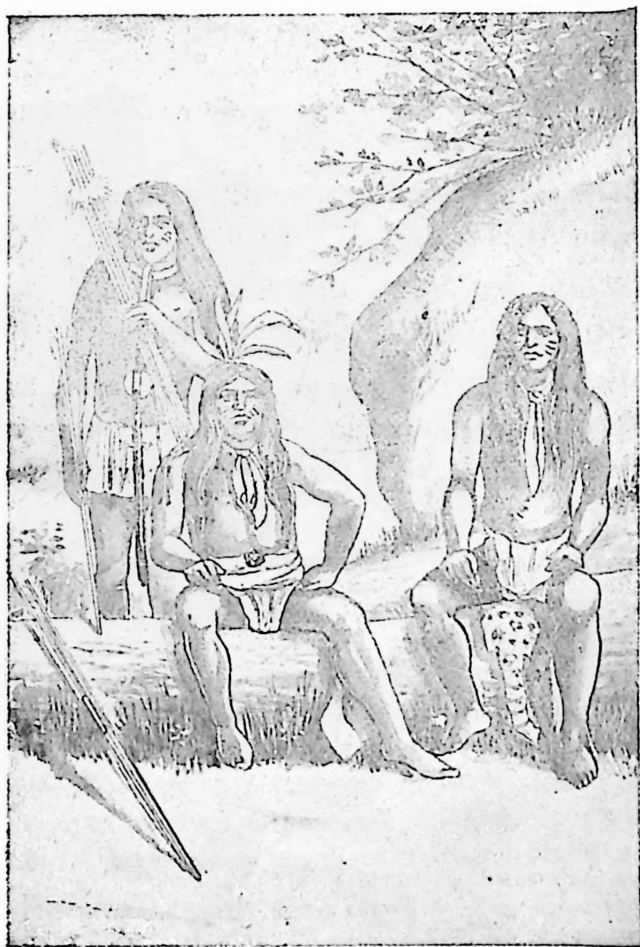

Fig. 40. — Ilustrația arată Pieile Roșii din America de nord, care s'au retras spre munții Stâncoși, împinși mereu din șes prin înaintarea ogoarelor.

de o parte din cauza muncilor grele la care i-au pus Europeanii prin mine și la plantațiuni, iar pe de altă

parte din cauza ofitei, beției și a vărsatului ce au contractat, și care pentru Indieni, această din urmă boală, eră absolut mortală.

Religii. Cea mai mare parte din locuitorii Americii de nord fiind de origină Anglo-saxonă, religia cea mai răspândită e cea *protestantă*. Mexicanii însă, cari sunt de origină latină, sunt *catolici*.

Impărțirea politică. America de nord cuprinde state independente și posesiuni.

State independente sunt: Statele-Unite, cu capitala Washington și Mexicul cu capitala Mexic.

Poseiuni. Englezii posedă: Canada, cu capitala Ottawa; insula Terra Nova, Labrador, insulele Bermude și insulele Bahama. Danezii posedă Groenlanda.

Intrebări.

Unde e așezată America de nord? Ce regiuni naturale prezintă relieful ei? Ce regiuni climatice are? Ce ape are și cum e bazinul lor? Care sunt regiunile de vegetație? Ce fel de neamuri de locuitori are? Ce diviziuni politice sunt în America de nord?

Rezumat.

America de nord, e cuprinsă între oc. Pacific, marea Antilelor, oc. Atlantic și oc. Inghețat arctic. Are o suprafață de 23 mil. km². Relieful e un șes vast, care se întinde din fața oc. Inghețat până la fărurile mării Antilelor. Spre vest se sprijină pe munții Stâncoși, ale căror ramuri închid mai multe podșuri, iar la est e mărginită de munții Allegani, cu înălțimi mici și foarte bogate în minerale. Clima Americii de nord e în general continentală. Apele cele mai mari sunt: Mississipi, care împreună cu Missouri, formează cel mai lung curs de apă de pe pământ, St. Laurențiu, prin care lacurile: Superior, Michigan, Huron, Erie și Ontario își trimit prisosul apelor în oceanul Atlan-

tic, Rio grande del Norte, care se varsă în golful Mexic. Vegetațiunea constă din mușchi și licheni în lundra, din păduri vaste cu pini în regiunea arctică, și din preri spre sud până în fața golfului Mexic. Prin munții Stâncoși sunt păduri de brazi. Populația e formată din Pieile roșii și din coloni Europeni și mai cu seamă Englezi și Germani.

Exerciții.

Să se facă harta Americii de nord cu zonele de vegetație. Să se compare America de nord cu cea de sud în privința climatei și a mineralelor.

C A N A D A

Așezare. Canada se întinde cam din dreptul paralelului mijlociu al țării noastre până în fața oceanului Inghetăt, și dela Oceanul Pacific până la Oceanul Atlantic.

Intindere. Canada împreună cu Terra-Nova au o suprafață cât Europa.

Relief. Pământul Canadei se prezintă sub forma unei vaste câmpii, rămășiță a unui podiș, care a fost măcinat de ploi și ghețari. La răsăritul Canadei se află înălțimile foarte vechi ale Labradorului, care nu sunt mai înalte ca dealurile noastre. și spre apus se întinde Cordillera occidentală, formată din munții Stâncoși la răsărit, și din Lanțul Coastei la apus, între care se află podișul Columbiei britanice.

Clima Canadei e în general friguroasă, umedă la sud și vest, și secetosă la est. Iarna deși e geroasă, e însă uscată, ceea ce face să fie suportată fără greutate.

De altfel, iarna, în Canada, e timpul petrecerilor și al alergărilor cu săniile. Vara e călduroasă și zilele sunt mari, ceea ce face ca grâul să reușească chiar pe lângă lacul Sclavilor.

Ape. Canada e udată de fluviile Makenzie, Nelson, St. Laurențiu, și e presărată cu multe lacuri.

Viața vegetală, fiind în legătură cu clima, vom avea următoarele regiuni de vegetație:

1. Spre nord, pe unde e ger cumplit și iarna ține cam 9 luni, pe acolo aproape nu există arbori, ci numai *mușchi și licheni*. Această regiune ține din Alasca până în Labrador și se numește regiunea *tundrelor*.

2. La sudul regiunii întâia, începe regiunea pădurilor cu brazi și mesteacăni, mici la început, și apoi din ce în ce mai mari, cu cât înaintăm spre sud. Lățimea acestui brâu de păduri e cam cât dela T.-Severin la Dorohoiu. În aceste păduri trăesc: urși, vulpi, lutre, castori, care se vânează pentru blățile lor scumpe.

3. Regiunea stepelor erboase sau a preriilor, care se întind în partea de sud, pe unde plouă foarte puțin și pe unde pădurile din această cauză se imputinează, dela nord la sud, până disfar. Partea de sud-est, pe unde plouă mai mult, s'a transformat în ogoare, iar cea dela sud-vest, pe unde seceta e mare, se întrebunțează pentru creșterea oilor.

Populația Canadei se ridică la 7 milioane locuitori. Acest număr e foarte mic față de întinderea ei. Ca pă-mânteni sunt: *Eschimoșii*, cari trăesc pela nord și se ocupă cu vânătoarea și pescuitul; apoi *Pieile roșii*, cari trăesc prin munții Stâncoși. Aceștia se ocupă cu vânătoarea și numărul lor descrește din an în an. Ca imigranți sunt: Englezi, pe lângă fluviul St. Laurențiu și regiunea Marilor lacuri. Francezi între Quebec și Montreal, apoi Americani din Statele-Unite, Ruși, Chinezii.

Organizarea politică. Canada aparține Englezilor, de fapt însă e aproape independentă. Ea formează o confederațiune autonomă de 3 provincii și mai multe teri-

lorii, în capul cărora se află un guvernator general care reprezintă pe regele Angliei. Canada își are guvernul și parlamentul său propriu.

Orașe. Capitala Canadei e *Ottava*, cu o populație cât a Iașilor. Are fabrici de lucrat lemnul, care e adus pe ape din păduri îndepărtate. *Montreal*, situat pe fluviul St. Laurențiu, face comerț cu blănuri și lemnărie. *Vancouver*, pe coasta oceanului Pacific, e capul liniei transcanadiene ce pleacă dela Halifax din Noua Scoția.

Fig. 41. — Ilustrația arată o vedere a unei fabrici de cherestea din Canada. Pădurile acestei țări dau anual un venit de 200 milioane de dolari sau cam 60 miliarde lei.

Viața economică. Canada e o țară agricolă. Trei sferturi din populația ei se ocupă numai cu cultura cerealelor și creșterea vitelor. Pământul dela sudetul Canadei și cu deosebire acela dela Winipeng și lacul superior, e de o fertilitate neîntrecută. Azi Canada, în urma construcțiunii transcanadianului, a ajuns unul din grânarele mari ale lumii, apropiindu-se în această privință de India.

Exploatarea pădurilor este și ea o mare sursă de avuție pentru Canada, dând un venit anual de 400 mil. franci. La aceste avuții se mai adaugă vânăatul anima-

lelor cu blană, *pescuitul* pe coasta noului Brunswick și a Nouei-Scotii, și *creșterea vitelor cornute* cu care se face un comerț foarte însemnat.

În Canada, ca industrii extractive sunt: exploatarea minelor de aur din Ontario și din Columbia britanică, a argintului, a cobaltului, a fierului, a petrolului care s'a descoperit a fi în cantități mari în valea râului Makenzie. În regiunea Ontario se află și multe fabrici metalurgice, de conserve de carne, de mașini agricole, de spirt extras din lemn, și de hârtie.

Ca drumuri de comunicație, pe lângă transcontinentul canadian și alte linii, a căror lungime totală întrece lungimea ecuatorului, mai sunt și căile de apă pe numeroase râuri și lacuri.

Comerțul Canadei crește în mod foarte simțitor în fiecare an. Materiile care le exportă sunt în primul rând lemne, pastă de hârtie și cereale, de aceea această țară se mai zice *Imperiul lemnului și al grâului*.

Terra Nova. Insula aceasta este situată în fața gării fluviului St. Laurențiu și are o întindere cât a Munteniei plus a Moldovei. Ea este desprinsă de Canada de valurile Oceanului, ca și insulele britanice din Europa, și aparține *Marei Britanii*. Populația ei e de 260 mii locuitori și stă mai mult pe lângă țarm, ocupându-se cu pescuital.

Alasca e situată la nord-vest de Canada, și are o întindere cam de 5 ori cât România (1 $\frac{1}{2}$ mil. km.). Clima ei e polară. Alasca aparține *Statelor-Unite*. Bogăția ei constă din exploatarea aurului și a pădurilor, din pescuirea focelor și vânătoarea animalelor sălbatice.

Intrebări.

Unde e așezată Canada? Ce suprafață are față de România? Cui e relieful? Ce climă are? Ce ape? Ce zone de vegetație prezintă? Ce neamuri de oameni trăiesc în Canada și ce populație are? Ce organizare politică e acolo? Ce orașe principale

sunt în Canada? Cum e viața economică și care sunt avuțiile caracteristice ale Canadei?

Rezumat.

Canada ocupă partea de miazănoapte a Americii de nord cam până la paralelul 45°. Are o suprafață aproape cât a Europei, împreună cu Terra-Nova (9. milioane 800 mii km.²). Caracteristica reliefului Canadei e câmpia, care se întinde pe milioane km.². Paralel cu țărmurile oceanului Pacific sunt munții Stâncoși. Clima Canadei e în general continentală și cu ger mare spre nord. Apele principale sunt: St. Laurențiu, Makenzie și cele 5 mari lacuri: Superior, Michigan, Huron, Erie și Ontario. În privința vegetației are 3 regiuni, pădurile arctice și preriile. Locuitorii sunt în număr de 8 mil. jum. și sunt mai mult emigranți europeni. Populația pământeană se compune din Eșchimoși și Pici roșii, cari sunt pe punctul de a dispărea. Canada e o colonie engleză autonomă. Viața economică a început să ia o mare dezvoltare: cultura cerealelor sporește mereu, ca și industria ferului și a fabricării celulozei pentru hârtie, a țesăturilor de lână și de mătase. Orașe principale sunt Ottawa, Montreal, Vancouver.

Exerciții

De ce Englezii au dat autonomie Canadei și de ce nu-i dă și independența politică? Să se facă harta Canadei cu localizarea avuțiilor ei?

STATELE-UNITE

Așezare. Statele-Unite se întind dela oceanul Pacific până la oceanul Atlantic, și din dreptul paralelului ce trece prin deșertul Libiei până cam în dreptul paralelului orașului Cernăuți.

Suprafață. Statele-Unite, între liniile de mai sus, cuprind o suprafață cam cât *trei pătrimi* din Europa, iar împreună cu Alaska și cu insulele Filipine au o suprafață aproape cât Europa (9.600.000 km.).

Relief. Statele-Unite se înfățișează în partea centrală sub forma unei vaste câmpii, care se întinde în lung și

in lat cam cât dela Dorohoiu până la capul Nord. Pământul se înclină dela nord la sud, iar valea fluviului Mississippi se ridică către est și vest, unde întâlnește într'o parte munții Allegani, și în alta munții Stâncoși.

Munții Allegani sunt de o formațiune foarte veche, ca și Urali, și prin urmare bogăți în minerale. Ei sunt formați din mai multe lanțuri paralele, care determină niște văi lungi și lesne de străbătut. Intre țărmul oceanului Atlantic și acești munți se întinde o câmpie ce se lărgeste cu cât înaintăm spre sud, și pe unde la început s'au așezat imigranții Europeni.

Munții Cordillera. La apusul câmpiei centrale se întind munții Cordillera, cari se desfac în două ramuri mai principale: munții Stâncoși spre est și munții Cascadelor și Sierra Nevada spre vest, închizând podișurile *Columbia*, *Marele basin* și *Colorado*. Pe lângă țărmuri sunt muunții șirul Coastei, iar cel mai înalt vârf din Cordillera e *Pic Blanc* (4400 m).

Clima. Statele-Unite sunt așezate în zona temperată. Ele deși au o întindere aproape cât Europa, au însă coastele foarte masive, ceea ce fac ca clima lor să fie în general continentală. Ținuturile vecine cu golful Mexic, fiind aroape de tropic și udate de curentul Gulf-Stream (Golf-Strim), au o climă caldă și umedă; iar cele vecine cu oceanul Pacific, au o climă mediteraneană din cauza curentului Kuro-Sivo. Ploaia în Statele-Unite cade vara și partea cea mai bine udată e cea din sud și est.

Ape. Statele-Unite, având un șes vast, ploi din belșug la răsărit și la sud, și ghețari în munții Stâncoși, au o rețea foarte întinsă de cursuri de apă. Cele mai însemnate sunt: *Mississippi*, cu un bazin cât o treime din suprafața Europei, isvorăște din lacul *Itasca* mai la apus de lacul superior și împreună cu afluenții săi servă drept cea mai bună cale de comunicație între nord și sud. *Mississippi* primește ca afluenți pe stânga *Ohio* și pe dreapta *Missouri*, după care se varsă în Golful Mexic, la

Noul Orleans, printr'o mare deltă, pe unde e o climă foarte nesănătoasă. *Rio grande del Norte*, isvorăști din

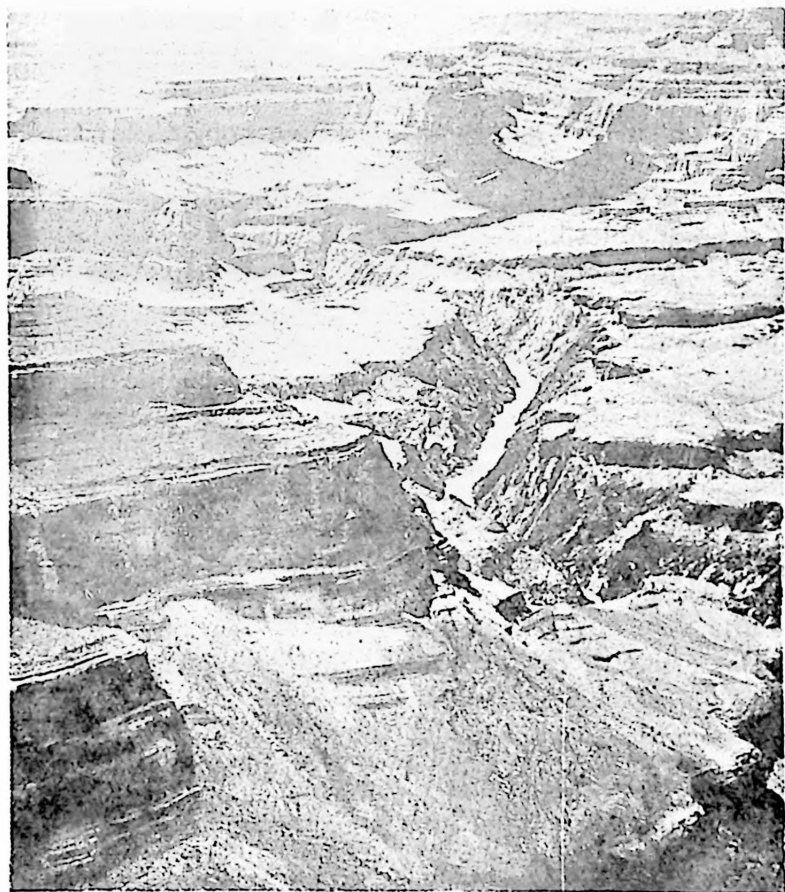

Fig. 42. — Ilustrația arată valea îngustă și adâncă numită ca-
non (canion) a fluviului Colorado, din podișul Utah. Adânci-
mea vadului și pereții săi verticali sunt una din minunile lumii.

munții Stâncoși, are un curs lorential și se varsă în Gol-
ful Mexic. *Hudson* isvorăște din munții Allegani și se

varsă în Oceanul Atlantic la New-York. *Colorado* udă podișul cu acelaș nume și se varsă în golful Californiei. Afară de aceste ape mai sunt și cele cinci mari lacuri dela hotarul dinspre Canada. cu renumita cascadă Niagara, dintre lacul Erie și Ontario, din care o parte a Statelor-Unite, iar alta a Canadei.

Viața vegetală. Potrivit climei și reliefului, în Statele-Unite, deosebim următoarele regiuni vegetale:

1) În partea de est, când au venit Europeanii, erau numai păduri, din care nu se mai păstrează ceva decât spre nord și prin ținutul Floridei, restul e ocupat de ogoare și instalațiuni de fabrici

2) Prin regiunea Mississipului sunt prerii și păduri.

3) La apus de regiunea a doua sunt stepe cu plante spinoase din cauza uscăciunii.

4) Regiunea munților Stâncoși, care cuprinde un fel de basinuri, inconjurate cu munți și imbrăcate cu păduri, numite *parcuri*, pe unde se văd râuri coborând din cascadă în cascadă, țâșnituri de apă caldă, lacuri și văi adânci cu apă, numite *Canioane*.

5) Pe podișurile dintre munții Stâncoși și munții Cascadelor, vegetațiunea e rară și pe unele locuri nici nu se află.

6) Pe munții cari se înșiră dealungul țărmurilor oceanului Pacific, apar păduri cu brazi, molizi, și arborile gigantic *suquoia*, un fel de brad.

Populația Statelor-Unite se ridică la 115 mil. locuitori și e de 4 ori mai mică ca a Europei, deși are aproape aceeași suprafață ca și dânsa. Numărul locuitorilor crește foarte repede, și aceasta se datorește atât nașterilor, cât și imigrărilor. Densitatea cea mai mare e spre nord-est. în statele industriale, pe unde ajunge până la 160 pe km²; iar cea mai mică e prin podișurile dela apus, pe unde nu sunt decât 2—4 locuitori pe km². Această populațiune e formată în cea mai mare parte din imigranți *Anglo-saxoni*, din *Negri*, *Chinezi*,

Japonezi și din aproape 300 mii de *Indieni* sau *Pieii Roșii*, cari trăesc pe la vest, împinși de Europeni mereu către locuri sterile, și împușcați mai înainte ca fiarele sălbatice. Azi parte din Pieile Roșii, mulțumită interesului ce pun unele din statele ce formează republica, s'a dat la munca pământului și la industrie și au început să se contopească în masa poporului american.

Americanii din Statele-Unite se numesc *Iankei*. Ei sunt slabi, însă puternici, pagubele nu-i descurajaza, iar pentru muncă și un dispreț până la crimă contra raselor inferioare, ca Negrii și Galbenii.

Organizarea politică. Statele-Unite sunt o republică federală. Președintele marelui republici e ales pe 4 ani de reprezentanții tuturor Statelor.

Orașe. Principalele orașe ale Statelor-Unite sunt: *Washington*, capitala țării, are o populație de aproape 1/2 mil. locuitori și o climă minunată de plăcută în Aprilie și Maiu. *New-York*, cu 5 milioane locuitori, e cel mai mare port al Americii, se întinde pe o suprafață de 11 ori mai mare decât Parisul și are case supranumite *sgârie-nori* de 200 până la 250 metri înălțime, cu numeroase caturi. *Chicago*, e situat la sudul lacului Michigan și e unul din grânarele mari ale lumii. *St. Francisco*, port la oceanul Pacific și punctul unde ajung mai multe trenuri transcontinentale.

Viața economică. Statele-Unite, mulțumită reliefului, climei și suprafeței vaste ce cuprind, au nesfârșite bogății de plante din regiunile tropicale și temperate, păduri imense și un subsol cu numeroase mine de cărbuni de pământ, de fier, de aramă și de plumb, cum și imense zăcăminte de petrol și de gaz metan, ca cel din Transilvania dela noi.

Agricultura. Din toată suprafața Statelor-Unite nu se cultivă din cauza numărului mic de brațe, decât numai

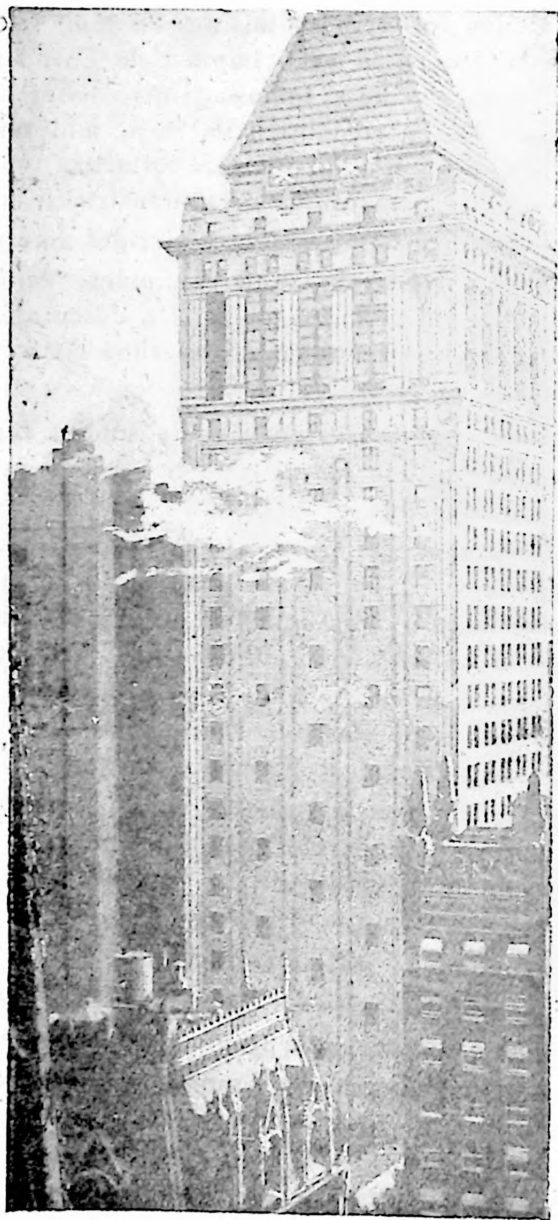

Fig. 43. — Ilustrația arată o casă gigantică din New-York. Locuințele din orașele Statelor-Unite se deosebesc în general de cele din Europa prin vastitatea și înălțimea lor, având 20—30 caturi, și unele din ele străpung chiar norii.

o cincime. Dar, această cincime e așa de mare, încât ocupă o întindere de 5 ori cât România. Dacă prin urmare aceasta e suprafața care se ară în fiecare an și pe care pentru a o străbate ar trebui să mergi în lung și în lat mai multe zile cu un tren accelerat, putem lesne să deducem că, Statele-Unite e cea mai mare țară agricolă din lume. *Porumbul* dă acolo peste 9 zecimi din recolta de pe tot pământul sau 77 milioane tone, care pus în vagoane, ar face un tren, ce ar încinge pământul pela ecuator aproape de două ori. *Grâul* de asemenea se face enorm de mult. Pus în vagoane (2265200 vagoane) ar face un tren care s'ar putea întinde dela un pol la altul, plus cât mai e dela polul nord până la cercul polar arctic. *Bumbacul* întrece cu mult pe acela care se face în India, Egipt și China.

Creșterea vitelor în special a boilor și a porcilor se face pe o scară uriașă. Statele-Unite ocupă în această privință primul loc în lume. Ceeace ridică în mod considerabil acest isvor de bogăție este *industrializarea cărnei* și a derivatelor laptelui. Cel mai mare oraș, unde se prepară conservele, e *Chicago* sau *Porcopolis*.

Industria Statelor-Unite, în urma războiului mondial, a luat o dezvoltare uimitor de mare.

Industria extractivă covârșește pe a tuturor celorlalte țări. Suprafața, pe care se găsesc minerale întrece de 5 ori pe a vechiului nostru regat. Mineralele care se extrag mai mult sunt *combustibilul* și *metalele utile*. Ca combustibil se află cărbunii de pământ și petrolul. *Cărbunii de pământ* se găsesc cu deosebire în munții Alleani și în partea de sud a Marilor lacuri. Cantitatea ce se exportează anual e jumătate din aceea ce dau toate minele din lume, adică cam o jumătate miliard de tone, ceea ce ar face, dacă s'ar pune în vagoane, un tren care ar încinge pământul pela ecuator aproape de 12 ori. *Petrolul* se exploatează cu deosebire în Pensilvania și California și dă anual mai mult decât

petrolul ce dă lumea întreagă. Ca metale utile sunt fier și *aramă*, care se găsesc în cantități foarte mari și în general alături de cărbunii de pământ. Pentru a ne face idee de cantitatea mare de fier ce dau Statele-Unite, e destul să spunem că, numai fabricile lui *Carnegie* din Philadelphia dau atâta fier, încât topit, ar forma un pârâiași cu diametrul de 75 centimetri, care ar curge neîntrerupt.

Industria mecanică constă din fabricarea locomotivelor, mașinilor agricole, de scris, de cusut și altele. Centrul acestei industrii se află la *Pittsburg*.

Industria textilă și mai cu seamă a țesăturilor de bumbac, ocupă primul loc. Centrul acestei industrii e la *Fall-River* (fol-river) în apropiere de Boston. Stofa ce iese anual din fabricile acestui oraș e așa de mare, încât ar incinge pământul pela mijloc de 20 ori.

Căile de comunicație. Liniile de drum de fier formează o rețea foarte întinsă, față cu numărul locuitorilor. Ele dacă s'ar pune cap în cap, ar ocoli pământul de 10 ori. Sunt 5 transcontinentale care unesc vestul cu estul. Deosebit de liniile ferate, mai sunt Marile lacuri, Mississippi cu afluenții lui și mai multe canale, care oferă și ele o rețea de căi de comunicație.

Comerțul Statelor-Unite se ridică la 9 miliarde dolari sau, peste 1440 miliarde lei, șocotindu-se dolarul 160 lei, ceea ce în hârtii de câte 20 lei, ar face un cearceaf, așa de colosal, încât ar acoperi cam jumătate din Jud. Roman. Nouă ne trimite: automobile, mașini de scris, galoși, țesături de bumbac.

LECTURA. Republica Statelor-Unite e țara cea mai bogată din lume. Ea are cele mai întinse pășuni și holde cu cereale, iar la sud cele mai vaste culturi de bumbac, de trestie de zahăr și de tutun. Din 4 milioane tone de bumbac ce se face pe întreg pământul, 5 milioane se face numai în Statele-Unite. Numărul vitelor mari și mici atinge cifra de șase zeci milioane,

iar industria dupe războiul mondial, a ajuns la o înălțime ne-bănuită și toată silința Americanilor, azi e s'o fie la apogeul, la care s'a ridicat.

Bogățiile acestea imense, la care au ajuns Statele-Unite, se datorează nu numai fertilității solului și mineralelor subsolului, dar și caracterului energic și întreprinzător al unei populațiuni de peste 100 milioane locuitori, instituțiunilor democratice, libertății cultului și egalității drepturilor politice. Ceea ce caracterizează starea economică a republicei Statelor-Unite sunt 1. *Mașinismul* sau înlocuirea brațelor prin mașini în toate ramurile de activitate economică și păstrarea numai acelor care suunt necesare ca să le pornească sau să le conducă. 2. *Trusturile* sau asociațiunile capitaliștilor milionari și miliardari care concentrează în mâinile lor, enorme forțe industriale și comerciale, ca trustul fierului, bumbacului, cerealelor și a mijloacelor de transport. 3. *Asociațiunile lucrătorilor* care impun prin greve uriașe numărul orelor de lucru și salariul. În două cuvinte toată energia și mișcarea ce se desvoltă în Statele-Unite se reduce la următoarele: *înăuntru*, la goana după bani; *în afară*, la imperialismul Americii și la stăpânirea oceanului Pacific.

Intrebări.

Unde este așezată marea republică a Statelor-Unite? Ce suprafață are față de țara noastră? Care e caracteristica reliefului și ce alte forme de relief mai prezintă? Cum e clima? Ce ape are? In ce constau avușiile vegetale? Ce neamuri de oameni trăesc în Statele-Unite și la ce număr se ridică? Ce valoare economică are republica Statelor-Unite și care sunt avușiile caracteristice? Are legături cu noi?

Rezumat.

Statele-Unite au o suprafață cât trei sferturi din suprafața Europei. Pământul în privința reliefului se aseamănă cu al Canadei: o câmpie vastă care se lasă dela regiunea Marilor lacuri până în fața golfului Mexic și se reazămă spre răsărit pe munții Allegani, iar spre apus pe munții Stâncoși, ale căror ramuri cuprind mai multe podișuri. Clima e în general continentală, iar spre sud se apropie de cea tropicală. Are fluvii: Mississippi, cu o mare însemnătate economică putând servi pentru transport;

Rio Grand del Notre și Collorado, apoi cele 5 mari lacuri. Vegetația naturală e formată din prerii în șes, stepe pe podișuri și păduri în munții Stâncoși. Populația e de 115 milioane locuitori și e formată din coloniștii Englezi, Germani, Francezi din emigranți Chinezi și Negri și din Pieile roși. Are un guvernământ republică federală. Valoarea ei economică nu e întrecută de nici o țară din lume: produce grâu și porumb mai mult decât toate celelalte fără la olaltă, iar din pământ extrage petrolu cât 5 sferturi din tot ce se extrage până azi dupe tot pământul. Fabricile metalurgice și textile dau o producțiune anuală de 40% din producția mondială, iar fabricile de automobile dau anual 5 milioane vehicule.

Comerțul exterior e de peste 9 miliarde dolari sau 1440 miliarde lei (socoțit dolaru 160 lei), ceace ar face în hărți de căte 20 lei 72 miliarde, cu care s'ar putea acoperi jumătate din județul Roman.

Exerciții.

Să se facă harta Statelor-Unite cu regiunile naturale ale reliefului. Ce urmare a avut războiul mondial asupra industriei și finanțelor Statelor-Unite.

M E X I C

Așezare. Mexicul e situat la sudul Statelor-Unite și e străbătut de tropicul racului. El e cuprins între oceanul Pacific și Golful Mexic, și între Statele-Unite și America centrală. Suprafața lui e 2 mil. km² sau de 6¹/₂ ori cât România.

Relief. Pământul Mexicului se prezintă sub forma unui podiș care se înalță dela nord către sud, pe unde ajunge până la o înălțime de 4 ori cât aceea a Transilvaniei (2000 m). El e țărnut de sierra *Madre de răsărit* și de sierra *Madre de apus*, ale căror înălțimi sunt cuprinse între 2500 și 3500 metri. *Mesa* sau podișul Mexicului e străbătut pe unele locuri de vulcani, care varsă mari cantități de lavă, ca *Popocatopel* și *Orizaba* dela sudul orașului Mexic; iar pe alte locuri e pre-

sărat cu mai multe lacuri, ca pretutindenea, pe unde se afă podişuri încercuite de munţi. Pe lângă coastă, Mexicul are mai multe cordoane de nisip, care despart de mare o mulţime de lagune şi de lacuri ce fac clima nesănătoasă, dând naştere frigurilor.

Clima şi viaţa vegetală. Tropicul racului trecând pela jumătatea Mexicului, iar relieful ridicându-se dela 0—3500 m., se deosebesc în această ţară trei regiuni climatice:

1. *Tierra caliente* sau ţara caldă care începe dela golful Mexic şi ţine până la 1000 m. înălţime. Într'insa isbutesc banani, arbori cari dau cauciuc, culturi de bumbac, de trestie de zahăr şi de tutun.

2. *Tierra templada* sau ţara temperată care ţine dela 1000—2000 m. Într'insa reuşesc plante mediteraneene, porumb de 3—4 metri înalt, meri şi peri.

3. *Tierra fria* sau ţara rece care se întinde în sus de 2000 m. şi are o climă care seamănă cu aceea dela noi. Într'insa isbutesc culturi de grâu şi păduri de stejar şi de brad.

În interiorul podişului, scăpând puţini nori, e secetă. Din cauza aceasta, pe acolo sunt numai stepe şi deşerturi, cu *agave*, *aloes* şi *cactus*, drepti ca lumânarea şi plini de ghimpi.

Ape. Ploile căzând numai vara şi relieful având formă de podiş, apele curgătoare ale Mexicului au un caracter mai mult torenţial şi cu repezişuri în albiile lor. Ele servesc numai pentru irigaţiune.

Populaţia Mexicului se ridică la 15 Mil. locuitori. Ea e formată din urmaşii Spaniolilor cari stăpâneau mai înainte această ţară şi din Americanii din Statele-Unite. Pe lângă aceste neamuri mai sunt *Pieile roşii* care s'au creştinat şi civilizat, şi sunt mai mult păstori, lucrători în mine şi cărăuşi; apoi *Metişi*, care în general sunt mici

AMERICA CENTRALĂ

Așezare. Sub numele de America centrală se înțelege fâșia de pământ cuprinsă între istmul *Teuhantepec* și *Panama*, care e un fel de punte între cele două Americi. Ea are o suprafață aproape de *două ori cât România*. Pământul acestui ținut e format din mai multe insule muntoase, care s'au împreunat atât prin nămolul cărat de torente, cât și prin vulcanii ce sunt încă și azi acolo.

Clima Americii centrale e la fel cu a Mexicului, iar ca *ape*, se menționează câteva lacuri, ca *Nicaragua* și *Managua*, formate în depresiunile provenite din cauza cutremurelor dese ce sunt pe acolo.

Populația Americii centrale e formată din *Creolii* adică din Albi născuți acolo, din *Pieile roșii*, din *Metiși* și *Negrii*.

Organizarea Politică. America centrală cuprinde șase republici și colonia *Hondurasul englez*. Aceste republici sunt: 1) *Guatemala*, cu capitala Guatemala; 2) *Honduras*, cu capitala Tegucigalpa; 3) *San-Salvador*, cu capitala San-Salvador; 4) *Nicaragua*, cu capitala Mangua; 5) *Costa Rica*, cu capitala San-Jose; 6) *Panama*, cu capitala Panama, port la oceanul Pacific.

Viața economică. Starea economică a statelor Americii centrale e înapoiată din cauza deselor revoluții ce izbucnesc printre locuitori. Izvoarele de bogăție constau din plantațiuni de arbori de cafea și de cauciuc, din banani, cacaoeri, din culturi de orez, trestie de zahăr, și din exploatarea minelor de aur și de argint.

În urma deschiderii canalului Panama, însemnătatea Americii centrale e în creștere, de oarece azi trec pe acolo toate năvile Europene, care se duc spre republicele Americii de sud, așezate în fața oceanului Pacific, și tot pe acolo trec năvile care se îndreaptă spre extremul orient și spre portul San-Francisco.

INSULELE ANTILE

Așezare. Insulele Antile se află la răsăritul Americii centrale și sunt formate din *Antilele mari* care cuprind insulele Cuba, Haiti, Porto-Rico și Jamaica, și din *Antilele mici* care cuprind un roi de mai multe insule, având forma unui arc ce se întinde de la Porto-Rico până la golful Maracaibo.

Pământul Antilelor e la fel cu al Americii centrale și are numeroși vulcani, parte stinși, parte în activitate.

Clima e tropicală. Pe coaste e umedă și nesănătoasă. Europeanii nu pot trăi decât pe înălțimi de la 500 m. în sus. Pe la sfârșitul verii, când soarele trece în emisfera australă, se ivesc în oceanul Atlantic *cicloane violente*, care trec prin Antile și pricinuesc o mulțime de nenorociri.

Populația Antilelor se ridică la 7 mil. locuitori, și e formată din Spanioli, Francezi, Englezi, Negrii și Chinezii.

Impărțirea politică. Insulele *Cuba* și *Haiti* formează niște republici independente. Insula *Jamaica*, arhipelagul *Bahama* și mare parte din *Antilele mici* aparțin Englezilor. Insulele *Porto-Rico*, *Sf. Toma*, *Sf. Ion* și *Sf. Cruce*, aparțin *Statelor-Unite*. Insulele *Curaçao* și *Bonaire*, aparțin *Olandezilor*, iar insulele de *Sub-Vânt*, aparțin *Venezuelei*.

Viața economică. În aceste insule se cultivă numai plante tropicale, destinate exportului. Din această cauză, dacă într'un an nu s'ar aduce din Europa sau din Statele-Unite cele trebuincioase pentru hrană, populația ar trebui să piară de foame.

Intrebări.

Unde e așezat Mexicul? Ce suprafață are față de țara noastră? Care e forma caracteristică reliefului? Ce climă și ce vegetație are? De ce neam sunt locuitorii și câți sunt? Ce organizație po-

litică ure? Care sunt bogățiile caracteristice Mexicului? (Aceleași întrebări se vor pune și pentru America centrală și insulele Antile).

Rezumat.

Mexicul e cuprins între Statele-Unite și America centrală, cu o suprafață de 2 mil. km². Relieful are forma unui podiș, cuprins între sierra Madre de răsărit și de apus, și ciuruit de numeroși vulcani, ca Popocatepel, și Orizaba. Clima la țarm e tropicală, iar pe înălțimi mai răcoroasă. Vegetația constă pe lângă coastă din cocotieri și banani, iar pe înălțimi mai mari, din stepe ierboase și cactuși pe podș.

Populația e formată din Pieile roșii, Spanioli și Meliși. Forma de guvernământ e republică federalivă. Abuntențele principale constau din porumb, argint și petrolu.

Exerciții.

Să se spună ce însemnătate are canalul Panama pentru comerțul mondial? Să se facă harta Mexicului, a Americii centrale și a insulelor Antile și să se fixeze culturile ce se fac.

LECTURA. *Considerațiuni Generale asupra Americii.* Continentele Lumii vechi, fiind așezate unele lângă altele și grupate în jurul mării Mediterane, se înțelege că oamenii din ele au putut mai lesne să se cunoască unii cu alții. Nu tot așa s'a întâmplat cu lumea nouă care, fiind aruncată ca un pod, cam de la un pol la celălalt și care fiind despărțită de Lumea veche prin cele mai mari oceane ale pământului nu putea nimenea să se avânte lesne spre dânsa, prin pustuirile aceastea de apă, cu o luntre obișnuită.

A trebuit să vie Columb, care căutând drumul spre Indii, să descopere America, fără să bănuiască nici el, și să ne-o facă cunoscută.

După descoperirea Americii, Europeanii au început să se împărtășească în continentul nou, găsind: mult pământ roditor, râuri mari și fără repezișuri și mai toate vărsându-se în ocean. Mai peste tot apoi, găsind o climă prielnică așezării lor, au ajuns să strămătoreze în mare parte viața localnicilor de acolo, oameni de rasă roșie, și cu care uneori pe aci pe coala s'au încuscrit.

Buștinașii continentului nou, și anume cei cari trăiau prin

podişuri, pe unde viaţa era mai circumscrisă, deşi departe de civilizaţia şi lumea veche, nu erau sălbateci, ci cultivau pământul şi aveau legi scrise. Aşa s'a făcut, că noi Europeanii să ne folosim azi de plantele îngrijite de ei, printre care putem cita:

Porumbul, care e din podişul Mexic şi care în momentul descoperirii Lumii noi servea ca aliment, mai cu seamă locuitorilor din America de sud, de unde s'a răspândit peste tot pământul, pe unde a găsit destulă umezeală şi căldură. Statele-Unite produc singure $\frac{3}{4}$ din tot porumbul care se cultivă pe glob.

Cartoful originar tot din America de sud, de unde a fost adus în Europa. Această tuberculă se credea la început, că este bună numai pentru vite, astăzi însă o întrebuinţează şi omul. Cartoful dacă nu e aşa de hrănitor ca cerealele, în schimb însă recolta care o dă e foarte mare. Aşa, un pogon semănat cu cartofi dă până la 12 mii kg. pe când un pogon semănat cu cereale dă o recoltă numai de vre-o 750 kg. Cartoful, mulţumindu-se cu un pământ mai sărăcăcios şi o umezeală măr., s'a întins mai peste tot. În Europa se cultivă mai cu seamă în Germania şi în Irlanda pe unde ţine locul grâului.

Arborele de cacao e ariginar din America de Sud din preajma Amazoanelor şi Orenocului. El e cultivat azi în America centrală, foarte mult trăeşte în regiunile calde şi umede. Fructul arborelui de cacao conţine unt şi o substanţă care aţâţă puterile omului, ca şi cafeaua. Transformat în pulbere şi amestecat cu zahăr de ciocolată.

Cu privire la animale. America n'a putut primi decât vieţuitoarele regiunilor îngheţate ale lumii vechi, ca renul şi ursul polar. Spre sud cu cât ne îndepărtăm, nu vedem nici unul din animalele mari ale Asiei şi Africii, ca tigru, elefantul, girafa, şi cauza e lesne de înţeles, anume, pustiul oceanelor, între care e prinsă America şi care a împiedicat trecerea acestor animale de la un continent la altul. Aşa se face, că animalele Americii sunt deosebite de acelea ale celorlalte continente, şi în general mai mărunte, cum sunt: puma, jaguarul, liberul.

Nu tot aşa putem spune despre arbori. În această privinţă. America e un continent privilegiat, în cari se găsesc păduri aparţinând tuturor zonelor climaterice.

Partea Braziliei scaldată de fluviul Amazoanelor şi tăiată de ecuator, numită *Amazonia*, este acoperită cu păduri virgine. Mulţumită ploilor ecuatoriale, arborii din această regiune cresc nemăsurat de mult. Când pătrunzi dimineaţa în aceste păduri,

pământul peste tot e acoperit de rouă și din frunzele arborilor, picură atâta apă, încât pare că plouă. La această umezeală se mai adaugă și revărsările Amazoanelor, care pătrund prin numeroase viroage. În pădurea ecuatorială, Europeanul nu se poate așeza de cât cu greu. O gospodărie el nu poate să și întemezeze, de oarece prin viroage, băntue crocodilul, iar prin păduri, tot felul de șerpi și animale vătămătoare. Ca arbori menționăm:

Arborele de cauciuc, originar din Brazilia, unde crește în stare sălbatecă. Băștinașii acestor păduri crestează acest arbore din 5 în 5 zile și din el iese lichid, pe care-l lasă să se scurgă la piciorul arborelui, în vase. Intrebuințarea cauciucului nu era mare mai înainte, deoarece obiectele făcute din el se stricau lesne mai cu seamă la frig. Astăzi însă, de când se amestecă cu pucioasă, el se păstrează multă vreme, fără să-și piardă elasticitatea.

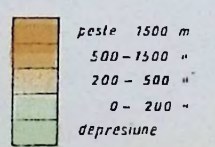
Arborele de chinină, crește pe coastele munților Anzi. Este un arbore frumos cu flori roșii. Din coaja lui se extrage praful de chinină, care se întrebuințează contra frigurilor. De aci a fost adus în India și în Java, pe unde îi priește tot așa de bine ca și în America.

Pădurile Americii de nord sunt formate din alt soi de arbori. Prin regiunea muntoasă de vest a Statelor-Unite și prin Canada se găsesse brazi de diferite neamuri, din care SEQUOIA atinge înălțimea de 150 metri.

AMERICA

1:40 Mil.

A S I A

Așezare. Asia se află spre răsărit de Europa, și stă ca și dânsa în emisfera boreală. Dimensiunile ei însă sunt cu mult mai mari decât ale Europei. Așa:

In sensul meridianelor, ajunge cu capul *Celeuskin* până la 78°, iar cu capul *Buru* până la 1° de equator.

In sensul paralelelor, se întinde pe 150° spre răsărit de primul meridian.

Asia, întinzându-se dela 1°—78° latitudine boreală, sau dela ecuator până cam în dreptul arhipelagului Spitzberg din Europa, e străbătută:

De *tropicul racului*, care trece prin Arabia, peninsula Guzerata, delta Gangelui, nordul Indochinei și insula Formosa;

De *paralelul de 45°* care trece prin lacul Aral, Mongolia și insula Yesso; iar prin Europa, pela sudul Veneției și prin Mizil;

Și de *cercul polar arctic* care trece pe la sudul golfului Obi și pe lângă capul Oriental; iar prin Europa, pe la nordul Scandinaviei și prin marea Albă.

Menționarea acestor trei cercuri paralele și a locurilor pe unde trec are o deosebită însemnătate, fiindcă ne face să ne dăm socoteală de diferitele clime ale Asiei și de situațiunea ei pe glob.

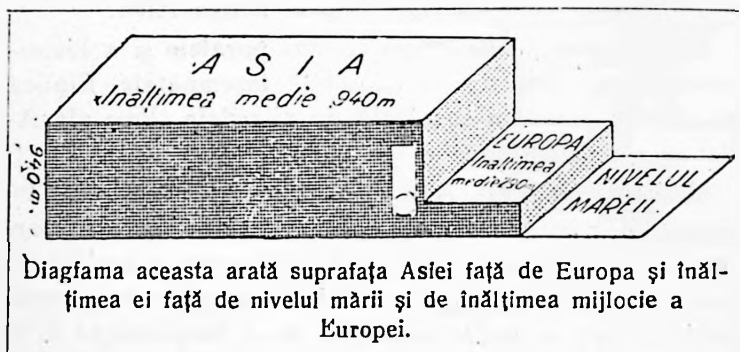
Margini. *La nord*, Asia se mărginește cu oceanul înghețat de nord; *la est*, cu oceanul Pacific, care în partea de nord, pe la strâmtoarea lui Bering, e așa de îngust, încât abia ajunge la 92 km.; *la sud*, cu oceanul Indian, care se poate considera ca o despărțitură a oceanului Pacific; *la vest*, cu marea Roșie și canalul Suez care o desparte de Africa, apoi cu marea Mediterană, marea Marmara, marea Neagră, munții Caucaz, marea Caspică, fluviul Ural și munții Urali, care o despart de Europa.

Intindere. Asia are 44 mil. km.² și este cel mai întins continent al planetei noastre. Ea e cam de 4¹/₂ ori mai mare ca Europa, și suprafața României ar intra de 147 ori în a Asiei. Dela Smyrna până la capul Oriental e mai departe ca dela ecuator la unul din cei doi poli, Pe lângă aceasta, în Asia se mai află munții și podișurile cele mai înalte de pe pământ, păduri vaste, care se întind dela o margine la alta a continentului și fluviul lungi, cam cât jumătate din distanța dela ecuator la pol. Prin urmare, Asia e continentul în care totul e plăsmuit pe o scară mare.

RELIEF

Podișuri și munți.

Considerațiuni generale. Dacă ne-am închipui la marginea mării o câmpie de 38 ori mai mare ca România și înaltă cât turnul Eifel din Paris, care e cam de 300 m., am avea suprafața și înălțimea mijlocie a Europei; iar dacă ne-am închipui tot acolo o câmpie de 4,4 ori mai mare ca Europa și la o înălțime de trei ori cât turnul

Eifel, am avea suprafața și înălțimea mijlocie a Asiei. Prin urmare Asia e nu numai cel mai întins continent, dar și cel mai înalt, datorită atât gigantilor săi munți, cât și vastității și înălțimii mari a podișurilor ei.

Trăsătura caracteristică a reliefului acestui continent, o formează podișurile. Ele sunt înconjurate aproape de toate părțile de munți, și se înșiră din fața mării Egee până în câmpia Chinei, și dela sudul Siberiei și Turkestanului până în fața oceanului Indian. Această dispozițiune a reliefului, constituind un fel de compartimente, oamenii cuprinși în ele au rămas izolați unii de alții, ceea ce a avut ca urmare dezvoltarea

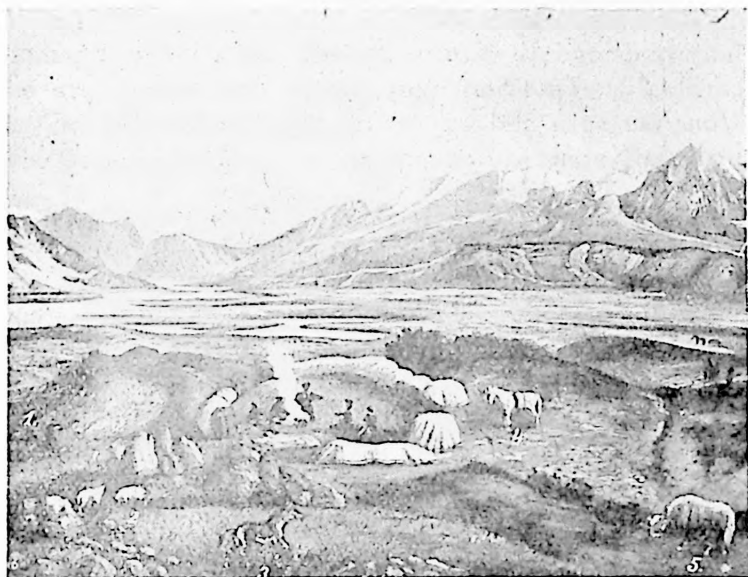

Fig. 45. — Ilustrația arată o vedere din podișul Central unde se observă munții ce-l străbat, râurile care se termină în mlaștină, animale ca iacul (5), ceghelai sau strămoșul calului de azi (3) și traiul oamenilor.

mai multor feluri de civilizațiuni și rămânerea lor pe loc, timp de mai multe secole. Aceste podișuri, împreună cu munții care le înconjoară, sunt:

Podișul central, cel mai vast podiș de pe glob, are o suprafață cât a Europei. El se întinde spre nord până la munții Tian-Șan, Altai, Saiansk și Iablonoi, spre sud

până la munții Himalaia și ramificațiile lor în Indochina, spre *vest* până la munții Hindu-Kuș și munții Soleiman, spre *est* până în câmpia Chinei.

Podișul central, la rândul lui, cuprinde naș multe podișuri: podișul Pamir la vest, Gobi la nord de munții Kuen-Lun și podișul Tibetului la sud de munții Kuen-Lun.

a) *Podișul Pamir* e cel mai înalt podiș din lume, sau de 10 ori mai ridicat decât podișul Transilvaniei. Indieni îl numesc acoperișul lumii. Din el pornesc mai multe lanțuri de munți, care se răsfirează către cele 4 puncte cardinale: *Tian-Șan* spre nord, *Kuen-Lun* spre est, *Himalaia* spre sud cu vârful *Everest* de 8840 m., cel mai înalt punct de pe pământ și *Hindu-Kuș* spre vest.

b) *Podișul Gobi*. Acest podiș e cam cât o cincime din Europa. Pe marginile lui se află stepe, iar în interior deșerturi, acoperite cu foarte mult nisip și pietriș, provenit din fărâmițarea rocilor din cauza dilatării și contractării prea mari, provocată de diferența de temperatură enormă între zi și noapte, și între vară și iarnă.

c) *Podișul Tibetului*. Acest podiș din cauza înălțimii mari la care se află și a munților Himalaia cari opresc ploile, prezintă diferențe mari de temperatură între vară și iarnă. Vânturile pe acolo sunt puternice, aerul e uscat și rar, iar vegetațiunea e foarte săracă și înfățișată numai prin pășuni și prin câteva cereale care se cultivă prin văile dela sud și est. Acest podiș nu e nedat ca o masă, ci prezintă foarte multe undulațiuni și locuri joase, în formă de castroane, pe unde se află lacuri cu apă sărată.

Podișul Iran. Acest podiș se întinde dela apusul Podișului Pamir, până la podișul Armeniei, e înconjurat de mai multe șiruri de munți: la nord *Hindu-Kuș* și *Elburtz*; la vest de munții *Kurdistan* și *Farisistan*, la sud de munții *Mekran* și la est de munții *Soleiman*. În in-

terior, podișul Iran e acoperit de nisip și pietriș, și prezintă pe unele locuri depresiuni cu apă sărată sau numai cu straturi de sare.

Podișul Armeniei. Acest podiș se întinde la nord-estul podișului Iran și formează un noian de mai multe înălțimi, care au ca vârf mai mare muntele Ararat, pe care se spune că s'a oprit corabia lui Noe, după ce s'au retras apele potopului.

Podișul Anatoliei. Acest podiș făcea mai înainte un singur corp cu peninsula Balcanică. El s'a despărțit de dânsa în urma prăbușirii uscatului, pe unde e azi: marea Egee, strâmtoarea Dardanele, marea Marmara și Bosforul. Podișul acesta e inconjurat de jur împrejur de munți, ca toate podișurile Asiei. Din această cauză, partea centrală a lui e lipsită de binefacerile influenței mărilor și se prezintă sub forma unui deșert, presărat cu oaze și cu locuri joase, acoperit cu apă sărată. La nord, stau munții *Pontici*; iar la sud și est, munții *Taurus* și *Anti-Taurus*.

Podișurile Siriei și Palestinei. Aceste podișuri se întind la apus de podișul Iran și seamănă foarte mult cu Africa. Lucrul acesta de altfel, se explică destul de bine, prin faptul că, înainte de prăbușirea uscatului ocupat azi de marea Roșie, ele făceau un singur trup cu Africa.

Podișul Siriei și Palestinei e străbătut în tot lungul său de un șanț adânc, pe unde curge fluviul Orontele și Iordanul, și care nu este altceva, decât extremitatea de nord a prăbușirii care începe dela fluviul Zambez din Africa, în care se găsesc lacurile Niassa, Tanganica și marea Roșie.

În partea de apus a văii Iordanului se află munții *Liban*, iar în cea de răsărit munții *Anti-Liban*. Ei au fost renumiți în vechime pentru pădurile de cedri, care erau acoperiți, și din care nu au mai rămas decât câțiva. Azi, în locul lor, sunt castani.

Podișul Arabiei. Acest podiș e ridicat spre apus și în centru, și e lăsat spre nord și sud. În multe părți apoi, e acoperit cu lavă și granit, ceea ce arată că pe acolo au fost altădată vulcani. În acest podiș se găsesc și două deșerturi, unul spre nord și altul spre sud. Pe margini se află mai multe lanțuri de munți, care se lasă în terase, din interior spre mare.

Fig. 46. — Ilustrația arată o vedere din deșertul Nefud din partea centrală a podișului Arabiei, pe unde sunt coline de nisip de câte 100 metri.

Podișul Decan. Acest podiș e situat la sudul podișului Central. El a fost altădată o insulă și unirea lui cu Asia s'a făcut prin cărarea nămolului de ape și ridicarea prin această cale a fundului mării.

Podișul Decan e ridicat spre sud și spre vest, pe unde se termină, ca și podișul Arabiei, prin lanțuri de munți, în forma unor lanțuri occidentale și Gații orientali.

Podișul Indochinez e ridicat spre est, pe unde se termină, ca și podișul Arabiei, prin lanțuri de munți, în forma unor lanțuri occidentale și Gații orientali.

Acest podiș e situat tot la sudul podișului central și e brăzdat de mai multe lanțuri de

munți care pleacă din Tibet și se îndreaptă spre sud, respirându-se, ca degetele unei mâini. Aceste înălțimi, în partea de răsărit și nord a Siamului, pierd caracterul de munți și se prezintă în formă de podișuri, cum e podișul Laos și podișurile din Annam.

CÂMPII

De jur împrejurul podișului central se întind mai multe câmpii, ce se lasă pe nesimțite până la mare. Ele sunt despărțite unele de altele prin munți și podișuri înalte, din care cauză, societățile omenești de pe acolo, au rămas foarte înapoiate în privința civilizațiunii. Aceste câmpii, deși sunt destul de întinse, având suprafețe mai mari decât țara noastră, sunt mici față de imensitatea Astei. Ele sunt:

La nord, *câmpia Siberiei*, care se întinde dealungul oceanului înghețat și care spre apus se lărgște considerabil, ocupând tot ținutul dintre Ienisei și munții Urali, până în stepele Kirghizilor. La est, *câmpia Chinei*, formată din nămolul adus de fluviile Hoang-Ho și Lanc-Kiang. La sud, e *câmpia Indo-Gangetică* și la vest *câmpia Turanului*. Afară de aceste câmpii se mai găsește câmpia deltaică a Cochinchinei, formată din nămolul adus de Me-Kong și pe unde se face cele mai întinse culturi de orez și în sfârșit. Câmpia Mesopotamiei dintre Tigru și Eufrat, care este patria grâului.

C L I M A

Considerațiuni generale. Se știe că clima depinde în primul rând de latitudine, și cum Aștia se întinde dela ecuator până în apropiere de pol, se înțelege că într'însa trebuie să se găsească tot felul de clime, dela cea ecuatorială până la cea polară.

Se mai știe iarăși că, clima mai depinde și de vecinătatea oceanelor sau mărilor. Ori, nicaieri ca în Asia, nu se găsesc localități mai depărtate de oceane și mări,

și prin urmare mai lipsite de influența binefăcătoare a ior. Pe lângă aceasta, dacă mai ținem socoteală că în partea centrală se află un podiș mare cât Europa, înalt cât muntele Blanc și încins, din partea de unde vin ploile, de munții cei mai înalți ai lumii, atunci putem deduce lesne că în Asia, clima dominantă e cea continentală excesivă.

Clima podișului Central. În podișul Central, clima e extrem de continentală: *iarna* e ger, încât mercurul din termometru stă incremenit mai multe săptămâni, lucrurile de fier când pui mâna pe ele ard, ca și cum ar fi înroșite în foc, și pământul se despică pe mari întinderi; iar *vara*, căldura e așa de mare și aerul e așa de uscat, încât fierul nu ruginește iar carnea se usucă fără a putrezi. Din cauza acestei clime, pe acolo sunt aproape numai deșerturi; pe când în Europa, la aceeași latitudine, se află ținuturi bogate în plante ca în România, Ungaria, Franța, cu păduri, podgorii și vaste holde de cereale.

Clima Asiei de sud și sudest. Ca urmare a climei excesive a podișului Central, rezultă pentru partea de sud și sudest a Asiei o climă foarte umedă vara și foarte secetoasă iarna. Aceasta se explică astfel: *din Aprilie până în Octombrie*, în podișul Central, fiind călduri mari, iar pe oceanul Indian răcoare, pornește dela ocean spre uscat *musonul de vară*. El, suflând peste ocean, aduce mari cantități de vapori care, dând de munții Himalaia, se transformă în ploi torențiale și așa de mari, încât dacă n'ar intra în pământ și nu s'ar evaporă, ar face anual în Assam o pătură de $12\frac{1}{2}$ m. Mulțumită acestui vânt, apele râurilor cresc, munții se împodobesc cu păduri virgine, iar șesurile se transformă în Savane sau ogoare cu grâu și orez. *Din Octombrie până în Aprilie*, din cauză că pe podișul Central e foarte frig, iar pe oceanul Indian cald, pornește dela uscat la ocean *musonul de iarnă*. Primăvara, când se întâmplă ca acest

vânt să bată mai mult, e o adevărată nenorocire, fiindcă provoacă foamete. Înainte vreme, când nu se cunoștea puterea aburului, vântul acesta împreună cu musonul de vară, au avut o mare înrăurire asupra comerțului Indiei cu țărmlul de răsărit al Africei, fiindcă ele erau acelea care mânau corăbiile cu pânze iarna, din India în Africa și vara, din Africa în India. Aceste vânturi au jucat acelaș rol civilizator, ca și cele *eteziene* din marea Mediterană, care iarna mânau corăbiile din Egipt spre Grecia, iar vara, din Grecia spre Egipt.

Clima podișurilor: *Iranului, Asiei-mici, Syriei și Arabiei.* Podișurile acestea, fiind înconjurată de munți, ca și podișul Central, au în general o climă care se aseamănă cu a acestuia, modificată însă de latitudine și de înălțimile la care se află fiecare din ele.

Clima Asiei de nord. Spre nord, în general, clima e polară. La Verkhoiansk (verhoiansc) pe fluviul Iana, fiind polul de frig, presiunea e foarte mare și aerul de acolo se deapănă în spirală, dela maximum de presiune spre locul cu presiune minimum. Această depănare face să bată deodată în acelaș timp mai multe vânturi și anume: spre oceanul Inghețat, un vânt dela sud spre nord; spre oceanul Pacific, un vânt dela apus spre răsărit; spre podișul Central, un vânt dela nord la sud, și spre Europa, un vânt numit *crivățul*, dela nord spre sudvest. Toate aceste vânturi, pornind dela polul de frig, sunt foarte reci.

La Verkhoiansk, diferența de temperatură între media din timpul verei și aceea a iernei, e de 65°; iar între ziua cea mai caldă și cea mai friguroasă, e de 108°.

Cantitatea de zăpadă care cade acolo e foarte mică, așa că uneori săniile nu pot merge. Partea cea mai bine udată a Siberiei e cea de răsărit, datorită unui fel de muson ploios, care bate vara dela Ocean spre Siberia.

Clima Asiei orientale e oceanică și e îndulcită de curentul cu apă caldă Kuro-Sivo.

Clima Asiei occidentale. Coasta de vest și sud a Asiei mici și aceea a Siriei și Palestinei, au o climă mediteraneană.

A P E

Considerațiuni generale. Cunoscând relieful Asiei, putem să ne facem lesne idee de felul cum sunt apele ei.

Așa, știind că în Asia sunt podișuri și câmpii întinse, prin urmare locuri destul de mari pe unde se pot dezvoltă apele curgătoare, și mai știind că acolo sunt munți înalți, pe unde plouă foarte mult, prin urmare apă destulă pentru alimentarea fluviilor, deducem că Asia are multe și mari cursuri de apă. Într'adevăr, fluviile Ienisei și Yan-ce-Kiang, sunt de două ori mai mari ca Dunărea și tot cam așa sunt și altele.

Dacă ținem socoteală apoi că în Asia sunt unele podișuri complect închise de munți, pe unde plouă foarte puțin, putem iarăși să deducem că în acest continent sunt și cursuri de apă care nu trimet o picătură în mare, ci se varsă în lacuri interne sau se pierd prin mlaștini, ori dispar pe subt nisipuri.

Bazinurile închise sunt foarte întinse și ocupă o treime din suprafața Asiei. Lacurile acestor basinuri îndeplinesc un rol invers de acela al lacurilor din Africa australă și anume: pe când lacurile din Africa respiră în toate direcțiunile fluviilor, cele din Asia, strâng ultimele rămășițe ale unor fluviilor sărăcite de pătrunderea prin nisipurile pe unde curg și de căldura ce bântue pe acolo.

Fluviile Asiei, după felul basinurilor, se pot grupa în două categorii: 1. Fluvii cu scurgeri spre mare și 2. Fluvii izolate de mare.

Fluviile cele mai însemnate ale Asiei, prin mărimea

lor sau serviciile ce aduc omenirii, isvorăsc mai toate din podișul Central, afară de Tigru și Euftrat, care isvorăsc din podișul Armeniei. Celelalte fluvii, mai puțin însemnate, isvorăsc din podișurile Iranului, Asiei mici, Syriei și Decanului. Ele sunt mai scurte și au în general un debit foarte variabil de apă.

Fluviile cu scurgere spre mare. Cele mai mari și cele mai multe fluvii ale Asiei isvorăsc din *Podișul Central* și stau unele sub influența *climei polare*, iar altele sub influența *musonilor*. Cele dintâi udă partea de nord a Asiei; cele din urmă, partea de est și sudest.

1. **Fluviile regiunii de Nord.** *Obi* isvorăște din munții *Altai*, trece pe lângă Tomsc, capitala intelectuală a Siberiei, unde se află o universitate, și se varsă în golful *Obi*, după ce străbate o distanță cam de două ori cât *Dunărea*. *Ienisei* isvorăște din munții *Saiansk* și se varsă printr'un mare estuar în oceanul Inghețat. *Lena* izvorăște dintr'un ghețar dela apusul lacului Baical, și se varsă printr'o deltă în oceanul Inghețat. *Amurul* izvorăște din Iablroi și se varsă în marea *Okotsk*, în fața insulei *Sakalin*.

Caractere. Fluviile regiunii de nord sunt *lungi* și cu apă multă. Lungimea lor se datorează vastității șesurilor pe unde curg, iar belșugul de apă se datorează nu atât unor ploii mari, cât mai cu seamă impermeabilității terenului datorită înghețului, cum și evaporățiunii mici. Un alt caracter al acestor ape mai e și acesta: terenul pe unde curg, având o înclinare foarte mică, vadurile lor sunt largi și primăvara, când apele vin mari, se revarsă și formează o mulțime de mlaștini, care atrag numeroase stoluri de păsări de baltă.

2. **Fluviile regiunii de est și sudest.** Aceste fluvii sunt: *Hong-Ho*, care iese din munții *Kuen-Lun* din partea de sudest a ținutului *Kuku-Nor*, face un arc imens prin deșertul *Ordos* din Mongolia, trece apoi printr'o

naon. *Krişna*, mai la sud, isvorăşte tot din Gaţii occidentali.

4. **Fluviile podişului Armeniei** sunt *Tigrul* şi *Eufratul*. Ele sunt alimentate de apele provenite din ploii şi din topirea zăpezilor din munţii Armeniei; vin repede, se revarsă peste câmpii şi în loc să le acopere cu măr, ca Nilul pe cele din Egipt, le acoperă mai mult cu nisip şi pietriş. În vechime, mulţumită canalelor de irigaţiune ce se desprindeau din ele, câmpia Mesopotamiei hrăniă mai multe zeci de milioane de oameni; de când însă aceste ţinuturi au ajuns sub Turci, au devenit o pustietate, pe unde nu se mai vede decât ici şi colo câte o casă de felah sau câte un cort de beduin.

Fluvii izolate de mare. Fluviile acestea udă ţinuturi încinse de munţi, printre care neputând să-şi facă drum, se varsă în lacuri sau mlaştini, din care unele sunt condamnate să piară, atât din cauza căldurilor mari din timpul verii, cât şi din cauza nămolului care înalţă fundul. Ca ape de acestea se menţionează: *Syr-Daria* şi *Amu-Daria*, care se varsă în lacul Aral; *Hil-mendul*, în lacul Hamum; *Iordanul*, în marea Moartă.

VIAŢA VEGETALĂ

Consideraţiuni generale. Ştiind că Asia se întinde în sensul meridianelor de lângă ecuator până dincolo de cercul polar arctic, şi ştiind iarăşi că plantele depind foarte mult de latitudine, atunci în Asia găsim tot felul de vegetaţiuni, dela arborii cei mai înalţi până la iarba cea mai pipernicită; dela palmierii cari ajung până la 30 m. şi cari dau cele mai gustoase fructe, până la muşchii şi lichenii albi-spălăciţi, cari stau prinşi sub ghiaţă cea mai mare parte din an. În Asia, cresc şi foarte multe plante folositoare omului ca:

Ceaiul şi *orezul*, care sunt plante caracteristice acestui continent, apoi grâul, orzul, viţa de vie, prunul, pă-

rul, piersicul, cirșul, cari s'au adus și pe la noi încă din timpuri foarte vechi. In privința vegetației, in Asia, deosebim următoarele regiuni:

Regiunea de sud și sudest, pe unde fiind călduri mari și plouând 6 luni pe an, e o *vegetație foarte bogată*. Ea constă din *păduri virgine și savane*, iar pe acolo pe unde acestea s'au desliințat, se află culturi bogate

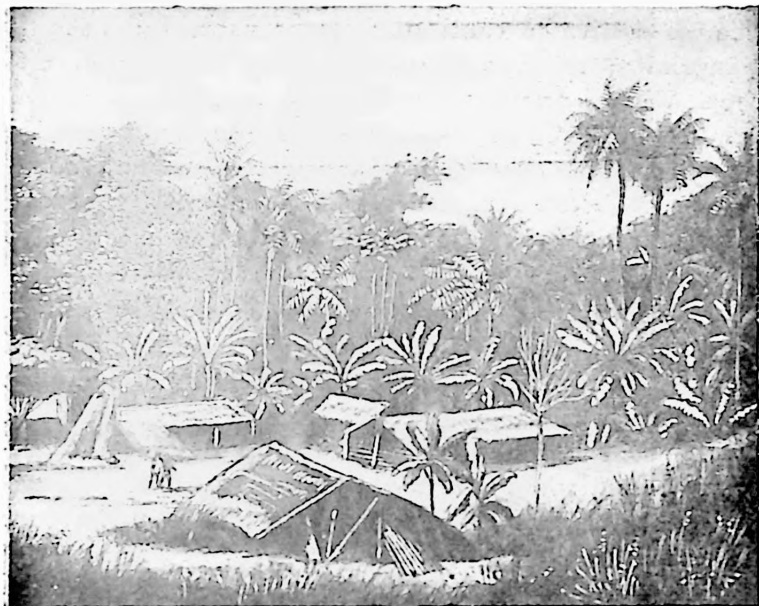

Fig. 47. — Ilustrația arată vegetația excesiv de bogată din Asia de Sudest și locuințele omenești, cari constau din colibe acoperite cu crăci sau cu scoarță de arbori.

de *cereale și plante tropicale*. Esențele ce formează pădurile sunt:

Cocotierul, care crește mai mult pe țărmuri și are un fruct cât capul unui copil. Din el, când e necopt, se scoate o zeamă acrișoară, ce se întrebuințează ca băutură răcoritoare; iar când e copt, se prepară lapte vegetal, ori ulei, întrebuințat la preparatul alimentelor sau ca combustibil.

Ficus indica are niște ramuri ce se înfig în pământ și dau naștere apoi la alte tulpini, așa că dintr'un arbore de acesta, poate ieși o pădure. Culturile care se fac în aceasă regiune sunt:

a) Ca *cereale*: *orezul*, originar din India sau China, formează baza de alimentație a sute de milioane de locuitori și se cultivă mai mult în câmpiile deltaice, pe unde apa e abundentă. *Grâul*, originar din Mesopotamia, se cultivă în cantități mari pe valea Indului și a Gangelui și se exportă prin Bombay (Bombe) în Europa. *Meiul*, originar din China și Japonia, se cultivă prin India și China Septentrională. Pe lângă cereale se mai cultivă prin India, Indochina și China, *arborasul de ceai*, din frunzele căruia, uscate la soare sau artificial, se prepară cuunoscuta băutura *ceaiul*, care se obișnuiește și la noi.

b) Ca *plante industriale* sunt: *macul* care se cultivă cu deosebire prin prodișul Malva din India, pe unde îi priește admirabil pământul; *bumbacul*, reușește prin China și mai cu seamă prin India, pe la Berar și Malva; *trestia de zahăr*, se cultivă în câmpia deltaică a Gangelui; *dudul*, se cultivă foarte mult prin China și Japonia, pentru frunza lui, întrebuințată la hrana viermilor de mătase.

Regiunea de est. *In China orientală*, din cauza pământului galben care nu ține umezeală, nu se află păduri și chiar dacă ar fi putut crește, s'ar fi distrus, cum s'au distrus în China meridională, spre a face loc culturii absolut necesare, din cauza înmulțirii populațiunii. Pe acolo, nefiind ploii abundente și călduri constante, ca în ținuturile tropicale, ci o climă potrivită, se află o vegetațiune care seamănă cu aceea din ținuturile *mediteraneene și de pe la noi*.

Prin insule, clima fiind mai dulce și mai constantă, vegetațiunea e mai bogată. În special în insulele din dreptul Chinei orientale, se află pe munți păduri; pe

podişuri, *savane* smălţate cu numeroase flori; iar pe câmpii culturi de *orez*, *grâu*, *porumb* şi *arbori fructiferi* ca în România.

Regiunea mediterană cuprinde ţinuturile de pe lângă ţărmurile Asiei mici, Syriei şi Palestinei. Vegetaţiunea lor constă din plante care s'au adaptat cu uscăciunea verii şi cu pământul calcaros de acolo. Arbo-

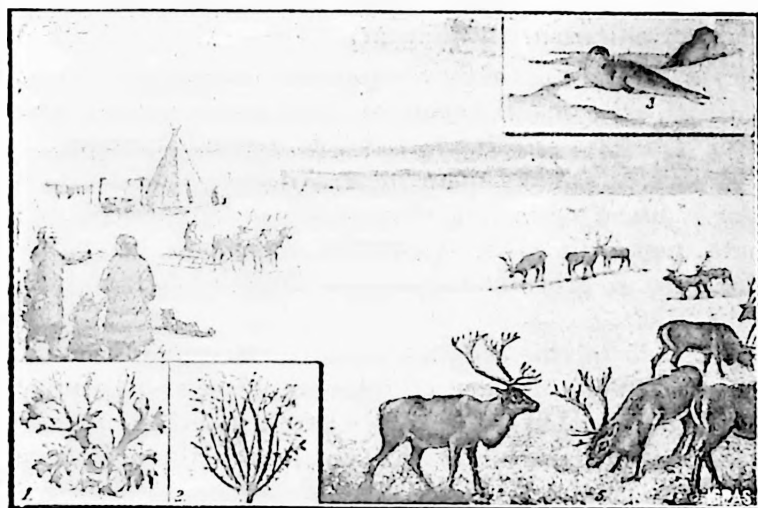

Fig. 48. — Ilustraţia arată o vedere din *tundra*, în timpul verii. În ea se observă locuinţele Samoezilor şi Tunguscilor, făcute din piele de animale, apoi reni, cari trag la sânni sau pasc muschi şi licheni, a căror înfăţişare mai amănunţită se vede în colţul de jos din stânga. În colţul de sus din dreapta se văd gheţurile de pe lângă ţărm, *foce* foarte mult căutate de locuitorii tundrei pentru grăsimea lor.

rii din această regiune au frunze în permanenţă, însă mici, spre a împiedică evaporăţiunea prea mare. Florile şi fructele lor au un parfum foarte pronunţat şi plăcut. Ca arbori de aceştia sunt: lămâiul, portocalul, măslinul,

smochinul, apoi *chiparosul*, un fel de brad care se plantează mai mult pe la morminte, și *myrtul*, un copăcel cu flori albe, considerat la vechii Greci ca simbol al gloriei.

Regiunea stepelor. Această regiune se întinde de jur-impjurul podișurilor care se înșiră din Mongolia până în Asia mică. Nu încapе îndoială, că pe o întindere așa de mare, cam cât dela ecuator la pol, vegetațiunea nu poate fi uniformă. Într'adevăr:

Prin văi, prin oaze și pe acolo pe unde plouă mai des, reușesc: orez, mei, pepeni și chiar pomi, cum e prin sudul Tibetului și prin văile de pe marginea Iranului.

Pe acolo însă, pe unde locul e neted, expus vânturilor și plouă puțin, vegetațiunea e mai săracă și e formată numai din iarbă și mărăcini, cum e pe marginile Mongoliei și prin unele părți ale Turanului, Iranului și Asiei Mici.

Pe acolo în fine, pe unde plouă foarte rar, pe unde vântul bate așa de tare că întunecă soarele cu nori de nisip ce ridică, și pe unde temperatura în 24 ore variază cu 40°, pe acolo e cea mai înfricoșată pustietate și cel mai desăvârșit desert, cum e prin centrul Mongoliei, Iranului, Arabiei și prin Turan.

Regiunea de nord. În Siberia, la limita dintre zona temperată și polară, se întinde, ca și în Europa și în America, imensele păduri subarctice, formate din *brazi și molizi*, presărate cu mici păcuri de *mesteceni*, cari cu culoarea lor albă argintie, mai intrerup tristetea produsă de culoarea mohorită a brazilor.

La nord de zona pădurilor siberiene, numite și *taiga*, începe *tundra*, care ține până în fața oceanului Închelat. Zona aceasta cuprinde locuri joase, peste care vara se revarsă apele fluviilor și valurile oceanului, dând naștere la o mulțime de mlaștini, care atrag numeroase păsări, din cauza peșteiui mult ce conțin. Pe acolo nu cresc decât licheni și mușchi, iar pe lângă cercul po-

lar și pe lângă râuri, se află și ceva arbori, însă foarte piperniciți.

ANIMALE

Se știe că animalele depind în general de climă și de vegetație, iar carnivorele de ierbivore, prin urmare:

Spre sud și sud-est, condițiunile de traiu fiind implinite cu prisosință, se află foarte multe și mari animale, ca: *elefanți*, cari trăesc prin pădurile și savanele Indiei și Indochinei, și cari domesticiți, se întrebuintează la munca câmpului; *bivolii* fără de care câmpiile de orez nu s'ar pută culativă; apoi *tigrii*, *lei*, *crocodili* și *șerpi*, cari fac o mulțime de victime în fiecare an. Prin mări și râuri se găesc mari cantități de pește pe care locuitorii îl întrebuintează foarte mult în alimentare, deoarece dela carnea de vite, sunt opriți de religia budhistă.

Prin stepă, pe unde condițiunile de traiu sunt mai puține, nu pot trăi decât animale mai mici, care se mulțumesc cu puțin, ca: *oaia*, *capra*, *asinul*, *calul* și *cămila*. Pe aceasta din urmă, omul a adaptat-o ca mijloc de locomoțiune prin pustii. Prin Tibet trăește *iacul*, în stare sălbatecă, pe care omul l-a domesticit și-l întrebuintează prin munți pentru transport.

La nord, viața animală e mult mai slab înfățișată decât oriunde, și aceasta se explică prin gerul și mijloacele puține de traiu ce sunt pe acolo.

Prin *tundra*, se găesc *reni* și *urși albi*. Prin *taiga* însă, pe unde pădurile oferă niște culcușuri mai adăpostite și o hrană mai din belșug, se găesc mai multe animale, și mai cu seamă de acelea cu blănuri scumpe, ca: *vulpi albastre*, *castori* sau *biberi*, *zibeline* și *urși negri* și *cafenii*.

Oceanul Inghetăt, fiind influențat de apele calde ale curentului *Gulf-Stream*, care ajung până acolo, permite o viață mai animată decât pe coastă. În acele ape trăesc: *foce*, *balene*, *morși*, *delfini*, *urși albi* și foarte mulți pești.

Dintre toate animalele Asiei, acelea care sunt caracteristice, și care influențează în mod hotărîtor viața omului, sunt: *elefantul* și *bivolul* spre sud, *iacul* în Tibet, *calul* în stepe, *cămila* în deșerturi și *renul* în tundra.

OAMENI

Locuitori. Populațiunea Asiei se ridică la cifra de *900 milioane suflete*, adică la mai mult decât jumătatea omenirii.

Populațiunea aceasta nu e deopotrivă răspândită: pe unele locuri e abia un locuitor la 2 km², ca prin Siberia și regiunea stepo-deșertică din podișul Central; iar prin alte locuri sunt câte 200—300 locuitori pe 1 km², ca prin delta Gangelui și a lui Hoang-Ho. Această pustiitate de oameni prin unele locuri și acest furnicar prin altele, nu se explică decât prin condițiunile fizice extreme de deosebite ce sunt în Asia. Pe la nord, pe unde clima e foarte aspră, pe unde sterilitatea e așa de mare că-ți inspiră groază și pe unde uneori chiar vântul lipsește, e firesc să fie și foarte puțini oameni; și din contră, în extremul orient, pe unde clima e foarte caldă și pe unde solul e de o fertilitate uimitoare, e iarăși firesc să fie așa de mulți, încât nemai încapând pe uscat, trăiesc și pe apă, în corăbii, ca prin China de sud, Japonia și Iava.

Rasse. Populația Asiei aparține în cea mai mare parte rasei *galbene* și *albe* și foarte puțini rasei *negre* și *măslinii*.

I. **Rassa galbenă** înnumără cam 550 milioane suflete. De rassa aceasta țin:

a) *Cultivatorii dela est și sudest* și anume: Chinezii; Japonezii și Indochinezii. Aceștia sunt băștinași și cei mai civilizați din Asia. Civilizațiunea lor, numită și civilizațiunea galbenă, se bazează pe cultura *intensivă a orezului*, pe *cultul strămoșilor* și pe *organizațiunea patriarhală a familiei*.

b) *Nomazii și sedentarii* din Asia Centrală și anume: Tibetanii, Mongolii, Kirghizii și Turcomanii. Aceștia sunt semi-civilizați și duc în cea mai mare parte o viață nomadă, ocupându-se cu creșterea turmelor și având ca animale de transport, calul, iacul și cămila.

c) *Vânătorii și pescarii* dela nord și anume: Ciucii, Tunguscii, Ostiacii și Samoezii. Aceștia sunt sălbateci și se ocupă cu creșterea renului care-i ajută la transport, și cu vânatul și pescuitul.

II. *Rassa albă* înnumără 330 milioane locuitori și cuprinde 2 ramuri: *ramura ariană*, reprezentată prin cea mai mare parte din Indieni, prin Beluci, Afgani, Persani, Armeni, Cerkezi, și *ramura semitică*, reprezentată prin Arabi, Syrieni și Evrei.

Albii din India au o civilizațiune foarte veche și e fondată pe cultura orezului și a grâului, pe munca elefantului și a bivolului și pe împărțirea societății în caste. Cei din Podișurile Iranului, Armeniei, Syriei și Arabiei, parte trăesc prin orașe și sate, și sunt comercianți, meseriași, agricultori; parte sunt nomazi, și-și bazează civilizațiunea pe creșterea turmelor de vite și a cămilelor.

Afară de aceștia, rassa albă mai e reprezentată prin colonii Ruși, Englezi, Francezi.

III. *Rassa neagră* e reprezentată prin Dravidieni, cari trăesc în sudul Indiei și cari înainte de imigrarea Ariienilor, se întindeau până în munții Himalaia.

IV. *Rassa măslinie* e reprezentată prin locuitorii din Malacca, din insulele Andamane și Nicobare.

Religiile care se practică în Asia sunt: *fetișismul*, profesat de sălbatecii din Siberia și din pădurile Indo-chinei; *brahmanismul*, profesat de Indieni; *budhismul*, profesat foarte mult de Chinezi și Japonezi; *mozaismul*, profesat de Evrei; *mahometanismul*, profesat în Asia Turcească, în podișul Pamir, India și China și *creștinismul*, profesat de coloni și de un număr restrâns de Chinezi și Japonezi.

Impărțirea politică. În Asia sunt țări independente și posesiuni europene.

Țările independente sunt: Japonia, China, Siam, Afganistanul, Persia, Turcia, la care se mai adaugă în urma războiului mondial și a anarhiei ce s'a deslănțuit în Rusia și următoarele noi state: Siberia, Turkestanul, Bukara, Kiva, Georgia, Azerbaidzan, Armenia, Siria pusă sub protecțiunea Franței, Palestina pusă sub protecțiunea Angliei, regatul Hedjaz care se întinde dealungul mării Roșii și Mesopotamia transformată în parte de sud în regatul arab Irak-Arabia.

Posesiunile europene sunt: *Asia engleză*, care cuprinde India, Birmania, Aden, insulele Perim, Singapur; *Asia franceză*, care cuprinde o parte din Indochina și câteva orașe din India; *Asia portugheză* care cuprinde Goa, Damao și Diu din India.

LECTURA. *Civilizația Asiatică.* În Asia, ca și în celelalte părți ale pământului, rasele și religia care deosebesc în parte pe oameni unii de alții, e rezultatul mediului geografic în care trăesc.

Evident, că la început, oamenii primitivi, cu toți au dus o viață nomadă, umblând după vânat și pescuit. Cu timpul însă, sub influența mediului fizic, unii au rămas mai departe nomazi: iar alții, cari au trăit prin delte sau pe țărmurile fluviilor mari și într-o climă mai convenabilă, au trecut curând dela viața rătăcitoare de vânător, la viața agricolă și sedentară, punând temelii unei civilizațiuni mai înaintată, bazată pe cultura pământului și pe legile ce și-au făcut de bună voie, izvorâte din felul lor de viață. Și anume:

Cei cari au trăit prin podișurile Gobi, Tibet, Iran, Arabia și prin Turan, sub influența secetei și a unor veri și ierni cu temperaturi excesiv de mari și pe unde orice muncă agricolă rămâne sterilă, fără îndoială că pe acolo oamenii n'au putut de cât să continue și până azi viața lor primitivă, cu oarecare mici modificări: cei însă care au trăit prin deltele fluviilor Hoang-Ho, Ian-Ce-Kiang, Me-Kong sau pe malurile fluviilor Gangele, Indul, Tigru și Eufrat, toți aceștia au ajuns agricultori, datorită atât fertilității nimitoare a solului care cu o muncă mică dă roade din belșug, cât și prezenții în aceste părți, în stare

sălbatecă, a o mulțime de plante folositoare ca: grâul, orzul meiul, vița de vie, humbacul, inul, cânepa.

Cu timpul, agricultorul în dorința de a avea mai mult și de a nu fi supus la capriciile timpului, și-a frământat creierul și a născocit ndarea câmpului prin irigațiuni, de unde a eșit Geometria și Ingineria, cum și elaborarea primelor codici de legi, care stabileau drepturile asupra țărinelor și canalelor, și prin acestea se alcătuiră societățile omenești și diferite regate și împărății.

Soarta societăților asiatice a variat dupe regiunea unde s'au ivit: unele ca acelea din China și India, închise de munți și oceane, au rămas pe loc, așa că azi se găsește în aceeași stare, în care erau acum câteva mii de ani; altele însă, ca acele care au luat naștere pe țărmurile Tigrului, Eufratului, ca Asiria și Chaldea, găsind locuri deschise spre apus, s'au întins prin Fenicia, Egipt, Asia mică, Grecia și Italia, pe unde s'au dezvoltat și din contactul unor cu altele a eșit civilizațiunea ce avem azi.

Lucrurile acum s'au inversat. Asia, care a civilizat Europa, a azi e năpădită de știința și ideile umanitare ale ei. India, Indochina și Malezia care au ajuns sub stăpânirea Europeanilor sunt conduse cu voce sau fără voce după ideile civilizatoare a acestora; iar țări ca Japonia, China, Persia, deși independente, se văd de câteva vreme urmărind de bună voce progresele realizate de noi.

Această pornire a Asiei însă, cu voce sau fără voce, pe calea civilizatoare a Europeanilor, se poate ca într'un viitor nu tocmai depărtat să fie fatală acestora, dacă se ține socoteală de imensitatea țărușilor solului și subsolului acestui continent și de mulțimea brațelor de muncă, așa că pericolul galben de care se vorbește poate să devie o realitate.

Intrebări.

Unde e așezată Asia? Ce formă caracteristică reprezintă relieful Asiei și ce însemnătate a avut pentru civilizația populației? Ce câmpii și ce lanțuri de munți are? Cum e clima și vegetația? Ce ape mai însemnate are Asia și ce însemnătate au pentru om? Ce rase de oameni trăiesc și ce religii au? Ce state libere sunt? Ce posesiune au Englezii și Francezii?

Rezumat.

Asia are o suprafață de 4,4 ori mai mare ca Europa.

Relieful e format dintr'un șir de mai multe podișuri, incon-

jurale de munți, cari, încep din fața câmpiei chineze și (în până în fața mării Mediterane. Cel mai întins podiș e cel central cu o suprafață cât a Europei, mărginit la nordvest de munții Tian-Chan, la sud de Hîmalaia și tăiat la mijloc de munții Kuen-Lun, iar cel mai înalt podiș e Pamir. Alte podișuri mari sunt: Decan, Iran, Armeniei, Anatoliei, Syriei, Arabiei. Ca șesuri Asia are: câmpia Siberiei, a Chinei, câmpia Indo-gangetică și a Mesopotamiei. Clima la sud e cu 2 anotimpuri, pe podișuri extrem de continentală, la nord plolară, spre est oceanică și spre vest mediteraneană. Ca regiuni mari vegetale, Asia are: păduri tropicale și savane la sud, stepe erboase și nisipoase pe podișuri arctice prin Siberia, mușchi, licheni și arbuști pitici prin tundra. Fluviile cele mai principale sunt: Obi, Ienisei și Lena care se varsă în oceanul Ingheșat; Amurul, Hoang-Ho, Iang-ce-Kiang și Me-Cong, se varsă în oceanul Pacific; Saluenul, Irawadi, Gangele, Indul și Șat-el-Arab în oceanul Indian. Populația Asiei e cât jumătate din populația întregului pământ. În ea trăesc oameni de rasă galbenă în număr de 500 mil. locuitori, de rasă albă în număr de peste 500 mil. și de rasă neagră. Toate aceste rasee sunt foarte mult amestecate. Țările independente mai principale sunt: Japonia, Chona, Siam, Turcia, Persia; Afganistan și republicele soviete: Siberia, Turkestan și Caucazia. Posesiuni principale sunt: ale Englezilor, formate din India, Birmania și Malacca; ale Francezilor, formate din o parte a Indochinei și câteva orașe din India.

Exerciții.

Să se facă harta Asiei cu localizarea rasselor. Să se facă o hartă a Asiei cu zonele de vegetație.

I N D I A

Așezare. India este una din cele trei peninsule cu care se termină Asia spre sud. Ea se mărginește la apus cu golful *Oman*, prin care se pune în legătură cu Africa, cu golful *Bengal*, prin care se pune în legătură cu Indochina și Malaezia; spre nord-est, cu *Birmania engleză*, pe văile căreia s'a introdus Budhismul în China; spre nord cu *Himalaia* giganții munților din lume, care o desparte de pustiile Tibetului; și spre nord

vest, cu munții *Soleiman*, care o despart de podișul Iran.

Intindere. India are o suprafață ceva mai mare decât a treia parte a Europei (3.885.000 km²) și vine cam în dreptul ținutului african dintre delta Nigerului și Tunis. Prin urmare, tropicul racului trece prin India și anume prin delta Indului și a Gangelui.

Relieful. India cuprinde următoarele regiuni naturale:

1) *Regiunea Himalaiană* cu o suprafață cam de 4 ori cât a României. E formată din niște munți uriași, de aceeași vârstă cu Carpații și Alpii, și cu peste 1000 de vârfuri de mai bine de 7000 metri, peste care își ridică semeț fruntea albă de zăpadă muntele *Everest* de 8840 metri, cel mai înalt munte de pe planeta noastră.

Regiunea aceasta, începând din câmpia Indo-gangetică, formează mai multe trepte, acoperite unele cu păduri mlăștinoase și cu iarbă deasă, pe unde trăesc numeroase animale sălbatice; altele acoperite cu păduri dese și întunecoase, pe unde coloniștii englezi se retrag, vara, fugind de căldurile mari din șes. Prin văi, e în general o climă plăcută și o vegetație bogată, ca prin valea Cașmir, udată de Indu, foarte mult cântată de poeții indieni și persani.

2) *Câmpia Indo-gangetică*, cu o suprafață ceva mai mare ca a României și de o fertilitate neîntrecută, ceea ce a atras pe acolo o populație aproape de 10 ori mai mare decât a țării noastre.

3) *Podișul Decanului*, rest din niște înălțimi ce se întindeau mai înainte până în insula Madagascar și care în urma unor prăbușiri a rămas o insulă, după care, cu timpul, prin mijlocirea mărului cărat de râurile colorate din Himalaia, s'a unit cu Asia și s'a transformat în peninsulă.

Clima. India, fiind tăiată de tropic și fiind în regiunea musonilor, e ținutul cu căldurile cele mai mari de pe

pământ, cu excepție prin munți, pe unde temperatura variază după înălțime.

În anotimpul ploios care începe în Mai și ține până în Octombrie, ploaia cade din belșug pretutindenea; iar în Assam pe unde, ca în arhipelagul Havai, plouă mai mult decât oriunde, pătura de apă ce s'ar strânge

Fig. 49. — Ilustrația arată o grupă de Indieni, ajunși niște adevărate schelete, din cauza foametei ce se ivește câte odată pe acolo. În 1877, numai în regiunea Haiderabad s'a înregistrat peste 1.550.000 oameni morți de foame.

într'un an, dacă nu s'ar evaporă și n'ar intra în pământ, ar fi de 12 metri. Anotimpul acesta e cel mai însemnat, de oarece de el depinde vegetațiunea și viața a sute de milioane de oameni. O întârziere de o săptămână sau două, e o adevărată nenorocire, fiindcă se compromite recolta și oamenii mor de foame, cum s'a întâmplat în mai multe rânduri.

În partea de nordvest a podișului Decanului, neplo-

uând aproape de fel, solul s'a transformat în deșertul nisipos *Thar*.

Ape. India e udată de *Brahmaputra*, *Gangele* și *Indul*, care udă regiunea Himalaină și Indo-gangetică; apoi Codawari, Krișna și Kaveri, care udă podișul Decan.

Viața vegetală. Pe coasta de apus sau a Malabarului, prin *Himalaia* și prin *Assam*, pe unde plouă foarte mult, se află păduri cu arbori giganți, ca: cocotieri, bambuși, abanos, arborele leck, din care se lucrează corăbii, poduri, mobile; iar pe Himalaia, dela 2000 m. în sus, se află păduri de brazi. Pădurile în India ocupă aproape a patra parte din întinderea țării și pe lângă foloasele ce aduc procurând lemne pentru locuințe, ele mai ajută la construirea și întreținerea liniilor ferate, a podurilor, la susținerea galeriilor din mine și la fabricele pentru cojirea orezului și pentru prepararea uleiurilor, ale căror aparate sunt toate de lemn. Foile putrezite apoi servă pentru îngrășarea țărinelor, iar fructele a diferiți arbori din pădurile mărunte de pe podișul Decanului și rădăcinile ierburilor dintr'însele servă în timp de foamete ca alimente.

Pe podiș, pe unde plouă puțin, sunt *savane*. Pe aici, din cauza căldurilor mari din Aprilie și Maiu, iarba se aprinde pe întindenri mari, îngrășând solul cu cenușa rămasă.

Viața animală. În India, ca și în China și Japonia, din cauză că religia oprește hrănirea cu carne de vită, numărul acestor animale e mic. Ca animale pentru transport, Indienii au în general *asinul*; prin *Thar* și *Pendjab*, *cămila*; prin *Assam*, prin India de sud și insula *Ceylan*, *elefantul*; prin *Himalaia*, *iacul*; iar la muncă pentru cultura orezului, întrebuințează *bivolul*.

Dacă animalele domestice sunt puține, în schimb cele sălbatice sunt foarte multe, și pe fiecare an fac zeci de mii de victime. Ca animale sălbatice, se menționează:

tigrii, pantere, crocodili și șerpi mari veninoși. Pe țărmul insulei Ceylan se pescuesc stridii cu mărgăritare.

Minerale. India și mai cu seamă podișul Decanului, fiind un ținut care a fost foarte mult sbuciumat de vulcani, are numeroase vine de fier, aramă și cositor, iar prin *Golkonda*, lângă Haiderabad, se găsește *diamant*.

Populație. Cei mai vechi locuitori ai Indiei au fost de rasă neagră, ca și locuitorii de azi ai insulelor Andamane și Nicobare. Peste ei au venit *Dravidienii*, cari au trecut prin Belucistan și *Arienii*, de culoare albă, care au împins pe Dravidieni spre sud.

Numărul locuitorilor Indiei e de 319 milioane și crește foarte încet, cu toate că se nasc mulți (39‰ nașteri, 38‰ morți), din cauza mortalității prea mari. Ceeace îi ucide însă mai mult pe Indieni e foamea și condițiunile neigienice în care trăesc, stând în case mici, cu pereți de pământ, murdare, și mâncând prost și neindestulător.

Religia. Două treimi din Indieni țin de religia *brahmană*, care se bazează pe credința în Dumnezeu, pe metempsicoză, pe socotirea sfântă a vacii și pe împărțirea poporului în caste sau grupe sociale.

Restul poporului profesează parte *budhismul*, în care clasele sunt desființate și toți oamenii sunt socotiți frați; parte *mahometanismul*; iar Europeanii, *creștinismul*.

Organizarea politică. Mai toată India e sub stăpânirea Englezilor, afară de *Nepal* și *Butan* care au rămas independente, mulțumită mlaștinelor Terai, care le apără dela sud. În capul administrației Indiei se află regele Marii Britanii, care poartă titlul de împărat al Indiilor, ajutat de mai mulți guvernatori.

Orașe. Cele mai principale orașe din India sunt: *Delhi* capitala țării; *Calcuta*, pe un braț al deltei Gangelui, și *Bombay*, port pe coasta Malabarului. Afară de aceste centre mari se mai pot menționa: *Madras*, pe

coasta de apus; *Haiderabad*, în centrul Decanului și *Benares* pe Gange, oraș sfânt pentru Indieni.

Viața economică. India e țară agricolă, în care trei pătrimi din locuitori se ocupă cu munca pământului și cu păstoria. Foloasele însă ce realizează din această ocupațiune sunt mici, fiindcă mijloacele de cultură sunt tot cele primitive, întrebuițând între altele vechiul

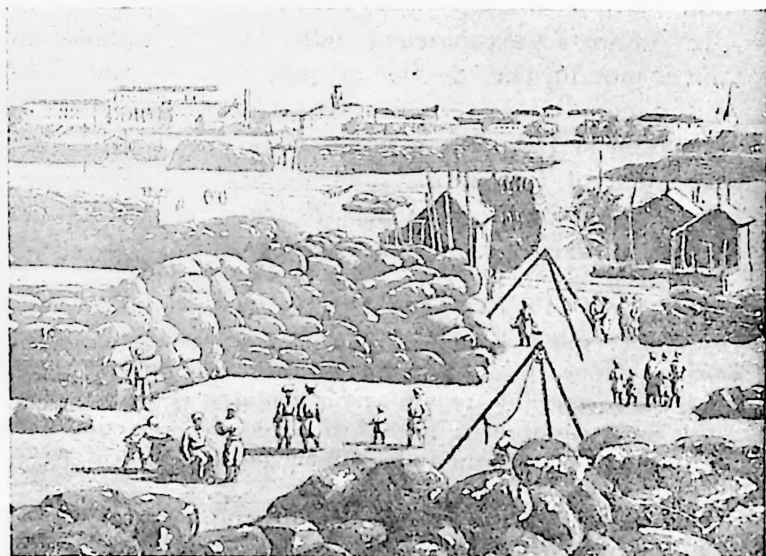

Fig. 50. — Ilustrația ne reprezintă portul Bombay, în care se văd saci cu bumbac destinați pentru export.

plug de lemn. Prin Pendjab și prin alte localități, pe unde nu plouă deajuns, se întrebuițează canale de irigațiune, care udă întinderi cât trei pătrimi din țara noastră. (220 mii km.²) și care au mai împuținat cazurile de foamete.

Cultura cea mai de seamă ce se face în India, e a orezului.

Grâul se cultivă prin Pendjab și prin partea centrală a Decanului. El face o serioasă concurență grâului a-

merican. Alte culturi care au un rol hotărîtor în viața economică a Indiei, sunt:

Ceaiul, care se cultivă în Assam, pe dealurile munților Himalaia și în Ceylan, de unde se trimete spre Europa și Australia, pe unde sunt mari amatori de băutura ce se prepară din aceeași plantă; *bumbacul* se cultivă prin podișul Malva și *iuta*, în ținutul Bengal, din care se fac diferite țesături, pela Bombay și Calcuta.

În Assam se exploatează *petrol*, iar la Bombay sunt *fabrici* metalurgice, de fier și oțel, care în timpul războiului mondial au procurat trupelor engleze din Mesopotamia și Palestina o bună parte din munițiunile de care au avut trebuință. India exportă în primul rând *bumbac* brut, apoi *grâu*, *saci de iută*, *ceaiu*; importă: *țesături de bumbac*, *metale*, *zahăr*.

LECTURĂ. — *Ca încheiere*, India, cu întinderea ei colosală, cu vasta câmpie îndogangetică, cu pământul vulcanic din Deccan, cu căldura tropicală și cu mussonii cei aducători de ploii mari, e fără orezului, grâului, bumbacului și ceaiului.

Prezența acestor mari bogății și a enormei sale suprafețe a permis îngrămădirea în India a unei populațiuni cât trei părți din aceea a Europei.

Rasele și religiile însă, despărțind adânc poporul în numeroase grupuri și grupulețe, care se dușmănesc orbește, au înlesnit cucerirea acestei mari și muncase țări pe rând de Arabi, Mongoli și Europeni.

Englezii, actualii stăpânitori ai Indiei, îngrijesc de aproape această posesiune, care oferă cel mai întins câmp de exploatare și cea mai mare piață pentru desfacerea mărfurilor lor. În acest scop, au pus mâna pe mai tot șirul de insule care se află pe drumul dintre Anglia și India, ca Malta, Cipru, Perim și pe mai multe puncte strategice, ca strâmtoarea Gibraltar, canalul suez și Aden. În 1950 s'au făcut serioase mișcări sociale pentru înlăturarea dominațiunii engleze.

Intrebări.

Unde e așezată India? Ce suprafață are față de România? Ce regiuni naturale? Ce climă are? Ce locuitori sunt pe acolo

și la cât se ridică numărul lor? Ce organizare politică are? Ce brașe se cunosc și ce însemnătate au? Care sunt bogățiile caracteristice ale Indiei? In ce constă industria ei? Ce comerț face?

Rezumat.

India e cuprinsă între marea Oman, golful Bengal și podișul Tibetan. Are o suprafață de 8.500.000 km². Pământul în general are formă de podiș, înconjurat de munții Gașii orientali, Gașii occidentali și munții Aravali. Spre nord de acest podiș se află câmpia Indogangetică, care se reazună pe Himalaia, cel mai mare lanț de munți, cu uriașul vârf Everest înalt de 8840 m. Clima e cu 2 anotimpuri: Ploios din Aprilie-Octombrie, secetos în restul anului. Pe podiș, sunt savane și culturi de bumbac, mac, orez; pe țărmuri sunt păduri de cocotier, bambus și tek; în câmpia Indogangetică, culturi de orez și grâu; pe Himalaia, păduri; iar mai la sud-est de gura Indului, deșertul Thar. Ca animale sălbatice sunt: tigri, elefanți care se pot îmblânzi, și foarte mulți șerpi. Locuitorii sunt Arieni în majoritate, Negri-Dravidieni și oameni de neam Mongol. India e posesiune engleză și are de capitală Delhi pe Djamma, afluent al Gangelui. Bogățiile mari constau din: culturi de bumbac, grâu, ceaiu și iută.

Exerciții.

Să se facă harta Indiei și să se localizeze culturile de bumbac, orez, ceaiu, grâu și iută. Să se compare câmpia Indogangetică cu aceea a Statelor-Unite în privința culturilor de cereale și de plante industriale.

INDOCHINA

Așezare. Indochina e situată între China și India, și e supusă influenței politice și culturale a acestor două țări, din care cauză s'a și numit Indochina. Ceeace face însemnătatea acestei țări e în primul rând locul ce ocupă în drumul vapoarelor ce călătoresc din India în Europa, spre Indiile olandeze și Australia, la care se mai adaugă și prezența a câtorva porturi bune de ancorat, ca *Georgetoun* și *Singapur* pe lângă coasta peninsulei Malacca.

Intindere. Indochina se întinde cam de lângă ecuator până dincolo de tropicul racului și are o suprafață cam cât o *pătrime* din Europa.

Relief. Pământul acestei regiuni e brăzdat de mai multe lanțuri de munți, ce se îndreaptă dinspre podișul Tibetului și se respiră spre sud, ca spetezele unui evantaiu, până în fața mării Chinei și a oceanului Indian.

Ca șiruri mai însemnate de înălțimi se menționează: *cordillera Anamită*, ce se întinde dela nord la sud între delta fluviului Sang-Koi și delta fluviului Mekong; apoi *cordillera Malaeză*, ce desparte basinal fluviului Me-Kong de al fluviului Saluen, întinzându-se până în peninsula Malacca. Se mai arată că între aceste două șiruri de munți se află o depresiune, al cărei centru e ocupat de podișul *Laos*, rest din niște vechi înălțimi, tocite de ploi și măcinate de căldură și vânturi în cursul a sute de mii de veacuri. Pe lângă țărături se află și câteva câmpii, alcătuite din nămolul adus de fluvii, ca *șesurile deltaice* ale fluviilor Me-Kong, Me-naam și Irawadi.

Clima. **Indochina**, aflându-se între ecuator și tropic, are o climă *caldă*, și fiind zona musonilor, are *două anotimpuri*: unul de vară, când toată partea de apus este udată de ploile aduse de musonii ce suflă dinspre oceanul Indian, și altul de iarnă, când toată partea de *răsărit* este udată de ploile aduse de musonul ce suflă dinspre oceanul Pacific. Cantitatea de ploae ce cade anual în Indochina e mare și variază între 1 și 6 metri, cu excepție pe podișul *Laos*, care fiind înconjurat de munți, e slab udat.

În timpul când musonii își schimbă direcțiunea, în Septembrie și Martie, se ivesc uragane numite *tifoane*, care cauzează uneori adevărate nenorociri, cum a fost în 1903, când un val ridicat de aceste vânturi, a luat

viața la vreo 3000 de oameni din Hanoi, măturând totdeodată și toate plantațiile de pe țărmul mării.

Ape. Indochina e udată de fluviile *Șang-Koi*, *Me-Kong*, *Menan*, *Saluen* și *Irawadi*.

Viața vegetală. Indochina, având o climă caldă, cu ploii din belșug atât vara cât și iarna, are o vegetațiune ce constă în general din *păduri virgine* cu arbori deși ca la ecuator, împreunați cu coarde de plante parazitare, prin care cu greu se poate trece și pe unde nu locuiesc oameni. Pe acolo, pe unde plouă mai puțin, pădurile au luminișuri și sunt populate de oameni sălbatici, care-și fac locuințele, ca păsările printre crăcile arborilor, sau pe stâlpi de bambus. Pe podișul Laos, în loc de păduri sunt savane și tot savane sunt și pe unde oamenii au dat foc pădurilor.

Arborii caracteristici pădurilor din Indochina sunt: cocotieri, arborele de fier, tek, cedru, arborele care dă camfor, liane care dau cauciuc și bambus fără de care viața n'ar fi posibilă, dupe cum spun pământeni, de oarece bambusul e acela din care ei își fac corăbii, case, găleți, pahare, farfurii, lulele și tot ce le trebuie.

Pe dealuri se cultivă *ceaiul*, cafeaua, trestia de zahăr și piperul; iar în câmpiile deltaice, *orez*, care se face așa de mult încât se trimite și în Europa.

Viața animală. Ca animale domestice sunt *bivolul* fără de care nu s'ar concepe culturile vaste de orez, dupe cum transportul lemnului uriașe, tăiate din păduri, nu s'ar concepe fără ajutorul elefantului. Ca animale sălbatică sunt tigrii, maimuțe și papagali.

Minerale. În Indochina se găsește foarte multă *aramă*; în Malacca, mine bogate de *cositor*, în Tonkin și Anam, mari cantități de *cărbuni de pământ* și prin nisipurile fluviilor, *aur*.

Populația Indochinei se ridică la 40 mil. loc. Ea e foarte deasă prin delte, și foarte rară prin pădurile din

centru și dela nord. In Indochina, sunt mai multe neamuri de oameni:

Anamiți la est și prin Cochinchina, cari sunt și cei mai numeroși fiind 12 mil.; *Siamezi*, in centru, o amestecătură de Indieni și Chinezi; *Birmani* la vest, cu aceeași credință și limbă ca Indienii; *Malaezii* prin Malacca și insulele Nicobre, veniți de prin insulele Sonde; apoi *sălbateci* prin păduri, urmași ai neamului băștinaș al Indochinei și din care unii sunt așa de inapoiți, in cât nu știu să-și facă nici o colibă și umblă in pielea goală. Afară de aceste neamuri mai sunt Francezi și Englezi, cari o duc foarte greu din cauza căldurei și umezelei prea mari. Dintre streini, cei mai mulți sunt Chinezii cari lucrează prin mine, prin porturi și au tot comerțul de mărunțișuri in mâinile lor.

Organizarea politică. Indochina politicește e împărțită in trei:

1) *Indochina franceză* care cuprinde: Cochinchina cu capitala *Saigon*; partea de răsărit a podișului *Laos* și *Tonkin* cu capitala *Hanoi*; protectoratul asupra regatului *Cambodge* cu capitala *Pnom-Penh* pe Mecong și protectoratul regatului *Anam* cu capitala *Hue*.

2) *Regatul Siam* cu capitala *Bangkok*, situat pe cursul inferior a Menamului.

3) *Indochina engleză*, formată din: *Birmania*, cu oraș principal *Rangun* pe Irawadi, cel mai mare port din lume pentru comerțul cu orez și *Guvernământul strimtorilor*, compus din Malacca și insula Singapur.

Starea economică. Indochina e un ținut agricol, in care se fac culturi intinse de orez și de porumb, și in care se obține cel mai bun *bumbac* și *piper* din lume. In Indochina, mai isbutesc portocalul, bananul, arborașul de de ceaiu, cum și plante oleaginoase care dau arachide, și copra sau fructul de cocotier.

Prin Hanoi și alte orașe sunt fabrici de țesături de bumbac, de chibrituri, de ciment și de ghiață.

Soselele sunt puține din cauza ploilor mari care le strică, și comunicațiunea se face mai mult pe apă și pe poteci, călare pe elefant sau cu piciorul.

Intrebări.

Unde e așezată Indochina? Cam cât e întinderea ei față de a României? Cum e relieful? Ce climă și ce vegetație are? Ce ape are Indochina și ce însemnătate au pentru om? Care e împărțirea politică a Indochinei? în ce constau bogățiile ei?

Rezumat.

Indochina e cuprinsă între China, India, golful Bengal și oceanul Pacific. Relieful e format din mai multe lanțuri de munți care închid văi și podișuri, iar la gura fluviilor sunt câmpiile deltaice. Clima e cu două anotimpuri. Are savane, păduri tropicale și prin câmpiile deltaice se fac culturi de orez. Ca fluvii mai însemnate are: Me-Kong, Me-Nam, Irawadi. Indochina politiceste cuprinde: regatul Siam cu capitala Bângkok; posesiunile franceze, formate din Tonkin, Cochinchina și protectoratele asupra Anamului și Cambodgelui; posesiunile engleze, formate din Birmania și Malacca. Principalele avuții ale Indochinei sunt: culturile de orez, de bumbac, și de plante care dau cauciuc.

Exerciții.

Să se facă harta Indochinei cu localizarea posesiunilor europene și a regatului Siam. Ce însemnătate comercială prezintă Indochina?

TURCIA

Așezare. Turcia cuprinde peninsula de apus a Asiei, cunoscută sub numele de *Asia mică* sau *Anatolia*. Ea e așezată între marea Neagră, marea Marmara, marea Egee, marea Mediterană și podișul Armeniei. Are o suprafață de $2\frac{1}{2}$ ori cât țara noastră (750 mii Km²).

Relief. Asia mică se înfățișează sub forma unui vast podiș, dominat în interior de mai multe înălțimi singuratică și cu mai multe depresiuni cu lacuri de stepă, din

care cel mai mare e *Tuz-Ghiol*; iar de jurimprejur e înconjurat de două lanțuri de munți: *Alpii Pontici* spre nord și *Taurus* și *Anti-Taurus* spre sud cari se unesc cu primii în podișul Armeniei.

Climă și viață vegetală. În interiorul podișului, clima e continentală cu veri foarte călduroase și cu ierni friguroase și cu zăpadă. Vegetația constă din pășuni verzi primăvara și arse de soare vara. Alpii Pontici, pe povârnișurile dinspre marea Mediterană, au o climă care se apropie de cea mediteraneană, dar cu ploii mai îndestulătoare. Vegetația pe acolo constă din duzi, pomi fructiferi și porumb. În câmpia dela sudul munților *Taurus* iarna e blândă, iar vara sunt niște călduri tropicale. Vegetația pe acolo e mediteraneană: lămâi, portocali, măslini și culturi de meiu și porumb.

Apele cele mai mari ale Asiei mici sunt: *Kizil-Irmak* și *Sakaria* mai la apus, care se varsă în marea Neagră. La răsăritul fluviului *Sakaria* se află pădurea numită „Marea de arbori” singură în tot podișul.

Populația Turciei e de 6 milioane locuitori, din care 5 milioane sunt osmanlii, ocupând toată partea interioară a podișului iar restul sunt Armeni și Greci, cari cei mai mulți trăesc pe țărmurile mării, ocupându-se cu comerțul.

Organizarea politică. Turcia e republică și guvernul împreună cu parlamentul au reședința la *Angora*, capitala țării, așezată pe un afluent al fluviului *Sakaria*. Alte orașe, mai are *Smirna*, cel mai vechiu oraș și port însemnat la marea Egee, apoi *Trebizunda* port la țărmul mării Negre. Turcia în Europa are *Tracia* orientală cu orașul *Constantinopol*.

Viață economică a Turciei e foarte înapoiată din cauza nepăsării Turcilor și a ultimului războiu care a ruinat totul. Se nădăjduște însă că, în urma reformelor aduse de guvernul republican și a liniei ferate *Scutari-*

Basorah, care străbate toată țara, totul se va îndreptă. Locuitorii se ocupă cu agricultura care dă rezultate slabe cu toate canalele de irigațiune ce au început să se facă. Ei se mai ocupă cu creșterea oilor și a caprelor a căror lână dau un fir mătăsos și subțire, iar spre sud cu cultura viței de vie, a măslinului, smochinului, portocalului. Femeile și fetele lucrează covoare de Smirna și țesături de mătase. Pe lângă țărmul mării Negre sunt cărbuni de pământ și lignit. Importă: țesături de bumbac, cereale, metale și exportă: tutun, fructe, legume.

SYRIA și PALESTINA.

Așezare. Siria și Palestina se întind din dreptul paralelului care trece prin golful Alexandreta până la golful Acaba al mării Roșii, și dela țărmul mării Mediterane până în deșertul Syriei. Ele se înfățișează sub forma unei fășii cu o lungime cam de 1000 km. și o lățime de 2 ori mai mică. Au o *suprafață* ceva mai mică decât a României (Siria 125 mii km. și Palestina 65 mii km.).

Relieful Syriei prezintă 3 părți: a) la nord, niște înălțimi care se ridică dela nord către sud, brăzdate de valea *Orontelui*; b) la mijloc, înălțimile ajung cam cât Caraimanul dela noi și sunt formate din lanțurile *Liban* și *Antiliban*, care nu sunt altceva, decât pereții unei prăbușiri, ce se întinde dela lacul Nissa din Africa, prin Tanganica și marea Roșie, până aici; c) la sud, înălțimile se cobor și formează *Palestina*, pe unde numai sunt decât vre-o câțiva munți ca *Tabor*, cunoscut din religie, dupe care urmează niște podișuri, ceva mai înalte decât Transilvania, lăsându-se spre apus din treaptă în treaptă, până la țărmul Mediteranei. Depresiunea menționată, numită *El Ghor*, atinge în marea *Moartă*, cea mai mare adâncime depe uscat 400 m.

Clima și vegetațiunea. Clima dealungul țărmului mării Mediterane e ca a tuturor ținuturilor din jurul ei: foarte caldă vara, blândă și cu ploi iarna. Vegetația

constă din: lămâi, portocali, măslini, smochini și culturi de duzi. de ovăz, grâu și bumbac. La răsăritul fâșiei mediteraneene, se întinde o altă fâșie, paralelă cu ea, fâșia Libanului, care e mai bine udată și cu călduri din ce în ce mai mici cu cât ne ridicăm mai sus, pe unde iarna apare chiar zăpadă. În această a doua regiune, vegetația constă din pășuni, păduri de castani în locul celor de cedrii de altă dată și culturi de cartofi și tutun. Regiunea a treia climaterică e regiunea El-Ghor cu veri extrem de călduroase și cu ierni blânde, plouă puțin și vegetațiunea pe acolo e cea caracteristică stepelor.

Apele Siriei și Palestinei sunt cele din El-Ghior: *Oron-tiele* care curge de la sud spre nord și *Iordanul* care curge invers și formează lacul Genizaret, vărsându-se în marea *Moartă*, mare de o amărăciune neînchipuită și unde nu există nici o viețuitoare.

Populația Siriei e de $3\frac{1}{2}$ mil. locuitori și a Palestinei de $1\frac{1}{2}$ mil. locuitori. Ea e formată din amestecul tuturor neamurilor cari au stăpânit aceste locuri; începând cu Filistenii, Fenicienii și Evreii, și terminând cu Arabii și Turcii.

Aceste două țări, până înainte de războiul mondial, erau sub Turci, azi sunt libere. și pentru a se putea dezvolta mai bine. Siria s'a dat Franței spre a o ajuta, iar Palestina Angliei.

Ca orașe mai principale în Siria se menționează *Beyrut*, port și cel mai însemnat oraș comercial, e legat cu *Damasc* prin o linie ferată și are două universități: una franceză și alta americană.

În Palestina se află *Ierusalim*, unde e mormântul Domnului nostru Isus Christos și care va deveni capitala Palestinei. Are o populație de 80 mii locuitori, din care vre-o 50 mii sunt evrei, iar restul creștini și mahomedani. *Iaffa*, port, legat cu Ierusalimul prin o linie ferată.

Viața economică. În Siria și Palestina, din cauza secei, a căldurilor mari din timpul verii și a metodelor învechite cu care se cultivă pământul, agricultura dă recolte slabe. Se fac încercări pentru introducerea culturii bumbacului și creșterea viermilor de mătase. *Industria* se mărginește la țesături de bumbac și de lână.

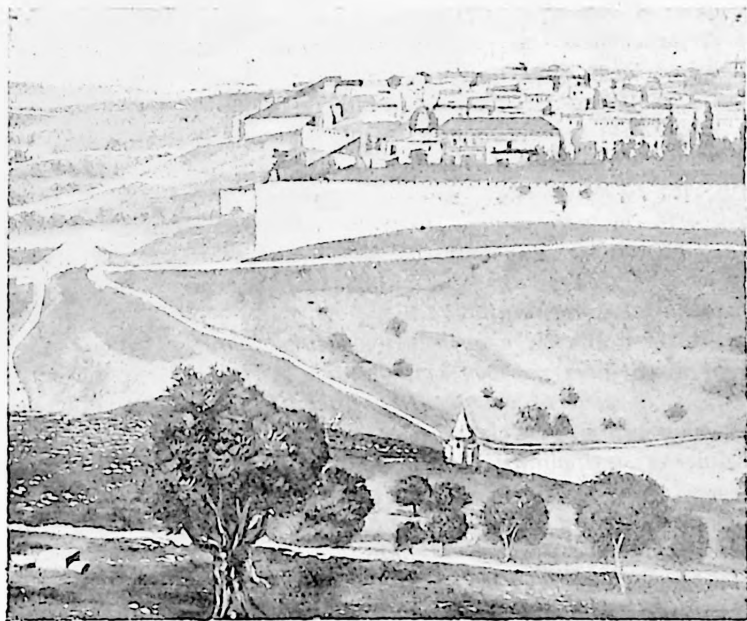

Fig. 51. — Ilustrația arată o vedere a Ierusalimului, luată din grădina măslinilor.

Exportă: gogoși de mătase, fructe, untdelemn și im: portă: pânză, postav, petrol.

Intrebări.

Unde e așezată Turcia? Ce suprafață are față de a României? Care e forma caracteristică a reliefului? Ce munți are? Ce climă și ce vegetație? De ce neam sunt locuitorii și căți sunt? Ce organizare politică are? Ce orașe se cunosc? Care

sunt bogățiile caracteristice ale Turciei? I-a rămas ceva în Europa ca teritoriu? Aceleași întrebări se vor pune aproape și pentru Siria și Palestina.

Rezumat.

Turcia ocupă Anatolia sau Asia mică, are o suprafață de $2\frac{1}{2}$ cît țara noastră. Forma de relief e aceea de podiș, înconjurat de munții Alpii Pontici la nord, și de Taurus și Antitaurus spre sud. Pe lângă șarmul Mediteranei e o câmpie joasă, cu multe mlaștini și băntuită de friguri. Clima e continentală în interior cu stepe ierboase; iar pe lângă Mediterana și marea Egee e mediterană, cu o vegetație caracteristică acelei clime. Ca ape are: Kizilyyrmak, Sakaria și lacul Tuz-Ghiol. Locuitorii sunt, în majoritate turci osmanlii, înrudiți cu mongolii, iar restul e format din Greci și Armeni. Numărul tuturor se ridică la 6 mil. Are formă de guvernământ republică și e pe calea europeanizării, în care scop a introdus alfabetul latin, constituție, etc. Cea mai de căpetenie ocupație a locuitorilor e păstoria, iar pe șarmurile Mediteranei cultura viței de vie, a măslinului, portocalului, smochinului.

Syria și Palestina e o fâșie de pământ care se întinde dela nord la sud cam pe 1000 km. iar dela vest la est pe cel mult 200 km. În general pământul se prezintă sub forma unui podiș, cu o prăbușire dela nord la sud numită El-Ghor. Malurile prăbușirii sunt munții Liban și Antiliban, iar prăbușirea care formează un șanș e ocupată de Oronté, Iordanul și marea Moartă. Vegetația pe lângă șarmuri e mediteraneană, iar pe poavârnișul dinspre apus al Libanului seamănă cu cea dela noi. Prin Iudeea e o stepă ierboasă.

Locuitorii sunt de neam semitic amestecat cu Turci, Arabi și alte multe naționalități. Syria are 3 milioane locuitori și e un stat independent de a cărui prosperare îngrijește Franța, iar Palestina cam $1\frac{1}{2}$ milion loc., și îngrijesc de dezvoltarea ei Englezii. Orașe principale sunt în Syria: Alep Beirut, iar în Palestina, Ierusalim și cu portul său Iafa. Starea economică: lasă mult de dorit. Se cultivă ceva cereale, se fabrică săpun, untdelemnuri și ceva țesături de bumbac și de mătase.

Exerciții.

Să se arate cum era organizarea politică și socială mai acum 20 ani și cum e acum în Turcia? De ce sunt golfuri multe de-a lungul șarmului mării Egee și de ce sunt puține pe al mării Negre și al mării Mediterane?

CHINA.

Așezare și întindere. China ocupă cea mai mare parte din centrul și estul Asiei. Ea se întinde în sensul paralelelor de la podișul Pamir până în fața oceanului Pacific, iar în sensul meridianelor dela munții Altai, Transbaical și fluviul Amurul până la munții Himalaia. Paralelul de 45° care trece pe la Mizil, trece și prin China, pe la jumătatea Mongoliei; iar tropicul Căldurii, care trece prin Sahara trece și prin China, pe la nord de Canton. Prin urmare China stă în ținutul care se întinde cam din dreptul Saharei de sud până în dreptul paralelului Varșoviei. Între limitele pomenite se cuprinde o suprafață de 11 milioane km.², așa că toată suprafața Europei (10 mil. km.²) ar putea încăpea în bună voie în China. Această țară e formată din două diviziuni politice: China propriu zisă și țările dependente de ea.

China propriu zisă

Așezarea. China propriu zisă are o suprafață de 4 milioane km.² și se întinde din fața oceanului Pacific până la o linie care ar pleca dela izvorul fluviului Iravadi și ar ajunge la izvorul fluviului Lia-Ho, care se varsă în golful Pecili, lângă Tien-Tsin. Munții Keun-Lun și cu prelungirile lor Țing-Ling și Huai împart China propriu zisă în două părți: *China de nord* și *China de sud*, care se deosebesc foarte mult una de alta, atât prin relief și climă, cât și prin vegetație și firea locuitorilor.

China de nord cuprinde în general bazinele fluviului Hoang-Ho și Pei-Ho.

Relief. În partea de *apus*, acest ținut e brăzdat de mai multe înălțimi. Peste parte din ele și peste tot restul Chinei septentrionale, vântul de nord a așternut o pătură de pământ galben gros, pe unele locuri de 600

m. El se fierăstruește lesne de ape. și râurile și-au croit printr'însele niște vaduri adânci, cu maluri drepte, pe unde oamenii și-au făcut drum spre a se feri de praful înăbușitor adus de vânturi, care colorează în galben: sate, plantațiuni și tot ce întâlnește în drum, din care cauză culoarea la modă în China e cea galbenă.

Ir. partea de răsărit, China septentrională prezintă o suprafață absolut netedă, cu o întindere cam de două ori cât a țării noastre. Ea e formată prin ridicarea fundului mării, de nămolul cărat de fluviul Hoang-Ho, și e de-o fertilitate la fel cu pământul din delta Nilului. În șesul acesta nu rămâne nimic necultivat, afară de poteci și locurile pe care sunt așezate satele.

Clima. China septentrională deși are partea de sud pe acelaș paralel cu al Siciliei și Africei atlaziene, pe unde atât vara cât și iarna e cald, are însă o climă continentală din cauza vânturilor reci dela nord și a înălțimilor mari, la care se află partea de apus.

Ape. Cele mai însemnate fluvii ce udă China septentrională sunt: *Hoang-Ho* și *Pei-Ho*, care udă Peking și se varsă în golful Pecili. În timpul verei, acest din urmă fluviu transformă într'o baltă toată câmpia dintre Peking și Tien-Tsin, din care satele și orașele așezate în general pe locuri mai înalte, răsar ca niște insule din mijlocul oceanului.

Viața vegetală. Prin China septentrională, nu există păduri. ci numai ici și colea câte un mănunchi de bambuși, respirați pe lângă sate, umbrind casele și bisericile. Lipsa această de arbori se explică prin afânarea prea mare a pământului galben, adus de vânturi, care nereținând decât foarte puțin din apa ploilor, orice plantațiune arborescentă se usucă. Prin partea de sud însă, pe unde pământul e mai bun și plouă mai mult, isbutesc meri, peri, cireși.

Singurele plante ce ocupă toată China de nord sunt culturile de *cereale* și de legume, caracteristice zonei

temperate dela noi, și anume: grâu, porumb. meu; apoi fasole, linte, morcovi și varză. Pe unele locuri însă, pe unde ploaia și căldura din timpul verii sunt îndeajuns de mari. pe acolo se fac și oarecari culturi de orez și ceai.

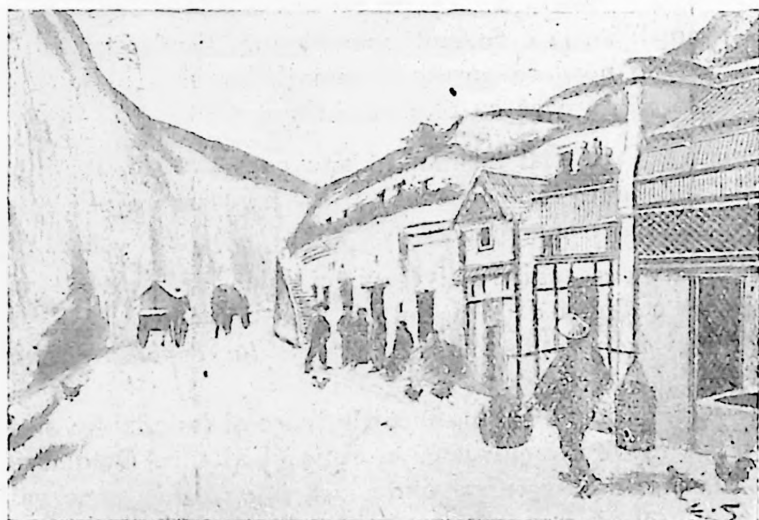

Fig. 52. — Chinezii, spre a economisi pământul arabil, sapă drumuri în pământul galben, iar în maluri construiesc locuințe.

Viața animală. În China de nord se cresc cai, boi, bivoli și catări, care se întrebuințază la munca câmpului și pentru transport, care se face în cotici. Chinezii neîntrebuințând în alimentațiunea lor carne de vită, numărul boilor și al oilor e mic. Ei însă întrebuințază carnea de pasăre, de pește și de porc.

China de sud cuprinde restul Chinei propriu zisă, care se întinde la sudul munților Ţing-Ling și Huai.

Relief. În partea de *apus și miazăzi* China de sud prezintă un noian de podișuri și înălțimi care cu foarte mare greutate se pot străbate.

Prin partea *centrală* și de *est* a basinului Iang-Ce-

Kiang, podișurile reprezintă mai multe depresiuni acoperite cu apă, provenită din revărsările fluviului Iang-Ce-Kiang.

Spre *nordest*, China de sud are un pământ șes și fertil, format din mărul adus de Hoang-Ho și Yan-ce-Kiang

Clima Chinei de sud e cu totul deosebită de a Chinei de nord: iarna e cu mult mai blândă, fiindcă vânturile reci dela nord se opresc de munți, iar vara e lungă și foarte călduroasă cu ploi din belșug.

Ape. Cele mai însemnate ape care brăzdează China de sud sunt: *Ian-ce-Kiang* și *Si-Kiang* care ajută omului pentru transport.

Viața vegetală. Potrivit climei calde și umede ce stăpânește China de sud, cultura cerealelor, caracteristică Chinei de nord, dă loc culturii *orezului, ceaiului și bambacului.*

Orezul se cultivă pe locurile joase și inundabile și dă două recolte anual: una în Iulie și alta în Octombrie.

Ceaiul isbutește pe unde iarăși e cald și umezeală multă, și cu deosebire pe costișurile dealurilor, pe unde apa nu stă mult timp la rădăcină. El dă ca și orezul două recolte: una în Aprilie, când foile dau cel mai bun ceaiu și alta în Iunie, când deși dă o cantitate foarte mare, nu este însă și de cea mai bună calitate.

Prin această regiune sunt și foarte mulți *duzi*, cu ale căror frunze femeile cresc viermi de mătase, cari dau cea mai multă și cea mai bună mătase din lume. Tot Chinei datorează Europa sămânța acestor viermi care a fost adusă pe subt ascuns de niște călugări europeni, în bastoane de bambus. La sud de munții Nan-Șan se cultivă banani și trestie de zahăr.

Viața animală. Ca și locuitorii dela nord, cei dela sud nu întrebuințează în alimentarea lor carnea de vită. De aceea numărul boilor și bivoliilor e foarte restrâns. Transportul apoi nu se face în cotici ca pela nord, ci cu

corăbiile pe râuri. iar pe acolo pe unde asemenea lipsesc se face pe spetele oamenilor, cari se înșiră unul câte unul, in coloane nesfârșite, șerpuid prin văi sau pe coastele munților.

Organizarea politică. China e republică, cu un parlament format din cameră și senat. Poporul însă se interesează prea puțin de forma de guvernământ, deoarece îi lipsește aproape cu desăvârșire sentimentul de *patrie*. Acolo, provinciile se administrează independent unele de altele, și șefii cu ajutoarele lor, ne având lefuri în-

Fig. 55. — Ilustrația arată palatul din Peking al foștilor împărași și dă o idee de stilul locuințelor chneze.

deajuns, se dau la tot felul de fapte necinstite pe spina locuitorilor, de aceea acestora li-e tot una, dacă China e împărăție sau republică, sau dacă președintele republicei e al cutărui sau cutărui partid, fiindcă știu, că ori cine i-ar guvernă, ei tot asupriți sunt. Această

stare sufletească explică de altfel și pentru ce mai mulți ani de-a rândul, au primit să fie conduși de împărații veniți din Manciuria, și pentru ce azi lasă pe Japonezi să se amestece în luptele lor politice.

Locuitori. Populația Chinei propriu zisă e de 320 milioane locuitori și împreună cu cei din țările dependente e de 359 milioane. Densitatea cea mai mare e prin deltă și pe țărmurile mării, pe unde ajung până la 400 pe km². Chinezii sunt de rasă galbenă.

Religia Chinezilor e *cultul strămoșilor* și se tem foarte mult de răzburarea morților. Cred în descântece feroce și în zile *faste* și *nefaste* sau aducătoare de noroc sau de nenorociri. În China se mai practică budismul și mahometanismul, apoi creștinismul introdus de misionarii europeni.

Viața economică. Pământul Chinei e bogat nu numai prin tot felul de plante ce izbutesc pe dânsul, mulțumită climei calde și celei temperate ce e pe acolo, dar și prin mulțimea de minerale ce conține, ca: fier, aramă, aur și mai cu seamă *cărbuni de pământ*, cari ar putea să indetuleze toate fabricile din lume cel puțin o mie de ani de acum înainte.

Din nenorocire însă, Chinezii, din cauza lipsei de cunoștințe științifice și din cauza unei administrațiuni vitrege, nu profită decât foarte puțin de aceste avuții mari, cu care natura a înzestrat țara lor. Ei duc o viață plină de suferințe și nu au nici strictul necesar pentru hrană și îmbrăcăminte.

Agricultura în China se face pe o scară întinsă și Chinezul cultivă locul său ca pe o grădină. Rezultatul însă al muncii acesteia meticuloasă e mai pre jos de orice așteptare, din cauza lipsei de instrumente perfecționate și a mijloacelor neîndestulătoare de apărare în contra inundațiilor și a secetei.

Spre nord se cultivă cereale, ca la noi; în *centru* și

spre sud, orez; iar pe povârnişurile dealurilor, ceai, duzi şi bumbac.

Industria în China datează de zeci de veacuri. Se fabrică vase de porţelan, diferite lucruri de bronz, bijuterii şi ţesături de mătase cu mult gust artistic.

Industria mare a început să ia oarecare dezvoltare numai din secolul trecut, de când a început să se deschiză câteva porturi Europeanilor. Se fabrică *ţesături de bumbac*, se exploatează *cărbuni de pământ*, minereuri de fier şi de plumb, şi se fabrică oţel şi vapoare.

Căile de comunicaţie constau: a) din o reţea vastă ce oferă râurile, fluviile şi Canalul cel mare ce uneşte Tien-Tsin cu Nan-Chan, dar care e foarte rău întreţinut; b) din şosele, care mai înainte erau bine pietruite şi cu plantaţiuni pe margini, dar care acum sunt numai gropi şi cu totul impracticabile; c) din drumuri de fier, a căror construcţiune a început dela 1888. şi din care unul pleacă dela Peking spre Mukden şi se uneşte cu transiberianul, iar altul care s'a lucrat numai pe jumătate şi e destinat să unească capitala Peking cu portul Canton.

China exportă *mătase, ceaiu, fasole „soia”,* şi importă *ţesături de bumbac* şi diferite lucruri de metal.

ȚARILE DEPENDINTE.

De China țin: *Manciuria, Turchestanul chinez și Tibetul.* Din toate acestea, Manciuria singură e mai însemnată din punct de vedere economic, fiindcă numai acolo ajunge ploaie mai multă și se fac culturi de cereale, care îdestulează nu numai pe pământeni, dar și pe locuitorii Siberiei orientale și pe o bună parte din cei din Japonia. Restul de țări dependente sunt vaste pustietăți, cu o climă excesiv de continentală, cu aerul foarte rar din cauza înălțimii de 3—5 mii metri la care se află, cu ploi puține și cu niște vânturi așa de violente,

incât cel care e călare, trebuie să se țină bine, spre a nu fi smuls de pe cal, iar nisipul ce răscolește aceste vânturi orbește atât vitele cât și pe oamenii cari le însoțesc, silindu-i pe toți să meargă cu capul plecat și cu ochii pe jumătate închiși.

LECTURĂ. — Ca încheiere, China e cea mai întinsă țară din lume, după împărăția britanică. Ea nu e numai țara aluviunilor și a pământului galben, care e pe o întindere de 5 ori cât România veche; dar și țara pustiilor mari și înfricoșate cum sunt Gobi, Takla-Makan și nordul Tibetului, pe unde nu e decât nisip și pietriș.

Fluviile Hoang-Ho și Ian-cc-Kiang, împreună cu musonii de vară sunt factorii cei mai însemnați, cărora China le datorează fecunditatea neîntrecută a solului și furnicatul de oameni de prin delte, care întrece pe al acelor de prin cele mai mari centre industriale ale Europei.

Numărul locuitorilor e a cincea parte din acela al omenirii întregi și cea mai de căpetenie și mai venerabilă ocupație a lor, e agricultura. Din cauza aceasta, Chinezii au creat chiar un cult, acela al religiei agricole.

Orezul și ceaiul sunt mâncarea și băutura națională a chinezului iar fabricarea țesăturilor de mătase e cea mai veche și răspândită ocupațiune industrială.

Limba, scrierea și ura în contra a tot ce e străin, au ținut în loc civilizațiunea chineză, și azi, după mii de ani de viață izolată, chinezii se deșteaptă, ca dintr'un somn, și încep să inute pe japonezi, trimițând pe fiii lor la școlile europene, ca apoi, să bată acest continent prin propriile lui arme. Dacă puterile mari industriale și comerciale ale *Albilor* au intrat în multe orașe ale Chinei, în schimb Chinezii s'au răspândit prin mai toate statele Americii și prin coloniile europene, pe unde fac o concurență îngrijitoare muncitorilor de alte rase.

Pericolul galben nu e o simplă vorbă, ci o mare nenorocire care desigur, se va abate asupra Europei, când Chinezii își vor asimila cultura timpului și vor folosi comorile minerale și agricole ce au.

Intrebări.

Unde e așezată China? Ce suprafață are în raport cu țara noastră? Care sunt țărilor dependente de China? Care sunt regiunile naturale ale Chinei propriu zisă? Ce munți are? Ce

climă? Ce vegetație naturală și ce culturi se fac în China propriu zisă? Ce ape are și ce însemnătate au apele acestei țări pentru om? De ce rassă și neam sunt locuitorii Chinei? Ce populație are față de a țării noastre? Ce organizație politică are? Care sunt bogățiile agricole caracteristice? Dar industria caracteristică?

Rezumat.

China se află așezată în partea orientală și centrală a Asiei. E formată din China propriu zisă și țări dependente China propriu zisă e formată din China de nord și China de sud, despărțite prin munții Ting-Ling și Huai. China de nord e în general șeasă și acoperită cu pământ galben; cea de sud e brăzdată de numeroase lanțuri de munți, cari ajung până la tărâmul mării unde formează băi bune, în care s'a ridicat porțuri mari cum e Canton.

Clima spre nord e continentală, spre sud tropicală și cu ploii multe. În China de nord se fac mai cu seamă culturi de cereale ca la noi și de fasole soia; în China de sud se fac culturi de orez, ceai, trestie de zahăr. Apele mai principale sunt: Pei-Ho, Hoang-Ho, Ian-ce-Kiang și Si-Kiang pe care se face navigație și din care se desfac canale de irigație. Populația e de 329 mil. locuitori și aparține rasei galbene. China e republică și e sguduită de dese revoluții interne. Viața economică e foarte puțin dezvoltată față de înlinderea țării și bogățiile solului și subsolului. Culturile principale sunt: orez, ceai și plantațiuni de duzi pentru creșterea viermilor de mătase.

Țările dependente sunt: Mancuria, Turkestanul și Tibetul.

Exerciții.

Să se compare China cu Statele-Unite în privința stării economice. Dece Japonezii și Europeanii caută a pătrunde în China?

JAPONIA

Așezarea. Japonia e formată cam din vre-o 4000 insule, întocmite în formă de ghirlande, alcătuint 3 salbe: una a insulelor Kurile; a doua formată din insula Sakalin; și insulele Yesso, Nippon și Sikok; a treia formată din o puzderie de insule, cuprinse între Kiu-Siu și Formoza.

Japonia se întinde pe 29° latitudine, începând dela sud de Formoza până la sud de Kamciatca. Prin urmare această țară se întinde din dreptul sudului Saharei până în dreptul canalului La Manche.

Suprafața Japoniei se ridică cam la 700 mii km². adică la mai bine decât de două ori cât România, iar fără colonii la 380 mii km².

Relief. Japoiia are un pământ muntos și ciuruit de mulți vulcani stinși, din care cel mai înalt e *Fuzi-Yama* din insula Nippon, acoperit pe vârf cu zăpadă, iar pe povârniș cu păduri și culturi. În insula Nippon sunt și câteva câmpii, din care cea mai mare e aceea din jurul orașului Tokio. Insulele Japoniei, fiind așezate pe o prăbușire a scoarței pământului, care de zeci de mii de ani nu s'a așezat nici până acum, insulele din când în când se cutremură și produc uneori adevărate catastrofe, cum a fost cutremurul din 1923, când mai mult de o sută de mii de oameni au pierit și mai multe mii de case s'au dărâmat.

Climă. Japonia întinzându-se, dupe cum am spus, din dreptul părții de sud a Saharei, până în dreptul canalului la Manche, și fiind inconjурată de jur împrejur de apă, are spre sud o cimă tropicală pela mijloc o climă temperată cu veri și ierni domoale, iar spre nord de insula Sakalin o climă siberiană, influențată foarte mult de curentul de apă rece *Oya-Siva* ce vine din strimtoarea lui Bering și de vântul ce vine din Siberia.

Insulele Kiu-Siu, Sikok și Nippon, fiind udate în partea de răsărit de curentul Kuro-Sivo, care vine dinspre ecuator, au o temperatură mai ridicată decât localitățile de pe aceleași paralele din partea de răsărit a Chinei.

Ploile în Japonia sunt aduse atât de musonii de vară, cât și de cei de iarnă, fiindcă cei dintâiu vin dispre oceanul Pacific, iar cei din urmă dinspre marea Japoniei și marea Galbenă.

Ape. Insulele Japoniei fiind înguste și distanța dintre munți și țărmuri fiind mică, fluviile sunt scurte, torențiale și cu revărsări dese peste maluri. Ele n'au altă întrebuințare decât pentru udarea țărinelor de orez. Cel mai însemnat curs de apă în privința valorii economice e *Tone-Gawa* din Nippon, care udă marea câmpie a orașului Tokio și are o lungime cam pe jumătatea Prutului.

Viața vegetală. Prezența a tot felul de climate, desfășurarea a diferite înălțimi dela țărmul mării și până aproape de 4 mii metri, ploile dese și calitatea neîntrecută a solului, fac ca Japonia să aibă o vegetație minunată, atât prin bogăția plantelor, cât și prin mulțimea speciilor. Iarna ca și vara, toamna ca și primăvara, și în ori ce parte și-ar îndrepta cineva pasul, dela Formoza și până la Yesso, pretutindenea dă de un covor vast de verdeață, smălțat de flori de tot felul de culori. Dacă mergem dela insula Formoza spre Kurile, dăm de plante tropicale ca palmieri, orez, ceai; apoi de plante mediteranee ca lămâi, portocali, duzi; iar spre nord de plante caracteristice zonei temperate și reci ca peri, fagi, brazi.

Pe munți, dela 1500 metri în jos, sunt *hara* sau stepile japoneze, presărate cu tot felul de flori și mai cu seamă cu *crisanteme*, floarea caracteristică Japoniei.

Viața animală. În Japonia sunt puține oi și puțini boi, fiindcă religia budhistă oprește pe credincioși de a mânca carne de vită. Poți să mergi 12 ceasuri cu trenul în nordul insulei Nippon, fără să vezi pe câmp un singur bou. Vitele cornute nu se întrebuințează decât pentru lucrat pământul sau dus poveri, ele sunt mici și fără putere; iar caii cari pe acolo sunt urâți, nu se întrebuințează decât numai pentru armată.

Avuții minerale Intr'o țară ca Japonia, unde sunt aproape 200 vulcani, parte stinși și parte încă fumegând, se găsește *puccioasă* în mare cantitate, pe care Japoniezii o întrebuințează la fabricarea chibriturilor și a

vitriolului. In subsol se află *cărbuni de pământ*, care deși nu sunt de prima calitate, sunt însă în cantitate îndestulatătoare pentru trebuințele interne. In Japonia se mai află *fer, aramă, petrol*.

Populația Japoniei se ridică la 60 milioane locuitori și in cea mai mare parte e de rasă galbenă. In Yezo trăesc *Ainos*, cu trăsături ca ale rasei albe.

Organizația politică. Japonia e monarhie constituțională, capul statului poartă titlul de *Mikado* sau împărat.

Religia națională e sintoistul care constă in ciltul naturii și al strămoșilor. Mulți din japonezi practică *budhismul, ori confucismul*, care au la temelie respectul tradițiilor și dragostea nețărmurită pentru patrie.

Orașe. *Tokio* e capitala Japoniei și reședința împăratului. Are o populație cam de 3 ori cât a Bucureștilor (2.200.000) și e așezat în fundul uni golf. In apropiere de acest oraș e *Jokohama* cu aproape $\frac{1}{2}$ milion locuitori, cel mai mare port al Japoniei și unul din cele mai mari centre industriale. *Kioto*, fostă capitală. *Osaka* port la mediterana japoneză, cu fabrici mari textile și metalurgice.

Viața economică. Japonia, mulțumită culturei stăruitoare și raționale a pământului, dezvoltării considerabile a industriei și a piețelor câștigate în urma alungării Germanilor din posesiunile ce le aveau în Extremul orient, a ajuns la o dezvoltare economică uimitoare.

Agricultura în Japonia se face în condițiunile cele mai bune: solul e de natură vulcanică, în plus că îl îngrașe din belșug; ploaia cade între 1 și 2 metri anual; iar locuitorii sunt de o hărnicie neîntrecută, nelăsând nici un deget de pământ pârloagă, și ceva mai mult, spre a mări șesul, au transformat dealuri în terase.

In Japonia, ca și în China, principala cultură e *orezul*. Acesta, fiind de o calitate superioară, îl vinde, și ia

în schimb pentru hrana locuitorilor orez din Cochinchina și din India. Japonezii mai cultivă *ceaiul* pe mai toate colinele până la 36" latitudine, cu care face un comerț însemnat cu Statele-Unite; *duzi*, cu frunzele cărora femeile și copii cresc pe o scară întinsă viermi de

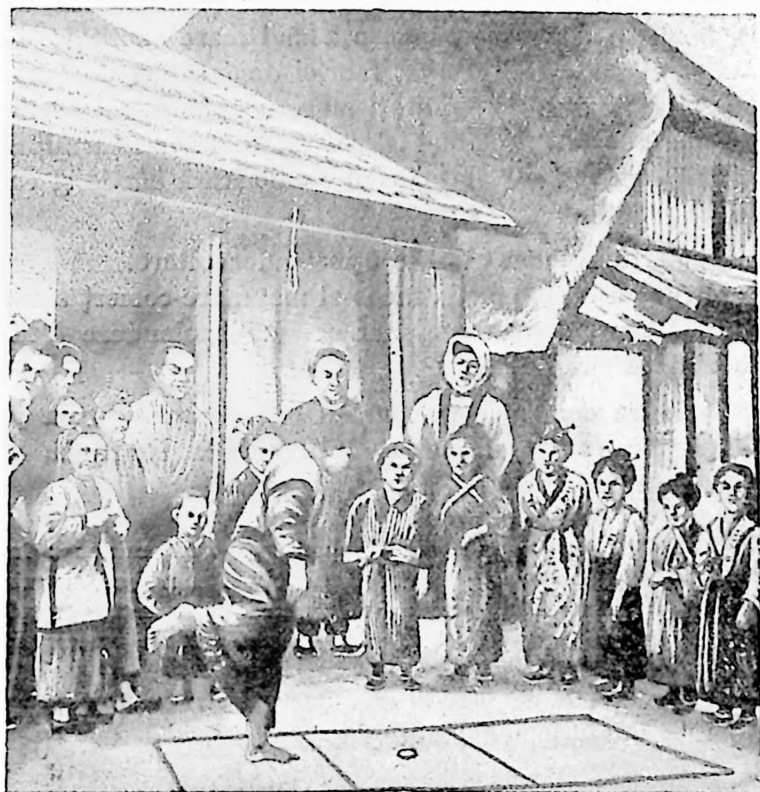

Fig. 54. — Ilustrația arată locuințele japoneze și copii jucând un fel de joc, ca șodronul la noi.

mătase, *tutun* care e răspândit în tot Extremul orient, apoi *cereale*, *bumbac*, *trestie de zahăr*.

Industria în Japonia e foarte dezvoltată și a ajuns la înălțimea industriei din occidentul Europei. Factorii cari au contribuit la dezvoltarea acestei indeletniciri

sunt: *avuțiile subsolului*, cantitatea mare de *mătase* ce se obține în fiecare an, *caolinul* din care se fac vase de cel mai fin porțelan, cultura *bumbacului*, mulțimea și efi-nătatea *brațelor de muncă* și dezvoltarea *marinei comerciale*.

În Japonia se fabrică arme, tunuri și munițiuni de războiu; are uzini care dau cea mai mare cantitate de aramă după Statele-Unite; fabrici de țesături de bumbac și de mătase în cantități mari, ocupând această industrie numai în Tokio și Osaka vre-o 200 mii lucrători. În Japonia se mai fabrică multe chibrituri, hârtie și vase de faianță.

Comerțul a ajuns și el la o mare dezvoltare.

Țările cu cari Japonia face cel mai mare comerț sunt: Statele-Unite, China, Canada, Indiile olandeze (Malaezia), Africa de sud.

Căile de comunicație constau din navigațiunea pe mare, din căi ferate ceva mai mult ca România, și foarte puține șosele.

LECTURĂ. — *Ca încheere*, Japonia e o țară minunată înzestrată din fire. Are pământ fertil, climă maritimă și prin multe locuri climă tropicală. Are țărmuri cu numeroase golfuri, avuții vegetale de tot felul și mine bogate de aramă, de fier și de cărbuni de pământ.

Ea prin urmare are norocul de a întruni la un loc, tot ceea ce poate să facă o țară, atât agricolă, cât și comercială și industrială.

La aceste daruri se mai adaugă: inteligența, istețimea și simțul practic al locuitorilor, mulțumită cărora, dânsii apropiindu-și tainele științei occidentului, au valorificat cum trebuie solul și subsolul lor, și au pus mâna pe o bună parte a comerțului ce marile puteri comerciale ale Europei făceau în Asia.

Japonia, pe tărâmul armelor, ca și pe cel economic, a dat dovezi de cea mai desăvârșită bărbăție: lupta cu chinezii și mai în urmă distrugerea flotei ruse, au pus în uimire toată lumea, și a ridicat la rangul de mare putere mondială această țară; iar azi, în urma războiului mondial, a strâns atâtea a-

vușii, încât unele state care îi erau mai înainte creditoare, azi au ajuns să-i fie debitoare.

În definitiv, Japonia a ajuns la această dezvoltare, nu mergând treptat, ci sburând.

Intrebări.

Unde e Japonia? Ce suprafață are față de România? Cum e relieful? Cum e clima? În ce constă vegetația naturală? De ce neam sunt japonezii și căți sunt? Ce formă de guvernământ are? În ce stare se găsește sub raportul economic? Care sunt culturile caracteristice și ce industrie are? Multe căi ferate are față de ale noastre? Pe ce căi se face transportul mai mult, pe apă ori pe uscat?

Rezumat.

Japonia e așezată în Extremul orient și e formată din vreo 4 mii insule, din care cele mai mari sunt: Yesso, Nippon, Formoza. Are o suprafață, împreună cu posesiunile sale, de 700 mii km.². Relieful în mare parte e muntos. În Japonia sunt numeroase cutremure, din care unele sunt dezastruase. Clima e în genere maritimă, dar depinde mult și de latitudine. Prin Formoza e tropicală iar prin insulele Kurile polară. Vegetația se schimbă cu clima: tropicală spre sud cu banani și culturi de bumbac și trestie de zahăr; prin centru, mediteraneană și ca pe la noi, cu portocali, lămâi, cireși, culturi de orez, de grâu și de ceaiu: spre nord, pășuni și păduri de brad. Populația băștinașe e formată din Ainos, cari au trăsături asemănătoare cu ale rasei indollantice. Japonezii parte sunt veniți din China, parte pe mare din Malaezia. Sunt foarte harnici și inteligenți, dar vicleni. Sub raportul organizației politice, Japonia e monarhie constituțională, cu titlu de împărăție. e cel mai civilizată stat din Asia. Anuștile principale ale Japoniei constau din: cultura orezului, ceaiului, tutunului și din plantașunea duzilor cu ale căror foi se cresc viermii de mătase. Industriile caracteristice sunt: fabricarea mătasei, a porțelanului și hârtiei. Industria metalurgică e în mare dezvoltare. E țara cu cea mai bună stare financiară din lume, ca și Statele-Unite.

Exerciții.

Să se compare poporul japonez cu cel chinez sub raportul activității și civilizației. De ce japonezii umblă după cereri de pământ?

TARILE DIN FEDERALA SOCIALISTA SOVIETICA.

În urma revoluțiunii militare dela 1917 din Rusia, imperiul rusesc s'a desmembrat și pe ruinele lui s'au ridicat mai multe republici socialiste sovietice (adică guvernate de reprezentanți ai lucrătorilor, ai țăranilor și ai armatei), care mai multe la un loc formează o *republică socialistă federală sovietică*, iar acestea, împreună cu alte republici socialiste sovietice autonome formează un singur stat, intitulat „*Uniunea republicilor socialiste sovietice*”.

În Asia se află următoarele republici rusești: a) Republica socialistă sovietică a Siberiei; b) Republica socialistă sovietică a Usbecilor; c) Republica socialistă sovietică a Turcomanilor; d) Republica federală socialistă sovietică a Transcaucaziei.

REPUBLICA SS. A SIBERIEI. Siberia e țara cea mai întinsă din Asia. Are o suprafață de 14¹/₂ mil. Km² și începe în sensul paralelelor dela munții Urali și ține până la oceanul Pacific, iar în sensul meridioanelor dela oceanul Înghețat până la marea Aral, munții *Ala-Tau*, *Altai Saiansk* și fluviul *Amurul*.

Pământul se înfățișează sub forma unui podiș, care se lasă dela sud-est către nord-vest, sfârșind spre nord într'o câmpie joasă, mlăștinoasă și aproape sterilă, numită *tundra*; iar în slânga fluviului Ienisei, podișul se pierde în câmpia Kirghizilor, o stepă erboasă pe care ciobanii Kirghizi își plimbă turmele de oi din loc în loc, dupe iarbă.

Clima în Siberia e polară: ierni de nouă luni, cu nopți lungi de mai multe săptămâni, și veri scurte și călduroase. Cel mai mare ger pe pământ e la Verhoiansk, unde termometrul arată —68”.

Apele Siberiei sunt Obi, Ienisei, Lena și Amurul, în ghețate în cea mai mare parte din an, iar primăvara

când se desghiață, trec peste maluri și acoperă câmpul cu mlaștini, care atrag prin cantitatea enormă de pește ce coprind numeroase păsări de baltă.

În Siberia, sunt vaste păduri, ai căror arbori se răresc și se pipernicesc cu cât înaintăm spre nord, unde în fața oceanului Înghețat numai sunt decât licheni și mușchi. Prin stepele din stânga fluviului Ienisei, oamenii cresc vite și fac culturi de cereale.

Populația e foarte rară și abia se ridică la 10 mil. locuitori, cari în mare parte sunt sălbatici, hrănindu-se cu ce le dau vânatul și pescuitul. Civilizați sunt numai colonii, cari au ridicat mai multe orașe ca: *Irkutsc*, *Tomsk*, *Wladiwostok*. Bogățiile acestei țări constau din: cereale, metale, blănuri, brânzeturi și mult unt. Siberia e străbătută de o lungă cale ferată, care începe din Urali și se termină la Wladiwostok.

LECTURĂ. — *Transiberianul*. Construcția transiberianului s'a început la 1892 și s'a terminat definitiv la 1905, după o activitate uimitor de repede. Drumul de fier la început, trecea lacul Baical pe niște vapoare speciale, prevăzute cu șine, în care intra tot trenul, cum se face azi trecerea din Germania în Copenhaga. În timpul iernii însă, de multe ori înghețând prea adânc apele lacului, aparatele de tăiat gheață, cu care erau prevăzute vapoarele, rămâneau neputincioase. Spre a înlătură acest neajuns, s'a construit o nouă linie, care ocolește lacul, asigurând astfel mersul transiberianului în orice timp.

Linia aceasta de drum de fier, socotită dela Celiabinski din Ural până la Wladiwostoki, are o lungime de 8000 Km. și deservește o zonă cam cât Europa centrală. Transiberianul a fost făcut mai mult în scop strategic, spre a se putea trimite mai repede oameni și munițiuni din Rusia europeană, pe coastele Pacificului. Războiul însă cu Japonezii a arătat, că scopul pentru care s'a construit, n'a fost atins. Cu toate acestea, el a rămas un însemnat factor economic, căci mulțumită lui se transportă spre Europa produsul derivatelor dela turmele de vite ce se cresc în Siberia, apoi grâu, cum și ceaiul și mătasea care se trimet din China.

Drumul acesta e de mare viitor, căci va grăbi colonizarea

Siberiei și va înlesni traficul între ținuturile de nord ale Lumii vechi și Lumii noi, devenind împreună cu tranșcanadianul, cele mai însemnate căi de comunicație ale planetei noastre.

Inconjurul pământului, care mai înainte se făcea în ani de zile, azi, cu ajutorul transiberianului, se poate face numai în 40 zile și anume: dela Anvers la Wladiwostok 12 zile, de acolo la Sf. Francisco 16 zile, dela Sf. Francisco la New-York 5 zile, iar dela New-York la Anvers 7 zile.

REPUBLICA S. S. A UZBEKISTANULUI ȘI A TURKMENISTANULUI. Aceste 2 republici sunt formate din Kantele Bucara și Kiva care formau înainte de războiul mondial Turkestanul rusesc.

Pământul acestor țări spre răsărit e muntos, iar în centru și spre apus, șes și cu pustiuri nisipoase. E udat de Sir-Daria și Amu-Daria, din care se desprind mai multe canale de irigațiune, mulțumită cărora se fac culturi vaste de bumbac.

Capitala republicei *Uzbekistan* e *Samarcand*, unde e îngropat corpul marelui călător Tamerland; iar capitala republicei *Turkmenistan* e *Aschabad* (sau *Pultarusk*) pe linia ferată Krasnowodsk-Merv.

REPUBLICA SOVIETICA SOCIALISTA A TRANS-CAUCAZIEI. — Această republică e formată din: Armenia, Azerbaidjan și Georgia. Pământul lor e muntos și prezintă numeroase urme de vulcani. Lanțurile de munți, ce se încrucișează, prin aceste ținuturi se desfac din munții *Caucaz* cari prezintă ca vârf mai mare *Elbrut*, mai înalt decât *Muntele Blanc* din Alpi. *Clima* spre răsărit e continentală: cu ger mare iarna și călduri tropicale vara. Regiunea de apus, fiind pusă la adăpost de vânturile reci de nord și expusă la ploii cari vin dinspre marea Neagră, are o climă plăcută tot anul și permit culturi: de duzi, de viță de vie, a cărei origină se crede că e acest ținut, de pomi fructiferi și chiar de ceai. Aici trăiesc Georgianii, cei mai frumoși reprezentanți ai rasei Indo-atlantice, apoi Cerchezi, Lezghieni, Turci, Tătari,

Armenii, cari se dușmănesc unii pe alții și sunt totdeauna în ceartă și în luptă. Numărul tuturor se ridică la aproape 6 mil. (5.800.000).

Capitala Georgiei e la *Tiflis*; a republicei Azerbaidjan la *Baku*, pe unde se află mari cantități de petrol, de 2 ori mai mult ca la noi; și capitala Armeniei e la *Erivan*.

REGATUL MESOPOTAMIEI.

Mesopotamia azi cuprinde bazinul mijlociu și inferior al fluviilor Tigru și Euftrat. Are o suprafață odată și un sfert cât țara noastră (400 mii km²) și e formată din două părți: *Mesopotamia propriu zisă*, care se întinde pe locul unde cele două fluvii sunt mai depărtate unul de altul și *Irak-Arabi*, în partea unde, sunt mai apropiate.

Mesopotamia propriu zisă, e brăzdată spre nord de câteva culmi de munți și dealuri, iar Irakul e absolut neted și când apele se revarsă, ia înfățișarea unei mări. Această din urmă parte în vechime eră ocupată de vechea Babilonie, renumită pentru fertilitatea ei produsă de mulțimea de canale ce Babilionenii trăseseră din Tigru și Euftrat, și cari acum sunt astupate din cauza trândăviei Turcilor, foștii ei stăpânitari.

Clima Mesopotamiei e excesiv de continentală: iarna e așa de frig, încât nici vitele nu mai trag la juug, iar vara oamenii intră prin beciuri spre a scăpa de căldura înăbușitoare.

Populația e rară, abia 2¹/₂ mil. locuitori și e formată din Beduini (Arabi curați), Turci, Kurzi și Persani. Regatul Mesopotamiei e pus sub îngrijirea Angliei. Bogăția de căpetenie e *petrolul*, care se găsește în bazinul superior al Tigrului și împrejurul orașului *Mosul*.

Irakul este un stat liber constituțional, pus sub îngrijirea Angliei. Pământul e fertil, mulțumită canalelor de irigațiune ce a început să se construiască. Se fac culturi

de grâu și orez, iar în lungul fluviului Șat-el-Arab sunt numeroase plantațiuni de curmali.

PODIȘUL IRAN

Podișul Iran e veriga care leagă Asia centrală cu Asia mică și locul unde se întâlnesc toate neamurile din Asia: Mongoli, Turci, Arabi. Evrei cu Perși, Afgani, Beluci.

Podișul acesta întins, cam cât a patra parte a Europei, e înconjurat de toate părțile de munți: spre nord de Hindu-Kuș, spre apus de lanțurile Iraniane, spre sud de Me-kran și spre răsărit de munții Soleiman, în care se află trecătorile *Kaiber* și *Bolan*, pe unde au năvălit Iranieni și Mongoli în India.

Clima pe podiș este excesiv continentală și cu ploi foarte puține, din care cauză, prin interior se află câteva deșerturi nisipoase.

Locuitorii sunt în mare parte arieni și anume: Perși, Afgani și Beluci; iar restul semiți, formați din Arabi și Evrei. În podișul Iran, sunt următoarele state: **Regatul Persiei**, un stat constituțional cu cap. **Teheran** și Afganistanul, al cărui emir în anul 1928 vroind să introducă obiceiurile europenești, poporul s'a revoltat și țara a ajuns în mâna revoluționarilor. Capitala Afganistanul e *Kabul*.

Belucistanul e aproape întreg supus Mării Britanii și e o anexă a Indiei.

Viața economică. Locuitorii Iranului trăesc din produsele turmelor. În Persia se fac și oarecari culturi de grâu, orez, pomi fructiferi și se cresc viermi de mătase. Lâna oilor e foarte bună și din ea se lucrează renumitele covoare de Tabriz și Kerman, iar în partea de vest a Persiei, pe lângă lacul *Urminach* se găsesc bogate zăcăminte de petrol.

LECTURA. — Prin deșerturile Persiei, ca și prin alte deșerturi ale Lumei vechi trăesc niște animale sprintene și mândre, numite gazele, care-și aduc cu căprioarele noastre. Vânătorii nu le pot prinde decât cu șoimi și cu câini dresați. Vânătorii de gazele pleacă la drum călări și cu câini în coșuri puse pe cai, și cu șoimi în mână, când vânatul e zărit, călăreții se strâng unii în alții, iar gazele simțind vânătorii o rup la fugă de abia mai ating pământul. Atunci se dă drumul câinilor, urmăriți de călăreți cari cu timpul câinii oștenind rămân în urmă. Vânătorii continuă goana și dau drumul unui al doilea rând de câini și apoi șoimilor, cari sunt în așa fel dresați, încât se așază pe capul gazelei, o ametește cu loviturile date din aripi, iar cu ciocul îi scoate ochii. Gazela zdrobită de oboseală și durere își încetinează fuga, iar câinii din urmă o apucă de picior și o țin în loc, până ce călăreții sosesc.

ARABIA.

Arabia e străbătută de tropical racului, e mai mare ceva decât podișul Iran și e cuprinsă între Siria, marea Roșie, oceanul Indian, golful Persic și Mesopotamia. E un podiș pustiu și nisipos, afară de partea de lângă coasta mării Roșii, care având ceva umezeală, e fertilă și se fac culturi de cereale și de cafea, mai cu seamă la Moka, unde se produce cea mai bună cafea din lume.

Locuitorii duc o viață nomadă în interiorul podișului, iar pe lângă țărmuri, formează vre-o 9 state, din care cel mai însemnat e Hedjaz, în care se găsesc *Medina* și *Meca*, locuri sfinte pentru musulmani, unde odată în viață e dator orice credincios să se ducă și să se închine la locul nașterii și la mormântul lui Mohamed, atingând piatra din templul Kaaba, lăsată din cer de arhanghelul Gavril.

ARHIPELAGUL MALAIEZ.

În partea de sud-est a Asiei se găsește arhipelagul Malaez, care, ca și cel Japonez, ține de Asia și se compune din vreo 3000 de insule, din care cea mai mare e

Borneo. iar cea mai populată e Iava cu 37 mil. locuitori. Ecuatorul trece prin Sumatra, Borneo și Celebe. Pământul e muntos, cu mulți vulcani, și are dese cutremure. Clima este toridă: iarna aproape la fel ca vara și cu ploi din belșug. Locuitorii sunt în mare parte de rasă malaeză și insulele aparțin Olandei, afară de o parte din Borneo, care ține de Anglia și de insulele Filipine care țin de Statele-Unite. Pe acolo se cultivă orez, trestie de zahăr și e patria mirodeniilor. Cele mai însemnate orașe sunt *Batavia* din Iava și *Manila* din Filipine, de unde se aduce sfoară pentru legat snopii de grâu.

LECTURA. — Arhipelagul Malaez e ținutul vulcanilor și al ploilor tropicale. Ele macină cu multă putere munții, pentru a clădi pe văi, cu materialul cărat de pe câmpii, care înaintază din ce în ce mai mult în mare.

Pământul fiind format din materii vulcanice și aluviuni, e de o fertilitate excepțională.

Căldura ecuatorială ce e pe acolo, destilând sucurile plantelor și concentrând parfumurile fructelor, face din Mlaciaza țara caracteristică *trestiei de zahăr și mirodeniilor*.

Malaezia, pe lângă aceste daruri cu care e înzestrată, mai are și pe acelea de a se găsi la răscrucea drumurilor mari care duc din Asia în Australia, și din oceanul Indian în oceanul Pacific.

Aceste împrejurări fac, ca arhipelagul Malaez, să aibă o mare însemnătate economică.

Ivirea Japoniei, vecină cu Mlaciaze, în constelațiunea marilor puteri ale lumii, și tăierea istmului Panama, care aproprie marile focare industriale ale Statelor-Unite de acest ținut, va prefăce în curând starea politică și economică a Malaezicii, și aceasta cu atât mai ușor, cu cât Olanda, care posedă cea mai mare parte dintr'ânsa, e o putere mică și foarte departe aceste posesiuni.

EXPLICAȚIUNI

Închic: acest curs de Geografie pentru cl. I-a de Gimnazii și Licee, arătând în câteva cuvinte: Ideile care m'au călăuzit la alcătuire lui și aprecierea D-lui Profesor David, dela Universitatea din Iași, membru în comisiunea de cercetare a cărților didactice.

Prima idee, dela care am plecat, a fost de a expune cunoștințele din această carte cât mai clar, mai precis și mai interesant, silindu-mă a înlătura vorbăria.

Spre a se putea fixa cât mai trainic în minte elevului cunoștințele predate și spre a mări puterea educativă a lor, am căutat, pe cât a fost cu putință, să mă ridic la cauzaliate, să fac legătura cu țara noastră și să deștept sentimentul național.

La această clasă, am adăugat dupe fiecare capitol: a) Întrebări, b) rezumat, c) exerciții.

Întrebările dupe mine, au darul să așeze cât mai bine materia uni lecțiuni în mintea elevului.

Rezumatul pun în plină lumină osatura sau partea osoasă a lecției, singura aproape cu care un bun elev rămâne dupe ce termină școala.

Exercițiile au darul să desvolte judecata și să împrespăteze lecțiunile, căci la soluționarea lor nu se poate ajunge decât reflectând și cunoscând materia din urmă.

Întrebările ași ține să se facă imediat dupe predarea lecției și cu cărțile închise; rezumatul să se facă de unul sau doi elevi; iar exercițiile să le facă toți elevii acasă.

Evident că Profesorul are cea mai largă inițiativă de a pune orice întrebări, de a face oricum rezumatul și a da orice exerciții. Cele puse de mine nu pot fi socolite decât ca îndrumări. Întrebările și rezumatele din carte se pot folosi cu mult succes de elev acasă, după ce și-a învățat lecțiunea.

Pentru a se da o mică idee de formele de relief, de cursurile de apă, de viața vegetală și animală despre care vorbește în carte, am introdus mai multe ilustrațiuni, executate cât mai bine cu pușină, potrivit cu timpul de care am dispus și cu conștiințozitatea zincografilor.

Cartea însfârșit am însoțit-o de hărți în 5 culori, corespunzătoare convențiunilor stabilite, pentru diferite înalțimi.

În definiție, acestea au fost în trăsături generale ideile mele la alcătuirea cărții de față. Dacă sunt bune sau nu, dau loc următoarelor rânduri din referatul Domnului Profesor Universitar David:

„D-l P. Zaharescu prezintă manualele spre aprobare, simțitor îmbunătățite și puse în concordanță cu noua programă analitică.

Lucrările sunt scrise în stil ușor, clar, și sunt pătrunse de ideile noi ale metodei geografice.

Mai ales inovația de a rezumă lecțiile, de a scoate în relief principalele probleme prin întrebări, cât și exercițiile indicate de autor la fiecare capitol, nu am întâlnit-o la nici un manual de geografie românească, din cele câte cunosc.

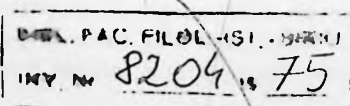
Găsește această inovație foarte metodică.

Mai constat cu satisfacție grija autorului de a da toată importanța ilustrațiilor hărților, diagramelor etc., bine alese și bine executate”.

Dacă lucrarea se pare cam voluminoasă, aceasta are următoarele explicațiuni:

a) Că într'însa se află foarte multe ilustrațiuni care reduc textul cu cel puțin 15%₀; b) că în gimnaziu și licee, legiuitorul hotărînd să între numai elevi cu dispozițiuni bine pronunțate pentru carte, atunci pentru aceștia materia nu e multă.

Nu trebuie să se uite că actuala programă de Geografie cuprinde în cele dintâi trei clase aproape toată materia care se făcea în 4 clase după programa veche.

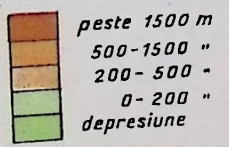

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ASIA

1:30 Mil.

DE ACELAȘ AUTOR :

Pericolele băuturilor spirtoase.

Tutunul și activitatea lui asupra fumătorilor.

Memoriul Corpului didactic secundar prezentat M. S.

Regelui Carol I, pentru ridicarea lefurilor, în colaborare cu D-nul profesor C. I. Șoțu.

Situația materială a profesorilor și a măștrilor secundari, în raport cu a celor din alte țări și a altor funcționari dela noi.

Memoriul Corpului didactic secundar, prezentat M. S.

Regelui Ferdinand I, în chestiunea gradațiilor, în colaborare cu D-nii Ghibănescu-Iași și Șt. Drăgănescu-Bârlad.

Curs de Geografie pentru clasele III și IV primară în colaborare cu D-nul M. Nicolescu.

Curs complet de Aritmetică pentru învățământul primar, aprobat cu distincțiune, în colaborare cu D-nul M. Nicolescu.

Algemeine Geographie fur die I Klasse der Mittelschulen aus dem rumänischen übersezt von Dr. I. Schülz Profesor M. P. Pfaff und Director N. Stoia.

Geografia Europei pe regiuni naturale, cu numeroase ilustrațiuni și hărți cu hipsometria în 5 culori, pentru cl. II de Gimnazii, Licee, Școli normale.

Geografia României, cu ilustrațiuni și cu hărți în 5 culori pentru cl. III de Gimnasi, Licee și Școli normale.

Geografia pentru cl. I-a normală.

Geografia pentru cl. II-a normală.

Geografia României pentru cl. VII de Licee cu numeroase ilustrațiuni, diagrame și hărți în 5 culori.

Harta fizică politică și economică a României.

Geografia economică a pământului pr. cl. V liceu.